

PROTOKOLL

over forhandlingene
på det ekstraordinære landsmøte
21.-22. april 1972 i Oslo

Det
norske
Arbeiderparti

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

Protokoll

over forhandlingene

på det ekstraordinære landsmøte

21.-22. april 1972 i Oslo

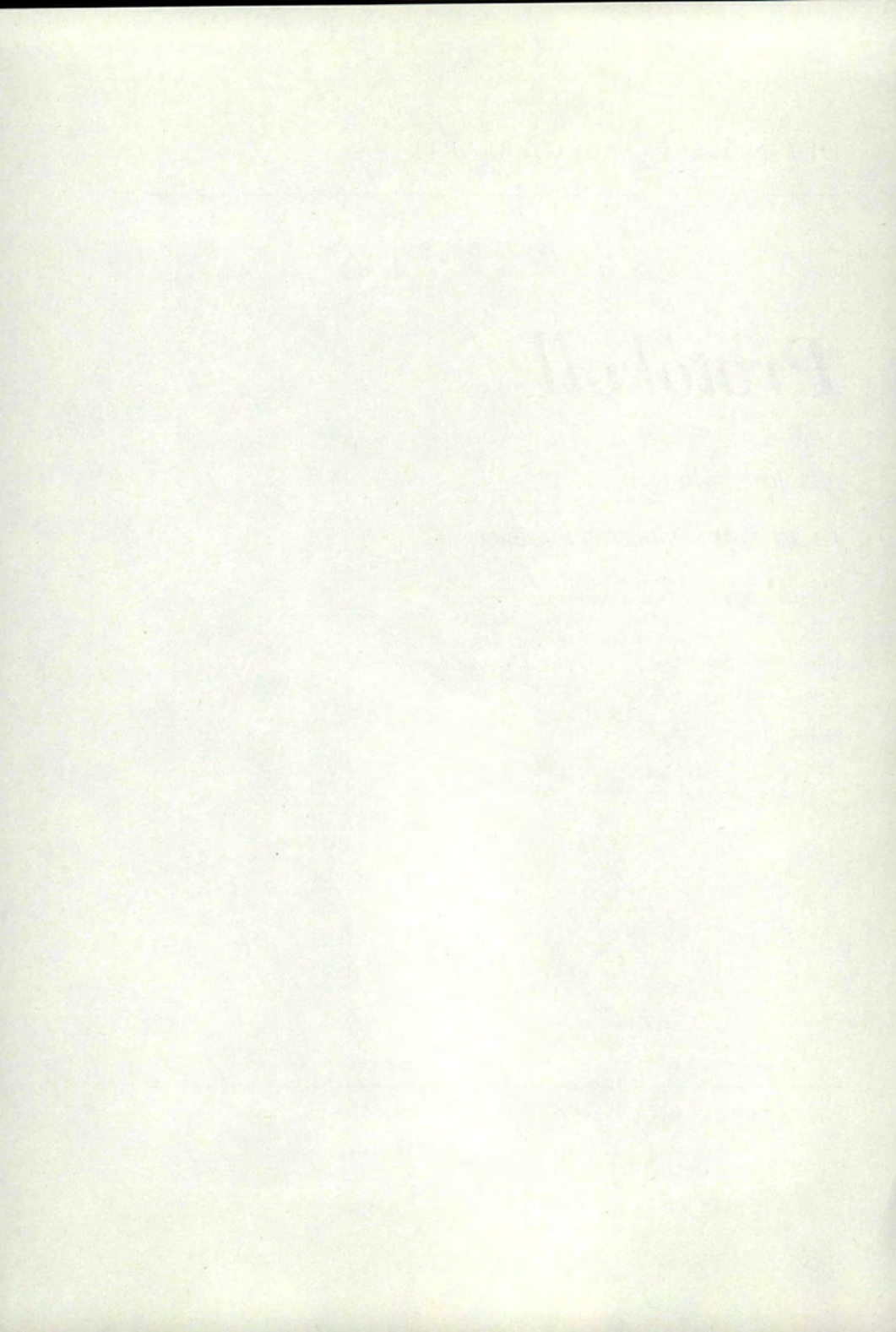
Referat ved

Henry Harm

1972

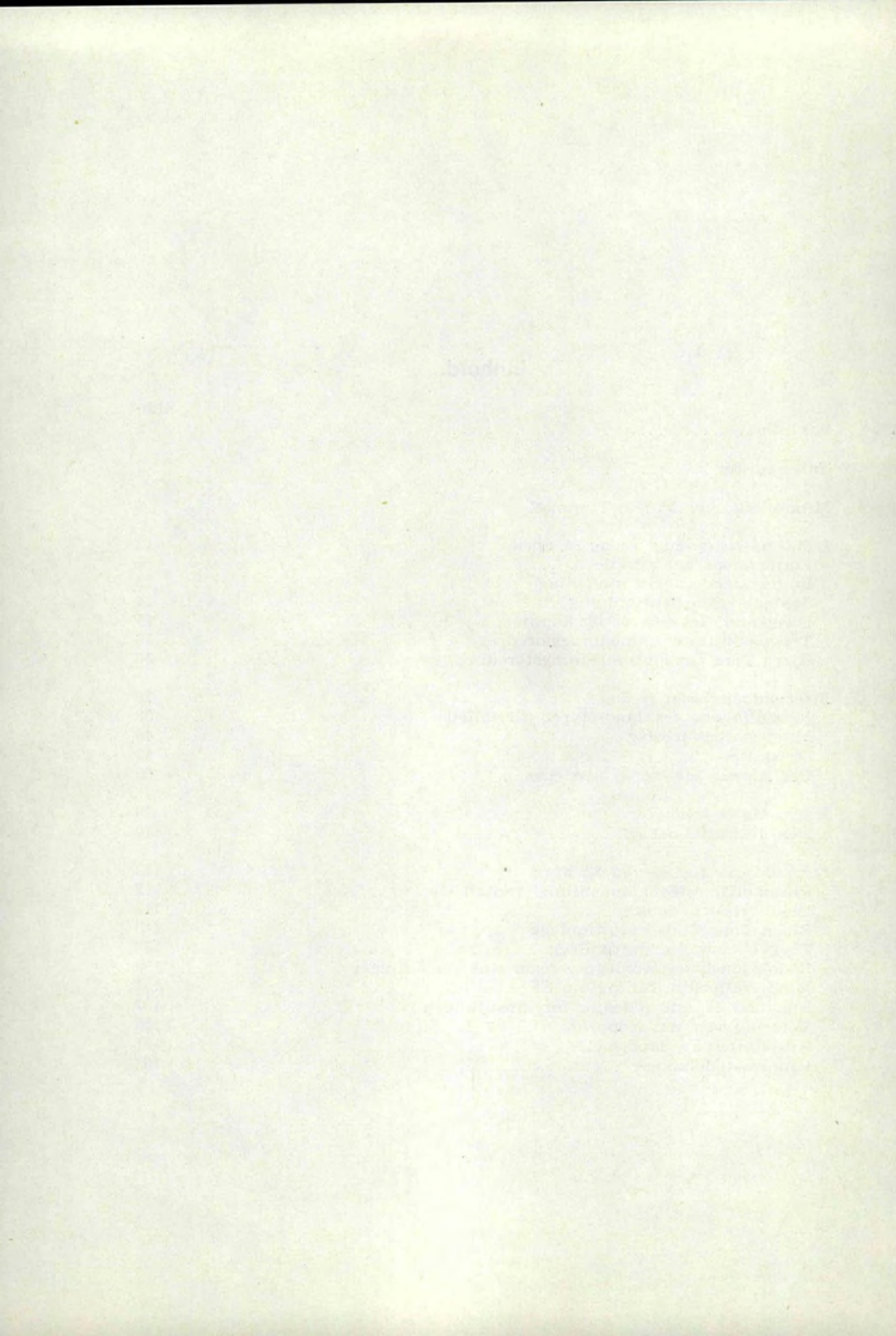
AKTIETRYKKERIET - OSLO

Innhold.

	Side
Sakliste	5
Talerregister	7
Minnestein over Martin Tranmæl	9
<i>Landsmøtets åpning fredag 21. april</i>	12
Formannens åpningstale	12
Fullmaktskomitéens innstilling	13
Sakliste og arbeidsordning	14
Dirigenter, sekretærer og komitéer	15
Trygve Brattelis innledningsforedrag	16
Bjørn Tore Godals innledningsforedrag	30
<i>Ettermiddagsmøtet fredag</i>	38
Innstillingene fra landsstyret, flertallets	38
Mindretallets forslag	40
Ordsiftet	42
Per Aasens forslag til uttalelse	69
<i>Kveldsmøtet fredag</i>	79
Den fortsatte debatt	79
<i>Formiddagsmøtet lørdag 22. april</i>	112
Protokollkomitéens innstilling vedtatt	112
Den fortsatte debatt	113
Bjørn Tore Godals sluttinnlegg	148
Trygve Brattelis sluttinnlegg	148
Redaksjonskomitéen legger fram sine innstillinger	152
Mindretallets innstilling om EF	154
Bjartmar Gjerde redegjør for innstillingen	157
Votering ved navneopprop	158
Avslutning av landsmøtet	161
Landsmøtedeltakere	163

Sakliste.

1. Åpning og konstituering.
  - a) Fullmaktskomitéens innstilling.
  - b) Godkjenning av sakliste.
  - c) Arbeidsordningen.
  - d) Valg av ordstyrere.
  - e) Valg av sekretærer.
  - f) Valg av protokollkomité.
  - g) Valg av redaksjonskomité.
  - h) Valg av reisefordelingskomité.

2. EF-saken.

Innledning ved Trygve Bratteli.

Talerliste.

- Abrahamsen, Anne Lise 141
Agnalt, Svein 115
Andersen, Finn 123
Andersen, Magnus 60
Andreassen, Nordahl 136
Arntzen, Sture 109
Asbøll, Jorun Wormdahl 49
Aspengren, Tor 53
Bakke, Hallvard 46
Bauck, Sidsel 101
Bakken, Ingvar 103
Berge, Gunnar 84
Berntsen, Thorbjørn 76, 158
Bjerkholt, Aase 141
Boman, Arild 146
Bratteli, Trygve 12, 13, 14, 16, 38, 148, 162
Bull, Bernt 133
Bull, Brynjulf 58
Bye, Ronald 56
Cappelen, Andreas 118
Danielsen, Sigurd A. 140
Eliassen, Idar 144
Flesvig, Ole 52
Fossland, Lulla 145
Frette, Hans 128
Førde, Einar 86
Gabrielsen, Valter 94
Gerhardsen, Einar 89
Gerhardsen, Rune 136
Gjerde, Bjartmar 157, 160, 161
Kalheim, Ragnar 142
Kleppe, Per 71
Knapp, Ole 130
Knudsen, Kjell 13, 14, 121
Kokkvoll, Arne 79
Kristensen, Finn 55, 112
Larsen, Gunnar Alf 78
Lied, Finn 46
Lilleng, Arvid 100
Lorentzen, Annemarie 91
Lund, Rolf Lasse 138
Laake, Olav T. 43
Mathisen, Eva 120
Mikaelsen, Harald 119
Mork, Torbjørn 104
Morken, Ragnar Juell 70, 111
Myhre, Kåre 139
Myrvang, Ragnvald 117
Nordbø, Rasmus 42
Nordli, Oddvar 81
Normann, Andor 114
Olsen, Harald E. 75
Ranheim, Egil 110
Ryanes, Per 126
Samuelsberg, Aksel 55
Sandegren, Kaare 143
Skau, Leif 147
Skjølaas, Lars 146
Steen, Reiulf 95
Stoltenberg, Thorvald 106
Sæther, Samson 107

Godal, Bjørn Tore 16, 30, 40, 148, 161
Grytøy, Gudmund 108
Gullvåg, Eigil 113
Haldorsen, Jan 99
Hansen, Guttorm 127
Hansen, Johs K. 116
Hansen, Rolf 63
Hildrum, Alf 131
Hirsti, Reidar 97
Holen, Lars 122
Johanson, Arvid 135
Treholt, Thorstein 92
Ødegaard, Ivar 105
Østlie, Leif 132
Østlie, Liv 115
Øverhaug, Bjarne 139
Øverlie, Alf A. 111, 122, 131
Aarsland, Berit 110
Aasarød, Henrik 129
Aase, Lars 124
Aasen, Per 65

Minnestein over Martin Tranmæl

Det ekstraordinære landsmøtets deltakere overvar lørdag 22. april en minnehøytidelighet på Vår Frelses gravlund. Her ble en minnestein over Martin Tranmæl avduket. Partiets formann, Trygve Bratteli, holdt denne talen:

Martin Tranmæl var 20 år da dette århundre begynte. Han ble fagorganisert som malerlærling alt som 17-åring. Mellom 1900 og 1905 var han to perioder som emigrant i Amerika. Etter det arbeidet han sammenhengende i norsk arbeiderbevegelse helt til han døde for fem år siden.

(Foto: Sølve Harm.)

Hans egen plassering i tiden brakte ham på denne måten i takt med vesentlige trekk i historien om norsk arbeiderreisning. Idémessig kom sosialismen til Norge fra Europa over København. I økonomisk utvikling lå vårt land imidlertid noen hakk etter. Vi hadde mindre av byfolk og industri, mindre av håndverkertradisjoner og bykultur.

Om lag ved den tid Martin Tranmæl siste gang kom hjem fra Amerika, satte det inn en sterk utbygging av vannkraft og industri, gruver og store anlegg av jernbaner og veger. Foretaksomme bygdeungdommer ble trukket ut av det rolige bygdemiljø og inn i nye og ukjente livsformer som lønnstakere i anlegg og industri. Det skapte sterke brytninger og uro.

Tranmæl var ett med denne ungdom i oppbrudd. Selv kom han fra den brede Trøndelagsbygda Melhus. Tidlig måtte han søke sitt utkomme i Trondheim. Der kom han også i kontakt med den sosialistiske bevegelse. Som 20-åring kom han med i redaksjonskomitéen for den første spire av den avis han senere skulle gjøre landskjent: Ny Tid i Trondheim. Etter Amerika-turene ble han medarbeider her og dens redaktør fra 1913 til 1918 da han ble sekretær i Det norske Arbeiderparti. I 1921 ble han redaktør av Arbeiderbladet, et verv han hadde til han gikk av for aldersgrensen i 1949.

Disse biografiske data forteller lite om hvem han var. Han var et uvanlig rikt utrustet menneske som snart ble kjent som en av arbeiderbevegelsens ledere, som i en lengre periode av sine beste år var dens sentrale personlighet, og som tjente den trofast så lenge det var krefter igjen i ham.

Eldre mennesker vil vel særlig huske ham som den store, nesten besettende folketaler. Ikke bare hadde han en ytterst særegen og dramatisk framstillingsform. Men i innhold og tanker formet han lengsler og mål slik de utviklet seg i hans egen generasjon. Han var på en spesiell måte ett med dem han snakket til og arbeidet for. Kanskje særlig for de store grupper som i likhet med ham selv hadde brutt opp fra bygdemiljøet og skulle finne seg til rette i en ny og merkelig verden.

Det ville lett være misvisende å si at han snakket arbeidernes språk. Hans uttrykksform var han alene om. Av og til kunne nok en eller annen gjøre forsøk på å etterlikne den. Det førte aldri til noe godt resultat.

Både som taler og redaktør fikk han på en særegen måte fram det han ville ha sagt. Artister og ordkunstnere kunne vel av og til rynke litt på nesen av hans form og av hans fakter. For ham var det avgjørende å nå fram til enkle mennesker i by og bygd. Og det gjorde han som ingen annen i hans samtid.

Nå var Tranmæl på ingen måte noen utvendig agitatorstype. Han var en meget betydelig politiker, med et stadig økende fond av livs-erfaring og livsvisdom, og hele sitt liv med en solid ballast av sunt folkevett.

Som en aktiv og stridbar politiker var han ikke noen opphøyet helgen. I sine beste år var han tvert imot en meget omstridt mann. Omstridt i det norske samfunnet og omstridt i parti og bevegelse. Noen trekk omga ham likevel med en stor, — ja, til tider umåtelig respekt. Og som i hans senere år plasserte ham som en hyldet og av alle avholdt nasjonal skikkelse. Han ble framfor noen annen representanten og symbolet for den arbeiderklasse som ved sin sosiale reising så sterkt preget norsk utvikling gjennom dette hundreåret.

Personlig var han et enkelt og fordringsløst menneske, og vel nok også et meget ensomt menneske. I det ytre stadig i kontakt med tidens største massebevegelse. Menneskelig sett kanskje med bedre kontakt over talerstolen enn i direkte samvær.

Tid og interesser satte han helt inn i arbeiderbevegelsens tjeneste. Hans troskap mot Arbeiderpartiet var uten forbehold. Med bevegelsen delte han gleder og sorger, i den søkte han tilfredsstillelse for all sin arbeidsvilje og sine rike evner. Han opplevde flere ganger tunge tider, som da bevegelsen falt fra hverandre i de første 1920-årene, eller da Norge ble okkupert i de første 1940-årene.

Bitre lærdommer gjorde ham til utrettelig talsmann for samling og samhold, for selvdisciplin, for ekte lojalitet og urokkelig trofasthet. Disse egenskaper hos ham ble aldri dratt i tvil, med dem skapte han trygghet når vanskeligheter tårnet seg opp.

En ener, en særpreget stridsmann i en tid som hadde bruk for ham. En ekte sønn av det arbeidende folk han tjente hele sitt liv.

Denne enkle, sterke mann har her fått sin minnestein.

Jeg takker de personer som har hatt det praktiske arbeid med å få dette til.

Nettopp slik skal Martin Tranmæls minnesmerke være: enkelt og fordringsløst, beskjedent — men samtidig maktfullt, et stykke tatt rett ut av norsk natur slik århundrene har formet den.

Landsmøtets åpning fredag 21. april

Det norske Arbeiderpartis ekstraordinære landsmøte til behandling av EF-saken ble åpnet i Folkets Hus' store sal fredag 21. april kl. 11 av partiformannen *Trygve Bratteli*, som bad forsamlingen å reise seg og syng «Samholdssangen», ledet av Trygve Aakervik.

FORMANNENS HILSNINGSTALE

Trygve Bratteli: Partifeller, jeg ønsker dette ekstraordinære landsmøte vel møtt til viktige oppgaver. Det er forutsatt at dette skal være et rent arbeidsmøte. Og det skal behandle én sak — spørsmålet om norsk medlemskap i EF. I denne som i andre viktige saker har det vært et nært samarbeid mellom Arbeiderpartiet og fagorganisasjonen, mellom Sentralstyret og Sekretariatet. Da saksbehandlingen nærmet seg en avgjørelse, kom en i dette samarbeid til at det var naturlig under sakens behandling å innkalle til såvel et ekstraordinært landsmøte i partiet som en ekstraordinær kongress i landsorganisasjonen. Dette får en så sikker behandling av saken i arbeiderbevegelsens hovedorganisasjoner. Forut for dette landsmøtet ligger det allerede en bred organisasjonsmessig behandling av saken. Den kommer i Stortingets utenrikskomité. Dette er derfor en høvelig tid til behandling av den i partiets høyeste organ, i landsmøtet. Det knytter seg mange forventninger til dette landsmøte. Viktig for oss er først og fremst forventningene fra partiets mange medlemmer og venner, som venter at partiet lever opp til sine beste tradisjoner under behandlingen av denne kompliserte saken. Et stort parti unngår ikke å ha mange politiske motstandere. Endel av dem har helt andre forventninger til dette landsmøte. De venter en behandling som skal skade og svekke Arbeiderpartiet. Hver og en som møter her bærer ansvar for at en vanskelig sak skal bli behandlet på en forsvarlig måte. Rundt på distriktsmøtene og på andre partimøter har den fått en mønstergyldig behandling.

Enda mere må så bli tilfellet i en trenet institusjon som et landsmøte i Arbeiderpartiet.

Et hardt arbeidsår i regjeringsstilling kunne skape behov for en bred behandling av mange aktuelle samfunnsproblemer. De får imidlertid vente til det ordinære landsmøte neste år. Jeg ønsker hver enkelt representant, hver gjest fra innland og utland vel møtt til dette viktige møte. Må det bli til gagn for vårt parti og vårt land!

FULLMAKTSKOMITÉENS INNSTILLING

Formannen opplyste at en fullmaktskomité var oppnevnt av landsstyret, og han ga ordet til formannen i komitéen, *Kjell Knudsen*, som refererte følgende innstilling:

Fullmaktskomitéen ble oppnevnt av Sentralstyret 5. april 1972. Komitéen har hatt møter den 12. og 21. april 1972, og har gjennomgått fullmaktene for 300 representanter.

Fordelingen av representanter er foretatt av Sentralstyret 28. februar 1972 og godkjent av Landsstyret 20. april 1972.

I forbindelse med valg av representanter til landsmøtet er Fullmaktskomitéen kjent med at det har blitt diskutert hvem som har rett til å delta i behandlingen av partisaker i kollektivt tilmeldte fagforeninger. Fullmaktskomitéen vil minne om DNA's lover, § 12, punkt 3:

«Fagforeningsmedlemmer som ikke hører til partiet, kan i foreningsmøtene ikke være med på å behandle partisaker».

Fullmaktskomitéen forutsetter at distriktpartiene orienterer sine grunnorganisasjoner ved behandling av partisaker.

Følgende representanter har forfall, og varamenn møter:

- Repr. nr. 24 Gerd Vollum, Akershus — Eva Brubakk møter som vararepr.
- » » 55 Bård Gundersen, Hedmark — Åge Sandbekk møter som vararepr.
  - » » 116 Salve Sløgedal, Vest-Agder — Nils Håland møter som vararepr.
  - » » 133 Leiv Stensland, Hordaland — Martin Tveiten møter som vararepr.
  - » » 154 Sivert Haltbakk, Nordmøre — Andres Ormseth møter som vararepr.
  - » » 178 Ola G. Tromsdal, Inn-Trøndelag — Otto Aas møter som vararepr.
  - » » 194 Rolf Nilssen, Troms — Kjell Olsen møter som vararepr.
  - » » 208 Magnus Toverud, Oslo — Øivind Blankvandsbråten møter som vararepr.
  - » » 211 Hans Becker, Oslo — Ronald Rooth møter som vararepr.
  - » » 230 Margot Klemetsen, Oslo — Thordis Kristiansen møter som vararepr.
  - » » 237 Arne Moe, Oslo — Axel Kristiansen møter som vararepr.
  - » » 241 Kaare Larsen, Oslo — Bjarne Melbostad møter som vararepr.

- Repr. nr. 259 Willard Kristiansen, Oslo — Age Smestad møter som vararepr.
» » 272 Gunnar Strømberg, Oslo — Erling Hernes møter som vararepr.
» » 296 Grethe Irvoll, Oslo — Kari Pedersen møter som vararepr.

Ved åpningen var det møtt fram 295 representanter.
Fullmaktene anbefales godkjent.

Oslo, 21. april 1972.

FULLMAKTSKOMITÉEN

Kjell Knudsen,
formann.

Berit Aarsland.

Ingjerd Berntsen.

Dagfinn Austad.

Richard Thon.

Jakob Grava.

Komitéformannen opplyste at det ved møtets begynnelse var møtt fram 295 representanter.

Partiformannen tok fullmaktskomitéens innstilling opp til votering, og den ble enstemmig godkjent.

Saklista og arbeidsordningen ble deretter godkjent slik de var foreslått av landsstyret, sålydende:

1. ÅPNING OG KONSTITUERING

- a) *Fullmaktskomitéens innstilling.*
- b) *Godkjenning av sakliste.*
- c) *Arbeidsordningen.*
- d) *Valg av ordstyrere.*
- e) *Valg av sekretærer.*
- f) *Valg av protokollkomité.*
- g) *Valg av redaksjonskomité.*
- h) *Valg av reisefordelingskomité.*

2. EF-SAKEN

Innledning ved Trygve Bratteli.

ARBEIDSORDNINGEN

Landsmøtet holdes over 2 dager.

Landsmøtet er åpent for presse og kringkasting.

Partimedlemmer har adgang til galleriet mot spesielt adgangskort. Adgangskort utstedes mot framvisning av medlemsbok.

Det velges 4 ordstyrere som vekselvis og etter seg i mellom avgjort orden leder landsmøtets forhandlinger. Ønsker den fungerende ordstyrer å delta i debatten, skal han overlate ordstyrerplassen til en av de andre ordstyrere. Ordstyrerne har rett til å stille forslag om tidsbegrensning.

Alle forslag skal framlegges skriftlig til ordstyreren og være undertegnet med forslagsstillerens navn og hjemsted.

Etter at det er vedtatt å sette strek, kan intet nytt forslag fremsettes.

Avstemninger foregår ved håndsopprekning. Landsmøtet kan beslutte at en avstemning foregår ved navneopprop. Representantenes stemmegivning innføres i protokollen.

Til å føre forhandlingsprotokollen velges 4 sekretærer. I protokollen skal innføres de saker som behandles, alle forslag som framsettes og beslutningene med angivelse av antall avgitte stemmer. Den landsmøtevalgte nemnd gir innstilling om landsmøtet forhandlingsprotokoll. Ved formiddagsmøtets begynnelse annen dag avgir nemnda innstilling om første dags protokoll. Protokollen for møtets siste dag godkjennes av Sentralstyret.

Representantene har rett til å ta ordet inntil 2 ganger med henholdsvis 10 og 5 minutters taletid. Representanter som forlanger ordet til forretningsordenen, tilståes ikke mer enn 1 minutt taletid.

DIRIGENTER, SEKRETÆRER OG KOMITÉER

Landsstyret fremmet følgende innstilling:

Ordstyrere:

Leif Granli, Stortingsgruppa. Tor Aspengren, Landsorganisasjonen. Grethe Johansen, Akershus. Asbjørn Jordahl, Møre og Romsdal.

Sekretærer:

Asbjørn Bortne, Sunnmøre. Elsa Biberg Kristensen, Telemark. Bjørg Nygard, Sogn og Fjordane. Harald Hermansen, Rogaland.

Protokollkomité:

Finn Kristensen, Telemark — formann. Bjørg Johansen, Østfold. Anne Lise Abrahamsen, Hordaland. Per Svendsen, Sør-Trøndelag. John S. Eppeland, Aust-Agder. Øivind Hvattum, Partikontoret — sekretær.

Redagsjonskomité:

Bjartmar Gjerde, Sentralstyret — formann. Arne Ekeland, Hordaland. Andor Normann, Hedmark. Knut Frydenlund, Oslo, Roar Løver, Buskerud. Bjørn Tore Godal, Sentralstyret. Einar Olsen, Vestfold. Thorbjørn Berntsen, Oslo. Sven Olsen, Nordland. Margith Munkebye, Stortingsgruppa. Åsa Solberg Iversen, Østfold. Sonja Ludvigsen, Kvinnesekretariatet. Arnold Storvold, Sør-Trøndelag (mot 1 stemme avgitt for Per Aasen). Per A. Utsi, Finnmark.

Reisefordelingskomité:

Alf A. Øverli, Nordland — formann. Kåre Håverstad, Vest-Agder. Jorun Fornes, Inn-Trøndelag. Magnus Nilsen, Oslo, Hilda Løvlien, Hedmark. Rolf Jørgensen, Revisjonen — sekretær.

Ordstyrere, sekretærer og protokollkomité ble valgt enstemmig i samsvar med innstillingen.

DISSENS OM ETT MEDLEM AV REDAKSJONSKOMITÉEN

Formannen tok de som var enstemmig innstilt opp til votering først, og de ble valgt.

Bjørn Tore Godal, sentralstyret, tok opp mindretallets forslag på Per Aasen. Det var foreslått en stor redaksjonskomité, men tross dette bør de som representerer mindretallet, bli sterkere representert. Vi vet at Storvoll er formann i Sør-Trøndelag Arbeiderparti, men av hensyn til saken som skal diskuteres bør vi sørge for at slagsiden i denne viktige komité ikke blir altfor stor.

Det ble foretatt alternativ avstemning ved håndsopprekking. Storvoll ble valgt med 210 stemmer. Per Aasen fikk 70 stemmer.

Reisefordelingskomitéen ble valgt i samsvar med innstillingen.

LANDSMØTETS AVVIKLING

Etter at konstitueringen var avsluttet, opplyste *partiformannen* om at EF-saken ville bli innledet av ham. Han ville redegjøre for flertallets og regjeringens standpunkt, mens *Bjørn Tore Godal* ville innlede for mindretallet. Deretter ville det bli tatt lunsjpause. Han henstilte til dem som ville delta i debatten om å melde seg før lunsjpausen, slik at ordstyrerne kunne få oversikt. Det ville bli nødvendig med kveldsmøte. *Formannen* meddelte til slutt at en minnestein over Martin Tranmæl på æreskirkegården på Vår Frelzers gravlund ville bli avduket lørdag morgen, før landsmøtets åpning. Han innbød alle landsmøtedeltakerne.

Dirigenter og sekretærer inntok sine plasser.

Førstedirigent *Leif Granli* overtok dirigentklubba. Han ga straks ordet til *Trygve Bratteli*.

TRYGVE BRATTELIS INNLEDNINGSFOREDRAG

Trygve Bratteli holdt dette foredraget:

Menneskehetens historie er både en lang lidelseshistorie og et stort drama. Ufred og strid går igjen i hele vår kjente historie.

Likevel kan vi i moderne tid spore utviklingstendenser som gir grunn til optimisme. Dette hundreåret har hatt de verste kriger verden kjenner. Vest-Europa har vært sentret for to verdenskriger. Disse tragiske hendinger har likevel gitt sterke impulser til å ordne forholdene mellom nasjonene på en ny måte. Med alle sine åpenbare svakheter er FN og andre internasjonale organisasjoner de siste ti-år bygd opp sterkere enn noen gang før. Av særlig interesse i vår tid er bestrebelsene på å bygge ut regionale organisasjoner, slik de med ulike former og styrke trer fram i alle verdensdeler.

En slik bevegelse går også gjennom vår verdensdel — gjennom Vest-Europa. Det stiller vårt folk overfor en viktig avgjørelse. Det er ikke slik at avgjørelsen gjelder liv eller død for vårt folk. Det er ikke én veg utfor stupet og en annen veg til et bekymringsfritt paradis. Menneskene vil aldri bli fritatt for til enhver tid å gjøre en innsats for best mulig å trygge sine livsvilkår. Det er dette saken gjelder. Vi må med den innsikt og forstand vi kan prestere, selv finne og bestemme oss for det best mulige grunnlaget for vårt folks framtid.

Det går ingen snarveg til et paradis. Som verden utvikler seg i vår tid, er det viktig at vi nøkternt vurderer betingelsene for at nye generasjoner skal kunne leve her som frie og selvstendige mennesker.

Verden er i vår tid bl. a. preget av en enorm folketilvekst og av dyptgående forandringer. De fem nordiske land har til sammen om lag 22 millioner mennesker, av dem bor nær 4 millioner i Norge. Den årlige *tilvekst* i verdens folketall er nær 70 millioner. Det vil si at verdens årlige folketilvekst er mer enn tre ganger så stor som Nordens totale folketall i dag.

I et bredt opplagt politisk og økonomisk samkvem med omverdenen — særlig med Vest-Europa — har de nordiske land utviklet noen av de økonomisk og sosialt mest framskredne samfunn i verden.

Ut fra sitt demokratiske og sosialistiske grunnsyn har Arbeiderpartiet oftest stilt seg sterkt positivt til et økende og mer forpliktende internasjonalt samarbeid. Dette gjelder ikke minst i tiden etter den andre verdenskrigen. Alle våre landsmøter har ført denne linjen videre, som regel i vedtak knyttet til de oppgaver som til enhver tid var mest aktuelle. La meg nevne et par eksempler. Vårt første landsmøte etter krigen vedtok i 1945:

«Norge må støtte alle tiltak som er egnet til å hindre hensynsløs maktpolitikk og å fremme det internasjonale samarbeide på det økonomiske, sosiale og kulturelle område.»

I 1953 uttalte landsmøtet bl. a.:

«De tiltak som Europa nå gjør for å organisere et samarbeid i nye former på det økonomiske, politiske og militære området — tiltak som favner utover landegrensene og gir bindende makt til nye mellomfolkelige organer — representerer skritt mot internasjonal planøkonomi og sann internasjonalisme.»

I det nå gjeldende arbeidsprogram heter det:

«Arbeiderpartiet mener at samling av Europa er av sentral betydning både for vårt land og utviklingen i verden som helhet. Vi

går derfor inn for fortsatt sterk innsats for europeisk samling. Norge må opprettholde søknaden om medlemskap i EEC og ta initiativ for å påvirke utviklingen i den retning vi ønsker.»

I flukt med dette vedtok landsmøtet i 1971 at «forhandlingene med Det europeiske fellesskap sluttføres».

Vår mest stabile samarbeidspartner — fagorganisasjonen — har gjennom klare vedtak av Landsorganisasjonens kongresser fulgt en tilsvarende hovedlinje.

I 1962 foreslo regjeringen Gerhardsen at Norge skulle følge opp britene med søknad om forhandlinger om medlemskap i Fellesskapet. Forslaget fikk overveldende tilslutning av Stortinget. I 1967 ble et tilsvarende forslag fremmet av regjeringen Borten. Den samme regjering gjentok forslaget i 1970. Etter det siste regjeringsskiftet gjentok den nåværende regjering i samsvar med sin erklæring det samme forslaget til Stortinget. Og dette har hver gang støttet regjeringens forslag med mer enn $\frac{3}{4}$ flertall.

På dette konsekvente og brede grunnlag både politisk og parlamentarisk er det at den nåværende regjering har slutført forhandlingene om markedssaken. Resultatet foreligger i forhandlingsprotokollen av 22. januar. Regjeringen har lagt saken fram for Stortinget og det er denne saken det norske folk nå skal ta standpunkt til.

Fra den pågående diskusjon vet vi at dette ikke er noen enkel sak. De fleste er lite vant til praktisk behandling av utenrikspolitiske saker av denne omfattende karakter. Av flere grunner er det ganske mange som føler det personlig vanskelig å ta del i avgjørelsen av saken. Et levende politisk parti står imidlertid med begge bein i hverdagen, og kan ikke skyve noen sak fra seg fordi om den synes komplisert og vanskelig.

Fra ett synspunkt sett er dette på kortere sikt et spørsmål om hvilken forandring vi for eget land vil foretrekke, når Europa under alle omstendigheter forandrer seg. Perioden med delingen EF—EFTA går raskt mot slutten. Vårt valg er enten et utvidet europeisk fellesskap, eller en situasjon som likner tiden før EFTA ble dannet. Vi har valget mellom enten et skritt fram eller et skritt tilbake.

Et vilkår for at vi skal gå inn i et utvidet europeisk fellesskap, er at dette blir utvidet. Det vil si at Storbritannia, Danmark og Irland blir medlemmer. Det er dette utvidede fellesskap vi skal ta standpunkt til.

Det er på det rene at både regjeringer, nasjonalforsamlinger og store folkegrupper i de nåværende seks medlemsland, vil ønske Norge og de andre søkerland velkommen i et utvidet fellesskap.

Denne utstrakte vennehånd har kommet til uttrykk på mange måter. Det er interessant å merke seg at det var stor og bitter strid i hvert av de seks land da de i sin tid skulle avgjøre sin egen inntreden i fellesskapet. For enkelte var det så vidt båten bar. I dag er det ingen krefter av betydning som ønsker Fellesskapet oppløst. De vil bygge videre på det og styrke det, og de arbeider oppriktig også for at Fellesskapet skal bli utvidet. Dette gjelder ikke minst våre venner i den demokratiske arbeiderbevegelsen — de sosialistiske partier og fagorganisasjonene. Det er likevel helt opp til oss selv å avgjøre om vi vil inn i et utvidet fellesskap. Vi skal selv avgjøre det på grunnlag av en vurdering av hva som vil gi vårt folk de tryggeste og beste livsvilkår og vekstvilkår i framtiden.

Et trekk ved sivilisasjonens utvikling er at menneskene langsomt og etter hvert har lært bedre å beherske sine egne livsvilkår. Det var tidlig menneskers ærgjerrighet å gjøre seg jorden underdanig. Naturkreftene skulle temmes og tas i menneskets tjeneste. De stadig veldigere økonomiske kreftene skulle bringes under kontroll og styring. Den teknologisk pregede industrielle sivilisasjon stiller med uavviselig styrke tidens krav om plan og styring i samfunnets vekst og utvikling. På helt sentrale områder kan det bare skje ved felles tiltak på tvers av nedarvede landegrenser.

Hvorfor skal vi så sikre et slikt samarbeid i Vest-Europa? Det er i denne verdensdel vårt land hører til, og her blir det liggende i all framtid. All moderne erfaring tyder på at det internasjonale samarbeid må gå gjennom regionene til verdenssamfunnet, fra det regionale til det globale.

Og i alle fall har Vest-Europa den internasjonale plikt å holde orden i sitt eget hus. To ganger har indre motsetninger i dette området tent verden i brann. Det gir bydende tyngde til kravet om at vår verdensdel ordner seg bedre for framtiden. Fortidens ulykker og misgrep må ikke lamme de europeiske nasjoner fra bedre å nytte framtidens muligheter for fred og samarbeid.

Ingen ønsker Vest-Europa som et lukket område. Det skal være åpent ut mot resten av verden. Samarbeidet har alt gitt impulser til bedre avspenning og kontakt mellom øst og vest. Et tidsmessig europeisk samarbeid gjør det lettere — og ikke vanskeligere — å øke et positivt samarbeid med utviklingslandene.

Det europeiske fellesskapet er som institusjon verken kapitalistisk eller sosialistisk. Dets framtidige politiske innhold vil bli bestemt av styrken i de ulike sosiale og politiske krefter som virker innenfor området. Selv en overfladisk studie viser oss her en uferdig organisasjon. Den vil utvikle seg videre i pakt med krav og behov i årtier framover. Spissfindig parafrasetolkning kan lite kaste lys over

hva denne utvikling kan føre til i framtiden. Det er her å sette seg ved siden av det levende livet som vi proklamerer for Europa: lag først ferdig det helt perfekte — så skal vi samarbeide med dere. Livet byr oss aldri slike vilkår. Vil vi ha innflytelse, må vi gå inn i et samarbeid for til enhver tid å forme det best mulige. Og ved dette sikre oss medbestemmelse i det området vi lever i.

I hverdagens virke er Det europeiske fellesskapet basert på en erklært fast og varig vilje til samarbeid — og til å bygge ut organer til å løse de praktiske oppgaver etter hvert som de blir tatt opp. Belært bl. a. av forrige generasjons dystre erfaringer, har det for forholdet mellom nasjoner erkjent at den enes død slett ikke er den annens brød. Det er tvert imot slik at om en nasjon økonomisk «dør», så er det en ulykke for alle. Det europeiske fellesskap er med andre ord ikke et forum for gjensidig ødeleggelse. Det er basert på erkjennelsen av felles interesse i felles framgang.

De som måtte føle seg mest trygge i en pessimistisk erkjennelse, kan søke trøst i det forhold at alle nasjonale egeninteresser er vel varetatt i et slikt system. Land i stagnasjon og nedgang, hemmer framgang i andre land. Best vil det gå når det lykkes å nytte de krefter som finnes i alle områder innenfor Fellesskapet. Det er så å si alles egeninteresse.

Ikke noe moderne industriland kan i vår tid basere seg på et system som kan dekkes under skiltet «fri kapitalisme». Alle de demokratiske land i Vest-Europa er lovordnede og regulerte samfunn — som Norge og de nordiske land er det. Vi er innbudt til et samarbeid mellom siviliserte demokratier. Også i disse land har menneskene bare gradvis og delvis tatt herredømme over sine egne livsvilkår. De viktigste begrensninger i menneskets suverenitet ligger ikke i de begrensninger nasjoner har etablert i forhold til hverandre. Viktigere begrensninger ligger i krefter som stadig er utstyrt i internasjonal økonomi.

Alle land med betydelig utenrikshandel stilles overfor sentrale økonomiske faktorer som ligger utenfor nasjonalstatens suverenitet. Nasjonalstaten og dens regjering kan ikke etablere herredømme over de internasjonale konjunkturbevegelsene, og følgelig heller ikke sikre den permanente vekst. Den enkelte regjering kan ikke regulere de internasjonale betalingsstrømmer og egen eller andres valutakurser, — det har en stadig påny nedslående manifestasjoner av.

En effektiv innsats mot forurensninger av luft og vann, mot forsopling av naturen, og en forsvarlig bruk av naturressursene — kan bare skje i et internasjonalt samarbeid. De såkalte multinasjonale selskapene — de store internasjonale konsernene — får størst makt når de bare har med enkeltstaters regjeringer å gjøre. Skal de brin-

ges under kontroll og demokratisk styring, må det skje gjennom jevnbyrdige flerstatlige politiske organer.

Så den viktigste saken: fred og samarbeid mellom nasjonene kan ikke trygges med tiltak av den enkelte stat for seg. Fred og samarbeid kan bare trygges ved utviklingen av gjensidige og felles plikter og rettigheter.

Slike fundamentale faktorer for menneskenes framtidige liv kan bringes under politisk kontrol og styring av stater i fellesskap, der hver enkelt har sin medbestemmelsesrett. Disse krefter er ennå ikke gjort demokratiet underdanig. De kan ikke beherskes av enkeltstaten alene.

Om disse problemer uttalte vårt svenske broderparti i sitt nye prinsipp-program av 1964:

«Med teknikkens, kommunikasjonenes og verdenshandelens utvikling har den gjensidige avhengigheten folkene imelom blitt langt sterkere enn tidligere. Internasjonalt samarbeid har blitt en nødvendighet. Utviklingen må gå mot en verden, der nasjonale grenser og nasjonal suverenitet mister mye av sin gamle betydning, og der regjeringer og folk i stigende grad må underkaste seg nye regler for det internasjonale samlivet.»

Når en sosialistisk bevegelse har stilt sine hovedmål, vil den gå inn for dem på alle plan. Vi arbeider for de samme politiske og sosiale mål i kommunepolitikken som i rikspolitikken. Vi vil arbeide for de samme hovedmål i Europa-politikken som i vår politikk i Norge. Siktetpunktet for alt vårt arbeid er å forme samfunnet etter idéene i den demokratiske sosialismen.

Vi vil gå sterkt inn for å gjennomføre våre programmer for en demokratisering av alle deler av samfunnet. Planlegging og ledelse av hele samfunnsutviklingen må ta sikte på å unngå forhold som skaper sosiale klienter, og vår nye sosialpolitikk må føres målbevisst videre. Naturvern og miljøtiltak skal bli integrerte og jevnbyrdige ledd i den alminnelige videre utbyggingen av samfunnet. Distriktspolitikk med forsvarlig fordeling av arbeidspalsser og bosteder, skal effektiviseres og videreføres. Vi skal fortsette arbeidet for trygghet og trivsel i arbeidslivet, og for å forme et stadig mer menneskelig samfunn. Det vil kreve mer likeverdige muligheter til utdanning, arbeid og bosted, og mer rettferdig fordeling av rettigheter og plikter i samfunnet.

I forholdet til dagens Vest-Europa, vil vi ikke være enslige misjonærer for dette samfunnssyn. Sterke krefter over hele Europa har de samme aspirasjoner og de samme mål. Disse krefter hører til

dem som mest målbevisst går inn for å utvide Fellesskapet med de fire søkerland.

I hverdagens strev blir det ofte oversett hvilken avgjørende innflytelse den demokratiske sosialismen har hatt i Vest-Europa i dette århundre. Og om vi studerer de dyptgående forandringer siden århundreskiftet — særlig forandringene i det arbeidende folks livsvilkår, livsformer og samfunnsstilling — tør jeg påstå at den langsiktige utviklingen har vært sterkere preget av den demokratiske sosialismens idéer og mål, enn av noen annen politisk idéretning. Her ligger også de store muligheter i den tid vi nå går inn i.

Norges deltakelse i europeisk samarbeid etter 1945 har etter hvert formet en konsekvent og positiv hovedlinje. Det betyr ikke at en har unngått tvil overfor mange nye tiltak. Det synes å være et gjennomgående trekk at vi trenger god tid til å tenke oss om. Men det er også et trekk at har vi først gått med i et samarbeid, har vi som regel gått lojalt og aktivt inn i det. Det kan være nyttig i dag å minnes noen episoder om dette.

I min ungdom hadde vi en kvass indre strid om vi skulle ta organisert kontakt med det vi senere har kalt våre nordiske broderorganisasjoner. Meningene var sterkt delte. Resultatet ble at vi tok kontakten, og ingen har villet forandre det siden.

For 20 år siden var det en bitter strid i vårt land om Norge skulle være med i det da nye Nordiske Råd. Mer enn en fjerdepart av stortingsrepresentantene stemte mot det. Folkerettsekspertene var fulle av konstitusjonelle betenkeligheter. En fryktet følgene for vår suverenitet. Arbeiderpartiet sto samlet om Nordisk Råd. Men protestgrupper til høyre og til venstre var mot det.

De samme grupper engasjerte seg voldsomt mot et nordisk økonomisk samarbeid, slik det ble utredet i 1950-årene. Arbeiderpartiet og LO sto alene for en slik politikk. Alle andre var mot. Motstanden i Norge og vansker i andre av landene, stanset de daværende planer.

Skremmende spøkelses ble manet fram — delvis av eksperter — da Norge gikk med i frihandelsforbundet EFTA.

Liknende innslag har i vårt land ofte preget diskusjonen om Det europeiske fellesskapet. I norsk folketro møter en ofte trollet. Det kan være skrekkinngydende — men det har i folketroen den egenkap at det tåler ikke solens lys. Da sprekker det, heter det. Av en god del brev jeg har fått, ser jeg at det er sluppet løs et antall småtroll rundt i folkefantasien. Det vil være nyttig å bringe informasjonens lys ut i hele folket, så slike småtroll kan dele skjebne med sine forgjengere.

Vår behandling av markedssaken har hele tiden vært en følge av

samtidens europeiske utvikling. Slik er det også nå. Det er den europeiske utvikling som har stilt denne saken på dagsordenen i det enkelte land. Også den timeplanen som følges er europeisk be-
tinget.

Stillingen er nå den at de seks land i det eksisterende fellesskap er sterkt innstillet på både å styrke den indre utvikling i dette, og samtidig utvide Fellesskapet med nye medlemmer, slik at markeds-
splittelsen i Vest-Europa blir overvunnet. Forhandlingene har dog hver gang kommet i gang ved tiltak fra søkerlandene. Det er Stor-
britannia som har gått foran med medlemssøknad hver gang saken er tatt opp påny.

Forhandlingene med de fire medlemssøkende land ble sluttført med protokollen av 22. januar i år. Ratifikasjonsbehandlingen er nå i gang i de ti land. Samtidig pågår forhandlinger med de land som ikke søker medlemskap. Disse forhandlinger ventes sluttført før sommeren. Om alt går etter planen, kan traktatene tre i kraft 1. januar 1973.

De norske forhandlinger kom i gang sommeren 1970. Opplegget var gjort av regjeringen Borten, med Stortingets tilslutning.

På vegne av en enstemmig regjering Borten erklærte dens uten-
riksminister i Brussel 30. juni 1970:

«Den norske regjering oppfatter Roma-traktaten som et egnet grunnlag for et utvidet europeisk samarbeid, med den målsetting og det regelverk som er nedfelt i de foreliggende traktater og senere vedtatte forordninger og direktiver.»

Regjeringen Bortens behandling av markedssaken gikk etter hvert i stå. Da regjeringsskiftet kom i mars i fjor, ventet det å slutføre disse forhandlinger som en sentral oppgave.

Det sa Regjeringen i sin erklæring at den vil gjøre, og den presierte samtidig at «ved behandlingen av markedssaken vil Regjerin-
gen legge avgjørende vekt på kravet om gode og trygge kår for de store folkegrupper, lønnstakere, jordbrukere og fiskere».

Regjeringen førte forhandlingene i løpende kontakt med Stor-
tingets utvidede utenrikskomité, der alle stortingsgrupper er repre-
sentert. Under disse intense og langvarige forhandlinger ble selv-
sagt alle sider ved saken tatt opp. Jeg viser om dette til den meget omfattende stortingsmelding med bilag, som nå foreligger tilgjengelig for alle interesserte. Jeg begrenser meg her til politiske kommentarer av noen hovedpunkter.

De fleste har observert at vi står foran nye perspektiver i norsk industripolitikk. Høstningsbruket basert på tømmer, fisk, malm og vannkraft gir ikke de store nye muligheter i en ny tid. Ekspansjonen

må komme i avansert industri, basert på høy utdanning, forskning og utvikling, moderne teknologi. Slike produkter møter helt andre markedsproblemer enn råvarer og lite bearbejdede varer. Det vi før kalte hjemmemarkedsindustri økte sin eksport fra 760 mill. kroner i 1959 til 5,1 milliarder kroner i 1971 — nær en femdobling. Gruppens andel av vår samlede vareeksport økte fra 13 til 32 prosent. Det var til EFTA-landene disse produktene hadde sin sterkeste eksportvekst. Av verkstedindustriens eksport (eksklusive skip) gikk 62 prosent til EFTA i 1969. — Det er marked for slike industrielle perspektiver som nå skal tilrettelegges.

Av nærliggende grunner kom forhandlingene om jordbruk og fiskeri til å ta meget tid. Norsk opinion ble en lengre periode nokså ensidig opptatt med disse spesielle problemer.

Det lyktes å oppnå bred forståelse i Brussel for at Norge med sin geografiske plassering og sitt klima har særlige problemer med jordbruk og fiske. Disse forhold har igjen nær sammenheng med bosettingsproblemer i store deler av landet. Det dreier seg her om fundamentale forhold som ikke endres i en overgangsperiode, men som er av varig karakter.

Dette er utgangspunktet for de særprotokoller som til slutt ble satt opp om henholdsvis jordbruk og fiskeri. Etter Regjeringens oppfatning ble det her funnet forsvarlige og akseptable løsninger for våre særlige problemer. Vedkommende medlemmer av Regjeringen vil kunne gå nærmere inn på dette i møtet her.

Enkelte fester lett oppmerksomheten ved at av Norges ca. 1,5 millioner lønnstakere og næringsdrivende (1970) var 8,5 prosent knyttet til jordbruk og skogbruk, og 2,5 prosent til fiske og fangst.

Det er rett nok at disse 11 prosent i primærnæringene ikke alene kan være den dominerende faktor i Norges økonomiske framtid. Vi må regne med at andelen vil gå ytterligere ned.

La det likevel være helt klart at jordbruk og fiske vil være viktige næringer i vårt land også i framtiden. Det kan ikke være tale om å «ofre» disse næringers vitale interesser til fordel for andre næringer. Det har da heller ikke Regjeringen et øyeblikk overveid. Tvert imot ble det lagt mer arbeid i disse særlige problemer enn i noen av de andre enkeltspørsmål som var oppe under forhandlingene.

Denne holdning har både et sosialt og et politisk grunnlag. Det norske Arbeiderparti har gjennom sin historie tatt sikte på å være en politisk allianse mellom lønnstakere, jordbrukere og fiskere. Slik var det i fortiden og slik skal det være i framtiden. Det er ikke her tale om å «ofre» noen gruppe eller noen landsdel. Det er tvert imot oppgaven å bruke felles styrke til fordel for grupper som tidsutviklingen setter i en vanskelig stilling.

Mer enn før vil det trenges kontakt og samarbeid mellom landets politiske ledelse og jordbrukets organisasjoner om praktiske tiltak for å fremme de sentrale, sosiale målsettinger i norsk jordbrukspolitikk. Det vil si tiltak for å sikre jordbrukernes levestandard. Regjeringen er rede til et slikt samarbeid.

Også for fiskeriene vil det melde seg oppgaver som krever et nært samarbeid mellom Regjeringen og fiskernes organisasjoner. Vi fikk forleden opplyst at tallet på yrkesfiskere er redusert fra 61 000 i 1960 til nærmere 30 000 nå, og at det er svært mange eldre fiskere. Med moderne båter og utstyr kan likevel fisket utvikles videre. Men tallene understreker at både videreforedling av fisken og ny produksjon ved siden av fisket vil være nødvendig for å holde ved like bosettingen ved kysten. For all virksomhet som har sammenheng med fangst, foredling og eksport av fisk, vil Regjeringen være interessert i det best mulige samarbeid med fiskernes organisasjoner.

Som kjent dissenterte daværende fiskeriminister Knut Hoem på grunnlag av et enkelt punkt i fiskeriprotokollen. I sitt brev til meg av 19. januar presiserte Hoem at han ikke fant tilstrekkelig betryggende protokollens bestemmelse om fisket i kystsonen etter 1982. — Om markedsordningene sier han at det ble «oppnådd godtagbare løsninger». Også løsningen av «fiskerigransespørsmålet fram til 1982 er akseptabel», heter det i brevet. — Regjeringen ellers ser protokollen som en reell garanti for at det vil bli en tilfredsstillende ordning av det norske kystfisket også etter 1982.

Fra enkelte hold blir det uttrykt særlige betenkeligheter ved «fri etableringsrett, fri kapitalbevegelse og fritt arbeidsmarked».

Fri etableringsrett ble et sted forklart som en ordning der «industrien kan slå seg ned hvor som helst». Ikke noe moderne industri-land kjenner en slik frihet. Den eksisterer ikke i Det europeiske fellesskap eller noen av dets medlemsland. Det vil heller ikke bli noen slik frihet i Norge. Det som bestemmes i Det europiske fellesskap er at alle lands borgere skal ha *like* rettigheter når det gjelder etableringer. Men det er landets egen sak å bestemme hvordan disse rettigheter skal utformes.

Fri kapitalbevegelse betyr heller ikke at kapital kan satses på hva som helst og hvor som helst. Men etter en overgangstid, vil det bli adgang til en friere bevegelse for kapital over landegrensene enn det er nå.

Av en meg ubegripelig grunn har noen funnet ut at et «fritt arbeidsmarked betyr at arbeidsfolk må flytte dit kapitaleierne bestemmer». Vi har et fritt arbeidsmarked i Norden og ikke minst fagorganisasjonen legger avgjørende vekt på å bevare det i fram-

tiden. Det er i første rekke fagorganisasjonen som har kjempet fram det frie arbeidsmarked i Norden. I sosialhistorien oppfattes retten til å slutte på en arbeidsplass og retten til å søke ny arbeidsplass i eget eller annet land, som ledd i de fundamentale menneskerettigheter. Det står i klasse med retten til å bevege seg fritt, selv velge oppholdssted, forlate sitt land og å vende tilbake til det. Dette er ikke kapitalistiske oppfinnelser. Det hører til moderne menneskerettigheter, slik de er formulert så vel i FN's menneskerettserklæring som i Europarådets menneskerettskonvensjon.

De multinasjonale selskapene kan bare bringes under kontroll og styring ved å møtes av politiske organer på sitt eget virkeområde. Slike selskaper står utenfor avgjørende innflytelse fra en enkelt regjering eller et enkelt land. Land og regjeringer i større områder må samarbeide for å mestre disse problemer. Som også lønnstakernes organisasjoner må organisere et nært og fast samarbeid for effektivt å kunne møte de internasjonale konsernene på deres eget virkefelt.

Økonomisk er det vest-europeiske land så sterkt integrert at utviklingen i hvert land virker direkte på det andre. De kan eksportere stagnasjon og nedgang til hverandre. På den andre siden kan de også eksportere framgang til hverandre. Avgjørende økonomiske impulser går på tvers av alle landegrensene. Disse impulser kan styres med positiv virkning bare ved nært og forpliktende samarbeid mellom flere land. Brukt på en forstandig måte kan felles tiltak gi den dynamiske impuls som er nødvendig for en gunstig utvikling.

Jeg vil gjerne understreke at vi kan føre vår sosialpolitikk videre etter våre egne retningslinjer. På flere områder har vi mye å lære i andre europeiske land, på noen områder kan vi ha ting å lære fra oss. Våre sosialpolitikere er sterkt interessert i å redusere de sosiale problemer ved å fjerne klientskapende forhold. Det er en interesse de i dag har felles med sosialpolitikere også i andre land.

Vi kan føre videre distriktpolitikk etter linjer vi selv trekker opp. Også her vil vi ha nytte av å utveksle erfaringer med andre land som har de samme problemer og de samme interesser. Etter hvert vil også Det europeiske fellesskapet sette i verk tiltak til støtte for distriktpolitikken.

Vi kan føre videre en sosial boligpolitikk. Utformingen av den er vår egen sak. Den reiser indre fordelingsspørsmål som ikke er enkle, slik vi med års mellomrom har diskutert dem i Norge. Kommunaldepartementet har nettopp lagt fram for Stortinget et omfattende opplegg for den kommende boligpolitikk. Den skal selv bestemme, også om Norge blir med i Det europeiske fellesskapet.

Vi skal fortsatt bygge ut vårt bredt anlagte system av statsbanker.

Så langt vi selv gjennom dette finner det hensiktsmessig og mulig, kan vi også bestemme særlige vilkår for bestemte typer lån, f. eks. boliglån. Det er ikke noe ved Det europeiske fellesskapet som hindrer oss i å opprette en statens forretningsbank. Heller ikke om vi ønsker det, å la staten helt eller delvis overta banker og finansieringsinstitusjoner.

Vi kan fortsatt arbeide for å styrke og utvide det industrielle demokrati og andre former for nærdemokrati. Dette er også en bevegelse som er under utvikling i hele det demokratiske Europa.

I samsvar med vedtatt lovgivning bevarer den norske stat sine rettigheter over den norske kontinentalsokkel, og i forhold til den virksomhet som kan utvikle seg der med utvinning av olje og gass.

Det er i Norge bred enighet om å føre det nordiske samarbeidet videre. I norsk arbeiderbevegelse er det ikke delte meninger om dette. Denne holdning kom sterkt til uttrykk også ved Nordisk Råds møte i Helsingfors i februar. Det ble der tatt nye skritt til å gi samarbeidet en fastere form. De nordiske samarbeidsministre har fått et fast sekretariat, og er pålagt å utarbeide et handlingsprogram bl. a. om næringspolitikk og distriktpolitikk, og om miljøvernsspørsmål.

Den nordiske samarbeidskomitéen for de sosialdemokratiske partier og faglige landsorganisasjoner møttes i København i januar, dagen etter at Brussel-protokollen var undertegnet. Alle fem nordiske land var representert. Bortsett fra en enkelt reservasjon fra en enkelt dansk representant, ga samarbeidskomitéen enstemmig uttrykk for dette:

«Det er av vesentlig betydning for samarbeidet i Norden, at hvert enkelt land oppnår en for det tilfredsstillende markedsløsning, og de nordiske land vil støtte hverandre i arbeidet for dette. Samarbeidskomitéen erklærte seg derfor tilfreds med at Norge og Danmark nå har oppnådd slike resultater i forhandlingene med De europeiske fellesskaper.»

Vi har med tilfredshet sett tegn til et tiltakende europeisk samarbeid mellom de krefter som bygger på den demokratiske sosialismen og også mellom de faglige organisasjoner. Jeg er for min del ikke i tvil om at et utvidet europeisk fellesskap vil gi sterke impulser til aktivisering av et slikt samarbeid, som selvsagt også bør omfatte partier og fagorganisasjoner i land som ikke er medlem av Fellesskapet.

Med sikte på dette samarbeid bør vi legge stor vekt på også hva representantene fra andre europeiske land anfører. De har delvis

større erfaring i internasjonalt samarbeid enn vi har. Vi kan ikke alene diktere forutsetninger og vilkår for samarbeid med demokratiske sosialister og organisasjonskamerater fra mange land.

Vi står i en situasjon da det er verd å minnes at Europas framtid ikke vil bli formet av paragraf-tolking og bokstav-trelldom. Europas framtid vil bli formet av de sosiale og politiske krefter som virker i området. Vegen kan ligge åpen for oss til et samarbeid med politiske venner og meningsfeller i et utvidet europeisk fellesskap.

Det er delvis gjort anstrengelser for å skape merkelige og skremmende forestillinger om europeiske samfunn og europeiske mennesker. Og visst er det at verden aldri vil mangle forskjelligheter og også motsetninger for dem som leter etter dem. Men hva er Europa — hva er det europeiske menneske — sett i globalt perspektiv? Det slående er alt hva denne verdensdel har felles: i somfunnsformer og livsformer, i gleder og sorger, i problemer og aspirasjoner, i oppgaver og målsetting.

Det er dessverre en dyp menneskelig egenskap å være mistenksom mot den fremmede. Slik har det vært nabo mot nabo, bygd mot bygd, land mot land, verdensdel mot verdensdel.

Da Bjørnstjerne Bjørnson i samband med en nordisk krise skrev vår fedrelandssang, formet han et vers som sjelden sees i Norge. Det skurrer vel litt for en side av norsk mentalitet. I danske sangbøker finner en verset og det begynner slik:

«Fienden sitt våpen kastet,
opp visiret fór,
vi med undring mot ham hastet,
ti han var vår bror.»

Og ennå er det nok dem som nødig vil åpne visiret, og se hvor nær europeerne er ved å forlate de gamle slagfeltene og se, som Bjørnson, at han var vår bror.

Regjeringens stortingsmelding ligger nå i Stortinget og vil bli undergitt behandling i komité og i en hoveddebatt i begynnelsen av juni.

Deretter går saken til folkeavstemning den 25. september. Så kommer etter våre konstitusjonelle regler Stortingets endelige behandling og vedtak, etter folkeavstemningen.

Så sterkt som etter hvert alle partier har satset på folkeavstemningen, er jeg kommet til at politisk bør den være avgjørende for spørsmålet om medlemskap.

Med sikte på folkeavstemningen vil saken bli diskutert videre i alle politiske miljøer. Jeg vil understreke at forut for dette landsmøtet har den allerede vært undergitt en bred behandling i partiet.

Jeg nevner her spesielt behandlingen i distriktene, i forbindelse med fylkespartienes årsmøter.

Disse møter har vært gjenstand for enkelte merkelige kommentarer fra forskjellig hold. Til dels meget lærde i sin uttrykksform, og meget lite informerte i sitt saklige innhold.

Fylkesmøtene har så langt jeg kjenner dem vært mønstre på saklig og ansvarlig behandling av en vanskelig sak. Det gjelder også de tre jeg selv har deltatt i. Enkelte kommentatorer har åpenbart aldri vært i nærheten av et slikt møte. De tror de består av skremte folk som er jaget sammen for å opptre etter fjernstyring av partiets sekretær.

Det er kjernen av våre partitillitsmenn som deltar i fylkesmøtene. De lar seg ikke diktere noe som helst. Og de som måtte tro at premissene er uklare, skulle gjerne lyttet til ti-tall etter ti-tall av innlegg i disse debatter.

Også i tiden som kommer trenges en felles ansvarsfølelse for vårt parti. Det er ikke så vanskelig så lenge vi behandler sakene på vanlig organisasjonsmessig måte. Som et bidrag til det har Sentralstyret og Sekretariatet i LO holdt strengt på sitt interne samarbeid også om denne saken. Vi har holdt oss utenfor entil hvert organisert samarbeid med andre kretser.

For her er det også kretser ute som aldri har vært, ikke er, og aldri vil bli interessert i å styrke Arbeiderpartiet. Her må det være opp til hver enkelt å bruke vett og forstand. Stort sett har det gått meget bra. Fortsatt må det være en ledetråd å behandle saken slik at det ikke svekker, men styrker den demokratiske arbeiderbevegelse.

Vel et kvart århundre etter den siste store europeiske krig, står vi på flere måter innenfor terskelen til en ny tid.

Utviklingen har ført til at fred og samarbeid, bokstavelig talt er blitt en betingelse for menneskenes videre liv.

For vårt folk gjelder det nøkternt å vurdere hvilket skritt som gir det beste grunnlaget for vår framtid.

Med forhandlingsresultatet ligger det på vårt bord et tilbud fra Europa. Det er vi selv som enten skal godta eller forkaste dette tilbud.

Dette har selvsagt vært Regjeringens mest arbeidskrevende enkelte sak i det siste året.

Det er Regjeringens oppfatning at det som foreligger er et forsvarelig og akseptabelt resultat.

Regjeringen er kommet til at vi sikrer vårt folks framtid best ved å godta tilbudet.

Det er å føre videre den europeiske politikk norsk arbeiderbe-

vegelse har gått inn for i lange tider. Det er å gå aktivt inn i arbeid og samarbeid om å forme en bedre og tryggere verden.

Det gjør vi ikke ved å pusse opp fortidens avlagte former.

Fra våre venner i Europa møter vi en utstrakt hånd! Vi kan ta den eller avslå den.

Vi skal nøye vurdere hva det betyr om vi godtar forslaget. Vi skal like nøye vurdere hva det betyr om vi forkaster det.

Regjeringens råd er at vi godtar forslaget, at vi går inn for medlemskap i et utvidet europeisk fellesskap.

BJØRN TORE GODALS INNLEDNINGSFOREDRA

Bjørn Tore Godal som representerer mindretallet i landsstyret (disse innstillinger blir gjengitt på side 38) hadde deretter ordet til denne redegjørelse:

Partifeller!

Ingen vil være i tvil om at norsk arbeiderbevegelse er inne i en av sine vanskelige og harde perioder. Fagbevegelsen og den politiske arbeiderbevegelse skal i løpet av noen hektiske uker ta stilling til spørsmålet om norsk medlemskap i EF. Det faktum at det kalles sammen til ekstraordinært landsmøte i Det norske Arbeiderparti er i seg selv en refleks av situasjonen.

Jeg ser det ikke som min oppgave i *denne sammenheng* å gå inn på arbeiderbevegelsens behandling av EF-saken. La meg begrense meg til følgende: Når det blir hardt og vanskelig, skyldes det ikke bare den faktiske og dype uenighet i sak, men også tidspresset og og behandlingsprosedyren. De av oss som lenge ropte på en grunnleggende debatt om alle sider ved EF-saken møtte fram til de første dager i januar svaret: La oss nå først vente og se på forhandlingsresultatet for jordbruk og fiske. Så skrev regjeringen under på medlemsløsningen og alle dens følger, og derpå sto det i spaltene: «*For lenge* har vi tenkt på jordbruk og fiske. Vi må tenke på arbeidsplassene og industrien. Uten medlemskap blir det ulykke.»

Det sier seg selv at debattmiljøet ikke blir det beste når det viser seg at de fleste som ba om utsettelse av debatten i arbeiderbevegelsen i virkeligheten hadde sitt standpunkt klart og først ville spille det ut når regjeringen hadde knyttet sin prestisje til medlemsløsningen.

Til dette hevdes det at partiets landsmøte gjentatte ganger har gått inn for medlemskap etter inngående drøftinger. La meg få sitere Per Kleppe, da han som formann i redaksjonskomiteen på siste landsmøte redegjorde for den innstilling som ble vedtatt med 212 mot 71 stemmer: «Flertallinnstillingen innebærer ikke noe stand-

punkt til medlemskap. Den følger opp de vedtak som tidligere er gjort om å få klarhet i de vilkår vi kan få hvis vi velger å bli medlem. Dette er altså ikke noe standpunkt, men bare en måte å klarlegge vilkårene for et eventuelt medlemskap på.»

Så langt det forgangne. Skal norsk arbeiderbevegelse komme ut av dette uten ulivssår, er forutsetningen åpenhet og respekt for hverandres oppfatninger. La oss framfor alt unngå at det spilles med partiets enhet ved å nytte organisatoriske tiltak overfor tillitsmenn og medlemmer der argumentene ikke er holdbare eller ikke når fram.

Grunnlaget for en fruktbar debatt om arbeiderbevegelsens holdning til ulike regionale og internasjonale samarbeidsformer må selvsagt være de mål vi har satt for vårt virke. Det hører med til arbeiderbevegelsens beste tradisjoner at en alltid har forbeholdt seg retten til å vurdere hvilke former for samarbeid som tjener arbeidsfolks interesser. Er det noe grunnlag for å mene at det skulle forholde seg annerledes når det gjelder internasjonale spørsmål? Hva kan det i så fall komme av at Norges Industriforbund, Den norske Bankforening, Norges Rederforbund, Norges Handelstands forbund er så entusiastiske forkjempere for norsk medlemskap i EF? Er det slik at disse krefter og kretser har begravd stridsøkna og uselvisk inntatt et standpunkt som udelt er i lønnsstakernes, fiskernes og jordbrukernes interesser?

Naturligvis har innhold og form i samarbeidet mellom land direkte og avgjørende betydning for både arbeiderbevegelsens og kapitalkreftenes stilling og utviklingsmuligheter.

Denne erkjennelse må vi ha med oss i arbeidet for sosialismen både i vår verdensdel og i verdenssamfunnet.

Norge har i etterkrigstida engasjert seg sterkt i en rekke organisasjoner for økonomisk, sosialt og kulturelt samarbeid. For den overveiende del av norsk arbeiderbevegelse har dette samarbeidet framstått som nødvendig for å unngå mellomkrigstidas økonomiske kriser og for å sikre en jamn vekst.

Representerer EF-samarbeidet en naturlig videreføring av dette samarbeidet? Eller utgjør det en *helt annen type* samarbeid med *helt andre og mer dyptgripende følger*? Samsvarer EF-medlemskap med den rolle vi ønsker Norge skal spille i utviklingen av et verdenssamfunn uten stormakts- og blokkpolitikk — og uten økonomisk utbytting av de fattiges ressurser? Dette er de springende punkter.

Det vi nå står overfor er å si ja eller nei til en form for statlig samarbeid — som i tillegg til å være et samarbeid mellom stater, er et samarbeid basert på en økonomisk tenkning som alltid har vært i det private næringslivs interesser. Det er ikke industri-

arbeideren i Ruhr, fiskeren i Sør-Italia eller bonden i Frankrike som har vært de drivende krefter bak Roma-avtalens retningslinjer for kapitalbevegelse, etableringsrett og arbeidsmarked.

Nå nytter det selvsagt ikke å komme på noen arbeidsplass i dette landet for å snakke prinsipper og retningslinjer dersom det ikke har direkte og nær tilknytning til den enkeltes arbeidssituasjon. Dersom en hadde valget mellom å være motstander av et økonomisk prinsipp som tjente det private næringsliv eller holde på sin arbeidsplass — så ville de fleste velge det siste. Derfor må vi spørre oss: Har disse retningslinjene betydning for den enkelte i hverdagen?

Den bærende tanke i EEC er at det innenfor området skal utvikle seg en økonomisk enhet der varer, tjenester, kapital skal sirkulere mest mulig fritt i den betydning at denne sirkulasjon ikke skal hindres av nasjonale barriærer og grenser. Til forskjell fra både de gamle samarbeidsformer — frihandelsområde eller tollunion — som i det vesentlige dreier seg om eksport og import av varer og tjenester i tradisjonell forstand, er EEC preget av et omfattende samarbeid på en rekke andre viktige områder. Prinsippet er at økt samarbeid eller integrasjon på ett felt vil gjøre slikt samarbeid nødvendig på stadig nye felter. Dersom kapital, etableringer og arbeidskraft virkelig skal bli stilt likt er dette nødvendig. F. eks. er innføring av moms på samme nivå en nødvendig forutsetning for lik konkurranse mellom kapital- og bedriftseierne i de forskjellige land. Planene for den økonomiske union i den såkalte Wernerplanen understreker disse alminnelige utviklingstrekkene. Den omfatter som kjent planer for et omfattende samarbeid om budsjett-kreditt-rente og pengepolitikken henimot en fullstendig økonomisk union.

Det har vært arbeiderbevegelsens politiske linje i dette landet at samfunnet skal sikre seg stadig bedre styringsmuligheter over det økonomiske liv. Det har vært sterk støtte i folket for en slik politikk. Ja, det er grunnlag for å si at svært mange har ønsket seg en skjerpet politikk overfor de private kapitalkrefter, slik at fullstendig folkestyre over produksjonsressursene og rettferdig fordeling kan bli virkelighet. De store aksjonene Program 69 og Demokrati i Hverdagen underbygger dette inntrykket. Kan en slik politikk videreføres og utvikles innenfor rammen av EF? Eller vil vi miste styringsmuligheter overfor vårt eget samfunn som vi nå har — eller i de nærmeste år kan sikre oss?

Det har vært hevdet at vi fullt ut kan utvikle et effektivt folkestyre over det økonomiske liv, også om vi kommer med i EF. Det kan sosialiseres, vi kan opprettholde konsesjonslovene, vi kan innføre en strengere regulerings- og styringsmekanisme i distrikts-

utbyggingpolitikken. *Formelt* er dette riktig. *Reelt* er situasjonen en helt annen.

Hvilken nytte har vi av arbeiderbevegelsens vilje til å sosialisere og styre dersom de som skal styres kan dra til utlandet? Ingen kan hindre dem slik EF's retningslinjer for kapitalbevegelser og etableringer er utformet. Hvor blir det av konsesjonslovens vern mot de internasjonale selskapene, dersom disse lovene ikke kan gjøre forskjell på utenlandsk storkapital og våre forholdsvis beskjedne norske bedrifter?

Produksjons- og arbeidslivet i vårt land er nokså allsidig sammensatt og lettere å styre enn i mange andre land. På svensk fagøkonomisk hold har en trukket fram nettopp dette som forklaring på at Norge i forhold til mange andre land med konjunkturvansker ikke har hatt alvorlige problemer med økonomi og sysselsetting.

La oss seg hva en av arbeidsgruppene i Regjeringens eget markedsutvalg — det såkalte Skånlandutvalget — sier om noen av de sentrale styringsmidler i økonomien som arbeiderbevegelsen allerede har utviklet:

«Opprettholdelse av kontroll med kapitalbevegelser til og fra utlandet har vært et nødvendig supplement til penge- og kredittpolitikken og norsk tilslutning til EF, med den liberalisering av kapitalbevegelser som allerede er gjennomført i Fellesskapet, vil få betydelige konsekvenser for utformingen av vår penge- og kredittpolitikk, herunder rentepolitikken.»

«Etter arbeidsgruppens oppfatning vil tilpasningen til de gjeldende kapitalbestemmelser, samt de bestemmelser som antas å bli vedtatt i 1. etappe av Werner-planen, nødvendiggjøre omfattende endringer i den norske penge- og kredittpolitikken.»

«Det vil ikke bli mulig på samme måte som hittil på nasjonal basis å regulere den samlede tilgang på kreditt til norske bedrifter, idet adgangen til å regulere kapitaltransaksjoner med andre medlemsland faller bort. Andre restriktive tiltak overfor norske kredittinstitusjoner vil bli vesentlig mindre effektive enn nå.»

Desto mer alvorlig blir det å tape slike styringsmidler, når en ser på den dominerende økonomiske tankegang i inntekts-, industri- og arbeidsmarkedspolitikken.

Kommisjonen uttalte seg nylig om situasjonen på arbeidsmarkedet:

«Kommisjonen oppfordrer fagforeninger og arbeidsgivere til å anstrenge seg for å skape stabilitet i økonomien. De stadig større krav om lønnsøkninger må opphøre hvis man vil sikre sysselsettingen og øke den økonomiske aktiviteten.»

Dette er ett blant flere eksempler på hvilken side i arbeidslivet EF støtter. Og dette synet nedfeller seg også i selve grunnlaget samarbeidet i EF bygger på. Roma-traktatens bestemmelse for kapitalbevegelse fører til at de få som har stor makt får enda større

makt. I et av de siste nr. av Der Spiegel som så visst ikke er noe rabiat organ, heter det:

«Siden EF ble dannet er den økonomiske makten konsentrert på stadig færre hender. Vet-tysk økonomi styres i dag av 600 personer utenfor folkevalgt kontroll.»

Likevel varsler EF's planer for industripolitikken *enda større* og sterkere konsentrasjoner — færre og enda mektigere industrigrupperinger. Mansholt-planen går inn for å redusere sysselsettingen i jordbruket. Colonna-planen går inn for å samle EF's industri i noen få hundre gigant-konsern.

Alle faglige tilsitsmenn i bedrifter som har gått inn i konsern vet hvilke problemer dette fører med seg for samordningen mellom de forskjellige gruppene av fagorganiserte. Alle vet at om norsk næringslive skal inn som deler av internasjonale gigant-konsern, vil det bety enorme problemer for norsk fagbevegelse så vel som for våre fagforeningskamerater i de andre land som preges av denne utviklingen.

Dette er problemer vi ikke kan løse ved lettvintheter og kunstgrep. Vi må ikke miste kontakten med virkeligheten i diskusjonen om internasjonalisme og solidaritet. Virkeligheten er at vi uansett medlemskap eller ikke, *må* bygge opp det faglige-politiske samarbeidet på tvers av landegrensene. Og selv om det må skje så raskt som mulig, vil det være møysommelig og tidkrevende. Det gjelder ikke å gi våre motparter i arbeidslivet bedre kort på hånden enn de allerede har. Samarbeidet og samholdet med våre meningsfeller i EF-landa må vi selvsagt bygge ut og forsterke uavhengig av vårt forhold til EF. Internasjonal solidaritet er ikke avhengig av godkjenning i Kommisjon og Ministerråd.

EF's bankvesen preges av den samme konsentrasjon som næringslivet for øvrig. Nesten 150 vest-tyske småbanker ble spist opp av de store i perioden 1960—70. Bare siden 1960 har 130 000 småforretninger i Vest-Tyskland blitt konkurrert ut av de store forretningskjedene.

Et av resultatene er at arbeidsledigheten øker. Fra vel 2 millioner arbeidsløse i januar er det nå økt med 300 000. Ifølge Kommisjonens siste rapoprtter var arbeidsløsheten på vel 3 prosent.

Det skulle være unødvendig å si at vi har greid oss bedre. Her er arbeidsløsheten bare en brøkdel av EF's. Tallene for januar i år var de nest laveste etter krigen. Alle de millionene Regjeringen har satt til side for å møte eventuelle arbeidsløshetsproblemer står der — urørte.

Nå er det ikke dermed sagt at vi i Norge har løst dette problemet

én gang for alle. Høyre-kreftene har brukt arbeidsløshet for å fremme sine politiske mål før — og de vil gjøre det igjen om de får sjansen. Makten til å gjøre det har de allerede. De store private bankene har det i sin makt å legge ned deler av norsk næringsliv som står utsatt til. Når det samtidig kan nyttes for å skremme Norge inn i EF, skal ingen ting forsviges.

Deler av norsk næringsliv har problemer. For øyeblikket har både aluminiumsindustrien og treforedlingsindustrien problemer med avsetningen.

På en nokså behendig måte har det dels lyktes eierinteressene å sette likhetstegn mellom omstillingsvansker — nedlagte arbeidsplasser — og nødvendigheten av EF-medlemskap. EF-medlemskap ville knapt ha reddet noen av bedriften i Drammensvassdraget og andre steder som har gått overende de siste år. Tvert om er det god grunn til å tro at økt konkurranse gjøre omstillingsvanskene verre. Uansett vil enkelte bransjer ha problemer enten vi kommer med eller ikke.

Det blir sagt at vi må inn i EF for å få en høyere foredlingsgrad i norsk industri. Argumentet har vært basert på at tollmurene i internasjonal handel er gradert slik at råvarer møter lave tollmurer, mens høyere foredlede produkter møter høyere tollsatser. Dette har gjerne vært kombinert med en påstand om at vi får være med i EF's forsknings-samarbeid om vi blir medlemmer.

Nå er det klart at industripolitikken til norsk arbeiderbevegelse har gått ut på å bygge ut en eksportindustri basert på billig kraft. Resultatet er en eksportindustri som preges av en lav foredlingsgrad, f. eks. rå-aluminium. Målet for etterkrigstidens politikk har ikke vært å bygge opp en aluminiumindustri for lav foredling. Det er interessant å merke seg at de foreliggende planer for videre utbygging av aluminiumindustrien er gjort uavhengig av spørsmålet om EF-medlemskap. Nå vil imidlertid tollmurene for industrivarer trappes ned uansett — dersom vi inngår en frihandelsavtale.

Når det gjelder EF's forsknings-samarbeid, er det åpent også for de land som ikke har tenkt seg inn. Både Norge og Sverige er allerede med i den såkalte AGRAIN-gruppa som har ansvaret for samarbeidet på områdene forskning og teknologi.

Utenfor EF har vi større muligheter for å bygge opp den industristrukturen vi ønsker. Det betyr ikke at vi skal ha noen overdrevne forventninger om at de målene vi trekker opp så øyeblikkelig vil bli fulgt. Selv uten medlemskap har internasjonal storkapital en sterk grad av kontroll med norsk næringsliv. Skal vi ha noe håp om å få igjennom våre mål for norsk storindustri, må vi tvert om svekke den internasjonale storkapitals makt — ikke gi den friere

tøyler til å plassere kapitalen der deres egeninteresser tilsier det. Likevel hevder direktører og arbeidsgivere at arbeidsplassene blir utrygge utenfor. Men hvem er det arbeidsplassene blir utrygge for? De som snakker mest av at arbeidsplassene blir utrygge, har jo alltid brukt denne melodien når arbeiderbevegelsen har lagt fram sine krav. Også kravet om bedriftsdemokrati besvares med at det setter arbeidsplassene i fare. Rimelige tariffkrav besvares med at «arbeidsplassene kommer i fare». De store arbeidsgiverne har alltid søkt å styrke sine egne maktposisjoner ved å bruke dette argumentet. Det samme forsøker de i EF-debatten. Men dersom de virkelig hadde trodd på sine egne toll-argumenter, burde de jo ha jublet nå når de ser hva som tilbys de ikke-medlemskapssøkende EFTA-land.

La oss se på EF's opplegg overfor disse landene: På møter i november og januar tok EF's høyeste organ, Ministerrådet, stilling til Kommisjonen's forhandlingsmandat. Dette mandatet er stort sett det samme for alle de EFTA-landene som ikke søker om fullt medlemskap — og det er tross alt langt de fleste: Sverige, Sveits, Østerrike, Finland, Island og Portugal.

Forhandlingene om en frihandelsløsning mellom de ikke-medlemskapssøkende land og EF vil neppe være avsluttet før ut på høsten. Vi kjenner imidlertid tilbudet fra EF — vi kjenner Sveriges vurdering av dette. Som i enhver drakamp kunne vi vente at det endelige resultat ville bli noe bedre enn det foreliggende tilbud fra EF. La oss likevel gå ut fra dette tilbud (som altså er det verst tenkelige) og se litt nærmere på hva det innebærer.

Tilbudet går ut på at tollmurene for industrivarer skal fjernes helt for hele området. Dermed faller det meste av EF-tilhengernes tollmuragitasjon bort. Det trenger ikke bli noen tollmurer for industrivarer om vi står utenfor.

Nå er det foreslått avtrappingsperioder med noe forskjellig lengde. Den alminnelige regelen går ut på at tollmurene skal nedtrappes over 5 år med 20 prosent hvert år. Dette er det samme som for medlemskap. Men for noen varer er det lengre avtrappingsperioder. — Med fra 8 til 12 år. Særlig gjelder det de produkter der EF's egen industri står så svakt at den trenger en noe mer langvarig beskyttelse. Den norske regjering og det svenske næringsliv søker å svartmale frihandilstilbudet — og det så særs grovkornet at representanter for den svenske regjeringen til og med har måttet ta avstand fra det.

Virkeligheten er faktisk at nå kan arbeidsgiverne få den tollnedtrapping de har ropt på — samtidig som vi slipper de frie kapitalbevegelser og alt det fører med seg av problemer. Vi bindes ikke av Roma-traktater og de nye lovene som måtte bli vedtatt med

hjemmel i denne. I tilbudet til Sverige sies det uttrykkelig at EF ikke krever noen harmonisering til EF's politikk. (Men om nå EF mot formodning skulle gjennomføre en skikkelig politikk på enkelte områder, står det oss selvsagt fritt å følge opp. Og vedtak vi er uenige i, vil vi ikke bindes av.)

Både i frihandelsforhandlingenes forhold til EF og i andre handelspolitiske sammenhenger vil et samlet Norden kunne opptre med stor styrke. Ikke minst lover erfaringene fra den såkalte Kennedy-runden godt for den planlagte nye forhandlingsrunde om nye internasjonale tollreduksjoner.

La meg få sitere fra en lederartikkel i Aftenbladet, svenske LO's avis. Den har tittelen «Norden kan bli rødare»:

«Danmarks och Norges regeringar vil ha medlemskap i EEC. Det är åtminstone beträffande Norge en ytterst märklig ståndpunkt, minst av allt grundad på ekonomiska överväganden. Sverige kan inte bli medlem, och Finland kan inte ens söka en nära tillknytning.

Det är vel en orimlig förhoppning att nu vänta en samordning av de olika ländernas politik. De danske och norska socialdemokraterna har bundit altför mycket prestige i den olyckliga uppfattningen att länderna skal inn i EEC.»

Det må ikke nødvendigvis være slik. Arbeiderbevegelsen i de nordiske land har styrke nok til å gi det nordiske samarbeid et innhold som sikter mot økt økonomisk samarbeid i hele Europa uten at vi unødig mister innflytelse over våre egne samfunn. Det vil være i godt samsvar med folkemeningen.

Det står i dette landsmøtets makt, i folkeavstemningens og i Stortingets makt å føre landet inn på en kurs som alltid har samlet bred oppslutning når noen har gått foran: Nordisk samarbeid og samling. Vi kan velge denne veien eller vi kan forgjeves forsøke å presse igjennom en EF-linje som vil splitte landsdelene og sette fiskernes og småbrukernes synspunkter til side.

Det sies at Regjeringen vil stille kabniettspørsmål. Jeg kan ikke tro det. Det vil være misbruk av lojale partivelgere — som av overbevisning motsetter seg medlemskap. Det vil være i strid med det som alltid har vært arbeiderbevegelsens ambisjon, nemlig arbeiderregjering, så sant det er grunnlag for det i Stortinget. La oss heller ikke her spille med partiets enhet og oppslutning, men innse at en samlet og sterk arbeiderbevegelse må til for å vinne valget i 1973 — dersom vi skal ivareta industriarbeidernes, jordbrukernes og fiskernes dypeste behov og interesser. En slik samlet styrke er også det beste handslag til våre meningsfeller i de europeiske land og i alle andre land.

Formiddagsmøtet ble avsluttet kl. 13.10.

Ettermiddagsmøtet fredag 21. april

Ettermiddagsmøtet ble satt kl. 15.00 med *Leif Granli* som dirigent. Representantene for Grafisk Forbund, John Sand, Truls Gerhardsen og Peder Berntsen fikk permisjon fra ettermiddagsmøtet da de skulle møte i forhandlinger.

INNSTILLINGENE FRA LANDSSTYRET

Trygve Bratteli tok opp innstillingen fra landsstyrets flertall, sålydende:

Landsstyrets flertall, 33 medlemmer,

Evelyn Andersen, Østfold, Eilif Dahl, Akershus, Kristian Gundersen, Hedmark, Knut Jagland, Buskerud, Anders Johansen, Vestfold, Oddvar Berrefjord, Telemark, Halvard Kristiansen, Aust-Agder, Jan Helland Olsen, Vest-Agder, Olav T. Laake, Stavanger, Hans Frette, Rogaland, Arne Nilsen, Hordaland, Peder Hitland, Bergen, Alf Vee-Haugen, Sogn og Fjordane, Asbjørn Jordahl, Møre og Romsdal, Ingrid Sandvik, Sør-Trøndelag, Kåre Sjøvold, Nord-Trøndelag, Sven Olsen, Nordland, Elnar Bårdsen, Nordland, Rolf Nilssen, Troms, Harald Samuelsberg, Finnmark, Trygve Bratteli, Reulf Steen, Reidar Hirsti, Ronald Bye, Helge Sivertsen, Tor Aspengren, Liv Østlie, Rolf Hansen, Unni Tønnesen, Leif Skau, Aase Bjerkholt, Sonja Ludvigsen og Henrik Aasarød,

legger fram dette forslaget:

UTTALELSE OM NORGE OG EF

Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen har alltid gått inn for at Norge skulle engasjere seg i et forpliktende internasjonalt samarbeid. Ut fra dette grunnsyn har norsk arbeiderbevegelse også gått aktivt inn for et utvidet samarbeid i Vest-Europa. Dette har bidratt til å skape fred og en stabil velstandsutvikling i denne del av verden.

På dette grunnlag ba landsmøtet den 11. mai 1971 Regjeringen slutføre forhandlingene med EF for å få klarlagt betingelsene for norsk medlemskap.

Forhandlingsresultatet som nå foreligger for Norge, forutsetter at også Storbritannia og Danmark blir medlemmer i De Europeiske Fellesskap. Det Europeiske Frihandelsområde, EFTA, går dermed i oppløsning i sin nåværende form.

Landsmøtet konstaterer at Regjeringen under forhandlingene har lagt avgjørende vekt på å oppnå gode og trygge kår for de store

folkegrupper, lønnstakere, jordbrukere, fiskere. Det er oppnådd tilfredsstillende vilkår både for jordbruket og fisket. Industrien vil få bedre vekstvilkår. Også på de øvrige områder er det oppnådd resultater som sikrer norske interesser og trygger arbeidsplassene.

Regjeringen har sluttført forhandlingene med EF i samsvar med vedtaket på landsmøtet 11. mai 1971 og vedtak i landsstyremøter 18. november 1971 og 19. januar 1972. Behandlingen av saken i partiets organer har foregått i samsvar med disse vedtak og etter vanlig organisasjonsmessig praksis.

Regjeringen er ut fra en samlet vurdering kommet til at medlemskap i EF vil gi Norge de beste muligheter, ikke bare økonomisk, men også sosialt og politisk. Den anbefaler derfor at Norge blir medlem av det utvidede Fellesskap.

Landsmøtet gir sin tilslutning til Regjeringens forslag.

*

Det utvidede samarbeidet i Vest-Europa tar sikte på å løse problemer som nasjonalstaten ikke kan løse alene, men som er av avgjørende betydning for det enkelte menneske i det enkelte land.

Det gjelder viktige oppgaver som miljøvern, ressursforbruk, forurensninger, kontroll med valuta og konjunkturer og med de flernasjonale selskapers virksomhet. I særlig grad gjelder det et så fundamentalt spørsmål som krig eller fred.

Et samarbeid av forpliktende karakter vil kreve overnasjonale organer som kan treffe og gjennomføre beslutninger medlemslandene blir enige om. Hvert medlemsland vil på denne måte få medbestemmelsesrett og innflytelse over den felles politikk. For de mindre stater vil dette bety større innflytelse over utviklingen i framtida.

Arbeiderpartiet vil omforme samfunnet etter den demokratiske sosialismens prinsipper. Vi vil et samfunn med vekst og vern, trygghet og trivsel, bygd på frihet, samarbeid og solidaritet. Dette grunnsyn er retningsgivende for vår politikk både nasjonalt og internasjonalt. Det ligger også til grunn for den politikk vi vil føre i det vest-europeiske samarbeid.

I vår del av verden har den demokratiske sosialisme sterke røtter. Et utvidet EF vil gi arbeiderbevegelsen nye muligheter til å forme framtidens Europa. Europeisk arbeiderbevegelse er sterk og har sikre tradisjoner. Ved en samling av kreftene kan den få avgjørende innflytelse på utviklingen og fastlegge den rolle vår del av verden skal spille i internasjonal politikk. Norsk arbeiderbevegelse må gå målbevisst inn for en samling av disse krefter.

Europeisk arbeiderbevegelse står samlet om oppgaven å videre-

føre arbeidet med å fjerne motsetningene mellom Øst og Vest, og å utforme en politikk innenfor EF som kan bidra til å løse utviklingslandenes problemer.

Samtidig med deltakelsen i et utvidet EF må vi ta vare på og bygge ut det nordiske samarbeid. I det siste år er det tatt nye konkrete skritt for å styrke dette. Det er ingen motsetning mellom nordisk og europeisk samarbeid.

Medlemskap i EF stiller oss fortsatt overfor oppgaver på det nasjonale plan. Landsmøtet vil understreke at det må treffes tiltak for å sikre en sterkere samfunnsmessig styring og kontroll med det økonomiske liv og den samfunnsmessige utviklingen.

I tida framover må vi utvikle og styrke lokaldemokratiet, utvide lønnsstakernes medbestemmelsesrett og innføre demokratisk ledelse i kredittinstitusjonene. Vi må nytte ut de nye vekstmuligheter EF-samarbeidet gir oss til å fortsette utjæmningspolitikken overfor grupper og distrikter. Vi vil føre videre en aktiv sosialpolitikk, boligpolitikk, distriktpolitikk og utdannings- og kulturpolitikk i samsvar med partiets program og vedtak.

*

Utviklingen i Europa har stilt Norge overfor en avgjørelse som vil få stor betydning både for det enkelte menneske og hele samfunnet vårt.

Det er landsmøtets oppfatning at medlemskap i et utvidet EF vil gi de største muligheter og de beste vilkår for vårt folk og vårt land.

Landsmøtet henstiller til det norske folk å si JA til forslaget om medlemskap i Fellesskapet.

MINDRETALLETS FORSLAG

Bjørn Tore Godal tok opp mindretallets innstilling fra landsstyret, sålydende:

Et mindretall i landsstyret, Liv Andersen, Sidsel Bauck og Bjørn Tore Godal, foreslår:

Det norske Arbeiderparti har til oppgave å samle de brede lag av folket til arbeid for et sosialistisk samfunn. Kravet om folkestyre og likestilling har forent lønnsstakere, jordbrukere og fiskere til en drivende politisk kraft. Men mye arbeid gjenstår. Nye oppgaver har meldt seg. Kapitalkreftene og fåmannsveldet har fortsatt herredømme over alminnelige menneskers livskår i Norge og verdenssamfunnet.

Kampen for sosialisme kan ikke stanse ved Norges grenser. Vår sosialistiske målsetting må omfatte hele verden. Det må fortsatt være Det norske Arbeiderpartis linje å engasjere vårt land og vår bevegelse i et omfattende og forpliktende samarbeid både i vår del av verden og i verdenssamfunnet som helhet.

Innhold og form i samarbeidet mellom de europeiske land vil få avgjørende betydning for arbeiderbevegelsen og kapitalkreftenes stilling i det enkelte land og landene imellom.

Regjeringen har fullført forhandlingene med De Europeiske Fellesskap med sikte på medlemskap. Følgene av EF-samarbeidet for Norge og forhandlingsresultatet på de felter der det har vært mulig å føre forhandlinger, vil være grunnlaget for den rådgivende folkeavstemning og Stortingets endelige behandling av saken.

Norge har i de siste tiår sluttet seg til en rekke mellomstatlige organisasjoner. Det har vært bred oppslutning i arbeiderbevegelsen om ønskeligheten av dette. EF-samarbeidet representerer med sin sterke overnasjonalitet en annen samarbeidsform enn de organisasjoner Norge nå er medlem av.

I samsvar med Roma-traktaten skal EF-landene utvikle en økonomisk enhet der kapital, varer, tjenester og arbeidskraft skal sirkulere uavhengig av nasjonale grenser. En slik arbeidsform fører til behov for samordning på en rekke felter. De foreliggende planer om en vidtgående sentralisering av den økonomiske politikken og de stadige forslag om tiltak med sikte på en politisk union må sees på denne bakgrunn.

Norsk medlemskap i EF vil svekke en rekke av de styringsmidler i økonomien som står til folkevalgte organers rådighet. En mer vidtgående sosialisering- og reguleringspolitikk overfor den private sektor vil ikke få slagkraft, fordi EF's retningslinjer for kapitalbevegelser og etableringer gjør det mulig å unndra seg statlige tiltak i enkeltland. Innenlandske og utenlandske banker og storbedrifter vil med dette få større armslag.

Norsk medlemskap i EF vil få direkte følger for våre muligheter til å føre en slagkraftig næringspolitikk. De næringer — også industrien — som er rammet av omstillingsvansker, vil bli ytterligere utsatt som følge av tapte styringsmuligheter.

Regjeringen har ikke kunnet påvise at det vil bli redusert økonomisk vekst dersom Norge står utenfor. De forholdsvis lave tollsatser som nå nyttes i vest-europeisk handelssamkvem, vil neppe bli avgjørende for Norges fortsatte vekst. Regjeringen peker selv på i sin markedsmelding at den fulle sysselsetting kan opprettholdes uansett markedstilknytning.

Forhandlingsresultatet for jordbruk og fiske har ikke fått støtte

fra næringsorganisasjonene. I den politiske arbeiderbevegelsen må det legges stor vekt på at de organisasjoner som alltid har stått arbeiderbevegelsen nær — Norges Fiskarlag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag — ikke kan godkjenne forhandlingsresultatet.

Med grunnlag i dette vil DNA's ekstraordinære landsmøte fraråde norsk medlemskap i EF.

Det må innledes et nært samarbeid med de øvrige nordiske land for å unngå en splittelse i Norden. Dette samarbeidet må omfatte landenes interesser i forhold til EF så vel som til andre økonomiske samarbeidsorganisasjoner. Det må søkes om en frihandelsordning med De Europeiske Fellesskap. De nordiske land må opptre samlet i den planlagte forhandlingsrunden om nye internasjonale tollreduksjoner.

På det europeiske og internasjonale plan må norsk arbeiderbevegelse forfølge sine planer om et sosialistisk Europa-program. Landsmøtet hilser velkommen planene for et nærmere faglig samarbeid i Europa med målrettet innsats mot de internasjonale kapitalkreftene slik de arbeider på tvers av alle landegrenser.

Begge forslag ble enstemmig vedtatt oversendt redaksjonskomiteén.

90 TALERE HADDE TEGNET SEG

Dirigenten opplyste at 90 talere hadde tegnet seg. Ifølge den vedtatte arbeidsordning var taletiden 10 minutter og 5 minutter annen gang.

ORDSKIFTET

Rasmus Nordbø, Vestfold, var første taler. Han uttalte bl. a.: Den avgjørelse dette landsmøte skal gjøre, kan ikke tas ut fra et ensidig økonomisk grunnlag og synspunkt. For første gang i historien ser det ut til at viktige land i Vest-Europa vil samle seg til positiv innsats for en fredelig, mer rettferdig og mer menneskevennlig utnyttelse av våre ressurser — i stedet for krig og ødeleggelse. For første gang i historien gir det de europeiske sosialister muligheter til et forpliktende samarbeid ut over landegrensene — ikke bare i form av resolusjoner, men i praktisk arbeid. — Det blir sagt av motstanderne til EF at vi her i landet er nådd langt med å bygge opp en velferdsstat og at medlemskap vil frata oss selvvråderetten. Men det faktiske forhold er at den nasjonale selvvråderett ofte begrenser våre muligheter til å gjennomføre sosial rettferdighet. Nettopp gjennom et regionalt økonomisk samarbeid vil vi få det økonomiske

grunnlaget til å realisere velferdssamfunnet. Vi med vår utenriks-handel trenger nettopp et utvidet samarbeid. Sosialistisk politikk på et snevert nasjonalt grunnlag fører ikke fram. Vi står overfor sterke kapitalkrefter i Europa, men disse krefter vil gjøre seg gjeldende selv om vi står utenfor EF. Veien vi må gå er å gå inn i EF og dermed få anledning til å delta i beslutningsprosessen. Det ville være en merkelig sosialisme å trekke oss ut av kampen og konsentrere oss om å beskue vår egen navle. Vi må ikke isolere oss. Det er ikke moderne sosialisme, og vi har ikke det syn selv i de avstengte bygder av vårt land. Det er ikke å være seg selv, det er å være seg selv *nok*.

Nordbø gikk deretter over til å si noen ord om jordbruket. Det forhandlingsresultat som er oppnådd vil ikke svekke grunnlaget ute i bygdene. Det vil tvert imot sikre jordbruket fortsatt framgang. Jeg tror et medlemskap i EF vil gi oss økte muligheter til å føre en sosial og en distriktspolitikk. Utenfor vil vår industri få meget vanskelige forhold, og vi vil dermed bli berøvet anledning til å gi de inntektsoverføringer til jordbruket som vi nå gir. Slike overføringer kan ikke gis uten at de næringer som gir oss hovedinntektene går godt.

Uttrykket solidaritet blir ofte brukt i EF-debatten. Det er ikke vanskelig å vise solidaritet fra sin trygge peiskrok. Det er langt vanskeligere med den solidaritet som koster kamp og offer. Vi må ta dette valget. La det ikke bli sagt om oss at vi ønsker å være med å høste fruktene av et fellesskap, men ikke være med på å dele ansvaret.

Olav T. Laake, landsstyret: Dette er kanskje den viktigste sak vårt parti har hatt i et landsmøte etter krigen. Den anbefaling som landsmøtet vedtar vil ha stor betydning. De som er valgt som utsendinger har, har ansvar for å gi et klart råd, men vi har et like stort ansvar for selve behandlingsmåten her på landsmøtet og i tida framover. Få saker vil ha større mulighet for å forårsake en varig splittelse innen arbeiderbevegelsen dersom den innen partiet eller fagbevegelsen blir behandlet på en uklok måte. Dette siste skal jeg komme tilbake til. Ja eller nei til EF er spørsmålet. Og vi må gi vårt svar som sosialister. Vi må gi vårt svar. Hva som måtte ligge til grunn for andre gruppers standpunkt synes jeg er nokså irrelevant. For meg som sosialist er det selvsagte utgangspunkt å stille spørsmålet om en gjennom EF har større eller mindre muligheter for å kunne realisere en sosialistisk målsetting. Med andre ord, en politikk som gir samfunnskontroll med kapitalen, sosial likhet, frihet for den enkelte til å realisere seg selv. Og videre en politikk som gir bidrag til å unngå konflikter mellom nasjoner i vår del av

verden, ikke bare krig i vanlig forstand, men handelskrig, valuta-kriser osv. Det har alltid vært de store folkegrupper, ganske allminnelige menneskers helse og velferd som har vært innsatsen ved de rikes bord. Utviklingen både nasjonalt og internasjonalt har hittil for en stor del vært styrt av krefter som den enkelte nasjonalstat ikke har greidd å kontrollere. Det gjelder først og fremst den internasjonale kapital og alt hva den fører med seg. Ut fra dette er det naturlig å søke etter en overnasjonal myndighet som har makt og myndighet til å kontrollere kapitalen og herunder de multinasjonale konserner. Kapitalen lar seg vanskelig kontrollere av de enkelte land. Bli kontrollen for stram, så flykter den, og det er vanskelig å hindre det. Innenfor et større fellesskap har ikke kapitalen de samme fluktmuligheter, og der er kontrollmulighetene bedre. De multinasjonale konsernene har hittil kunnet spille på nasjonalstaten som enkelte norske bedrifter har kunnet spille på utkantkommunene. På grunn av økonomiske hensyn har mottiltakene alltid blitt halvhjertet. Vi må også ha en overnasjonal myndighet som kan utferdige direktiver angående forurensning og miljøvernsspørsmål, og som bidrar til å fremme en fornuftig distriktsutbygging. All erfaring viser at den enkelte nasjonalstats tiltak på disse områder blir halvhjertet og lite effektive fordi de koster grovt med penger, slik at kostnadene forrykker konkurranseforholdet overfor utlandet. Produktene blir så dyre at de vanskelig kan konkurrere. Først ved felles tiltak kan en få effektive ordninger. Et slikt forpliktende fellesskap av nasjoner vil ha ganske andre muligheter for å hjelpe utviklingslandene. Når et land gir ubundne gaver til et u-land, slik Norge i stor utstrekning har praktisert det, vil det tappe valutabeholdningen. Gir en hjelp i et visst omfang, vil det snart føre til valutavanskeligheter, og hjelpen må innstilles. Dette unngås ved en organisert bistand der også konkurrentene gir. Det EF vi har i dag, er på mange måter utilfredsstillende, men det er et internasjonalt fellesskap som kommer nær opp til det jeg har forsøkt å skildre. Det er et fellesskap av nasjoner som for det første har et demokratisk styresett og som dernest vi har svært mye til felles med økonomisk, sosialt og kulturelt. Videre består det utvidede fellesskap av våre aller viktigste handelspartnere. For meg står det klart, at dersom vi virkelig ønsker et forpliktende internasjonalt samarbeid, så er det her vi må begynne. La gå at ikke alt er slik vi ønsker det, men glem ikke at gamle arvefiender som Frankrike og Tyskland har kunnet møtes i et forpliktende fellesskap, glem ikke at England for første gang i sin historie i fredstid aktivt har villet gå inn i et forpliktende europeisk fellesskap, glem heller ikke at hvis dette Vest-Europa allerede har knyttet

vennskapelige bånd med en rekke land i Øst-Europa, glem ikke at den mann som står som den fremste forkjemper her vest for denne politikk, sosialisten Willy Brandt, også kanskje er den ivrigste talsmann for en utvidet vest-europeisk integrasjon. Glem heller ikke at en rekke tidligere kolonier i Afrika og andre steder allerede er eller vil bli assosiert med EF. Glem heller ikke at arbeiderbevegelsen innenfor EF ønsker oss hjertelig velkommen slik at vi i fellesskap skal arbeide for et sosialistisk Europa. Det snakkes om at vi innenfor EF vil miste vår sjølråderett, og det er naturlig at dette er et spørsmål som opptar mange. Men spør en sosialist fra de små land som nå er med i EF, får en helt ensidige svar. De har større innflytelse nå enn de hadde før EF. Før var landene hjelpeløse kasteballer som faktisk måtte innrette seg etter det stormaktene fant på. Nå er de med og kan utforme den politikk som får direkte innflytelse på hele Vest-Europa. De små land har alltid hatt for-deler av økt internasjonalt samarbeid. Derfor har jeg meget vanskelig for å skjønne argumentet om tapt sjølråderett. La meg også få si noen ganske få ord om distriktsutbygging og miljøvern, forurensning og også noen ord om de sosiale virkninger av industrialiseringen. I debatten blir det av og til framstilt som om vi nordmenn var de første som ble oppmerksom på disse spørsmål, og at vi er de eneste som har evne og vilje til å gjøre noe med dem. Dette har intet med virkeligheten å gjøre. Nede i Europa er en sterkt opptatt av disse spørsmål, og de har allerede stått på EF's dagsorden og har vært til behandling et par år. Det snakkes om at økonomisk vekst ikke betyr så mye. Nei, vi kan sikkert klare oss med mindre vekst. Men tar vi en oversikt over hva som er gjort i samfunnet vårt og hvilke enorme ressurser som trengs for å rette på en del av skjevhetene, da tror jeg en skal være varsom med dette argumentet. Det er i det hele tatt vår rett og plikt å stille oss slik at norske arbeidsplasser ikke unødig kommer i fare. Det er mennesker det gjelder, ikke brikker. Når det gjelder Roma-traktaten, har den naturlig nok spilt en stor rolle i debatten, men jeg synes debatten har fått et helt unødig teologisk tilsnitt. For meg er realitetene innenfor Vest-Europa og Fellesskapets gjerninger mye mer interessant. Og disse har vist at EF ikke er en noe kapitalistisk sammensvergelse med sikte på å utbytte de små land, men et fellesskap av demokratier som i det vesentlige strir med de samme problemer som vi strir med her i Norge. Undersøkelser viser tendenser til radikalisering av unge velgere i Europa. Jeg synes denne saken åpner perspektiver, spennende perspektiver. Som norsk sosialist har jeg ikke lyst til å stille meg utenfor og være en passiv tilskuer til dette. Jeg vil være med, jeg vil være med og påvirke utviklingen

og jeg svarer ja til EF. Ellers vil jeg gjerne også fra denne talerstol gi hyllest til regjeringen for forhandlingene. Regjeringen klarte det kunststykke i ett og samme forhandlingsopplegg å få gjennomført særordninger for jordbruket, der vi har Europas dårligste naturlige forutsetninger og samtidig særordninger for fisket, der vi har Europas beste naturlige forutsetninger. Dette er et kunststykke som få trodde var mulig. Også på andre felter mener jeg forhandlingene er ført på en slik måte at vi som nordmenn skal være meget vel tilfreds. — Så noen ord om behandlingsmåten. Behandlingsmåten av denne sak i partiet må ta det selvsagte utgangspunkt at såvel tilhengere som motstandere har høyst redelige motiver for sitt standpunkt. Videre vet vi alle at vi skal ha en folkeavstemning om saken. Samtidig er det klart at dette er en sak som i helt uvanlig grad har engasjert arbeiderbevegelsen. Det er også en sak der det har vært farlige tegn til splittelse. Dette pålegger flertallsfraksjonen innen partiet å la motstanderne fritt få hevde sine standpunkter, at en overhodet ikke skal bruke noen form for det som kan oppfattes som press. Vi må ikke være firkanta. Hvis vi ikke kan seire ved hjelp av argumenter om selve saken, så skal vi ikke en gang forsøke å seire ved hjelp av andre midler.

Hallvard Bakke, Hordaland: Det er delte meninger om dette spørsmålet. Det skyldes forskjellig vurdering av medlemskapet i EF. En stor gruppe innenfor partiet hevder at prinsippene i Roma-traktaten ikke gjør det mulig å fremme arbeiderklassens målsetting. Vi som går mot medlemskap finner ikke at vi innenfor EF kan fremme samarbeidet mellom arbeiderne i Vest-Europa. Vi mener oppriktig at vi ikke kan realisere partiets målsetting i EF. Men jeg tror ikke en saklig meningsutveksling vil svekke vårt parti. Vi må fortsatt sammen gå inn for å fremme sosialismen. — Det knytter seg en særlig interesse til spørsmålet om hvorvidt regjeringen vil stille kabinettsspørsmål i forbindelse med folkeavstemningen. Etter min mening vil ikke folkeavstemningen avgjøre spørsmålet om tillit eller mistillit til regjeringen. Jeg tror mulighetene for en borgerlig regjering vil være større hvis det blir et flertall for EF. Det forbauser meg hvis regjeringen vil legge press på velgerne ved å si at et nei-resultat vil føre til at den vil gå. Denne sak bør partiet gjøre helt klar. Vi skal leve også etter folkeavstemningen. Hvis vi ikke blir enige om dette før folkeavstemningen, er jeg redd for at det kan få farlige følger for partiet.

Industriminister *Finn Lied* hadde dette innlegget:

Jeg vil i dette innlegg i hovedsak behandle de økonomiske sider: Når en skal vurdere virkningene på norsk økonomi av at vi

slutter oss til det utvidede EF, må vi ta utgangspunkt i at Norge i dag er en moderne industristat. Industrien sysselsetter nær 400 000 mennesker i dette land og danner også basis for framveksten av de tjenesteytende næringer. Det er derfor viktig og riktig også å sette søkelyset på virkningene for norsk industri — når en skal vurdere de økonomiske aspekter ved EF-saken.

Ingen her har foreslått at Norge skal stå utenfor et utvidet EF uten noen form for tilknytning. Det vil representere en økonomisk ulykke. De som går mot fullt norsk medlemskap i det utvidede EF, går gjerne inn for en eller annen form for assosiasjon eller en handelsavtale. Men hvilke muligheter er det egentlig som foreligger? Assosiasjon er ikke et realistisk alternativ for oss; det er forbeholdt utviklingsland. Det må i tilfelle bli en handelsavtale på grunn av vår høye industrialisering.

Fellesskapet har tilbudt en handelsavtale overfor Sverige og de andre tidligere EFTA-land som ikke søker fullt medlemskap i EF. Det er meget som taler for at tilbudet om en slik handelsavtale *ikke* vil foreligge på samme måte, dersom Norge — og eventuelt også Danmark — søker om dette. Tilbudet fra EF's side er gitt under forutsetning av at EF utvides med 10 medlemmer. Hvis dette ikke innfries, foreligger en ny situasjon.

Men jeg finner det likevel rimelig at en vurderer de økonomiske aspekter ved norsk medlemskap i relasjon til en handelsavtale som omfatter industrivarer.

Fellesskapets tilbud overfor Sverige innebærer i prinsippet at det skal være frihandel med industrivarer. Det er imidlertid vesentlige forskjeller mellom handelsavtalen og fullt medlemskap.

For det første omfatter handelsavtalen ikke produkter fra fiskeforedlingsindustrien. Dette er varer som i dag selges tollfritt i EFTA-land. Ved en handelsavtale vil vår eksport av slike varer til Storbritannia igjen møte en betydelig toll. Det samme vil gjelde eksport av jordbruksprodukter.

For det andre er en handelsavtale på en måte langt mer komplisert — med opprinnelsesbevis og utjevningsordninger.

For det tredje innebærer Fellesskapets tilbud om en handelsavtale at en rekke varer først skal få frihandel om relativt lang tid. Mens tollavtrappingen ved medlemskap skal skje over 4½ år, vil en rekke varer ved en handelsavtale bli ført på såkalt unntaksliste og først bli tollfri i løpet av 8—12 år. Vi må regne med at slike varer som papir, aluminium, magnesium, ferrosilisium — i det hele varer som svarer for nesten halvparten av vår eksport til de utvidede EF, vil bli ført på unntaksliste og dermed bli rammet av høy toll lenge etter at tollene er avvirket etter medlemskapalternativet. Ved dette

går verdifull tid tapt. Viktige investeringsplaner vil på denne måte bli lagt på is, kanskje helt bortfalle.

Men for det fjerde — og det er for mange industrivarer kanskje det viktigste forbehold ved en handelsavtale — innebærer denne ordning at Fellesskapet kan gjeninnføre tollene, dersom importen av de forskjellige varer blir så stor at den skaper problemer for bedriftene i Fellesskapet eller for visse regioner i Fellesskapet. Dette vil kunne skje — dels på grunn av spesielle — og dels på grunn av generelle beskyttelsesordninger. Samtidig med at en handelsavtale har alle disse alvorlige svakheter i forhold til fullt medlemskap, *vil den gi de samme konkurranseproblemer på det norske marked som norsk medlemskap.*

En handelsavtale har derfor medlemskapets *problemer*, men ikke dets *fordeler*. Det er for enkelt å tro at en handelsavtale vil gi Norge alle handelspolitiske rettigheter uten forpliktelse for vår egen politikk. I enhver handels- eller frihandelsavtale er det regler for hvorledes konkurransen skal være. EFTA-avtalen har sine bestemmelser om dette, også om etableringsrett. EF's tilbud om handelsavtale har innebygd den samme reservasjon, når det gjelder konkurransevilkårene.

Den er imidlertid ivarettatt ved forskjellige beskyttelsesklausuler som gir partene en ensidig rett til å innføre nye handelsrestriksjoner.

Totalresultatet for norsk industri vil være at en handelsavtale skaper en rekke permanente reserverasjoner, som derfor vil lede til stor usikkerhet — ikke bare på markeds- og investeringsiden, men også i siste omgang for bedriftens lønnssevne og dermed for arbeidsplassenes sikkerhet. Dette vil i høyeste grad svekke våre muligheter til en større videreføring av våre naturressurser — også oljen.

Alt i alt er det min sikre vurdering at medlemskap for norsk industri og dermed for norsk økonomi i det hele — er klart fordelaktig framfor en frihandelsordning. Fordelaktig i den forstand at medlemskap vil gi oss *større* muligheter til å holde en ønsket vekstrate i økonomien og dermed *større* muligheter til å nytte ressurser for å realisere våre økonomiske, sosiale og politiske mål. Det gir oss medinnflytelse og muligheter for en aktiv medvirken i EF's organer innen industri, energi, forskning og miljø m. fl. Det gir oss vetorett i saker som er av nasjonal viktighet.

Det blir fra enkelte gitt uttrykk for at økonomisk vekst skaper større problemer enn fordeler. Jeg kan på ingen måte være enig i det, men det er sikkert nok at den økonomiske vekst i tiden framover vil måtte finne sted under andre samfunnsmessige rammebetingelser enn hittil, med sikte på å hindre at vekstprosessen med-

fører unødvendige og uønskede miljøskader og at veksten bygger på et altfor stort råvare- og arealforbruk.

Det å løse miljøproblemene og å ivareta den økologiske balanse er både et teknisk og et økonomisk problem. Det er også et viktig organisasjonsproblem — et politisk problem. Menneskene må lære seg i fellesskap — gjennom sine politiske organer — å treffe beslutninger som bevirker at industrien og næringslivet ellers innrettes for å dekke våre viktigste behov. Industrien og næringslivet må tilpasse seg menneskene og ikke omvendt.

De tiltak som må treffes for at vi skal styre utviklingen, vil kunne innebære viktige endringer i industriens og andre næringers arbeidsforhold. Slike tiltak kan ikke treffes på nasjonal basis, fordi næringslivet er internasjonalisert. Hvis ett land følger en linje som påfører næringslivet økte omkostninger i forhold til det som er vanlig i andre land, vil dette land ikke oppnå det som tilstrebes, men heller skade sitt næringslivs konkurransevne og dermed redusere sine reelle muligheter til å løse samfunnsproblemene. Den sterke vekt som EF nå legger på en løsning av disse problemer, er helt i samsvar med vårt partis syn.

Ut fra dette ser jeg på norsk medlemskap i et utvidet europeisk fellesskap som en forutsetning for — og en sjanse til — at vi skal klare å mestre vår egen skjebne bedre enn hittil. Framtiden er usikker, men full av muligheter. Ingen kan utstede 10 eller 20 års garantier. Men medlemskap i et utvidet EF vil gi oss reelle *muligheter* for bedre samfunnsstyring — om vi bare har vilje til å utnytte dem. Viljen til å løse disse spørsmål er til stede i like stor grad i Fellesskapslandene som hos oss.

For Norge betyr medlemskap i et utvidet EF ikke bare økte muligheter, men en utfordring til å medvirke på en positiv måte til å utforme den politikk som må utvikles i denne verdensdel for at vi skal mestre dagens og spesielt morgendagens virkelige problemer.

Fellesskapet i Europa åpner muligheter som vi aldri tidligere har hatt. Som ved ethvert forpliktende samarbeid må vi oppgi en viss handlefrihet. Men det vi vinner ved i fellesskap å gå løs på de store problemer som hittil har ligget utenfor hver enkelt nasjonalstats herredømme er av større verdi. Dette er i den beste pakt med våre sosialistiske idealer.

I henhold til motmeldingen er det ikke lagt opp til noe konkret alternativ, noe som i mine øyne er uansvarlig.

Jorun Wormdahl Asbøll, Sør-Trøndelag: Den kampanje som nå pågår, skulle vel egentlig ha som mål å gi den enkelte velger flest mulig og best mulige opplysninger om de faktiske forhold omkring

EF-saken. Opplysningskampanjen burde ha til hensikt å bidra til størst mulig klarhet m. h. t. konsekvensene både av å bli medlem og av å bli stående utenfor.

Mye tyder på at det motsatte er i ferd med å skje. Jeg har hørt sagt og sett på trykk at enkelte er forbauset over at gruppen «Vet ikke — vil ikke ta standpunkt nå» hadde økt ved Gallups siste meningsmåling. For min del synes jeg ikke dette er særlig overraskende. Spørsmålet om Norges forhold til Europa og verden for øvrig, er ikke enkelt. Det er vel i realiteten en av de vanskeligste politiske saker som har vært aktuelle i moderne tid. Når det så, fra henholdsvis tilhengere og motstandere, blir gitt uttrykk for stikk motsatt syn på samme sak, så er det vel i grunnen ikke så merkelig om mange vanlige mennesker blir noe forvirret. Det gjør ikke saken enklere for almenheten at en av og til må få inntrykk av at bevisste usannheter blir tatt i bruk som politisk pressmiddel. Utsatt for en slik form for propaganda vil mange mennesker reagere negativt, dvs. at de trekker seg tilbake og nekter å gi uttrykk for noen mening. Jeg har stilt meg selv det spørsmål om hensikten med en slik form for propaganda fra enkeltes side kanskje nettopp er dette — å få flest mulig til ikke å møte opp for å avgi stemme den 24.—25. september. Dersom valgdeltakelsen, som en følge av denne forvirrende propaganda, blir liten, så vil de som ikke deler det syn som kommer til uttrykk under avstemningen; kunne si at de ikke vil ta hensyn til avstemningsresultatet, p. g. a. for liten deltakelse. Det er vel i realiteten dette enkelte allerede har sagt i Stortinget og i andre fora, og jeg synes dette er en form for politisk virksomhet som ikke er vår demokratiske styreform verdig.

Både i og utenfor Stortinget har det vært hevdet, også av Arbeiderparti-politikere, dessverre, at folkeavstemningen ikke må gjøres til et spørsmål om tillit, verken til partier eller personer. Det er vanskelig å forstå at politikere kan hevde et syn som dette. Politikk har vel alltid nettopp vært et spørsmål om tillit — tillit til at man kan stole på et parti og på de menn og kvinner som partiet utpeker til å ha de viktigste tillitsverv. Slik bør det være også i dag og i framtida. Uten et slikt tillitsforhold mellom tilhengere og partier, kan demokratiet, med det innhold vi har gitt det, ikke eksistere.

Det resultat Regjeringen, etter Stortingets bestemmelse, har forhandlet seg fram til i Bryssel, er sikkert ikke fullkomment på noe område, og i ethvert fall åpenbart ikke verken for jordbruk eller fiske. Jeg er ikke redd for å innrømme at jeg ikke har studert i detalj verken varige særordninger for norsk jordbruk eller problemer med den norske fiskerigrænse etter 1982. Men jeg tror mer på en

landbruksminister og en fiskeristatsråd fra Det norske Arbeiderparti enn på f. eks. formannen i Norges Bondelag og generalsekretæren i Norges Fiskarlag. Framfor alt, så har jeg større tillit til Trygve Bratteli enn jeg har til Borten, Bondevik, Garbo, Gustavsen o. fl. Dette er avgjørende for mitt standpunkt til EF-spørsmålet. Jeg tror det er svært mange mennesker i dette land som ser saken på samme måte. At det finnes partimedlemmer, også i denne forsamling, som ikke kan dele dette syn, beklager jeg.

Av medlemskapstilhengere blir det hevdet at det å bli med i Fellesskapet vil innebære åpenbare økonomiske fordeler, mens det å stå utenfor vil medføre betydelige økonomiske belastninger. Fra motstandernes side får vi selvfølgelig høre det stikk motsatte. På begge sider er det såkalte eksperter som trer fram med sine bastante standpunkter. Jeg tror at under slike forhold vil mange, som jeg, velge å gå ut fra at både medlemskap og det å stå utenfor vil innebære både fordeler og ulemper — både gevinst og tap. Det er vel alminnelig enighet i vårt parti, uansett hva resultatet måtte bli, om at økonomisk gevinst skal fordeles rettferdig og om at økonomisk belastning skal bæres i fellesskap av hele folket, og ikke bli påført en enkelt gruppe eller næring.

For *mitt* standpunkt har ikke økonomiske spørsmål, så viktige de enn kan være, vært avgjørende, men to andre forhold:

For det første:

Enkelte motstandere er åpenbart svært opptatt av at vi ved medlemskap kan komme til å måtte overdra deler av vår suverenitet til Fellesskapet.

Det er de suverene nasjonalstaters Europa som to ganger i dette århundre har ført verden ut i altomspennende kriger med uendelige lidelser og tap. Når det nå blir gjort et alvorlig forsøk på å hindre en ny katastrofe gjennom et samarbeid nasjonene imellom, så skulle vårt land ikke være med på dette? Det er en tankegang jeg ikke kan forstå. En slik posisjon ville også være i strid med god norsk tradisjon.

For det annet:

«Men,» sier enkelte, «vi er ikke imot at nasjonene samarbeider, også gjennom EF, bare vi kan holde oss utenfor.» Vi tror også, sies det, at vi kan oppnå atskillige fordeler men færre ulemper ved å holde oss unna medlemskap. Det kunne være fristende å bruke sterke ord for å karakterisere en slik tenkemåte. De som inntar dette standpunkt står, etter min mening, i nøyaktig samme stilling som de uorganiserte på en arbeidsplass. De vil ikke påta seg noen forpliktelser, men de er de første til å grafse til seg av de fordeler som organisasjonene oppnår.

At visse borgerlige politikere hyller slike prinsipper er galt nok, men at de også får tilslutning fra enkelte innen arbeiderbevegelsen, synes jeg er sørgelig.

For Norge som nasjon ville det være uverdigg å stille seg i en slik posisjon.

Ole Flesvig, Oslo, påtalte den hetskampanje som ble drevet i avisene i forbindelse med behandlingen av EF-spørsmålet. Fra industrilederes side blir det likefram truet med at arbeidsplassene står i fare hvis vi ikke kommer inn i EF. Jeg for min del tror, at vi uansett medlemskap eller ikke, vil få mange vanskeligheter i tiden framover. Utviklingen ute i Europa og også i vårt land går i den retning at de små bedrifter blir truet, og det er daglige meldinger om bedriftsinnstillinger. Jeg tror ikke vi kan hindre en slik utvikling hvis vi kommer inn i EF. Snarere tvert imot. Jeg tror vi bedre kan rå med denne utviklingen hvis vi står utenfor. Da vil vi sjøl kunne bestemme. Innenfor EF skal de frie krefters spill kunne råde. En av de viktigste prinsipper som er fastlått innenfor EF er fri kapitalbevegelse og såkalt fritt arbeidsmarked. Etter min mening har vi bedre mulighet for å bekjempe kapitalen utenfor EF, og når det gjelder det frie arbeidsmarked tror jeg ikke arbeiderklassen er tjent med det. Det vil bare føre til invasjon av fremmed arbeidskraft og dermed øke arbeidsledigheten.

Hvem vil inn i EF? Jo, det er industrilederne, det er rederne og bankkapitalen. De som går mot er småbrukerne og fiskerne og et økende antall fagforeningsfolk. Spørsmålet har vært behandlet i en rekke faglige forsamlinger, og der har det vært stort flertall mot. Jeg for min del legger stor vekt på disse meningsytringene. De fagorganiserte utgjør en viktig del av arbeiderbevegelsen. Fagorganisasjonen har mange medlemmer, flere enn partiet. Det blir hevdet at folk ikke forstår sitt eget beste, og at de vil forstå dette senere. Vi kan selvsagt innrømme at standpunktene beror på antakelser og tro, men det foreligger jo også så mange konkrete opplysninger, at det ikke skulle være så vanskelig å ta et standpunkt.

Det blir pekt på at vi ikke må sprengre enhetene og at vi må vise partidisiplin. Bratteli hevdet at det var mange småtroll som gikk mot medlemskap utover i landet. Ja, det fins kanskje mange slike småtroll, men hvis vi skal bevare enheten bør de store trollene temmes, slik at de ikke begår overgrep. På bakgrunn av nettopp disse hensyn, vil jeg legge fram følgende forslag:

•I forbindelse med den videre behandling av EF-saken, vil landsmøtet framholde:

EF-spørsmålet er en vanskelig sak som setter store krav til organisasjonen så vel som til de enkelte medlemmer. Landsmøtet vil understreke nødven-

digheten av indre enhet og samhold — på tross av forskjellige standpunkter i saken.

Uansett utfallet av folkesavstemningen vil DNA — i samsvar med vårt program — uoppholdelig fortsette å kjempe for at vårt parti skal ha styring i de folkevalgte institusjoner.»

Dirgenten (Grethe Johansen, som nå hadde overtatt klubba) foreslo at dette forslag ble oversendt redaksjonskomitéen.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Tor Aspengren, Sentralstyret: Jeg vil først få lov til å si når Flesvig er framme her med resolusjoner og små troll, så har jeg lyst til å meddele at til Landsorganisasjonen har det i dag ikke kommet 100 resolusjoner. Det er bort imot, men ikke helt ut 100. Jeg har lyst til å nevne det fordi jeg synes det er riktig å se dette i sammenheng med hvor mange fagforeninger og klubber vi har innenfor Landsorganisasjonen. Helt eksakt har vi det ikke, men det er minimum 6000. Jeg synes det er riktig å gi i hvert fall dette bildet når man diskuterer det ut fra det Flesvig her ga uttrykk for.

Men det jeg egentlig skulle ha nevnt, det er industriproblemen. Jeg har lyst til å si det slik, fordi det har vært nevnt fra et par talere her, at det er industriherrenes oppfatning og vi i fagbevegelsen som fra tid til annen også har hevdet syn som har vært analogt med visse direktørers. Vi har nærmest blitt slått i hartkorn med dem. Jeg synes i denne forbindelse også det er riktig å nevne at i den pressekonferanse hvor den alternativløse motmelding ble presentert, ble det gitt uttrykk for at de hadde foretatt en beregning, og der ble det brakt fram et tall og så en statisk analyse hvor man brukte tollgrensene som utgangspunkt og at man her ville tape ca. 55 mill. kroner pr. år og det var da ingen ting i denne situasjon. Ja, hvis det er så lettvis man skal foreta beregningene, er jeg engstelig når det gjelder tilliten til andre beregninger og analyser som er foretatt på den kant. Jeg har tidligere i innlegg når vi har diskutert industrien, sagt at tollproblemen og tallbarrierene er bare en liten del. Det er bare én av mange faktorer som spiller inn. Det ble nevnt forskning her, og det ble også sagt at forskningen ville vi få like godt og like velutviklet om vi står utenfor. Det har jeg ikke noen tro på. Ingen vurderinger om perspektivene framover om et større marked, ingen vurdering av kapitaltilførselen til investeringer, ingen vurdering av den teknologiske utvikling, den hurtigere akselerasjon som vi i så tilfelle må ha. Jeg synes det er verd å nevne disse tingene. Det ble også fra AUF-formannens side pekt på program 1969, og jeg fikk nærmest inntrykk av motsetningene mellom fagbevegelsens holdning til EF og det vi har vedtatt i vårt hand-

lingsprogram. Jeg skal spare tid ved å la være å referere det. De som er aktive, vil ha handlingsprogrammet og vil kunne lese når det gjelder internasjonalt arbeid «I En Verden», hvor vi bl. a. tar hensyn til det faglige samarbeid, den faglige kontakten mellom EFTA-landenes fagbevegelse og EF-landenes fagbevegelse og gir klart uttrykk for at den dag det skjer en sammensmeltning, skal vi være beredt til å gå inn i et slikt samarbeid. Det er ingen motsetninger mellom handlingsprogrammet og dette med EF.

Jeg har lyst også til å si til de unge: Hvorfor kunne man ikke også høre litt på de unge i EF-landene, hvorledes de ser sin mulighet til utvikling i progressiv retning? Konferer den belgiske demokratiske ungdoms uttalelser, tyskernes, italienernes. Og jeg vil også si det slik til dem som er både unge og gamle og som representerer fagbevegelsen, at de som har vært ute og reist og som har snakket med fagbevegelsens representanter og jeg tenker her på den frie faglige internasjonales tillitsmenn, også hva deres uttalelser går ut på når det gjelder EF. Jeg synes det er verd å legge merke til hva de gir uttrykk for når det gjelder Fellesskapet, at det er mangler, ja, det er det vel over alt, men jeg får jo nærmest inntrykk av at alt som tidligere har vært kritisert, enten det nå gjelder den politiske utvikling eller den utvikling vi legger til grunn i fagbevegelsen, den er med ett blitt så forferdelig god eller blitt rosenrød her hos oss. Så dette med analogien i vurderingene fra tid til annen, synes jeg er nokså haltende.

Jeg har også lyst til å si litt om den situasjon som har utviklet seg i den aller seneste tid, at det har vært uenighet i så vel den politiske som faglige arbeiderbevegelse gjennom tidene, er helt klart. Vi har alltid greid å mestre denne utviklingen utad. Vi har vært med andre ord partiløse. Og dette er noe som i den senere tid er blitt en mangelvare innenfor arbeiderbevegelsen. Her etablerer man seg både i det ene og det annet utvalg uansett politiske synspunkter og konsekvenser. Jeg har spurt tidligere hvorledes samvittigheten kan være i slike operasjonsfelter. Ved siden av synes jeg — også Trygve Bratteli var så vidt inne på det i sitt innlegg — når det gjelder en del av disse som i den senere tid nærmest har beflittet seg på å skape en dårlig politisk moral, undergrave den politiske moral ikke bare når det gjelder EF-spørsmålet, men også andre spørsmål. Det ser ut som det er om å gjøre å komme lavest mulig ned på nivået. Jeg synes dette er en betenkelig utvikling. Vi har slåss tidligere i fagbevegelsen og den politiske arbeiderbevegelse. Vi har aldri fått slike utslag som i den senere tid og ved hjelp også av andre elementer. Jeg synes det vil være av stor viktighet at vi i dette landsmøtet i hvert fall prøver å minne hverandre om hvorledes vi har gått

tilbake etter at et landsmøte har vært avsluttet i tidligere tider. Når uenighetene har vært store, har vi iallfall gått ut av dørene enig utad i sak. Det kunne være hyggelig å komme tilbake til slike tider igjen. Jeg har lyst til å slutte med å spørre om — det er sagt her innledningsvis fra Fylkingens formann at vi skal vinne valget i 1973. Jeg hadde nesten tenkt å spørre: Hvem er vi, når man i forbindelse med denne situasjon kan gå til å lage en splittelse 1. mai. Da synes jeg bunnen er nådd, og jeg må be så innstendig jeg kan om at man på dette landsmøtet prøver å se konsekvensen av den utvikling man er inne i og prøver å skape forståelse, solidaritet og samfølelse innenfor vår egen bevegelse.

Finn Kristensen, Telemark: Det har stor betydning hvilket standpunkt dette landsmøtet tar. Våre tidligere landsmøtevedtak er klare når det gjelder stillingen til Fellesmarkedet. Det står bl. a. at vi vil gå inn for et samarbeid i Vest-Europa. Vi har store muligheter for å kunne fremme våre saker. Kapitalkreftene dominerer i Norge og i Vest-Europa, men skal vi få kontroll og styring med dem må vi samarbeide regionalt. Hvordan skal vi forholde oss for å få kontroll og styring? Vi kan gjøre det ved å samarbeide over landegrensene. Vi må ikke sette oss på hver vår nasjonale tue, mens kapitalistene arbeider internasjonalt. Vi vil fortsatt få våre problemer. Vi vet at kapitalkreftene går på tvers av landegrensene. I dag er arbeiderbevegelsen splittet opp i mange grupper. Det duger ikke lenger å vedta uforspliktende resolusjoner på kongresser. Vi må gå inn i et forpliktende samarbeid, både faglig og politisk. — Det blir sagt at arbeiderbevegelsen i Vest-Europa er svak. Det er en negativ holdning. Samling av den europeiske arbeiderbevegelse, vil bety styrking av de enkelte arbeiderpartier. Vi møter utfordringer og problemer på en rekke områder, og disse kan vi ikke løse alene. Kritikken av EF har vært lite positiv, og motstanderne tok sitt standpunkt før forhandlingene begynte. Denne form for stillingtagen bør gis opp. Vi bør ta et positivt standpunkt. Vi bør skaffe oss medinnflytelse der beslutningene tas, og dette kan vi best gjøre ved å bli medlemmer av EF.

Aksel Samuelsberg, Finnmark, var ikke mot et forpliktende samarbeid i Vest-Europa, men taleren trodde ikke det var mulig innenfor EF. I løpet av de siste årene er småbedrifter gått ned og hjem, og storbedrifter har slukt dem. De fattige blir fattigere. Jeg tror at denne utvikling vil bli forsterket hvis vi går inn i EF. Samfunnsmakten må ha selvråderett hvis vi skal kunne bekjempe kapitalen. Taleren behandlet deretter forhandlingsresultatet for fiskeriene. Vi fikk ikke noen fullgod garanti for opprettholdelse av en 12 mils fiskerigrense i 1985. Her var han enig med Hoem. Vi bør sette alt

inn på å ta vare på våre primærnæringer, fisket og jordbruket. Det blir sagt at vi har fått politiske garantier om at jordbrukerne og fiskernes levestandard skal opprettholdes. Politisk garanti er ikke nok. Det er noe av det skrøpeligste i verden. Det har jeg erfaring for gjennom et helt liv. Vi skal ikke etter min mening melde oss ut av Europa. Vi er der, men vi behøver ikke på død og liv gå inn i EF. Det vil ikke gi oss noen fordeler, snarere tvert imot.

Ronald Bye, Sentralstyret: Det er vel naturlig at jeg sier noen ord om behandlingen av EF-saken i Arbeiderpartiet.

Jeg synes ikke det er nødvendig å gå i detalj om dette, eller om partiledelsens og partiorganenes rett og plikt til å handle slik de har gjort.

Jeg er sikker på at denne sak har vært behandlet i tråd med vedtak og programmer. Og i samsvar med de beste tradisjoner for demokratisk saksbehandling i partiet. Det er derfor ikke riktig når det hevdes at denne sak har vært behandlet på en uforsvarlig måte. En del av de som framfører klager over behandlingsmåten av denne sak, vil neppe godta noen behandling som demokratisk — så lenge den ikke fremmer deres eget syn.

Når vedtak i EF-saken som er fattet på distriktpartiernes årsmøter, i Landsstyret og i Sentralstyret, framstilles som ikke representative for hva medlemmene mener, er det selvfølgelig heller ikke riktig.

Hvilken beskyldning dette er overfor hundrer av partiavdelinger og tusener av partimedlemmer, skal jeg la fare. I forsøket på å skape en myte om et «gap» mellom medlemmer og ledelse begår man også den feil at man forveksler styrken og tonen med bredden.

Jeg benekter ikke motstanden i partiet mot EF-medlemskap. Men den store bredden av medlemmer og partiavdelinger står i dag bak den politikk vår regjering fører.

Alt vi vet bekrefter dette.

Samtlige 22 distriktpartier har gitt sin tilslutning, 73 prosent av de stemmer som er avgitt på årsmøtene er positive.

15 av distriktsårsmøtene i kvinnebevegelsen har behandlet EF-saken og 89 prosent av de avgitte stemmer er positive. Går man gjennom alle de uttalelser som er sendt til Sentralstyret, vil man finne at et overveldende flertall av dem gir uttrykk for positive holdninger.

Som bekreftelse på dette, mottar vi i disse dager meningsytringer gjennom det «rådslagsopplegger» som er sendt ut.

Der får vi svar fra partilag, kvinnegrupper, ungdomslag, fagforeninger, rådslagsgrupper, studiegrupper osv. 75 prosent av dem slutter opp om norsk medlemskap i EF.

Det samme gjelder for fagbevegelsen: 14 fagforbund har behandlet EF-spørsmålet, 3 har gått imot.

Landsmøtet behøver ikke være i noen *tvil* om hva «grasrota» i partiet mener om denne saken.

*

Hva som nå videre skal skje, bestemmer landsmøtet.

Men jeg er sikker på at dette møtet bevarer evnen til å *skjære gjennom uenigheten* og fatte et standpunkt. Og at det betyr at partiet skal sette sine *krefter* inn på å få *virkeliggjort* vedtaket.

Jeg er fullt klar over de vanskelige problemer *dette* fører med seg for partiet samlet og for enkelte personer. Man kan neppe forlange at de som personlig er sterkt imot standpunktet, skal delta aktivt for å få satt det ut i livet.

Men det må kunne forlanges at ingen aktivt *hindrer* at det blir virkeliggjort.

At vedtak i partiets organer *forplikter*, tilhører partiets tradisjonelle arbeidsform og vårt organisasjonsdemokrati. Dette skal vi holde fast ved, *selv* om uenigheten i sak er stor.

Ingen kan for alvor mene at Arbeiderpartiets landsmøtevedtak skal være en slags *nøytral* erklæring som ingen *behøver* å ta høytidelig.

*

Arbeiderregjeringens stilling i denne sammenheng både vil og må bli trukket inn i bildet.

En avklaring av kabinettspørsmålet er ikke tiden moden for i dag. Landsmøtet må først treffe sin avgjørelse i sak. Dessuten må møtet i enhver henseende stå fritt.

Men jeg vil gjerne peke på det paradoksale i det som ropes av mange — og sterkeste av partiets argeste motstandere:

«*Ned med regjeringens politikk — leve regjeringen.*»

Fra partier til høyre og venstre for oss blir det reist krav om at Regjeringen *avstår* fra å stille kabinettspørsmål før folkeavstemningen. Noen tilsvarende forsikring fra de samme om at *de* vil *avstå* fra å *kreve* regjeringens *avgang* om folkeavstemningen blir negativ, blir ikke gitt.

Dette spørsmålet rommer ikke plass for naiv manøvrering. Det er *klart* at det vil bli reagert *politisk* på et folkeavstemningsresultat.

Hvis folkeavstemningen går mot vår regjering, vil det automatisk bli fulgt av et *krav* om at den må gå. Det vil bl. a. deler av Venstre,

Kristelig Folkeparti og Senterpartiet sørge for. Da er den politiske sak som skapte det sterkeste motsetningsforholdet i den borgerlige koalisjon fjernet.

Det hører med i dette bildet og med åpne øyne å se sammenhengen mellom resultatet av folkeavstemningen og den endelige avgjørelse i Stortinget.

Arbeiderpartiet er inne i en meget *vanskelig og avgjørende* tid. Den striden vi er oppe i, gjelder ikke bare medlemskap i Fellesskapet. Det dreier seg om mye mer, bl. a. vårt eget partis framtid. Vi er inne i en *total* politisk konfrontasjon som dreier seg like mye om *landets politiske ledelse* etter 25. september, som EF-medlemskapet. Det dreier seg om *nye* politiske konstellasjoner og *gamle* konstellasjoner i nye drakter.

Det dreier seg ikke minst om utfallet av stortingsvalget 1973.

..Vi kan bare gjøre én ting: *Ta vårt standpunkt i EF-saken og mobilisere partiet og fagbevegelsens krefter bak dette. Så må vi vende oss til våre velgere og be dem slutte opp om partiets og vårt standpunkt ved folkeavstemningen.*

Vi må alle være klar over at vi er inne i en særskilt *alvorlig* politisk kamp med vanskelige, men samtidig overveldende viktige, nye problemstillinger.

Vi kan effektivt bare møte situasjonen på én måte: *Med et klart standpunkt som vi legger mot og vilje bak og med indre samhold.*

Klarer vi å samle partiet og fagbevegelsen i det politiske krafttak vi nå skal ta, vinner vi *folkeavstemningen*.

Da har vi avvist alle dem som nå løper politisk storm på oss. Da har vi sikret partiets politiske innflytelse.

Og ikke minst: *Da har vi etablert et godt grunnlag for stortingsvalget 1973.*

Brynjulf Bull, Oslo: Jeg hadde oppriktig talt ikke ventet å komme så tidlig på talerlisten. De bemerkninger jeg hadde tenkt å komme med i denne forbindelse, passer i grunnen litt lengre ute, for de er av litt mer spesiell karakter. Når det gjelder saken i sin alminnelighet, vil jeg støtte de synspunkter som er kommet fra mange om at det er et meget vanskelig spørsmål å ta standpunkt til. Det er vanskelig å trenge inn i spørsmålets alle sider, og det er vel ikke minst vanskelig å få tak på hovedlinjene ved studium av den dokumentasjon som foreligger som er av forskjellig karakter. Vi må imidlertid ta et standpunkt og hver enkelt av oss har da det ansvar å gå gjennom et slikt materiale og danne seg sitt eget standpunkt. For mitt vedkommende er det helt klart. Jeg vil slutte meg til mindretallet fra landsstyret og kan i det store og hele slutte meg

til synspunkter som er framkommet fra Bjørn Tore Godal. Jeg hadde lyst til å nevne bare tre forhold. Det ene er et spørsmål som jeg daglig er oppe i i det kommunale arbeid. Det er det at man i de senere årene har merket en svær omvurdering av verdiene i samfunnet vårt. Det gjelder ikke minst en omvurdering av verdiene i et pressområde som Oslo-området. Det er nok i denne forbindelse å vise til hvor disse spørsmål sto sentralt i alle politiske partiers program, hvorledes resultatet av kommunevalget klart viste hvilken vekt velgerne legger på disse spørsmål. Jeg kan vise til det forhold at en outsider-liste som ikke en gang hadde noe parti bak seg, vel for første gang i Oslos historie greide å velge en representant inn i bystyret. Det spørsmål som man må stille seg, er hvorledes stiller løsningen i disse i dag så sentrale spørsmål i et integrert økonomisk forbund som EF er. Jeg kan ikke skjønne annet enn at målsettingen i dette arbeid ligger i å effektivisere, integrere, rasjonalisere den økonomiske virksomhet slik at den settes inn der hvor de største økonomiske resultater foreligger. Det kan ikke da være tvil om at de resultater eller det press som man føler på kroppen hver dag, vil måtte bli sterkere.

Selvfølkelig vil man kunne mobilisere støtte også i EF's organer og støtte i ens forbundspartnere når det gjelder å motstå et slikt press. Men i hovedtrekkene er det vår egen sak, og vi har erfaringer fra en del år hvor vanskelig det er å motstå et slikt press. Selv om vi har målsettingene klare og vi har våre programmer å gå etter, er det ytterst vanskelig å finne fram til virkemidler som behersker dette problem. Vi har mektige medspillere her, store økonomiske interesser som kan vise til arbeidsplassenes beskyttelse. Jeg kan vise til både det ene og annet forhold som gjør det av betydning at deres ønskemål blir imøtekommet. I et integrert Europa ville jo uten tvil disse forhold bli aksentuert i ganske sterk grad. Det er riktig nok, det står i meldingen stadig vekk at enkelte av miljøproblemene må løses i fellesskap. Det er jo der hvor angrepene på miljøet går ut over landegrensene, langs med elvene, i havet, men de fleste av miljøproblemene, de som vi har i våre programmer, de er interne forhold, og vår evne til å løse dem er omvendt proporsjonal med den vanskelighetsgrad vi står overfor. Vi står overfor et langtidsbudsjett i Oslo kommune, og det er jo nokså klart at det er rimelig å spørre seg hvorledes fortoner dette budsjettet seg i de to alternativer, i eller utenfor EF. Vår finansrådmann har underkastet det en meget kort analyse, uten egentlig noen konklusjoner, men det er så vidt jeg kan bedømme, ganske karakteristisk at dette lille avsnittet i det store program blir møtt med en sterkt negativ holdning i vårt hovedorgan. Jeg synes kritikken heller burde vært

reist den andre veien, at han burde vært kritisert for at han ikke i større utstrekning er kommet inn på denne meget viktige problemstillingen i vår langtidsbudsjettering.

Jeg vil også få si noe om en av de tingene som har spilt en viss rolle for mitt standpunkt. Jeg husker at jeg sto her for 10 år siden og vi var vel mange av oss i tvil den gang om man skulle gi sin tilslutning til medlemskap i EEC som det den gang het. De fleste av oss lot ikke tvilen bli av avgjørende betydning, og vi sluttet oss til det som ble partiets linje. Hva var så resultatet av dette? Resultatet var at en liten gruppe som viste seg å bli vesentlig større enn man hadde regnet med, brøt ut av partiet og stilte seg i konkurranseforhold til vårt parti under stortingsvalget. Det førte til at vi i første omgang mistet regjeringsmakten for kort tid, i neste omgang mistet vi den for lang tid. Et direkte resultat av den skjebnesvangre beslutning vi traff den gang. Og jeg vil tilføye, uten at det var nødvendig, for den beslutningen førte jo ikke til noen resultater. Jeg vil da spørre særlig siste taler, men også Tor Aspengren, hvorledes de har stukket opp bestikket når det gjelder utviklingen etter dette landsmøtet hvis de mener at den retningslinje de har trukket opp for det videre arbeid, skal følges. Jeg tror det er et meget risikabelt spill man der er inne på.

Til slutt vil jeg si, at vår konstitusjon, vår grunnlov, gir dem som ikke vil forandre vår konstitusjon på den måte som et medlemskap i EF innebærer, en fordel, en klar fordel i bestemmelsene. Nå skal det holdes folkeavstemning. Det er klart det juridiske, ingen er bundet av folkeavstemning, verken i den ene eller annnen retning. Men jeg vil si det slik, siden det røde lyser, at hvis man forlanger — hver enkelt kan stå fritt, vi kan trekke opp de konklusjoner av en folkeavstemning som man ønsker — men hvis man forlanger av noen at de skal tilveiebringe $\frac{3}{4}$ flertal på grunnlag av et simpelt flertall i folket, er det å tre grunnlovens bestemmelse for nær.

Fiskeriminister *Magnus Andersen*: Når man skal nærme seg spørsmålet om medlemskap i EF, særlig hvis man skal gjøre det på basis av det forhandlingsresultat som foreligger, så tror jeg ikke det er bare økonomiske eller politiske vurderinger som vil være avgjørende for hvilken konklusjon man skal komme til. Jeg tror også det vil være av meget stor betydning hvordan den enkelte mentalt er innstilt til et forpliktende samarbeid. Jeg vil bruke den tiden jeg har til å komme litt inn på dette med fiskeriene. Det har jo, sammen med jordbruket, blitt ett av forgrunnsspørsmålene i debatten, og aldri har vel så mange vært så opptatt av å vareta fiskerieringens interesser som akkurat i denne saken, i hvert fall når det gjelder rent teoretisk. Det er i forbindelse med fiskeri-

næringen to hovedspørsmål som har vært i forgrunnen. Det gjelder fiskerigrensen og det gjelder vårt system for førstehåndsomsetning.

Om fiskerigrensen sies det da av dem som mener at resultatet er utilfredsstillende, at når man ikke har fått en juridisk garanti, er det ikke noe å stole på. Jeg hører til dem som mener at den politiske garanti man har fått gjennom den særprotokoll som foreligger, er minst like vederheftig. Det er i grunnen ingen som hittil har gitt noen skikkelig forklaring på hvilken forskjell det skulle være om vi hadde fått en juridisk garanti. Hvilken forskjell vil det være på et dokument som er undertegnet av disse seks nasjonene, og som man da kalte en juridisk garanti, og den protokoll eller det dokument som foreligger, og som er undertegnet av de seks nasjoner når det gjelder en politisk garanti?

Det vi vet sikkert, er at når det gjelder jus, så kan man — unnskyld jurister, om det måtte være noen her — så kan man drive prosedyre og komme fram til vidt forskjellige konklusjoner. Det er iallfall mitt syn.

Når det gjelder hva som skal skje med vår fiskerigrense etter 1982, så vil det i høyeste grad være beroende på hvilket synspunkt vi selv har på det, og om vi på det tidspunkt har behov for å ha en 12 miles fiskerigrense eller en fiskerigrense som går lengre ut. Samuelsberg nevnte dette med fiskebestanden.

Jeg vil si, at skal vi make å komme fram til en regulering av fiskebestanden som er slik at vi fortsatt skal ha noe å fiske på, vil det først bli i samarbeid med de europeiske nasjoner vi kan make det, og i et forpliktende samarbeid som det som vil oppstå med EF. Men jeg vil også få tilføye at vi skal ikke bare fiske, men også selge, og fiskerinæringen er en av de næringer som er meget utadvent i så måte. Vi er fortsatt i den situasjon at vi skal ut på andre markeder og selge 90 prosent av det råstoff vi tar i land. Jeg tror ikke norsk fiskerinæring behøver å ha noen bekymring når det gjelder spørsmålet om sikkerhet for vår fiskerigrense.

Når vi snakker om dette med førstehåndsomsetning, er i grunnen ikke det spørsmålet brakt så mye i forgrunnen, og det er vel for det første fordi det forhandlingsresultat som er oppnådd, skulle sikre oss å opprettholde stort sett det system vi har. Det kan vel også være en annen grunn for at det ikke er kommet så mye i forgrunnen, og det kan vel ligge i at den forrige fiskeriminister også fant at dette var tilfredsstillende. Det er et spørsmål i forbindelse med det. Det gjelder dette med pristiilskudd som ikke vil være tillatt i den nye ordning.

Til det er å si, at vi vil kunne gi tilskudd på andre måter hvis det skulle være behov for det og hvis — det vil jeg gjerne understreke

— hvis vi på nasjonal basis skulle ha økonomisk evne til det. Og det tror jeg er et vesentlig spørsmål å ha for seg når vi skal vurdere fiskerinæringens forhold til EF. Jeg betrakter det slik at muligheten for å kunne ha noe å gi til støtte for fiskerinæringen, vil være atskillig større hvis vi blir med enn hvis vi blir stående utenfor. Jeg vil gjerne si at vi har spørsmål i norsk fiskerinæring som det antakelig er atskillig større betenkeligheter knyttet til for næringen enn dette med mistanke om hva som vil skje med den hvis vi blir medlem av EF.

Partiformannen var inne på tallene fra statistikken som viser at vi i løpet av en 10-årsperiode har fått redusert antall fiskere med 50 prosent, og det er i 10 år hvor flere av årene har vært gode år, og det er 10 år hvor vi absolutt ikke har vært medlem av EF. Jeg skulle anta at det vil være grunn til å forsøke å mobilisere like mye bekymring og alvor i forsøket på å finne botemidler for at denne utviklingen ikke fortsetter, som å bruke energi på å mistenkeliggjøre det forhandlingsresultat som foreligger for fiskeriene ved et norsk medlemskap i EF.

Jeg tror, at når det her snakkes om at fiskernes organisasjoner og at Regjeringen og partiet ikke vil høre på fiskernes syn, man forsøker å framstille det slik at det her skulle være en bastant mening som gikk imot, er man feil orientert. Det er tydelig allerede i dag at det er delte meninger også blant fiskerne, og la meg få si at jeg er i grunnen glad for det. Jeg er i grunnen forundret over at det ikke er en slik massiv mostand, slik som denne gruppen i de siste 10 årene er blitt bombardert med påstand om hvilket mørkt rom vi ville gå inn i og hvilke problemer som ville oppstå for denne næringen og hvordan de vil bli voldtatt og mishandlet av fiskerinæringen i disse andre landene. Når man vet at dette er skjedd, kan man forundre seg over at det er delte meninger. Disse delte meninger vil bli enda større fram til den dag folkeavstemningen skal skje, og det er fordi de etter hvert søker sjøl å sette seg inn i saken uten bare å høre på andre. Jeg tror at det er ikke bare mistillit til seg selv, men det er en meget sterk mistillit mot sitt eget parti når man forsøker å framstille det slik at Arbeiderpartiet ikke fortsatt vil være interessert i å vareta denne gruppes interesser. Jeg vil be den enkelte se litt på hvem det er som har kjempet fram de sakene som fiskerne i dag setter så høyt, og som de er redd for skal bli redusert: førstehåndsomsetning, hovedavtalen for fiskeriene osv. Jo, jeg vil konstatere at det er nettopp Arbeiderpartiet ved å mobilisere sin styrke, som har maktet å gjennomføre det, og da er det toppen av mistillit når man begynner å snakke om, i forbindelse med denne saken, at nå skulle Arbeiderpartiet

bare ha lagt opp til å forsøke å ta fra dem dette som de har kjempet fram. Jeg tror det også var Samuelsberg som var inne på dette med arbeidsplassene i distriktene. Ja, jeg er enig, med en helt annen begrunnelse. Jeg frykter nemlig meget sterkt for, og er klar over, at skal vi makte å opprettholde om ikke mer enn de arbeidsplassene vi har ute i distriktene, skal det en svær innsats til, og jeg tror mulighetene og midlene for å kunne yte denne innsatsen, vil vi bl. a. få ved medlemskap i EF.

La meg så til slutt bare få lov å be dere tenke dere om, ville det ha vært en slik forsamling i denne sal i dag, ville denne sal ha inneholdt en regjering av Arbeiderpartiet hvis de som er veteraner i Det norske Arbeiderparti i dag, hadde inntatt den samme holdning som enkelte gjør i dag, når man står overfor en vanskelig oppgave? Jeg er sikker på at så ikke er tilfelle.

Rolf Hansen. Oslo: Et tilfredsstillende trekk i EF-debatten, er at den har gått over fra å være en sterkt økonomisk preget debatt — til i høy grad å bli ideologisk og prinsipielt preget.

EF-motstanderne vil kanskje ta dette til inntekt for sitt debattopplegg, men innenfor arbeiderbevegelsen har det i vår tid ikke stått strid om våre prinsipielle holdninger til et solidarisk verdenssamfunn. Sosialismen brøt med dogmene og grensene. Det har alltid vært brødre og kamfeller, urett og nød også i andre land, i andre verdenssamfunn. Vi har alltid villet føre en felles politisk kamp på tvers av landegrensene. Men vi har manglet det praktiske grunnlaget og organisasjonen vi trengte.

Når en del partifeller i dag ikke vil inn i et forpliktende samarbeid i Vest-Europa av hensyn til vårt øvrige internasjonale engasjement — hvilket vi for øvrig fortsatt kan bedrive — må jeg minne om Olaf Solumsmoen som så ofte har sagt: Vi skal vokte oss for å gjøre det beste til det nest bestes fiende! Dette er også en utmerket karakteristikkk av mulighetene i samarbeidet mellom nasjonene. Det er i dag utopi å tro at Norge på et eller annet tidspunkt

kan ta skrittet rett ut i verdenssamfunnet. Det er det regionale samarbeidet som er det praktiske alternativet. Noen vil kanskje vise til FN og andre internasjonale aktiviteter der Norge er med. Til dette må jeg dessverre si: Skal utviklingen av samarbeidet i verden gå med den hittil tradisjonelle FN-fart, kommer menneskeheten til å lande på mange andre planeter — før den får ordnet opp med sine interne problemer.

Howdan et regionalt samarbeid skal bygges opp, blir det naturligvis strid om. Men en viss ordning må i alle fall legges til grunn. Fra andre forhold vet vi at slagkraften og resultatene i et samarbeid vil være sterkt avhengig av i hvilken grad vi er villige til

å gi myndighet til de felles organer i samarbeidet. Men hvis en arbeider ut fra de forutsetninger at det er visse oppgaver det er fordelaktig å løse på et felles plan, da vil det i alminnelighet være hensiktsmessig å gi bestemmende myndighet til de felles organer som arbeider med disse oppgavene.

Til grunn for det vest-europeiske samarbeidet ligger bl. a. Roma-traktaten. Den har naturlig nok spilt en ganske dominerende rolle i vår pågående debatt. Roma-traktaten skal også behandles med all den respekt og alvor den fortjener. Den er et meget betydelig dokument i europeisk historie. Men Roma-traktaten skal likevel betraktes som det den først og fremst er, nemlig utgangspunktet og det første grunnlaget for det organiserte samarbeidet i Vest-Europa. Ingen har trolig ment, at denne traktaten skulle være en bibel for alt framtidig samarbeid i Europa. Vi vet at det er det praktiske liv og den politiske utvikling som kommer til å bli det avgjørende. Men jeg fristes til å si, at EF-motstanderne har hatt et betydelig behov for å gjøre Roma-traktaten til den bibel de trengte for sin argumentasjon. Dogmer og vurdering er det imidlertid ikke så mye å gjøre med i en aktuell situasjon. Men jeg vil minne om at den egentlige bibel etter hvert har måttet fortolkes etter menneskenes og det praktiske livs utvikling. Da er det nok også en viss utviklingsmulighet til stede for Roma-traktaten.

Jeg finner det naturlig å si litt om EF-sakens behandling i Oslo Arbeiderparti. Forutsetningene for å drive det politiske og organisasjonsmessige arbeidet i de enkelte deler av landet, kan vel være noe forskjellig.

Når det gjelder Oslo, må vi — i sammenheng med vanskelige politiske saker, si at vi har *hele* tyngden av varianter, forutsetninger og påkjenninger. Her er miljøet stort nok til at nær sagt alt kan trives av aksjoner og fraksjoner. Her er operasjonssenteret for de fleste grupperinger. På arbeidsplassene, i bostedene og i organisasjonene har vi det fulle innslag av de mange kryssende interesser og meninger.

Oslo Arbeiderparti har en meget bred organisasjonsmessig bakgrunn — $\frac{1}{3}$ av landsmøtets representasjon forteller det. Om lag 200 fag- og partiorganisasjoner utgjør grunnlaget i Oslo-partiet.

I EF-saken har vi fra partistyrets side lagt opp til en i beste forstand, bredest mulig saksbehandling. På bakgrunn av alt dette var det med betydelig spenning Oslo Arbeiderpartis representantskap behandlet EF-saken.

Om resultatet og møtet kan det brukes mange store adjektiver. Et flertall på 226 for *medlemskap* i EF var et *klart* og *overbevisende* flertall. Men et mindretall på 121 var et *stort* mindretall. Viktig

er det også å være klar over at dette var et meget *sterkt vedtak* på bakgrunn av den trommeild av informasjon, agitasjon og påstander våre representantskapsmedlemmer har stått oppe i.

De som møter for Oslo Arbeiderparti på dette landsmøtet, står som de øvrige deltakere, på et fritt grunnlag uten formelle forpliktelser bakover verken til sin grunnorganisasjon eller Oslo Arbeiderparti.

La det være helt klart.

Men i den totale vurdering som hver enkelt representant må gjøre her på landsmøtet, må den behandlingen som nå ligger bak oss i partiorganisasjonen, være ett av de viktige momentene vi tar hensyn til. Vi har nå bak oss en sterk meningsbrytning, det har vært kamp om posisjonene og flertallet. Når dette nå er avklart, og er et tilbaketrukket stadium, vil jeg rette en sterk appell til mine medsittere på Oslo-benken om å slutte opp om flertallsvedtaket i Oslo-partiets representantskap.

Når så det er sagt, finner jeg det nødvendig å si at dette landsmøtet bør finne en form for den fortsatte partimessige behandlingen av EF-saken, slik at vi unngår unødvendige splittelser og konflikter. Dette kan meget lett inntre, fordi vi står oppe i en helt uvanlig situasjon med en folkeavstemning — og som kommer på tvers av det vi kan betegne som den vanlige arbeidsform i partiet.

Jeg vil gjerne presisere at landsmøtets flertallsvedtak, for alle partifeller, skal være partiets syn og råd til velgerne ved folkeavstemningen. Like klart bør det være at partiets organisasjonsapparat nå må settes inn for å sikre flertall for partiets syn. Striden i partiorganisasjonen må nå være slutt.

Men et flertallsvedtak, og etter mitt skjønn, en nødvendig konsekvens for partiapparatet, vil ikke overbevise eller neppe passivisere overbeviste EF-motstandere. Å forlange vanlig partimessig lojalitet av disse partifeller, vil bare legge grunnen til nye konflikter.

Det vi nå trenger, er at markedsmotstanderne respekterer landsmøtets flertallsvedtak og de konsekvenser det har for partiorganisasjonen — og at det enkelte partimedlem på annen måte må ha rett til å slåss for sin overbevisning i saken. Men alt dette bør fra alle sees ut fra den synsvinkel at vi også etter den 25. september har viktige oppgaver i Det norske Arbeiderparti.

Per Aasen, landsstyret, Sør-Trøndelag: Jeg er blant de mange som har hatt store vansker med å nå fram til et standpunkt i dette spørsmål. Jeg synes at jo mer jeg har arbeidet med saken, jo mer har argumentene jevnt fordelt seg på hver sin vektskål og holdt vekten i balanse.

Som politisk *kommentator* kunne man selvfølgelig fortsette slik i det uendelige, men når man samtidig deltar aktivt i politisk arbeid, melder dagen seg da man *må* ta standpunkt.

Slik også for meg. Og jeg er da kommet fram til det standpunkt at vi bør si nei, men stadig med den tvil som ligger i det faktum at mange av de argumenter som taler for medlemskap, har jeg vært og er jeg ute av stand til uten videre å avvise, selv om jeg er klar over hvor *unorsk* det er, for norsk utenrikspolitisk debatt er de absolutte standpunkters debatt.

Jeg befinner meg f. eks. i den paradoksale situasjon at jeg kan si nei til norsk medlemskap i EF, men ikke til EF som sådan.

Med det mener jeg, at om norsk medlemskap betød EF's være eller ikke være, så ville jeg ikke ha noe valg. For jeg tror at EF — det stramt organiserte og sterkt integrerte samarbeid som *det* representerer — har vært og er en nødvendighet for å bygge bro over de motsetninger av nasjonalistisk karakter som innenfor det område som dekkes av det nåværende EF, i bokstavelig forstand har hatt slike blodige utslag.

Men EF vil bestå uavhengig av hva Norge foretar seg, og det gir meg et friere grunnlag å vurdere saken på, og da har jeg tatt mitt standpunkt ut fra *to* grunnleggende vurderinger, som innebærer fullt ut vilje til å betale *kontingenten* og påtar seg plikter.

For det første ser jeg i den europeiske situasjon i dag delingen av vår verdensdel i et øst og et vest som et langt alvorligere problem enn skillet mellom Vest-europas handelsblokker. Det er — på tross av inntrådt avspenning — stadig langs det gjennomhullede jernteppet at det ligger konfliktstoff som kan true fred og sikkerhet på vårt kontinent.

Som gamle motsetninger mellom landene i det sentrale Vest-Europa bare kunne overkommes gjennom et stadig mer intimt og forpliktende samarbeid, i organiserte former, tror jeg at det er den samme vei man må gå for å fjerne i overskuelig framtid den krigstrusel som lå langs skillet mellom øst og vest i Europa.

I denne prosessen, som det neppe er delte meninger om *ønskeligheten* av i denne forsamling, er det min personlige *vurdering* — og jeg gir det ikke ut for noe sterkere, for jeg tror debatten ville tjene på det om vi hadde klart for oss i hvilken beskjeden grad vi her opererer med objektive kjensgjerninger, og i hver høy grad vi på begge sider støtter oss til *hypoteser* — i min vurdering vil det i denne prosessen melde seg et sterkt behov for hjelp fra mindre land, som i den grad hensynet til deres egen sikkerhet tillater det, kan opptre mest mulig ubundet av de to maktblokker.

Dette er etter mitt skjønn den fredsskapende oppgave som vi

burde prioritere i dag, og den er uforenlig med den sterke integrering i den ene blokk som medlemskap i et EF, med den ambisjon at det skal tale med én stemme overfor omverdenen, vil bety.

Dette er en oppgave, ikke alene for Norge, men den mest nærliggende oppgave for *alle* de nordiske land. Og her ligger det dermed en oppgave som kan gi det nordiske samarbeid et fornyet og utvidet innhold. Det er samtidig en oppgave der Norden *ikke* er seg selv nok, men arbeider aktivt med sikte på å skape en slik bevegelse i den europeiske situasjon, at f. eks. nøytralitetsbegrepet, får et annet innhold enn det har i dag.

Det kan så i neste omgang åpne for et bredere nordisk engasjement i et forpliktende europeisk samarbeid. For her kommer jeg til det som for meg er det annet som er utslagsgivende for mitt standpunkt:

Når vi har som målsetting «å gå med i Europa», som det heter, for å kunne styrke den sosialistiske innflytelse, så står det for meg som et tankekors at vi mener oss i stand til det, ved å slå inn på en politikk som i økende grad legger avstand mellom oss og de kamerater som står oss aller nærmest i samfunnssyn og praktisk politikk — våre svenske kamerater.

Det er sagt at vi ikke er stilt på noe valg om enten EF eller Norden. Nei, det er riktig. Men det er ikke *hele* sannheten: Ett valg *må* vi treffe, og det er hva vi vil prioritere: Vi må enten prioritere EF og så akseptere de grenser for det nordiske samarbeidet som det setter, eller vi må prioritere Norden og så la vårt forhold til EF bestemmes ut fra de grenser som det setter. Jeg finner det siste mest logisk, for selv om jeg er av den mening at alt internasjonalt samarbeids siktemål må være *globalt*, fordi verden på godt og vondt i dag, er langt mer enn vi har nådd fram til erkjennelsen av, så måtte dette samarbeidet få den organiske framvekst som ligger i at en går via det regionale og ikke hopper over *noen* naturlig enhet i dette.

— — —

La meg få si, at når jeg på den ene side ser det slik som jeg her har gitt uttrykk for — men på den annen side heller ikke er i stand til å avvise mange av de argumenter som taler for medlemskap, f. eks. dette, at uansett hva *vi* sier og gjør, så vil EF ligge der og øve en innflytelse på godt og vondt langt ut over den det lille Norge eller endog det samlede Norden kan, og at EF derfor under enhver omstendighet vil representere en utfordring for oss som sosialister, så har det vært vanskelig å treffe et valg.

Men det har også den fordel med et så avbalansert syn, at man, når avgjørelsen er falt, har lettere for å leve med den, selv om den ikke blir den man helst hadde sett.

Derfor kommer for meg selve saksbehandlingen til å få en særlig stor betydning. Jeg har sett det som vårt felles grunnleggende ansvar å sikre denne sak en slik behandling at vi kan holde bevegelsen sammen og samtidig bevare dens handlekraft.

Opplegget til det har jeg funnet i det uttrykk som har vært brukt i flere uttalelser fra landsstyret om at «saken skal underkastes en «bred og demokratisk behandling»».

Jeg har sett det som en forutsetning for at vi i neste omgang skal kunne kreve respekt for det endelige vedtak. Og et parti som ikke bygger på det prinsipp at organisasjonsmessig riktig fattede vedtak er partiets arbeidsgrunnlag i alle ledd, vil snart tape evnen til i alle fall å være regjeringsparti.

Derfor er det nødvendig at vi på veien fram til vedtak behandler slike saker at alle får følelsen av at de på like fot er gitt sjansen til å øve innflytelse på det som blir det endelige vedtaket.

Her hjelper det lite om de som står på flertallssynet mener at mindretallet er gitt tilstrekkelige konsesjoner. Mindretallet må jo selv ha denne følelsen, om de skal føle seg forpliktet.

Jeg trodde, især etter demokrati-aksjonen, at vi hadde lært oss til å behandle vanskelige saker, men vi har sviktet endog i noe så grunnleggende som i evnen til å gjøre opp saker som vi må søke forankring for i arbeiderbevegelsens eget idégrunnlag, innen vår egen midte.

Jeg har tidliger kritisert partifeller som er løpt til Folkebevegelsen, for bare å oppdage at i dag løper mange av dem som har tatt del i denne kritikken, til «Ja til EF»-aksjonen. Dette tjener bare til å forkludre at vi tar stilling til denne sak — kanskje framfor de fleste andre saker — helt og holdent på våre egne premisser.

Mitt forslag til uttalelse bygger på dette. Jeg kan ikke slutte meg til det øvrige mindretall i landsstyret, fordi formuleringer i deres forslag synes å avvise overnasjonalt samarbeid som prinsipp. Det forstår jeg ikke at man som sosialist kan. Min motstand mot norsk medlemskap i EF bygger på en annen vurdering av europeiske prioriteter enn flertallets. Min motstand er praktisk og situasjonsbestemt, og ikke prinsipiell. I prinsippet er jeg for et forpliktende samarbeid med både overnasjonalitet og suverenitetsavgivelse, når forholdene eller ligger til rette for at vi på den måten effektivt kan fremme vår sosialistiske målsetting som ikke kjenner noen grenser. Jeg tar opp mitt forslag fra landsstyret, sålydende:

UTTALELSE OM NORGE OG EF

Det norske Arbeiderparti har til oppgave å samle de brede lag av folket til arbeid for et sosialistisk samfunn. Kravet om folkestyre og likestilling har i vårt land forent lønnstakere, småbrukere og fiskere til en politisk maktfaktor. Men mye arbeid gjenstår. Nye oppgaver har meldt seg. Kapitalkreftene og fåmannsveldet har fortsatt sterk innflytelse på alminnelige menneskers livskår og levemåte i Norge og i verdenssamfunnet.

Kampen for sosialismen stanser derfor ikke ved Norges grenser, men må omfatte hele verden. Det må derfor fortsatt være Det norske Arbeiderpartis politikk å engasjere vårt land og arbeiderbevegelsen i et omfattende og forpliktende samarbeide både i vår del av verden og i verdenssamfunnet som helhet.

Når det gjelder samarbeidet i Europa, mener vi at den grunnleggende oppgaver i dag er å føre den igangværende avspenning inn i et stadig mer omfattende og forpliktende samarbeid mellom øst og vest. I denne prosessen vil det være behov for en innsats av mindre land som står mer fritt i sitt forhold til maktblokkene enn medlemskap i EF tillater.

Vi anser dette som den fredsskapende oppgave et land som Norge bør prioritere i den nåværende situasjon, samtidig som vi ser denne oppgaven som noe som kan samle alle de nordiske land til felles opptreden i europeisk sammenheng.

I takt med nedbrytingen av motsetningene mellom øst og vest, og et utbygd samarbeide mellom dem, vil stadig større muligheter åpne seg også for de nøytrale land i Norden til å kunne engasjere seg aktivt og forpliktende i europeisk samarbeid. Med den fulle deltakelse fra alle nordiske lands side, ser vi mulighetene for å øve en sosialistisk innflytelse på den europeiske utvikling som langt mer reelle enn om Norge gjennom sitt EF-medlemskap skulle slå inn på en linje som er dømt til ytterligere å fjerne oss fra det land som i samfunnssyn og praktisk politikk står oss nærmest, Sverige.

Det norske Arbeiderparti mener at vi i forbindelse med høstens folkeavstemning kan treffe et slikt valg, fordi også et Norge som blir stående utenfor EF er sikret den økonomiske vekst som er rimelig for et land på vårt utviklingstrinn og sett i forhold til de store oppgaver vi står foran. Regjeringens markedsmelding bekrefter at det å mestre sysselsettingsproblemene, er primært et spørsmål om styring med den økonomiske utvikling. Vi står langt friere i valg av virkemidler til å sikre dette om vi blir stående utenfor EF.

En forutsetning for vårt frie valg er også at ingen enkelt gruppe, og aller minst grupper som på forhånd er dårligst stilt, blir

påført økonomiske belastninger ved at Norge blir stående utenfor EF. Vi finner det godt gjort at det ikke skjer, at tvert om har de representative organisasjoner for landets fiskere og småbrukere avvist medlemskap som stridende mot deres interesser.

Det norske Arbeiderparti finner å måtte legge stor vekt på det syn som disse organisasjoner står for, når det under en helhetsvurdering ikke finnes grunnlag for å anta at andre grupper, hvis interesser arbeiderbevegelsen ser det som sin oppgave å ivareta, blir skadelidende.

I arbeidet for en sosialistisk målsetting både i vårt eget land, i vår del av verden og i verdenssamfunnet som helhet, mener Det norske Arbeiderpartis landsmøte at vårt land og vår bevegelse i denne omgang vil stå sterkere utenfor EF, og anbefaler derfor for det norske folk ved folkeavstemningen i september å si nei til norsk medlemskap.

DET BLE SATT STREK

Dirigenten gjorde oppmerksom på at det ennå gjensto 100 talere. Han ville derfor foreslå strek for de inntegnede talere.

Strek ble vedtatt.

Ragnar Juell Morken, Hordland: Jeg for min del synes at den del av saksbehandlingen som har fulgt etter regjeringens melding, har virket meget avklarende. Avklaringen gjelder både konsekvensene av det valg vi skal treffe og vurderingen av det ansvar som den alminnelige kvinne og mann vil legge på vårt parti for det standpunkt vi tar. Nå har vi også fått en avklaring fra den andre siden. Motmeldingen fra Folkebevegelsen bygger på en klar vilje til å akseptere en lavere vekst. Dvs. stagnasjon, lavere lønninger, lavere skatteinntekter og dermed mindre muligheter til å møte de store krav vi står overfor. De oppgaver som preger fylkenes og kommunenes prioritetslister bærer klart preg av et meget sterkt behov for fortsatt vekst i vår økonomi. I det fylke jeg arbeider i, Bergen og Hordaland, har vi investeringsbehov når det gjelder utbygging i helsesektoren, yrkesskolene, eldreboliger osv. som nærmer seg 1 milliard kroner. I Bergen måtte vi i år til utlandet og låne 100 mill. kroner bare for å holde i gang de oppgaver vi har påtatt oss i forbindelse med kommunesammenslutningen. Slike lån kan vi oppta fordi vi bygger på forventningene om fortsatt vekst og øking i såvel de private som offentlige inntekter. Hvis vi skulle treffe et valg på folkets vegne som forutsetter at vi må godta en stagnasjon, ville påføre oss et ansvar som velgerne ikke ville nøle med å straffe oss for når virkningene begynte å melde seg. Strukturendringene i

industrien har ført til store forandringer i bygd og by. Fra 1968 og til i dag har 2500 i tekstilindustrien mistet sitt arbeid. Omtrent halvparten av disse faller på Vestlandet. Hvis bosettingen og livsgrunnlaget for kystkommunene skal opprettholdes, må det skapes nye arbeidsplasser. Sjøfarten er også en betydelig næringsfaktor for kommunene i Hordaland. For flere av våre kommuner utgjør sjømannsskatten 30 prosent av skatteinntekten. Markedssamarbeidet er en forutsetning for opprettholdelse av vårt næringsgrunnlag.

Handelsminister *Per Kleppe*: Hovedspørsmålet for Arbeiderpartiet må være om det er medlemskap i EF eller en frihandelsordning som best fremmer en demokratisk sosialistisk utvikling og interessene til de store folkegruppene, både i vårt og i andre land. Under behandlingen av denne saken har jeg hele tiden vurdert den ut fra denne synsvinkelen. Jeg ville ikke gått inn for medlemskap hvis jeg ikke er blitt overbevist om at medlemskapsalternativet er langt å foretrekke nettopp ut fra de interesser som arbeiderbevegelsen står for.

La meg for ordens skyld få slått fast at debatten ikke dreier seg om EF skal fortsette eller ikke. Uansett hvilket standpunkt vi i Norge måtte ta, vil De Europeiske Fellesskap fortsette og i økende grad komme til å lede utviklingen i Vest-Europa. Uansett om vi velger medlemskap eller en frihandelsordning vil utviklingen innenfor EF komme til å få en avgjørende innflytelse også på forholdene i vårt eget land. Det spørsmålet dreier seg om, er om vi bedre kan fremme de interesser som arbeiderbevegelsen er satt til å ivareta ved at Norge ved medlemskap blir med i de bestemmende organene og på den måten kan øve innflytelse på den utvikling som kommer til å bestemmes på det europeiske plan, eller om vi velger å beholde noe mer av det som stort sett er en formell suverenitet, men med de ulemper som en frihandelsordning vil føre med seg, både økonomisk og ved at vi blir «stående på gangen» når beslutninger av betydning for oss skal treffes.

Jeg vil ikke her gå nærmere inn på de rent økonomiske resonnementene. Jeg tror man kan slå fast, etter de analyser som har vært foretatt, at selv om vi ikke nøyaktig kan si hvor mye sterkere den økonomiske vekst vil bli ved medlemskap enn ved en frihandelsordning, så vil forskjellen være så pass markert at over en viss periode vil den bety en vesentlig forskjell i de ressurser vi vil ha til rådighet, både for å øke levestandarden og for å løse de store samfunnsoppgavene som ligger foran oss. For arbeiderbevegelsen er fordelingen av ressursene og løsningen av samfunnsproblemer sentrale spørsmål, men forutsetningen er at vi har en rimelig produktjonsvekst til rådighet. Det må være et økonomisk grunnlag for

fordelingspolitikken, sosialpolitikken og distriktpolitikken, men den økonomiske utvikling må bli slik at den i mindre grad skaper sosiale og miljømessige problemer.

Nå sier motstanderne av medlemskap at de europeiske programposter vi legger fram på vegne av arbeiderbevegelsen bare er ønskemål. Maktforholdene er slike i Europa, sier det, at vi ikke vil ha muligheter for å vinne fram med våre synspunkter. Man glemmer da at den demokratiske sosialisme ble skapt i Europa, i første rekke i de land som i dag er medlemmer av De Europeiske Fellesskap. Her har man en klangbunn nettopp for disse idéene som man ikke har i noen annen større sammenhengende del av verden. Man ser videre bort fra at i alle de land det her er tale om, har man lenge hatt en politisk og faglig arbeiderbevegelse, selv om dens styrke kan variere. Samlet utgjør arbeiderbevegelsen den sterkeste enkelte politiske faktor i et utvidet europeisk fellesskap.

Det er videre ikke riktig at det er «kapitalkreftene», som det heter, som har utformet Roma-traktaten. Den komité som forberedte arbeidet, ble ledet av den belgiske sosialdemokrat Spaak. Vi kan ønske mange ting annerledes i EF's traktater og virkemåte, det dreier seg om et dokument fra 1950-årene, et kompromiss mellom ulike interesser. Roma-traktaten er en ramme som vil bli fylt av det politiske innhold som bestemmes av maktforholdene til enhver tid. Dette innhold har den demokratiske arbeiderbevegelse både forutsetninger og muligheter for å påvirke i betydelig grad, hvis den bare samarbeider og klarer å føre fram sin politikk og sine krav.

I forberedelsen til det toppmøtet som skal holdes innenfor EF til høsten, er det tre hovedspørsmål som er satt opp på dagsordenen. Det ene er den organisatoriske utviklingen av samarbeidet, det andre er forholdet til landene utenfor Fellesskapet, og det tredje er utviklingen av det økonomiske og monetære samarbeidet og det sosiale framskritt. Det er karakteristisk at man har bundet sammen nettopp utviklingen av det økonomiske samarbeidet og de sosiale framskritt innen EF.

Det siste omfatter ikke bare sosialpolitikk i tradisjonell forstand, men de sosiale virkninger av den økonomiske utvikling, noe som enkelte for øvrig har brukt som argument mot EF. Det omfatter videre miljøproblemer og distriktpolitikken. De sosiale, miljømessige og distriktpolitiske hensynene sammenkoples med utviklingen av det økonomiske og monetære samarbeidet. Dette er synspunkter som vinner stadig større styrke innenfor det nåværende fellesskap, men det gjelder at de krefter som legger avgjørende vekt på disse momentene, får enda større innflytelse på utviklingen. Det brev som Europa-kommisjonens nye president Mansholt nylig la

fram, med krav om at man må legge en vesentlig større vekt på disse *andre* sidene av samfunnsutviklingen enn de rent økonomiske, er et viktig uttrykk for denne nye hovedtendensen i EF-samarbeidets utvikling.

Det andre hovedpunktet på dagsordenen for det planlagte toppmøtet vil bli forholdet til landene utenfor Fellesskapet. Her vil jeg nevne to hovedpunkter. Det første er avspenningen mellom øst og vest i Europa, å få lagt en tyngde bak den øst-politikken og få løst motsetningene innenfor verdensdelen. Nettopp eksistensen av EF har vært en sterkt bidragende faktor til at denne freds- og avspenningspolitikk nå synes å ville lykkes. Det andre punktet, og det er enda viktigere, er forholdet til utviklingslandene. Det har vært påstått at utviklingen av EF skulle gå ut over den fattige del av verden. Jeg har nettopp deltatt i det store UNCTAD-møtet i Chile, hvor utviklingslandenes problemer behandles i bred sammenheng. Jeg må etter dette møtet slå fast at blant industrilandene er det to grupper som markerer seg ved en sterk imøtekommenhet overfor utviklingslandene. Den ene er EF-landene og den andre er de nordiske land. Supermaktene, USA på den ene siden og de såkalte sosialistiske land på den annen, spiller statistenes rolle i dette bildet. Den talen som Mansholt på EF-kommisjonens vegne holdt på UNCTAD-møtet, viser klart hvilken innsats nettopp EF vil gjøre for å hjelpe den fattige del av verden. Dette synspunkter som vi som medlem av EF bulrde være med og støtte.

Nå sies det, også av Bjørn Tore Godal, at fordi Industriforbundet osv. går inn for det, må det være noe galt med medlemskapsalternativet. Jeg vil ikke bruke det faktum at Bondelaget støtter Godals konklusjon som noen kritikk av hans standpunkt. Den slags resonnementer fører i det hele tatt ikke fram. Næringslivets interesse for de nye muligheter som byr seg innenfor EF er privatøkonomisk betinget og har andre forutsetninger enn våre. Vi ser begge muligheter til økonomisk framgang innenfor Fellesskapet, men det er opp til de politiske og faglige organisasjoner å tøyte næringslivets krefter og sørge for at framgangen blir rettferdig fordelt og bundet sammen med en endring av samfunnet i den retning vi ønsker.

Dette blir ikke noen lett oppgave. Det er overhodet ingen lett oppgave å endre samfunnsforholdene når en skal «bygge om skuta mens den er i drift». Men ingen kan overbevise meg om at det skulle være lettere å løse disse store samfunnsoppgavene under en frihandelsordning enn under et medlemskapsalternativ, der vi både vil få en sterkere økonomisk vekst og andre muligheter for å påvirke nettopp de krefter som skaper de største vanskelighetene i et mo-

derne samfunn, det som Godal selv karakteriserte som de internasjonale kapitalkreftene. Jeg kjenner ikke noe organ som vil være bedre i stand til å kontrollere disse kreftene enn De Europeiske Fellesskap. Det er på det internasjonale plan disse kreftene må bringes under kontroll. Det enkelte land, Norge under en frihandelsordning f. eks., vil ikke ha slike muligheter. Det vet vi av erfaring, slike selskaper opererer jo i høy grad allerede i dag i Norge. Slike selskaper kan bare bringes under kontroll på det plan de selv opererer, det internasjonale, og bare medlemskap i EF gir oss mulighet til det.

Kontrollen kommer imidlertid ikke automatisk. Det vi får er *muligheter* for innflytelse. Det vil skje i kamp med andre grupperinger, på samme måte som vi i Norge og i andre land på det nasjonale plan kjemper med krefter som representerer det private næringsliv og konservative livsverdier. Denne kampen må også føres på det europeiske plan. De som har vært i kontakt med partifeller og fagbevegelsen i andre europeiske land, vet at de retter en til dels flengende kritikk mot det nåværende samfunn de lever i, og mot det nåværende samfunn de lever i, og mot mange sider av EF's virkemåte. Men alle forutsetter at dette arbeidet skal føres innen rammen av EF og i samarbeid over landegrensene.

Vi må ikke i den diskusjon vi nå driver, forherlige forholdene i Norge. Vi lever i et kapitalistisk land og ut fra arbeiderbevegelsens målsettinger har vi veldig oppgaver foran oss, også i vårt eget land. De problemer en står overfor i Europa, er av prinsipielt den samme karakter som dem vi står overfor i Norge, selv om de kan variere noe i betydning. På grunn av internasjonaliseringen av økonomien må imidlertid stadig flere av samfunnsoppgavene helt eller delvis løses på det internasjonale plan. Det gjelder bl. a. kontrollen av de multinasjonale selskapene, viktige miljøproblemer, valutaspørsmålene osv.

Det er ikke lenger nok å vinne makt på det nasjonale plan. Vi må forlenge både våre målsettinger og vår innflytelse til det internasjonale plan som nå byr seg fram, EF.

Mange motstandere sier at de ikke er mot samarbeid over grensene, men det må ikke innskrenkes til Europa. Det er ingen som i dag som går inn for medlemskap i EF som vil innskrenke samarbeidet til Europa. Men de som har hatt mulighet for å vurdere de kjempeproblemer verden står overfor i verdensmålestokk, vet at det er bare gjennom samarbeid mellom grupper av land at man i dag kan få bidra til praktisk løsning av disse spørsmålene. De regionale dannelsene slik som EF i Vest-Europa, LAFTA i Sør-Amerika osv., er skapt fordi man ikke i dag kan makte løsningen av de store,

Verdensomspennende problemene. Den innflytelse vi ønsker fra arbeiderbevegelsen på det internasjonale plan, kan i dag bare skje gjennom mer begrensede ordninger. Men det vil ikke si at vi ikke tar sikte på etter hvert å finne fram til internasjonale løsninger. De vil komme etter hvert, men en må gå trinnvis fram for å virkelig-gjøre en verden som er mer i samsvar med den demokratiske sosialismens prinsipper. Et skritt i denne retningen er medlemskap i Det Europeiske Fellesskap og et nært samarbeid mellom arbeiderbeve- gelsene i de europeiske land.

Dirigenten foreslo forslaget fra Per Aasen oversendt redaksjons- komitéen.

Oversendelsen ble enstemmig vedtatt.

Harald E. Olsen, Vestfold: Det er et vanskelig og viktig valg vi skal treffe på dette landsmøtet. For noen har det imidlertid vært svært lett å ta standpunkt. Det er lett å få folk til å gå mot noe, langt vanskeligere er det å få folk med i et positivt arbeid for noe. Dette er kommet klart til uttrykk i EF-saken. Meget ville kanskje ha fortonet seg annerledes hvis Det norske Arbeiderparti på et tid- ligere tidspunkt hadde tatt et standpunkt. Vi har kanskje sittet for lenge på gjerdet. Medlemmene burde kanskje ha fått beskjed om hvor ledelsen sto. Dette har i stor utstrekning bidratt til at mange foreninger, både parti- og fagforeninger har tatt standpunkt, ofte før informasjonene er kommet. Og vi vet hvordan slike vedtak blir utnyttet. Når en fagforening på 450 medlemmer gjør et vedtak med 9 mot 6 stemmer om å bevilge 1000 kroner til Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i EF, så kan jo avisene villede folk når de bare offentliggjør vedtaket og ikke også bakgrunnen for vedtaket. To fag- foreninger hadde nylig EF-møte. Den ene, som har 275 medlemmer, hadde 13 frammøtte, og den andre, som har 500 medlemmer, hadde 15. Begge gjorde vedtak som gikk mot medlemskap. Jeg advarer imidlertid mot at noen på det nåværende tidspunkt trekker den slutning at medlemmene i grunnorganisasjonene stort sett er mot EF. Men om det skulle være slik at ledelsen er kommet i utakt med medlemmenes oppfatning i denne saken — skulle ledelsen da unn- late å gå inn for det syn den mente var riktig? Jeg kan ikke skjønne annet enn at tillitsmennene ville svikte sin plikt om de var unnfalne i denne saken.

Taleren kom også inn på 1. mai-arrangementene i Larvik og Sandefjord hvor AUF har opptrådt slik at man kan frykte splittelse den dagen. Det er uro både i Vestfold og Telemark før 1. mai, men jeg går ut fra at denne strid vil legge seg. Vi skal samarbeide også etter at EF-saken er avgjort. Jeg vet det er mange i vår bevegelse som er redd for at uenigheten i EF-saken vil sette varige sår. I den

sammenheng synes jeg det lyder hult når representanter for AUF, som har gått i spissen for splittelsesarrangement 1. mai nå gir uttrykk for bekymring.

Thorbjørn Berntsen, Oslo: Fra mange hold har det stadig vekk vært understreket at den saken som vi nå behandler, er en viktig sak, det er en historisk sak for vårt land, og det er en ekstraordinær sak, den krever en spesiell toleranse, den krever en spesiell holdning til forskjellige meningsretninger som kanskje stiller større krav til disiplin til hver enkelt av oss, enn i andre sammenhenger. Jeg, for mitt vedkommende, har vært aktiv innenfor Arbeiderpartiet siden jeg var 15 år gammel. Jeg har bestandig regnet meg selv som en aktiv partiarbeider, som en lojal tillitsmann og partimedlem, og når jeg nå ikke kommer til å bli EF-tilhenger etter dette landsmøtet, ei heller kommer til å gå i noe slags politisk sølibat, forbeholder jeg meg likevel retten til å bli betraktet som et hederlig, aktivt partimedlem uten at min politiske moral vis-a-vis partiet og arbeiderbevegelsen skal bli trukket i tvil. Det er en av de moraloppfatninger og toleransebegreper som man bør legge vekt på i denne sak.

I sitt omfattende innlegg var partiformannen inne på hvilke anstrengelser og hvilke grunnleggende linjer det hadde vært i vår politikk å fremme det nordiske samarbeid, og han tok et nokså grundig historisk utsyn over de forskjellige politiske begivenheter som hadde gitt framgang og tilbakeslag i den forbindelse. Han nevnte også at i begynnelsen av 1950-årene forhandlet vi om et nærmere økonomisk samarbeid i Norden, og at det den gang bare var Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen som sto bak en slik viktig politisk linje, men at viktige næringsgrupperinger, hele næringslivet og hele den borgerlige opposisjon i Stortinget sto imot og derfor ble det ikke noe av. Det som imidlertid er viktig å legge til i den sammenheng, er at den gangen hadde Det norske Arbeiderparti et rent flertall i det norske Storting. Det sto i vår makt å fremme denne politikken, men den ble frafalt, den ble sluppet fordi store, viktige interessegrupper og næringsgrupper og hele den borgerlige opposisjon sto imot, nemlig at det ikke var noen alminnelig politisk oppslutning om denne linje i det norske folk. Derfor ble den frafalt. Så er spørsmålet: Er saken annerledes i dag? Er det så at det er alminnelig politisk oppslutning om et EF-medlemskap som er en langt mer vidtgående og vidtrekkende beslutning å ta, enn den man sto overfor i begynnelsen av 1950-årene? Nei. Næringslivet er med i dag. Høyre er med i dag, og jeg husker så godt under forhandlingene om Nordøk-traktaten, at aviser på høyresiden — det gjaldt både i Sverige og Norge — skrev at de for sitt ved-

kommende gjerne ville betakke seg for en nordisk planøkonomi under ledelse av herrerne Krag, Bratteli og Palme. Men i dag er disse herrer med. Men man har fått en del andre som ikke er med lenger, og jeg skal ikke definere og bruke prosenter, men vi vet at blant bønder, blant fiskere og blant store deler av våre egne velgere og fagorganisasjonens medlemmer, er det skepsis og stor motstand, men i dag har man ikke disse forbehold lenger om å frafalle en politisk linje, fordi viktige og toneangivende folkegrupper er imot. Jeg skulle nesten ønske det hadde vært omvendt, at man i 1950 ikke hadde tatt hensyn til næringslivet og den borgerlige opposisjon, men fulgt den kurs man mente var riktig, fordi den hadde oppslutning i arbeiderbevegelsen, og ikke kommet i den stilling at vi i dag er i ferd med å fremme en politikk som ikke har full oppslutning i arbeiderbevegelsen, tvert imot, som gjør at arbeiderbevegelsen ikke blir splittet, men som gjør at den er sterkt uenig.

Det er imidlertid ikke for sent å fremme en nærmere nordisk løsning, og bakgrunnen for at man ønsker en slik nordisk løsning, har Per Aasen vært inne på. Men jeg synes at det er et høyverdig politisk mål å fremme og videreutvikle en politikk som i verdenssamfunnet har fått positive stempler på seg. En mann som Willy Brandt, snakker om de nordiske kalorier, og vi vet alle sammen og har alle sammen vært stolte av hva vi har greid å utrette med de nordiske samfunn. Dette har vi gjort fordi vi har lik historie, like tradisjoner i utviklingsstadium som stort sett er likt. En sterk arbeiderbevegelse med stort sett likt syn på viktige politiske områder, og det har ikke noe med sjåvinisme å gjøre å forsøke å utvikle en politikk ikke bare til beste for oss selv, men som også kan stå som et eksempel, en modell som det kan være vel verd å ta etter for andre nasjoner. Jeg tror ikke at man skal gå rett over i forhandlinger om noen ny Nordøk-traktat. Jeg tror, som nevnt av Bjørn Tore Godal, at vi må gå veien om å åpne forhandlinger om en handelsavtale for Norges vedkommende som ikke gir fullt medlemskap. Dette vil frigjøre oss fra den meget omfattende økonomiske og politiske integrasjon som et medlemskap vil føre til, og stille oss i den posisjon at vi kan samordne våre felles handelsmessige interesser med de andre nordiske land vis-a-vis EF-landene, og dette er ikke noe man i og for seg gjør fordi man ikke synes om europeere, fordi man ikke liker italienerne og franskmenn osv. Det har overhodet ingen ting med det å gjøre, men det har med spørsmålet om hvilke former som vi mener er de mest hensiktsmessige å ordne våre saker på, og på den annen side gir de beste og mest konstruktive bidragene til de internasjonale samfunn. Her er det ikke spørsmål om for eller mot internasjonalt samarbeid,

for eller imot internasjonal handel. Det er kun et spørsmål om i hvilke former norsk arbeiderbevegelse og Norge skal praktisere denne politikken. Og Norge er et lite land, Sverige er et lite land, Finland er et lite land, men det har nå ikke forhindret disse landene i, som jeg nevnte, å løse sine problemer på tilfredsstillende måte, bedre måter enn mange andre, og det har heller ikke forhindret disse landene å framstå som konstruktive elementer også i internasjonal politikk. Og det er nok ikke slik at Norge vil befinne seg i politisk isolat dersom vi ikke kommer med i Fellesmarkedet.

To viktige begivenheter som alle politisk engasjerte mennesker i dag snakker om, står på dagsordenen neste år. Det er FN's konferanse for miljøvern og det er den europeiske sikkerhetskonferanse. Den europeiske sikkerhetskonferanse skal holdes i Finland. FN's konferanse for miljøvern skal holdes i Sverige. To land som angivelig skal bli politiske isolater dersom vi ikke kommer med i EF. Jeg synes bare dette er eksempel på at det er mulig og at det kanskje også er nødvendig å ha områder på verdenskartet hvor man kan henlegge slike store og viktige internasjonale problemområder som det jeg nettopp har nevnt. Derfor tror jeg helt til slutt, veien for oss går gjennom en frihandelsordning med EF, samordne våre interesser på nordisk grunnlag for derigjennom å komme i en bedre posisjon, og jeg tror også situasjonen er den, at hvis det blir nei ved folkeavstemningen her i Norge, blir det også det i Danmark. Det er svært mye som tyder på det, og da skulle mulighetene for et videre nordisk engasjement gi seg selv.

Gunnar Alf Larsen, stortingsgruppa, aksepterte at det ikke umiddelbart ville innebære en ulykke for vårt land at vi ble stående utenfor EF. Men vi tror det er ugunstig å stå utenfor. Vi vil få høyere tollsatser, og vi vil få mindre vekstmuligheter — Flesvig sier at det bare er tro, håp og antakelser som faktisk bestemmer i dette spørsmålet. Ja, det er kanskje slik det må være. Vi må ha tro på framtiden. Vi må ha tro på at vi kan løse våre oppgaver innenfor et fellesskap. Kan Norge utrette noe innenfor en slik regional organisasjon? Ja, jeg for min del har tro på at Norge kan gjøre en stor innsats — i alle avgjørende institusjoner og avdelinger og i Kommisjonen. Gjennom fullt medlemskap kan vi delta i de besluttede organer. Vi må ha tro på at våre idéer har gjennomslagskraft. Vi må være med på å bygge det nye Europa. — Det skal holdes en folkeavstemning før vi gjør vedtak om et mulig medlemskap i EF. Et flertall ute i folket vil gi grunnlag for Stortinget til å fatte det endelige vedtak. Nå er det satt som betingelse at dette vedtak skal gjøres med $\frac{3}{4}$ flertall, men det er klart at den samme betingelse ikke knytter seg til folkeavstemningen. Bull

mener at det vil være å gå Grunnloven for nær hvis ikke grunnlaget for en tilmeldelse til EF også er et noe nær $\frac{3}{4}$ flertall ved folkeavstemningen. Jeg vil ta avstand fra denne tolking av Grunnloven og fra Bulls jus på dette punkt. I de senere årene har da heller ikke Bull fått så stor adgang til å dyrke sin jus. (Munterhet.)

Dette var siste taler i ettermiddagsmøtet, og landsmøtet tok pause fra kl. 18.00 til kl. 19.00.

Kveldsmøtet fredag 21. april

Møtet tok til igjen kl. 19.00, med *Tor Aspengren* som dirigent.

Dirigenten utba seg landsmøtets dispensasjon fra arbeidsordningens bestemmelse om adgang til framsettelse av forslag etter at strek var satt. Her var det oppstått misforståelser, og han ville be om at det ble anledning til nå med én gang å sette fram forslag som ville bli tatt opp i kveldsmøtet. Men dette måtte gjøres med én gang, da redaksjonskomitéen skal arbeide om natten.

Landsmøtet vedtok dirigentens forslag, og det ble lagt ett forslag på dirigentens bord. Det vil bli referert senere.

Dirigenten meddelte at det fortsatt var 80 talere inntegnet, og han ville henstille til alle å være så korte som mulig. Dirigentene hadde diskutert tidsbegrensning, men foreløpig ville de ikke foreslå dette.

DEN FORTSATTE DEBATT

Arne Kokkvoll, Oslo, var neste taler. Han sa innledningsvis at det var med stigende forundring han hadde lyttet til Ronald Byes innlegg. Jeg trodde faktisk, sa Kokkvoll, at en del av de toner som han slo an i sitt innlegg hadde vi nå forlatt i Arbeiderpartiet. Jeg vil gjerne understreke at å følge den linje Ronald Bye tar til orde for, det er å be om splittelse. Jeg vil også gjerne understreke for min egen del, at jeg aktivt vil fortsette å kjempe for det som er min overbevisning fram til folkeavstemningen, uansett hva Ronald Bye måtte forsøke seg på i retning av ensretting av partimedlemmers opptreden. Noe annet ville være å foreta en politisk kastrasjon av seg selv, og det akter jeg ikke å være med på. Ronald Bye gikk også inn på regjeringssituasjonen og hevdet at et nei til EF ville bety regjeringsskifte, ved at f. eks. borgerlige partier ville reise krav om et skifte. La oss være klar over følgende: Partiet fikk regjeringsmakt fordi det borgerlige regjeringssamarbeid sprakk på grunn av EF-spørsmålet. Uansett utfallet av folkeavstemningen vil grunnlaget for denne splittelsen være ute av verden. Høyre er veldig glad for — det vet vi — at arbeiderbevegelsen ville ta på seg grovarbeidet

for å få Norge med i EF. Når saken er avklart vil man måtte regne med — uansett utfallet av folkeavstemningen — at de borgerlige søker sammen igjen og feller vår regjering. Partiet har gjort sin gjerning, og kan gå. Det er opp til de borgerlige partier å bestemme om arbeiderpartiregjeringen skal sitte fram til valget 1973. Men vårt partis holdning må være at når vi først har tatt regjeringsmakten, må man aktivt gå inn for å beholde den, uansett utfallet av folkeavstemningen.

Så litt om behandlingen av denne saken i partiet. Vi er kommet i tidsnød, ikke minst fordi de fleste av grunnorganisasjonene våre lojalt fulgte partiets oppfordring om å vente og se til resultatet forelå i Brussel. Dette har ført til at det er i de aller siste vekene at debatten på grunnplanet har skutt fart, altså lenge etter at valget av utsendinger til fylkespartienes årsmøter og til dette landsmøtet var avklart. Jeg skal gi et ferskt eksempel på dette. Ett av herredspartiene i Akershus gjorde i går på ekstraordinært årsmøte et klart vedtak mot tilslutning til EF. Dette herredspartiet er representert på landsmøtet med en tilhenger. Hvordan kunne det skje? Da han ble valgt i februar, var saken ikke realitetsbehandlet i partiet. Han ble valgt fordi han har gjort en god jobb i dette partiet, han sto sentralt i det lokale miljø, og det ble stemt på ham også av erklærte motstandere. Det hører med til historien at han på det tidspunkt ikke hadde tatt standpunkt til EF-saken. Jeg tror neppe dette er noe enestående tilfelle, og det er slike ting som gjør at vi med rette kan kritisere partiets opptreden og stille spørsmålsteget ved denne forsamlingens representativitet. Formelt sett er alt i orden, men reelt er det vel neppe.

Så over til noe annet. Stortingsmann Tønnes Andenæs hadde for kort tid siden en artikkel i Arbeiderbladet under headingen «Fra rike til region». Andenæs har etter min oppfatning med denne headingen angitt et sentralt trekk i denne saken vi her skal ta stilling til. Det kan ikke lenger være tvil om at det vi i dag er vitne til, er oppbyggingen av en ny storstat i Vest-Europa — en storstat som det er all grunn til å tro vil få alle de kjennetegn på godt og vondt som vi opp til i dag har forbundet med de store nasjonalstater. Werner-plan, Davignon-rapporten og en rekke uttalelser fra statsmenn på kontinentet taler her sitt tydelige språk. Willy Brandt har f. eks. satt fram tanken om EF-soldater alt i 1980-åra. Vi vet også at dette ikke bare er tanker hos enkeltpersoner og hos politiske ledere på kontinentet. Vi vet at Gallup-undersøkelser, opinionsundersøkelser, har slått fast at det er en positiv vilje på kontinentet til å gjennomføre en slik integrasjon. Selv i Frankrike, som har vært det mest skeptiske land innenfor EF til en slik utvikling, er det i dag flertall

i folket for en slik overstatlig samling. Og selv om vi ikke visste alt dette, så er det etter min mening helt klart, at med den sterke økonomiske integrasjon som vi er vitne til, så må det nødvendigvis føre til oppbyggingen av en sentral politisk makt. Det politiske overbygget må komme hvis de utmerkede tingene som EF-tilhengerne forespeiler oss, skal ha noen som helst sjanse til å bli gjennomført. Og det er da også noen av tilhengerne som innser dette og åpent sier at de sier ja til det. Og dem går det an å diskutere med, men det er dessverre et flertall av tilhengere som ikke vil se disse kjensgjerninger i øynene. De vet at disse tanker er vanskelige å selge, i et hvert fall i dag i dagens Norge. Når det på tilhengerhold blir sagt at å gå inn i EF betyr å fortsette den samarbeidslinje som Norge har ført etter siste krig, vil jeg avvise denne påstand. Det er noe kvalitativt nytt som er kommet inn. Forutsetningen for mellomfolkelig samarbeid og samarbeid i enhver form, er jo at deltakerne i samarbeidet bevarer sin identitet, som enkeltperson eller stat. Det betyr også at man fritt kan trekke seg ut, om samarbeidet har en form en ikke lenger kan godta. Man kan ikke det i dette tilfelle, verken formelt eller reelt. Hva som står i Roma-traktaten er i denne sammenheng av mindre betydning, men jeg vil påstå at Norge som en liten nasjon og et lite folk, ikke har midler som må til for eventuelt å bryte ut av et slikt fellesskap. Store stater kan det kanskje, de små neppe.

La meg si én ting når det gjelder dette med suverenitetsavgivelse. Jeg vil gå meget langt om det gjaldt å bygge opp en nordisk enhet med å avgi suverenitet for å oppnå dette, fordi de nordiske folk har felles kultur, felles språk, felles demokratiske tradisjoner og ikke minst fordi den demokratiske sosialisme gjennom lang tid har vært og fremdeles er den dynamiske politiske faktor i disse land. Slik er det ikke i EF.

Statsråd *Oddvar Nordli*: Jeg tror, at hvis man i den fortsatte debatt både her på landsmøtet og også i den diskusjon som skal føres videre før den folkeavstemning vi står foran, hvis den kunne bli ført på det grunnlag som gang på gang er blitt påpekt i denne diskusjonen, et grunnlag som går ut på at man skal respektere hverandres standpunkter og at man skal kunne godta hverandres synsmåter på denne saken uten at den enkeltes situasjon og stilling overfor parti og bevegelse skal kunne trekkes i tvil, ja, så tror jeg at mye ville vært vunnet, og jeg tror også at mye av det grunnlag som skal til for at man skal kunne gjennomføre en diskusjon om disse spørsmålene på en slik måte at det vil føre norsk arbeiderbevegelse styrket ut av dette, det finner vi nettopp her. Jeg vil gjerne få lov til, for mitt personlige vedkommende å si, at jeg har full respekt for

dem som ut fra en prinsipiell og praktisk vurdering har kommet fram til i denne vanskelige saken at de må si nei. Jeg er også villig til å akseptere at de fleste av disse fortsatt står på dette standpunktet, og at de fortsatt er interessert i å føre denne diskusjonen gjennom norsk arbeiderbevegelse uten å skade denne. Men jeg ber da også om, at vi som ut fra det samme grunnlag og ut fra den samme vurdering, er kommet til et annet standpunkt, et standpunkt som går ut på å si ja til et medlemskap i EF, at det også blir akseptert at vi har gjort dette ut fra det samme grunnlag, og at vi ikke har gjort det for å løpe storkapitalens, Høyres og Bankforeningens ærend. Hvis man kunne få anledning til å drøfte hele problemet på det grunnlag, er jeg overbevist om at mye ville være vunnet.

Jeg tror, at hvis man på et senere tidspunkt vil begynne å søke å analysere hele den diskusjon som har pågått i vårt land om forholdet til et utvidet økonomisk samarbeid i Europa, vil man som én av sidene ved denne diskusjon sannsynligvis finne utslag av noe av hele den konfliktsituasjon vi står overfor i vårt eget samfunn, i vår egen samfunnsutvikling. Norsk arbeiderbevegelse har bygd sin politikk på en rask økonomisk vekst. Dette har vært og er fremdeles hovedfundamentet for en rekke av de oppgaver som norsk arbeiderbevegelse har tatt mål av seg til å løse i vårt samfunn. Kanskje er det så at vi ikke tidsnok ble oppmerksom på at en skyggeside ved denne raske økonomiske vekst var de gjennomgripende endringer den skapte, og som den altså hadde som forutsetning i hele vårt samfunn. Og kanskje var vi ikke tilstrekkelig oppmerksomme til å legge opp en politikk i tide for å møte disse problemene. Den erkjennelse vi tidligere har gjort om behovet for den raske økonomiske vekst, har gått over til en konflikt på grunnlag av de gjennomgripende endringer denne politikken har ført til, en konflikt som kanskje i dag preger hele vårt samfunn. Og jeg har en følelse av at mye av denne konfliktsituasjon, denne noe opposisjonelle holdning til hele utviklingen i vårt moderne samfunn, ofte er med å prege holdningene til spørsmålet om et videre samarbeid på det økonomiske plan. Man har da lett for å ty til den løsning at man sier at vi gir avkall på økonomisk vekst. Dette er fortsatt en farlig linje for Arbeiderpartiet. Vi står fortsatt overfor en rekke oppgaver innenfor utbyggingen av vår sosialpolitikk, innenfor spørsmålet om å løse lavtlønsproblemene, innenfor spørsmålet om å finne løsningen for våre etterliggende distrikter. Alle disse oppgavene krever en fortsatt betydelig og sterk økonomisk vekst. Ikke minst møter vi dette innenfor de oppgaver vi står overfor i vår distriktspolitikk. Jeg tror at noe av hovedfundamentet for at vi skal lykkes

i denne politikken i tiden framover, nettopp vil være at vi har en tilstrekkelig og høy økonomisk vekst. Men nettopp her er det sannsynligvis at vi står overfor en av våre største utfordringer i dette å utforme et annet og bredere innhold i disse begrepene som vi har søkt å kvantifisere gjennom den økonomiske vekst. Et annet innhold som går ut på at man her må se de sosiale aspekter i den utbygging som vi her planlegger, at vi må se de oppgaver vi står overfor i å løse miljøproblemer, at man her søker å få et utvidet og videre perspektiv over målsettingene, også de økonomiske målsettinger, enn vi tidligere har hatt. Og dette nye innhold i en økonomisk politikk, det er ikke en norsk oppfinnelse. Det er heller ikke en norsk erkjennelse. Dette er en erkjennelse vi møter i samtlige industrialiserte land, ikke minst i Europa. Og man søker å møte det på det samme grunnlag, på grunnlag av en planleggingspolitikk der man skal søke å avveie spørsmål om bruk av ressurser, søke å avveie disse mot de kryssende interesser man her møter, søke å lede denne utviklingen på grunnlag av en bred økonomisk og fysisk planlegging.

Og derfor er det ikke så at man her står overfor en rekke land og et system som bygger på andre forutsetninger enn vi selv har bygd opp vår politikk på. Tvert imot står vi her overfor samarbeid med nasjoner som har funnet fram til de samme løsninger, som har funnet fram til de samme grunnlag for å løse disse problemene på, og det er i dette system at vi må søke å finne vår plass for et samarbeid.

Vi må selvfølgelig ta vårt standpunkt til dette spørsmålet ut fra en vurdering av hvilke veier er det som best fører oss fram til løsningen av de målsettinger vi har satt oss nasjonalt og internasjonalt. Hvordan skal vi løse de politiske målsettinger, hvordan skal vi løse de målsettinger vi har satt oss på det faglige plan? Det er sagt, at uansett hvilken stilling vi tar til medlemskap i EF, vil vi her ha muligheten for å gjøre dette. Man vurderer det vel da slik, at vi gjennom de faglige og politiske organisasjoner i Europa da skal kunne øve denne innflytelse.

Jeg vil ikke helt se bort fra en slik vurdering, men man må stille seg spørsmålet: Hvorfor har så ikke denne veien hittil gitt oss resultater? Hvorfor har vi ikke nådd lenger i det internasjonale faglige samarbeid? Hvorfor har vi ikke nådd lenger i samarbeidet innenfor den sosialistiske internasjonale f. eks.? Jeg tror at svarene kan være mange, men noen av dem er å finne i følgende resonnement: Et faglig internasjonalt samarbeid som har det som målsetting å øve innflytelse på den alminnelige internasjonale utvikling, krever et politisk ankerfeste. Det kjenner vi fra vår nasjonale politikk. Det er det samme som er tilfelle på det internasjonale plan, uten at dette

politiske ankerfeste er til stede, vil et samarbeid på det faglige grunnlag ikke være tilstrekkelig. Når det gjelder det politiske samarbeid, hvorfor har vi ikke nådd lenger? Jeg tror at en av årsakene til dette er at dette politiske samarbeid ikke har blitt stilt overfor den utfordring det ligger i et forpliktende fellesskap. Det er i trykket fra disse felles forpliktelser at et politisk samarbeid kan føre fram, og det er her norsk arbeiderbevegelse må søke å finne sin plass.

Gunnar Berge, Rogaland: På grunnlag av den form og karakter som EF-debatten har hatt, både innenfor vårt eget parti og ellers, så finner jeg behov for å gjøre et forsøk på i et hvert fall, slik jeg ser det, å bringe klarhet i hva spørsmålet egentlig dreier seg om, hva det egentlig er vi skal ta stilling til. Etter min oppfatning er det i grunnen et spørsmål om vi på vårt politiske grunnlag skal kaste oss inn i kampen, sammen med våre meningsfeller i de øvrige EF-land for maksimalt å påvirke samfunnsutviklingen i den del av verden hvor vi sjøl lever, eller om vi skal velge en løsning som i mindre grad gir oss den mulighet. Det er etter min oppfatning ikke spørsmål om vi skal velge å delta i utviklingen av et samfunns-system i Europa som vi ikke ønsker, men tvert om et spørsmål om vi skal gå inn i kampen for å utvikle det slik det bør være etter vår oppfatning. I debatten innad i partiet er det også blitt hevdet at det å gå inn for medlemskap i EF er i strid med vårt partis idégrunnlag, at det vil være i strid med den ideologi som vårt parti bygger sin politikk på. Men det å gå inn for en handelsavtale, det er ikke i strid med sjølve grunnsynet. Jeg synes inkonsekvensen av en slik argumentasjon er innlysende, og jeg kan for min del ikke godta det. En får selvsagt godta at en har ulike syn på denne saken, men å hevde at det å gå inn for medlemskap, det innebærer at en er ute av takt med partiets grunnsyn, det mener jeg, at det på ingen måte er dekning for å hevde. Mange pessimistiske, etter min mening for pessimistiske, hevder at sosialdemokratiet har liten mulighet for å vinne fram i Europa. Etter min oppfatning må vi stille spørsmålet om vi i det hele tatt har tro på gjennomslagskraften av de idéer vi står for og som vi bygger vår politikk på. Jeg tror det mer og mer vil bli klart at det er de idéer sosialdemokratiet grunner sin politikk på, som vil representere løsningen og svaret på de oppgaver og problemer vi står overfor ute i Europa. Mer og mer tror jeg folk vil innse at gammeldags økonomisk liberalisme og en konservativ samfunnshusholdning, en alles kamp mot alle, ikke lenger er alternativet. Og i dette ser jeg en stor mulighet for sosialdemokratiets framtid i Europa. Men hvis en har det syn, hvis en

deler det syn, så nytter det jo ikke å stille seg utenfor de organer, de fora hvor beslutningene treffes og gir muligheter for politisk styring og for opinionspåvirkning. I lange tider er det blitt påstått at vårt parti er i utakt med velgermassen, våre tilhengere og da spesielt innenfor fagbevegelsen. Dette ble særlig hevdet av nestformannen i Arbeidsmandsforbundet, Ole Flesvik. Jeg for min del vil si, at etter å ha deltatt på et utall av møter om EF, og ikke minst i fagforeninger, at det er ikke slik. Det er en hel rekke fagforeninger som sterkt går inn for norsk medlemskap i EF, selv om kanskje ikke alle av dem har vedtatt resolusjoner og sendt dem inn til LO. Og dette gjelder ikke minst fagforeninger innenfor Jern og Metall. At det kanskje først og fremst gjelder fagforeninger og bedrifter som er tilknyttet eksportnæringer, det synes ikke jeg gjør at vurderingen og standpunktene får mindre vekt, snarere tvert imot.

Mange hevder, og det har også stått sentralt i debatten her, at dette med økonomisk vekst, det er ikke noe betydningsfullt. Jeg er ganske enig i at endrede verdinormer, er det behov for, men det er noe vi skal legge merke til, at de som hevder dette, at det ikke lenger er behov for økonomisk vekst, det er sjelden faglige tillitsmenn, det er sjelden folk som står på en arbeidsplass, men det er først og fremst de som er lengst borte fra en arbeidsplass. Det som først og fremst har skapt problemer i forbindelse med senkingen av pensjonsalderen, er nettopp dette at vi ikke har hatt økonomiske ressurser til å få gjennomført den ordningen. Hva er det som gjør det vanskelig å sette ned arbeidstiden for de som har lengst arbeidstid? Er det ikke mangel på økonomiske ressurser som hindrer oss i å gjennomføre eller ta bort en av de mest synbare og urettferdige ulikheter i vårt samfunn?

Jeg vil si det slik, at det å ensidig gå mot fortsatt økonomisk vekst, kan lett gi som resultat at vi i praksis går mot økt utjæmningspolitikk. Det kan lett bli resultatet.

Det har også vært framført i debatten en rekke uriktige og gale påstander. Jeg vil nevne en spesielt som knytter seg til boligpolitikken. Det er blitt hevdet på mange møter hvor jeg har vært til stede, og jeg vet at flere har fått høre det samme, at om Norge blir med i Det Europeiske Fellesskap, kan vi ikke som nå drive en slik sosial boligpolitikk som vi til nå har drevet. Vi kan således ikke avskjerme husbankrenten fra det alminnelige rentenivå som nå, vi har ikke lenger tillatelse, blir det hevdet, til å gi refusjon for moms, vi skal også, såvidt jeg forstår, være nødt til å belegge husleia med moms. Dette er blitt undersøkt, og det kan kommunalministeren bekrefte i forbindelse med den boligmelding som er oversendt til Stortinget, at det er helt på det rene at man kan drive den sosiale

boligpolitikk en hittil har drevet til nå. Medlemskap i EF skal ikke kunne hindre oss i det.

Einar Førde, sentralstyret: Det fell ikkje vanskeleg utan vidare å seie seg samd med dei generelle målsetjingane for europeisk samarbeid som prega partiformannens innleiingsforedrag. Fred og samarbeid kan vi fort einast om. Internasjonalisme likeså. Isolasjon står ikkje på dagsordenen for denne debatten. Spørsmålet er ikkje om Norge skal vere avhengige av utanverda i åra som kjem. Hovudspørsmålet er korleis Norge skal vere avhengig av utanverda, kva krefter og system Norge skal samarbeide med og ikkje minst, kva livs- og utviklingsvilkår dei små land og dei små folk vil ha i det framtidige Europa.

Det ein saknar hos mange av tilhengarane er ein analyse av kva krefter og kva system som rår grunnen i det politiske og økonomiske fellesskap vi nå blir inviterte til å delta i. I alle år har det vore sosialistars første plikt å analysere kva maktforhold som er til stades i eit samfunn. Det er da også denne debatten som pregar mye av den interne diskusjonen i EF-landa. Den politiske diskusjonen i EF-landa har for lengst passert dei generelle målsetjingane om samarbeid og det ønskelege i å gjere fienden til bror. Det er ingen grunn til at vi skal gå tilbake til slutten av femti-åra og starte opp ein diskusjon som andre er ferdige med. Ingen vettuge menneske, ikkje ein gong våre mest innbarka politiske motstandarar vil vere usamde i fred og samarbeid. Politiske konflikhtar oppstår ikkje i skyene eller i himmelen. Dei er berre interessante her på jorda.

Diskusjonen på kontinentet om EFs framtid er ein diskusjon om makt. Den politiske kvardagen i dei store industrialiserte vest-europeiske landa er prega av vårt økonomiske og politiske systems dilemma: manglande evne til å løyse våre mest alvorlige fellesproblem og det nedervde systemets tendens til å konservere og vidareføre det dei fleste vanlege menneske oppfattar som skakt og skeivt i dette systemet. Ein kan da heller ikkje tru at partiformannen ønskjer å teikne eit rosenraudt bilete av dagens Vest-Europa. Sanninga er sjølv sagt den at våre samfunn i 70- og 80-åra står overfor dei kanskje alvorlegaste problem i si historie. Dette er heile problemet her. Ei radikal masserørsle som vår som vil omforme det samfunnet vi har fått i arv, må vere særleg vaken for desse problema. Er ho ikkje det, vil ho døy.

Dei generasjonane som får ansvaret for Europa i åra som kjem, kan ikkje bruke det meste av si tid til å hindre krig mellom Vest-Tyskland og Frankrike eller tru at ein union av eit fåtall rike land i dagens verd representerer ein særleg form for heroisk internasjonalisme. Dei må vite at dei har fått seg overlevert eit Vest-Europa

som held på å drukne i sine egne miljøproblem, som opplever konsentrasjonstendensar som truar med å undergrave lokaldemokratiet og alle andre former for demokrati, som skal løyse enorme sosiale problem i tilflyttings- og fråflyttingssamfunnet, som har eit aukande tal av medmenneske som fell utanfor i såkalla utgrupper, som har sterke tendensar til større ulikskap både i inntekts- og formuesutvikling, som utviklar arbeidsprosessar og samlivsformer som er umenneskelege, som har konserveret gamle klasseskille og som er i ferd med å utvikle nye og som framleis har eit høgst problematisk forhold til dei fattige og tidlegare koloniserte deler av verda.

Om vi skal løyse desse problema, er som partiformannen så rett sa, avhengig av dei sosiale og økonomiske krefter som verkar i dette området. Kva er så dette for økonomiske og sosiale krefter? Her får vi visst igjen gå til kontinental debatt for å finne svara. Ingen kan unngå å sjå det er krefter som vi frå sosialismens barndom har kalla kapitalistiske og like lang tid har definert som våre politiske motstandarar. Ingen kan unngå å sjå maktsystem som både kvalitativt og kvantitativt er av ein annan art enn dei vi har møtt som motspelarar på heimebane til nå. Og det er i kontinental debatt det sterkast og best blir understreka at dei uheldige følgjene av sentraliseringa og konsentrasjonen ikkje kan bekjempast utan at ein endrar systemet.

EF-systemet er eit system med målsetjingane fri kapitalrørsle, fri etableringsrett og fri arbeidsmarknad. Kor fritt dette fungerer i praksis kan ein sjølv sagt diskutere. Men det er vel eit faktum at ein innanfor EF arbeider for *friare* kapitalrørsler, friare etableringsrett og friare arbeidsmarknad i ei tid da stadig fleire av oss oppdagar at det som skal til, er sterkare samfunnskontroll med slike fenomen. Det er eit politisk hovudmål for nordisk arbeidarrørsle å hindre at det frie konkurranseprinsippet får ein renessanse i ei tid og ei verd da dette blir stadig meir vanvittig.

Det er i dette perspektivet ein skal sjå vår motstand mot EF-medlemskap. Vi seier ikkje nei fordi vi er mot internasjonalt samarbeid og for isolasjon. Vi ønskjer ikkje å ta eit steg tilbake. Men vi ønskjer heller ikkje å konsolidere eit politisk system som i dag i første rekkje representerer det etablerte og dei uløyste problem. Vi ønskjer ikkje å plassere oss i ein maktposisjon der våre motstandarar blir sterkare enn dei er i dag, vi kan ikkje i desse demokrati i kvardagen-tider flytte enda meir makt unna folkevald kontroll.

Draumen om eit stort kontinentalt Europa er ikkje vår draum. Vi ser både utanrikspolitiske og innanrikspolitiske konsekvensar av

eit slikt Stor-Europa som partiformannen ikkje kom inn på i sitt innlegg. Det er nesten vondt å seie det, men partiformannens visjon om eit sterkt og samla Vest-Europa er ikkje min visjon. Hans djupt følte appell om fred og forsoning etterlet meg kald fordi eg ikkje ser sambandet med dei viktigaste utfordringane vi som folk og politisk rørsle står overfor.

Kanskje er det det vesle lands dilemma at vi i dagens Vest-Europa ikkje kan gjere oss von om sjølv å forme vår framtid og vårt samfunn. Kanskje er det meste vi kan gjere oss von om, å moderere ei utvikling som store gigantar tvingar på oss? Men eg trur vi har grunn til å motsette oss denne utviklinga. Arbeidarrørsla har særleg grunn til å gjere det dersom ho i framtida skal halde på sin identitet. I alle vest-europeiske samfunn er det arbeidarrørslas dilemma at ho står i fare for å bli administrative garantar for eit kapitaleigd og urettferdig samfunn. Eg trur ikkje vi løyser dette dilemmaet ved å gjere Norge til medlem i Det Europeiske Fellesskap. Vi har også ein særleg grunn til å tenke oss om fordi vi er ei rørsle som vil forsvare dei upriviligerte. Vi må vise stor varsemnd overfor eit system som i mangt er karakterisert ved at det set upriviligerte i klemme. Vi er ein utkant som kjenner utkantens verdjar og som skal forsvar dei.

Det første og viktigaste kravet vi må oppfylle dersom vi tar fatt på dei problema eg nokså summarisk har berørt, er sjølv sagt at vi ikkje øydelegg vår primære reidskap til å endre samfunnet, nemleg arbeidarrørsla. Utan ei sterk og slagkraftig arbeidarrørsle med tilslutning frå alle dei tradisjonelle tilhengjarane våre kan vi lite gjere. Situasjonen er alvorlig i så måte. Partiformannen har rett i sin appell om å syne ansvar. Eg vil tru at dei fleste motstandarane i partiet kjenner dette ansvaret sterkt og tyngjande. Men appellen om ansvar må også rettast andre vegen. Ingen eig Det norske Arbeiderparti. Ingen har rett til å spela hasard med arbeidarrørsla. Derfor må ein også sjå at usemja i dette spørsmålet går på så grunnleggande ting at ein ikkje kan kreve oppslutning om ei bestemt hovudlinje utan å sette tusenvis av partifeller i samvetskonfliktar som går langt utover det vi tradisjonelt har definert som lojalitet.

Dette er ein av grunnane til at Regjeringa ikkje må setje sin eksistens inn på eit ja ved folkerøystinga i september. Ingen meiner at eit nei ikkje må få konsekvensar for partiet. Det vi diskuterer er kva konsekvensar det eventuelt skal få. Det står ingen stad at Regjeringa treng stille kabinettspørsmål. Praksis i vår forfatningshistorie og i andre land er ulik. Regjeringane i dei landa som i år skal røyste over medlemskap ved sida av oss, stiller seg også ulikt. Det avgjerande vil vere ei politisk vurdering. Og den politiske

vurderinga er berre klok dersom ikkje Regjeringa set si stilling inn før folkerøystinga.

Det norske Arbeiderparti har som ei av sine hovudoppgåver å vinne makt. Dette vil gjelde før og etter folkerøystinga. Vi kan ikkje gi oss til å syte over at folket ikkje er samd med Regjeringa og seie at nå kan folket ha det så godt. Folkets dom i september er i Norge ein politisk høgsterettsdom også for vårt parti. Den dommen kan ikkje ankast og for at han skal bli fullt akseptert må vi få ei folkerøysting som mest mogleg går på sak; den saka vi primært diskuterer her på landsmøtet om Norge bør bli medlem i EF.

Einar Gerhardsen, Oslo: Jeg tror det er 50 år siden jeg møtte på et partilandsmøte som valgt representant, og med stemmerett. Sentralstyrets medlemmer har som kjent ikke stemmerett. Men denne gangen kan jeg stemme. Og jeg kommer til å stemme for landsstyreflertallets forslag. Jeg kunne sannsynligvis nokså lett ha gitt gode grunner for det. Jeg har valgt å begrense meg til å si at jeg i hovedsak slutter meg til det partiformann Trygve Bratteli sa i sin innledning. Det er etter min mening en god begrunnelse. Talletiden jeg har, vil jeg bruke til å si litt om visse sider ved saksbehandlingen. Andre har vært inne på det, og etter min mening ligger det noe her som hver enkelt av oss bør være klar over. Vi skal leve sammen også etter at denne saken har fått sin endelige avgjørelse. Leve sammen som nasjon og som parti. På dette landsmøtet har vi plikt til å tenke også på partiet. Debatten og vedtakene på landsmøtet vil få avgjørende betydning for partiets stilling i mange år framover.

Mange har lagt stor vekt på at det i samtlige distriktpartier har vært stort flertall for norsk tilslutning til Fellesskapet. Og det er grunn til å legge vekt på det. Vi må kunne ta det som uttrykk for ønsker om at Norge skal gå inn i EF.

Men la oss ikke i gleden over dette glemme, at på hvert eneste av disse møtene har det vært et ikke ubetydelig mindretall. Og de som har stemt *mot* har også vært det jeg kaller aktivt arbeidende partifeller. Vi må 50 år tilbake i tiden for å finne en liknende situasjon i partiet. Forut for de to partilandsmøtene i 1923 var det et flertall og et mindretall i samme sak, på hvert eneste fylkespartimøte. På det siste av de to landsmøtene, november-landsmøtet i 1923, ble partiet splittet.

La meg med en gang føye til at de politiske motsetningene den gang var langt mer omfattende og gikk langt dypere. Men jeg vil likevel gjerne ha nevnt denne siden av situasjonen, fordi jeg har inntrykk av at det er dem i partiet som i gleden over en seier på

partimøtene glemmer at det i denne saken er uenighet i partiet — og det gjelder alle våre distriktpartier.

I en slik situasjon er det ikke nok bare å snakke pent om at vi skal leve sammen også etter at den endelige avgjørelsen er tatt. Det er det som skjer på veien fram mot avgjørelsen som vil bli avgjørende.

Det er sagt at vi skal følge vanlig organisasjonspraksis. Og det er greit. Men hva er vanlig organisasjonspraksis i en situasjon som den vi nå står overfor? Siste gang vi hadde folkeavstemning var i 20-årene, da vi hadde to avstemninger om brennevinsforbud. Det var uenighet i partiet også om den saken. På begge sider i striden var kjente tillitsmenn og aktive partifeller engasjert. Vi kom ut av de to folkeavstemningene, og striden som gikk forut for dem, uten påviselige skadevirkninger for partiet. Det var ingen den gang som prøvde å binde partimedlemmene til et bestemt standpunkt. En godtok som gode partifeller de som engasjerte seg — enten det nå var for eller mot brennevinsforbud.

Vanligvis vil et landsmøtevedtak være bindende for partiets medlemmer. Det gjelder f. eks. et arbeidsprogram. Men det er ikke en slik situasjon vi nå står overfor. Nå skal vi ha folkeavstemning for å få vite hvordan velgerne ser på dette bestemte spørsmålet. Velgerne står fritt. Hver enkelt stemmer som han vil. Vi kan ha våre meninger om resultatet av avstemningen. Men ingen kan i dag med sikkerhet si hva det blir. Det vi vet, er at en ikke liten del av Arbeiderpartiets velgere vil stemme nei. Vi kan beklage det, men må ikke lukke øynene for at det er slik. Nettopp derfor må partiet gjøre det klart for disse velgere, at vi ikke ser på dem som mindreverdige tilhengere. Vi ønsker dem som velgere ved kommende valg, som tilhengere og som venner. Jeg har sagt, at dersom partiet ikke hadde hatt noen kjente medlemmer og tillitsmenn som var mot medlemskap, burde vi skaffe oss noen, for med det å gjøre det klart for alle at en *kan* tilhøre Arbeiderpartiet, også om en stemmer nei ved folkeavstemningen.

Jeg vet ikke om det er riktig, men jeg har faktisk hørt at noen skal ha vært inne på den tanken at Stortinget skal ta stilling til realiteten i markedssaken før folkeavstemningen, og med det gi velgerne et råd. Men det kan da ikke være riktig? Det dreier seg om en rådgivende folkeavstemning. Det er folket som skal gi sine representanter et råd, ikke omvendt. Nå vet jo forresten folk flest inderlig godt hvor Stortinget står. Også av den grunn vil det være overflødig.

Noe av det underligste som har skjedd i forbindelse med denne debatten, jeg tenker ikke på dette møtet, men på debatten i sin

alminnelighet — er de uttalelser som er kommet fra en del stortingsrepresentanter om at de ikke uten videre er innstilt på å bøye seg for resultatet av folkeavstemningen. Hadde disse representantene tatt konsekvensen av et slikt standpunkt og stemt mot folkeavstemning, så hadde det vært en slags mening i det. Men går en inn for folkeavstemning, må en da i all anstendighets navn også være villig til å bøye seg for resultatet. Stortingsrepresentantene må være de første til å gjøre det, men også andre må bøye seg for velgernes vilje — enkeltpersoner og organisasjoner.

Med folkeavstemningen bør vi være ferdige med debatt og strid om realiteten i denne saken. Fram til avgjørelsen vil det måtte bli debatt og strid. La oss på begge sider prøve å komme gjennom denne perioden uten skadevirkninger for partiet. Det er kanskje ikke så vanskelig som mange tror. Det er naturligvis ikke lett for dem som er sterkest engasjert. Ikke for dem som skal ha ansvaret for *partiets* engasjement — og ikke for dem som deler partimindretallets syn. Begge grupperinger står i sak sammen med mennesker som har et annet politisk grunnsyn enn oss. Det gjør situasjonen ekstra vanskelig. Men i kampens hete må en ikke glemme, at vi som tilhører Arbeiderpartiet, har et grunnsyn som på lenger sikt betyr mer enn uenighet i synet på den saken som i dag opptar oss.

Alle gode partifeller, uansett *hvor* de står i denne saken, har et sterkt ansvar. Ansvaret for samholdet i et parti som har gjort en gjerning i norsk politikk — et parti som ennå har store uløste oppgaver foran seg.

Annemarie Lorentzen, stortingsgruppa: Det er langt fra Finnmark til Oslo, men enda lenger til Brussel.: Demokratiet får ikke levelige vilkår når makten skal føres til overnasjonale organer. Det vil drepe lokaldemokratiet. Etter min mening er det da heller ikke noen som vil flytte avgjørelser fra lokalsamfunnet til Brussel. Ingen beslutninger bør treffes på høyere plan enn nødvendig. Men det behøver ikke være noen motsetning mellom nærdemokratiet og et samarbeid på et regionalt eller internasjonalt plan. Etter den erfaring jeg har, er alle de land vi skal i samarbeid med i et utvidet EF, opptatt av de samme problemstillinger. Dette er problemer vi arbeider med å løse, og det er problemer som er felles for alle. Det er ikke noen meningsforskjell på dette punkt i de forskjellige land i Fellesskapet. Det er ingen fare for utviklingen av vårt demokrati om vi går inn som fullt medlem av EF. Jeg har ikke kunnet finne logikken i motstandernes argumenter her. Vi er avhengig av å ha samarbeidsorganer. De oppgaver vi står overfor klarer vi ikke å løse alene. Selv om vi står alene, er vi ikke suverene. Det har vi aldri vært. Vi har alltid vært avhengig av andre folk og. Vår

handlefrihet har vært avhengig av hva andre stater foretar seg, og dersom vi går inn i EF har vi en mulighet til å påvirke vår egen situasjon. Dersom vi går inn for en frihandelsordning, ville vi ikke få noen innflytelse på de problemer vi står overfor. Jeg er ikke redd for å gå inn i EF. Jeg er klar over at det ikke er bare godt, men også en del vondt vi vil møte der, men skal vi bare oppholde oss ved det negative? Ville det ikke være en idé å spørre folkene i de stater som i 10 år har vært tilsluttet EF om hvordan de liker seg? Lever de ikke ganske bra innenfor Fellesskapet?

Thorstein Treholt, regjeringen, hadde deretter ordet. Før han gikk over til å snakke om de rent prinsipielle sider ved denne saken, ville han ta opp en affære som nettopp hadde utspilt seg i norsk presse. Det gjaldt en henvendelse som en gruppe universitetsfolk i Oslo hadde gjort til en funksjonær i det nederlandske landbruksdirektorat. Gruppen hadde spurt om formuleringen i den nederlandske tekst av jordbruksavtalen, hvorvidt den ikke innebærer et alminnelig forbud mot prissubsidier. Svaret fra direktoratet hadde gått ut på at de tiltak som tilsiktes i § 9, bare kan iverksettes under iakttakelse av det generelle forbud mot subsidier. Statsråden tilbakeviste med stor kraft riktigheten av disse opplysninger. Etter at disse meldinger hadde gått ut gjennom dagsnyttssendinger i radio, hadde han vært i kontakt med det nederlandske utenriksdepartement, som hadde opplyst at uttalelsene ikke er offisielle fra den nederlandske regjering. Statsråden tok avstand fra denne form for mistenkeligjøring av den norske regjering og dets forhandlere i Brussel. Deretter gikk han over til sitt egentlige innlegg og sa bl. a.:

Jordbruk og fiske har etter manges oppfatning fått for stor plass i EF-debatten, mens industrien har vært lite nevnt. Industrien vil stort sett ha fordeler av tilslutning til EF, mens derimot landbruket ved en reservasjonsløs anvendelse av EF's landbrukspolitikk, ville få et betydelig inntektstap.

Stortingets forutsetning for forhandlinger om medlemskap var særordninger av varig karakter for landbruket.

Norsk landbruk er dårligere stillet enn lenger sørover i Europa når det gjelder klima, arrondering og topografi, men står ellers slett ikke dårlig. Det har skjedd en rasjonalisering som står på høyde med Europa ellers. Jeg nevner som et eksempel at melkemengden pr. ku er omtrent fordoblet i løpet av 20 år og det er for tiden bare ett land i verden som har høyere gjennomsnittsmelkemengde enn Norge.

I memorandaer av 21. juni og 27. juli 1971 har Regjeringen lagt fram krav og fremmet forslag til løsninger av norske jordbruksproblemer. Under utarbeidelsen av disse memorandaer og under

forhandlingene har det vært nær kontakt med jordbruksorganisasjonene — også i overensstemmelse med Stortingets forutsetning.

Jeg vil karakterisere forhandlingene som meget harde. Fra EF's side ble det lagt stor vekt på at de særordninger Norge får, ikke skal kunne påberopes og skape presedens i andre land og kunne ødelegge den felles landbrukspolitik. Samtidig ble det fra EF's side vist stor forståelse for våre problemer. Vi har ikke fått alt vi har bedt om, men vi har fått så store innrømmelser at jeg vil karakterisere forhandlingsresultatet som akseptabelt.

EF har erkjent at norsk landbruk arbeider under vanskelige forhold og har særlige problemer. EF innrømmer at vanskelighetene for en stor del er av slik karakter at de ikke kan løses i en overgangsperiode. Landet vårt ligger langt mot nord og det er fra naturens side oppdelt og tungdrevet. Det kan vi ikke gjøre noe med. Veksttiden blir kortere jo lenger vi kommer mot nord og planteproduksjonen dyrere. Det vil heller ikke endre seg. Vi har vanskeligheter av varig art. EF har erklært at jordbrukernes levestandard skal holdes oppe. Det er en innrømmelse ingen annen befolkningsgruppe verken i Norge eller andre land har fått. EF har videre innrømmet særordninger som kan gjøre det mulig å oppfylle dette.

Jeg nevner at vi kan opprettholde våre nåværende ordninger med fraktutjevning. Det er vesentlig i et land med slike avstander som Norge. I henhold til protokollens § 4 skal det etableres et støtte-system som gjør det mulig å opprettholde levestandarden i jordbruket og støtten skal gis i den utstrekning som er nødvendig for å nå dette mål. Det heter videre at støtten skal være avpasset etter brukstyper og områder.

Endelig er det etter § 9 gitt en generell adgang til å bruke melkesubsidier.

Stort sett kan vi beholde de støtteordningene vi har i jordbruket, bortsett fra kornordningen i sin nåværende form. Den må legges om og jeg tror det er bred grad av enighet om at det må gjøres uansett medlemskap i EF. Vi kan fortsette med kunstgjødselstøtte til mindre bruk, vi kan fortsette med kraftfôrrabatt, vi kan fortsette med støtte til driftsbygninger, vi kan fortsette med silotrygd i fjellbygdene og Nord-Norge osv.

Støtteordningene må gjennomgås etter som tiden går. Det har vært nødvendig tidligere og det blir nødvendig heretter. Tidene skifter og det som passer på ett tidspunkt kan være uhensiktsmessig det neste. Regjeringen nedsatte like etter nyttår et stort utvalg som skal vurdere støtteordningene til jordbruket. Utvalget har spesielt fått i oppdrag å vurdere omlegging av kornordningen.

Dersom vi blir medlemmer av EF, vil landbruksfondet kunne delta

med finansiering av flere tiltak, men fortsatt må en stor del av støtten til landbruket finansieres over det norske statsbudsjettet. Norge er ikke alene om det. I hele den industrialiserte del av verden skjer det store overføringer over statsbudsjettene. De priser konsumentene betaler f. eks. for melk i Norge dekker ikke produksjonsomkostningene. Sammenlikner vi de norske jordbrukspriser med EF-priser, er det ingen vesentlig forskjell på prisene til konsument.

Når det gjelder utbetalingspris til produsent ligger korn- og melkeprisen mye høyere i Norge enn i EF. Kjøttprisene i Norge er lavere, fleskeprisene omtrent på samme nivå og eggprisene litt høyere, for å nevne noe.

For å holde det nåværende inntektsnivå i jordbruket og de nåværende konsumentpriser, er det på statsbudsjettet for 1972 bevilget ca. 1 700 mill. kroner, herav 1 050 mill. kroner til gjennomføring av jordbruksavtalen og ca. 650 mill. kroner til subsidier. Det vesentligste går til korn og melk.

Skal prisene på matvarer holdes på et nivå som så noenlunde korresponderer med de land vi skal konkurrere med og levestandarden i norsk landbruk følge med i den alminnelige velstandsutvikling i samfunnet, vil det fortsatt bli nødvendig med store overføringer over statsbudsjettet, selv om det blir gjort det som er mulig for å rasjonalisere landbruket.

Samfunnets evne til å klare overføringene vil etter Rgjeringens vurdering være bedre ved medlemskap enn ved en handelsavtale.

Valter Gabrielsen, stortingsgruppa: Vi skal ta standpunkt til EF — enten vi skal inn eller holde oss utenfor. Men det betyr ikke at vi skal avgjøre om vi er for eller mot økonomisk samarbeid i Europa.

Det som preger EF er at vi her finner kapitalkraftene konsentrert, og et lite land og en sårbar næring vil få store vanskeligheter. Det gjelder ikke minst vår fiskerinæring. Det er gjort visse forsøk på å bagatellisere problemene. Det er blitt sagt at de arbeidstakere som er avhengig av fiskerinæringen stadig synker i antall. Men selv om fiskerinæringen er gått ned i 30 000—35 000, så har denne næring stor betydning for våre nordlige landsdeler. — Når det gjelder fiskeriavtalen, er jeg ikke enig i at denne er så god. Fiskerigrensespørsmålet er også kommet i sentrum av diskusjonen. Det er ikke så merkelig, for fiskerigrensen er av avgjørende betydning for fiskerne. Vi er avhengig av å kunne utnytte fiskerikdommen ved vår kyst. Og vi vet at Fellesskapet ikke vil vente med å fastsette sin fiskeripolitikk inntil vi kommer med i EF. Vi har fått en overgangsordning på 12 år, men hva skal skje når dette tidsrom er ute? Vi har fått et slags løfte om at 12-milsgrensen skal bestå også etter

den tiden, men jeg har ennå ikke sett dette svart på hvitt. Det skal bli tatt hensyn til våre ønsker, blir det sagt. Når 10 år er gått, vet vi ikke hvilken retning utviklingen har tatt. Vi ser hvordan Island gjennomfører en 50 miles grense. Innenfor EF er linjen at man skal innskrenke grensene. — Jeg går mot EF, ikke bare på grunn av fiskeriavtalen, men også fordi et medlemskap i EF vil vanskeliggjøre våre muligheter til å gjennomføre vår alminnelige økonomiske og sosiale politikk.

Reiulf Steen, regjeringen: Selv om det innenfor partiet er delte oppfatninger om Norges forhold til EF, forutsetter jeg at det er grunnleggende enighet om at vi skal føre en politikk med sosialisme som siktepunkt. Jeg går videre ut fra at det er bred enighet om at den sosialistiske idé ikke kjenner landegrenser, ja, at den i første rekke er internasjonal, først i annen rekke nasjonal.

Selv om uenigheten kan være stor, kan den tross alt begrenses til dette: Er denne form for internasjonalt samarbeid egnet til å fremme en sosialistisk utvikling?

Mange har i den politiske debatten gjennom tidene søkt å trekke et skarpt skille mellom realisme og visjoner. Man taler gjerne om realpolitikeren i motsetning til den visjonære politiker. Som sosialist er jeg ikke i stand til å trekke et slikt skarpt skille. Når jeg studerer verden omkring meg, med mange av de trusler vi er stilt overfor som menneske, med de mange og sterke motkrefter en sosialistisk bevegelse er stilt overfor, ja, så blir jeg overbevist om at det vi trenger, er en realistisk visjon av det samfunn vi ønsker å skape. Bjørn Tore Godal spurte i debatten tidligere i dag: Hva kan det komme av at Rederforbundet, Industriforbundet og andre næringsorganisasjoner som er arbeiderbevegelsens tradisjonelle motparter, så sterkt går inn for medlemskap? Jeg tror vi kommer svært kort hvis vi innenfor arbeiderbevegelsen fører debatten på det grunnlag. Da kunne vi, som gir vår tilslutning til medlemskap, stille spørsmålet på samme måte: Hvordan er det mulig å si nei, når grupper som vi kjenner som de mest konservative i vårt samfunn, også sier nei?

Jeg vil ikke stille spørsmålet slik. Jeg vil tvert imot ha respekt for motivene hos alle som deltar i debatten om denne saken innenfor arbeiderbevegelsen. Jeg tror i det hele tatt, at dersom vi gransker motiver i stedet for å drøfte sak, oppnår vi utelukkende å tilgrumse debattmiljøet.

Jeg vil *heller* ta utgangspunkt i følgende spørsmål:

Hvilke forhold er det fra et sosialistisk synspunkt viktig å skaffe seg herredømme over?

Det må være hele den økonomiske, industrielle og teknologiske utvikling. Vi vil ha kontroll og politisk styring med krefter som

vi i dag ikke kan styre. Disse krefter virker ikke bare innenfor nasjonalstaten — ikke en gang i første rekke der.

Det tilhører min barnelærdom at kapitalen er internasjonal. Den kjenner ingen landegrenser. Det svar arbeiderbevegelsen kan gi sosialismens motpol — kapitalens forvaltere — må i økende grad gis på internasjonalt grunnlag.

Så kan man svare: Ja, men EF-området er for lite, det er et globalt samarbeid vi ønsker. Ingen vil på et prinsipielt grunnlag være uenig i et slikt utsagn. Men en av de viktigste begivenheter i den sosialistiske bevegelses historie, er at vi i midten av forrige århundre forlot de utopiske idéer, og besluttet å gå til angrep på den virkelighet som omgir oss her og nå. Og det er etter min mening den problemstilling vi i første rekke står overfor: Skal vi angripe den virkelighet som — på godt og vondt — omgir oss her og nå, eller skal vi heller gå inn i våre studerkamre og forme program for en framtid som vi bare kan *håpe* vil komme?

Og hvilke oppgaver er det denne virkelighet stiller oss overfor som sosialister?

For det første: De internasjonale monopoler som utøver makt utenfor folkevalgt kontroll — og selvfølgelig på tvers av landegrensene. Den oppgave å underlegge disse monopoler demokratisk kontroll, kan vi aldri løse på nasjonalt grunnlag.

For det andre er det én av de sentrale oppgaver for en sosialistisk bevegelse i vår tid å gå til angrep på mangelen på likhet — i utdanning, i arbeidslivet, i sosiale og kulturelle forhold. Den målsetting å fremme likhet, har vi felles med hele den europeiske arbeiderklasse.

For det tredje må vi, og det *haster*, skaffe oss menneskelig herredømme over de økonomiske og teknologiske krefter som virker ødeleggende på vårt miljø og dermed spiller med menneskehetens skjebne. For løsningen av denne oppgave, er den enkelte nasjon langt på vei hjelpeløs, selv de store nasjoner.

Så sier motstanderne: Men også vi ønsker å forme ut et sosialistisk Europa-program i samarbeid med våre meningsfeller i det øvrige Europa. Ja, det ønsker vi alle, men igjen tilhører det min barnelærdom, og *den* stammer fra Karl Marx, at samfunnets overbygninger er et produkt av de grunnleggende understrømmer i et samfunn. Et program er en slik overbygning. Et program som ikke leder til handling, eller som ikke tar sitt utgangspunkt i den virkelighet som omgir oss, det behøver ikke bli noe dårlig program. Det kan være et godt litterært produkt, og det kan være en beskrivelse av gode ønskemål. Men jeg beklager å måtte si det: Som politisk *handlingsprogram* vil det være verdiløst.

Jeg har lagt såpass stor vekt på de ideologiske sider av dette spørsmål, for å understreke at jeg i likhet med de av mine partifeller som har tatt det samme standpunkt som meg, i Sentralstyret, landsstyret og regjeringen, bygger på sosialistiske premisser.

Landbrukets stilling er viktig, og hele regjeringen har hele tiden vært av den oppfatning at landbruket er sikret akseptable vilkår.

Fiskeriets stilling er viktig, og hele regjeringen, også daværende fiskeriminister Hoem, mente at fiskeriatvaken var akseptabel, om en for Hoems vedkommende ser bort fra garantien for fiskerigrenseordningen etter 1982.

Industriens stilling er viktig, og det hersker enighet om at industrien er bedre sikret innenfor enn utenfor EF.

Alt dette er viktig. Jeg undervurderer ikke betydningen av disse spørsmål. For meg er det likevel ikke det viktigste. Jeg har ingen naiv tro på at vi kan ta lange skritt mot et sosialistisk samfunn bare ved deltakelse i Det Europeiske Fellesskap. Men jeg har større tro på at vi kan ta skritt i sosialistisk retning gjennom et samarbeid med italiensk arbeiderklasse, belgisk, fransk og britisk arbeiderklasse, enn ved at vi stenger oss ute fra den utvikling som nå under alle omstendigheter finner sted i Europa.

Einar Førde ga uttrykk for at han for sin del gikk ut fra at tilhengerne ikke vil tegne et rosenrødt bilde av dagens Europa. Nei, vi som sier ja til medlemskap, gjør det ikke ut fra en forestilling om at vi dermed går inn i et idealsamfunn. Jeg deler langt på vei det samfunnskritiske syn på dagens Europa som Einar Førde her nylig ga uttrykk for. Når vi sier ja, og som sosialister sier ja, er det fordi vi har tro på at det er mulig sammen med meningsfeller i andre land, å forandre i sosialistisk retning den del av verden som under alle omstendigheter vil ha bestemmende innflytelse på vår framtid.

5 MINUTTERS TALETID

Dirigenten tok nå opp forslag om at taletiden ble satt ned til 5 minutter.

Forslaget ble vedtatt enstemmig.

Redaktør *Reidar Hirsti*, Sentralstyret: Jeg hadde lagt opp mitt innlegg på 10 minutter, men må altså klare meg med 5 minutter. La meg da berøre ett viktig trekk i den debatten vi har hatt i Norge hittil og som kanskje ikke er så typisk innad i arbeiderbevegelsen, men som vi har sett den i norsk presse, radio og fjernsyn. Vi har vel alle følt at dette er en viktig og historisk debatt, men samtidig har vi vel også hatt en følelse av at denne debatten har vært veldig

innadventt og veldig perspektivfattig. Jeg har lyst til å illustrere det, for noe av dette har preget en del av innleggene nå i dag. Hvis vi tenker på de hundrevis av de innlegg vi har sett i norsk presse, radio og fjernsyn, så har vi ofte fått en beskrivelse av EF som vel har virket noe skremmende på mange. Vi har fått en beskrivelse som om det nærmest dreier seg om en umenneskelig og teknokratisk effektivitetsmaskin uten sosiale hensyn og uten hensyn til naturvern og miljøvern og andre menneskelige verdier, som ikke minst vi i arbeiderbevegelsen setter meget høyt. Og det er klart, at hvis dette portrettet virkelig var riktig, så var det grunn til å få gåsehud av det. Jeg synes det er temmelig typisk at i det øyeblikk vi samlet oss i denne salen, kom det sammen noen hundre mennesker sammen i en annen sal i Europa i dag — i Venezia. Og det var også en del av våre egne partifeller, det var industrieksperter og eksperter i natur- og miljøvern. De kom sammen for å drøfte en ny industri- og vekstpolitikk på europeisk jord. Hvis vi da tenker på den debatten som finner sted der nede, så vet vi at dette er en debatt som slett ikke bekrefter det portrettet som vi av og til får tegnet av det nye Europa som nå gror opp. Det er en forsamling som drøfter opplegget til en ny, sosial, natur- og miljøvennlig industri- og vekstpolitikk i Europa, og etter et opplegg som faktisk i et hvert fall er like avansert og gjennomtenkt som det vi hittil har syslet med på norsk jord. Jeg synes dette i og for seg er en god illustrasjon på hvor farlig det er i en slik situasjon og i en debatt hvor vi vet dette er noe som vil avleire varige merker etter seg, og at vi ikke har evner til å kaste blikket ut over vår egen nasjonale dørstokk og virkelig annamme det som skjer i Europa ellers.

Ellers synes jeg det har vært en veldig svakhet ved debatten, kanskje også her, at vi litt for lite har dvelt ved det skjebnefellesskap som vi veves inn i gjennom den teknologiske og økonomiske utviklingen. Og la meg her bare berøre ett område hvor dette er helt åpenbart. Vi vet at valutakriser og økonomiske tilbakeslag forplanter seg over landegrensene relativt raskt og hurtig. Og de berører oss alle, de berører nordmenn og franskmenn og italienere og briter i like høy grad og skaper store økonomiske og sosiale problemer. Det fins bare én måte å beskytte oss mot disse økonomiske feberkurvene på, og det er gjennom overnasjonale og planmessige tiltak. Og så kan vi spørre oss: Hvis vi går med på dette i et forpliktende samarbeid, i et forpliktende fellesskap, avgir vi da nasjonal suverenitet? Jeg tror det som er kjernen i saken er, at vi gjør planmessige framstøt, som Reiulf Steen sa, for å tvinge økonomiske krefter under bevisst og menneskelig kontroll, krefter som ellers ville husere med oss temmelig ukontrollert og temmelig

uhemmet. Jeg tror det er noe av dette som bør prege en debatt som har store perspektiver og som vil få skjebnesvangre følger både for norsk og europeisk politikk i årene som kommer. Og hvis jeg skulle avslutte før lampen slokner, så vil jeg komme med en personlig bekjennelse, at det er noe av disse perspektivene som gjør at jeg, som sosialist og internasjonalist, sier ja til et forpliktende samarbeid, fordi jeg tror at det i realiteten ikke eksisterer et brukbart, et realistisk alternativ, som kan gi oss kontroll over disse kreftene.

Jan Haldorsen, Oslo: Siden 1961 har EF-saken stått langt oppe på saklista i vårt parti. Det har vært holdt tusentall av innledningsforedrag og debattinnlegg sikkert i et antall av titusener. Vi kan sikkert måle innleggene i avisspaltene i kilometervis, radio og fjernsyn har sendt mange hundre timer med programmer om dette emne. Alle som ønsker det, skulle således hatt god anledning til å sette seg inn i spørsmålet om Norges tilknytning til EF. Jeg sier dette, fordi man av og til kan få inntrykk av at markedsdebatten i Norge bare har vart fra vi gikk fra hverandre på landsmøtet i fjor og bare det. Dette er ikke riktig. Men la oss for ordens skyld se på det som har skjedd i løpet av det siste året. Vi har hørt en lang rekke beskyldninger mot partiets ledelse for udemokratisk framferd. Manipuleringer med medlemmenes stillingtagen, og slike oppfatninger i enkelte kretser er ikke nye toner. Men felles for hele denne musikken er at utgangspunktet for de som setter fram slike beskyldninger, må jo være at partimedlemmene stort sett ikke skjønner noe særlig, har såpass vett tross alt, at de er i stand til å oppfatte signalene fra 5. etasje i Folketeaterbygningen om hva de skal mene. Vi vet alle, at dette ikke er riktig. Vårt partis medlemmer er i stand til å danne seg en mening i denne sak som i alle andre saker, og at denne meningen faller sammen med regjeringens og flertallet i landsstyret og flertallet i Sentralstyret skyldes etter min oppfatning ganske enkelt at medlemmene og de organer jeg nevnte, er enige i denne saken. At resultatene fra fylkespartienes årsmøter — alle sammen — har vist et overveldende flertall for norsk medlemskap i EF, bør således ikke oppfattes som noen meningsdirigering fra fylkenes partikontorer, men en bekreftelse på at Trygve Bratteli og hans regjering i samarbeid med Landsstyret har kommet fram til og er i samsvar med flertallet av medlemmenes oppfatning.

La det derfor, kamerater, ikke være tvil om, at landsmøtets vedtak når vi går fra hverandre her i morgen er i pakt med medlemsmassene. Hva som for meg imidlertid står som mer interessant, er den tida vi nå går inn i fram til folkeavstemningen. Det har i den senere tida utviklet seg et nytt mønster med omsyn til hva som er

saksbehandling innen vår bevegelse. For min del vil jeg meget sterkt beklage den utvikling som består i å opprette aksjonskomitéer i hytt og vær. Jeg er overbevist om at vår bevegelse er best tjent med at vår bevegelse er best tjent med, at alle partifeller snarest finner veien tilbake til arbeidsformer som har tjent oss godt i alle år. Imidlertid er jeg klar over at utviklingen i denne spesielle sak er kommet så langt, at for enkelte er det ingen vei tilbake. Følelsene er kommet i kok. Det er derfor viktig at vi nå forsøker å holde hodet kaldt og klart tar for oss de oppgaver som en sterk arbeiderbevegelse har. Samholdet og fellesskapsfølelsen innad må være vårt første utgangspunkt. Alle gode krefter innen partiet må gå sammen for å få dette til. På den bakgrunn og ut fra de betraktninger som Oslo-partiets formann ga uttrykk for i et tidligere innlegg, vil jeg derfor på vegne av Rolf Hansen og meg sjøl fremme følgende forslag:

«Norsk tilslutning til De Europeiske Fellesskap har vært grundig behandlet i partiet. I over ti år har sakes stått på dagsordenen. Gjennom inngående drøftinger i grunnorganisasjonene og en lang rekke behandlinger i landsstyret og landsmøter, er denne alvorlige og vanskelige saken vurdert og ført fram til partimessig avgjørelse. Landsmøtets vedtak er et klart uttrykk for medlemmenes syn.

Landsmøtet konstaterer at det har stått sterk strid om EF-saken, også innenfor partiet. Strid om politiske saker er et kjennetegn for Arbeiderpartiet som har en bred basis i de fleste interessegrupper. Det har alltid vært en styrke for partiet å kunne samordne en indre meningsbryting og en utadvendt politisk slagkraft. Respekten for fellesskapet og de politiske oppgavene har gjort Arbeiderpartiet til en avgjørende faktor i norsk somfunnsniv. EF-saken står i denne sammenheng ikke i noen partimessig særstilling.

Den saksbehandling som er valgt på det politiske plan, med folkeavstemning før den endelige behandling i Stortinget, gjør imidlertid at saken kommer i en spesiell situasjon i forhold til partiets arbeidsordning.

Landsmøtet finner derfor at en i tida fram til folkeavstemningen ikke kan binde det enkelte partimedlem til aktivt å fremme landsmøtets flertallsvedtak eller å avstå fra å gi uttrykk for sitt standpunkt. Alle organisasjonsledd i partiet må imidlertid være forpliktet av landsmøtets vedtak.

Landsmøtet vil presisere:

1. Landsmøtets vedtak i EF-saken er partiets råd til velgerne ved folkeavstemningen 25. september.
2. Partiets organisasjonsapparat må i tida fram til folkeavstemningen aktivt arbeide for å sikre et flertall for partiets syn.

Jan Haldorsen.

Rolf Hansen.

Dirigenten gjorde oppmerksom på at dette forslag var satt fram ved møtets begynnelse.

Arvid Lilleng, Troms, ville komme inn på arbeiderbevegelsens holdning til dette spørsmålet og da først og fremst AUF's holdning til denne sak. Det er en kjent sak at AUF står på et standpunkt

som går på tvers av partiets siste landsmøtevedtak, og siste landsstyrevedtak. AUF's siste landsstyrevedtak gikk inn for en bred og klar kampanje mot regjeringens og partiets syn i denne sak. Den framgang og styrke partiet har hatt i de senere år ville det vært umulig å ha uten aktiv støtte fra en progressiv ungdomsorganisasjon. Alle er enige om at denne saken for partiet er meget komplisert og vanskelig. Noe som ytterligere vanskeliggjør saken med tanke på hvordan partiet skal komme ut av den, er det klare faktum at partiet ikke lenger har en progressiv ungdomsorganisasjon som sitt aktivum. Jeg er styremedlem i AUF i Troms og formann i et av fylkets største AUF-lag, og jeg har laget med meg, når jeg fra landsmøtets talerstol uttaler beklagelse over at AUF i dag er kommet på linje med de minst progressive krefter i vårt samfunn, sånn som SF, SUF, kommunistene og nasjonalromantikkerne i Senterpartiet. Selv om jeg dypt beklager den linje AUF fører i denne saken, ønsker jeg fortsatt å arbeide aktivt i denne organisasjon. Jeg ønsker å ta kampen opp og å kjempe for at AUF igjen skal bli den organisasjon som skal være et korrektiv og en støtte for partiet i tiden framover. Jeg er glad for at AUF i Troms fylke på sitt årsmøte i februar, etter innledning av Fylkingens formann, Bjørn Tore Godal, stemte ned et forslag som gikk mot fullt norsk medlemskap i EF, men i stedet ga sin tilslutning til en uttalelse som sa seg tilfreds med de forhandlinger som regjeringen hadde slutført. Til slutt, herr dirigent, vil jeg anbefale all norsk ungdom om å gå inn for fullt norsk medlemskap i Europeisk fellesskap.

Sidsel Bauck, Oslo, var fullstendig klar over at hun tilhørte mindretallet i denne sal og hadde liten tro på at vi kunne overbevise hverandre, men ved siden av en manifestasjon av stemmetall som vi hver for oss tror er mer eller mindre representative for våre velgere, så har dette landsmøtet en stor berettigelse i en åpen og frimodig faglig debatt med sikte på at vi bedre skal kunne forstå hverandres syn. Jeg skulle tro at vi alle har lyttet og fortsatt lytter oppmerksomt til de forutsetninger hver og en legger fram, forutsetninger eller premisser for det standpunkt en selv har tatt. Vi har felles utgangspunkt og felles målsetting, den målsetting for omforming av samfunnet som vi finner i vårt prinsippprogram. Vi ser forskjellig på markedssaken, og hvorfor gjør vi så det? Jeg tror det er vesentlig og viktig å finne fram til på hvilket punkt våre veier skilles i vurderingen av en så viktig sak. For å unngå misforståelser, presiserer jeg med én gang at jeg i min vurdering legger til grunn bl. a. at jeg gjennom ekspertuttalelser på begge kanter finner det godt gjort at Norge ikke kommer ut i en økonomisk landsulykke uten fullt medlemskap. Jeg tror det er riktig, slik som det nøkternt flere

ganger er slått fast av folk fra begge leire, å si det slik, at vi under alternativet fullt medlemskap kan virkeliggjøre visse deler av vårt program, mens vi under andre alternativer — jeg tenker da i første rekke på en frihandelsløsning — vil kunne realisere mer av andre deler. Og da må vi ta standpunkt til hvilke deler av vårt program, hvilke saker, som for oss er viktigst. Noen ser seg etter min mening henimot blind på en ren økonomisk vedstandssøkning, mens andre — og jeg er blant dem — mener at andre ting, andre verdier i dag, er viktigere. Jeg ber om ikke å bli mistolket dithen at jeg skulle mene at økonomisk velstand overhodet ikke er viktig. Men når en kommer til et visst punkt i levestandard, begynner andre ting å bety temmelig mye. Jeg vil her også føye til at jeg lever ikke fjernt fra virkeligheten og savner kontakt med arbeidsplassene.

I 10 år har jeg drevet med forhandlinger på arbeidsplasser innen handel og kontor, og jeg tror at jeg kjenner våre medlemmer og deres oppfatning ganske godt. Jeg kan uten videre godt forstå at de som opplevde 30-åras arbeidsløshet fant det riktig å satse alt på økonomisk frihet og velstand i 1945, men etter min mening kom de i skade for å overtone og for å overdrive slik at menneskenes holdning om omforming i sosialistisk lei ble glemt, eller — det er kanskje riktigere å si — ble utsatt. Dette med statussymboler vant fram, stikk i strid med det vi i vårt prinsippprogram sier slik: «Vi vil utvikle et samarbeidssamfunn uten usunn konkurransementalitet og statusjag.» Da vi nådde det trinn i økonomisk velstand, at andre ting begynte å bety mer, tror jeg at mange ikke klarte å kvitte seg med den rent økonomiske tankegangen, ble på en måte hengende fast med den. Nettopp markedssaken har fått den etter min mening den konflikten som lenge har vært til stede mellom det rent økonomiske velstandssynspunkt og oppbyggingen av et sosialistisk samfunn, basert på rettferd, likeverd og demokrati til å tre klart fram i lyset. Slik jeg ser det, står vi i dag ved en skillevei. Vi må velge om det er dette — og nå må jeg si dette svært forenklet på grunn av tidsnøden — om det er dette økonomiske synspunktet eller det sosialistiske som skal være det primære. Jeg er overbevist om at vår vei til sosialismen vil bli vesentlig forsinket, hvis vi skal inn i EF. Etter min mening er dette et meget alvorlig valg som går på grunnholdning, på prioritering av arbeidsoppgaver, på realisering av noe som alt for lenge har vært planer, og som jeg — og jeg tror ikke jeg er alene om dette — med stigende utålmodighet har gått og ventet på å skulle bli realisert. En kan frykte for at det som skiller oss i konklusjon og syn, kan være så dyptgående at det kan skape en alvorlig partimessig situasjon. Det er her den videre saksbehandling kommer inn, og derfor så vesentlig. — Jeg håper

at flertallet i denne sal ikke vil bruke den makten det har, men gå inn for en fordomsfri, demokratisk debatt fram til folkeavstemningen.

Ingvar Bakken, Østfold: I fjor vedtok landsmøtet at forhandlingene med Det Europeiske Fellesskap skulle sluttføres. Nå ligger forhandlingsresultatet på bordet. Vår regjering har utført den jobben den ble pålagt. Meldingen med bilag har landsmøtorepresentantene fått utlevert, og nå skal vårt parti stikke ut kursen videre. Vi kjenner etter mange års debatt de fleste av de politiske argumentene mot medlemskap. Det nye som i dag foreligger, er offensiven mot forhandlingsresultatet. Jeg har lest en del i Folkebevegelsens motmelding, som er et omfangsrikt og for så vidt et velskrevet dokument. Også Folkebevegelsen gikk mot at det skulle forhandles i det hele tatt, og meldingen bærer sterkt preg av det. For å ta et eksempel: Jordbruket er vår mest sårbare næring ved en direkte overgang til Fellesskapets system, og det var alle klar over. Regjeringen sier i sin melding at jordbrukets nettoinntekt ville blitt halvert uten varige særordninger. Derfor ble det forhandlet intenst for å oppnå det, og resultatet ble at det norsk jordbruk, som den eneste gruppe i landet, er garantert sin levestandard ved medlemskap. Likevel hevdes det i motmeldingen punkt for punkt at dette kan trekkes i tvil, at det ikke er konkret nok, og konklusjonen er at medlemskap vil bli den rene ruin for norsk jordbruk. For skogbruket er det medgitt at et tollfritt medlemskap vil by på fordeler, men de tror at skogindustrien vil bruke de pengene de tjener til å kjøpe tømmer i Sverige for, og da blir det bare sorgen det også. Slik kunne jeg fortsette, men likevel tror jeg at motmeldingen er nyttig lesestoff. Er det ikke rart at folk kan få frysninger på ryggen av slikt lesestoff. Hvis de virkelig tror at forholdene i det nåværende Fellesskap er så ille. Det gjør at man kan lure på om forholdsvis godt opplyste mennesker kan være så tålmodige at de finner seg i slikt år etter år. Og enda rarere er det, at fire land med England i spissen, søker om medlemskap i dette Fellesskap. Jeg tror at folk, når det etter hvert får satt seg inn i denne saken, vil skjønne at her er det noe som ikke stemmer. For alle går jo inn for en eller annen form for tilknytting, gjerne og kanskje helst for en slik frihandelsordning som Sverige har søkt om. Men hva innebærer det? Jo, vi vil bli avhengige av de vedtak som blir truffet i Fellesskapet i fullt monn uten å få noen som helst innflytelse på vedtakenes form. Og så har vi selve avtalen. Hva vil den inneholde av fordeler for vår eksportindustri? Det vet vi ikke i dag, men riktignok vil vi vite mer om det når forhandlingene med Sverige er sluttført. Hva vil den innebære av trygghet for vårt jordbruk? Jeg tror Mellbye har gjort

rett i å reservere seg på det punkt. Jeg skal avslutte med noen små filosofiske betraktninger om det nordiske samarbeid og forhandlingene med EF. For å si det spøkefullt til våre nordiske venner: Da protokollen ble underskrevet, kunne Bratteli møte opp godt rustet, etter norske forhold. Han møtte med krav, og hjemme i Norden satt Palme og ventet. (Munterhet.)

Torbjørn Mork, Akershus: Det historiske valg vi står overfor i denne saken, kan vi verken som enkeltindivider eller som parti treffe ut fra vurderinger om hvilke åpenbaringer eller mulige fordeler eller ulemper de forskjellige markedsløsninger vil kunne ha for de enkelte sektorer av samfunnslivet. Vi må treffe vårt valg ut fra en samlet vurdering av hva som på lang sikt vil kunne sette oss i stand til å realisere vår samlede politiske målsetting, nasjonalt og internasjonalt. Jeg vil likevel bruke mitt innlegg til å kommentere en del sosialpolitiske aspekter i denne saken, og jeg gjør det fordi sosialpolitiske spørsmål har fått en stadig større plass i debatten om EF-medlemskap, ikke minst innenfor vår egen bevegelse. La det med én gang være slått fast — og dette synes også de fleste motstandere å være enige i — at de direkte virkninger av et medlemskap på våre trygdeordninger, på vår sosialomsorg og vårt helsestell, vil bli ubetydelige. De alminnelige sosialpolitiske bestemmelser i Roma-traktaten er gitt i generelle formuleringer, og Fellesskapets organer har en meget begrenset kompetanse på dette området. I Fellesskapets sosialpolitiske tiltak som finnes og som er i utvikling, erstatter ikke de enkelte lands tiltak på dette område, men kommer i tillegg til den nasjonale politikk. Samarbeidsformene på det sosialpolitiske område innen EF legger ingen begrensninger på våre muligheter for å føre en aktiv sosialpolitikk ut fra egne sosialpolitiske målsettinger. En hovedmålsetting for vår sosialpolitikk er en rask utbygging og utvikling av et best mulig og en mest mulig likeverdig sosial- og helsetjeneste i alle deler av landet. Grunnlaget for dette vil for det første være en klar sosialpolitisk målsetting slik den er formulert i partiets sosialpolitiske program, for det andre gjennomgripende reformer i vår helse- og sosialpolitiske tjeneste. Et medlemskap i EF setter ingen begrensninger for vår egen nasjonale selvbestemmelsesrett på dette område. Sist, men ikke minst, vil en realisering av vårt sosialpolitiske program kreve store økonomiske ressurser. Såvel utbygging som drift av en høyverdig sosialpolitisk helsetjeneste er sterkt kostnadskreven, og en betingelse for fortsatt sterk sosialpolitikk er fortsatt økonomisk vekst. Sosialpolitikken kan ikke sees isolert fra utviklingen ellers i samfunnet. Vår evne til å løse våre sosiale og helsemessige oppgaver er i høy grad avhengig av den økonomiske utvikling og for-

holdene i de andre sektorer av samfunnslivet. På den annen side er det også en økt produktivitet og økt økonomisk vekst som i seg selv ikke har noen mening. Økt velstand må være et middel til økt sosialt framskritt. Den økonomiske vekst må skje under kontroll og målrettet styring slik at den fører til større trivsel og velvære for alle grupper av befolkningen og dermed til større sosial trygghet. Det spørsmål har vært reist i debatten om ikke nettopp et EF-medlemskap og de prinsipper dette samarbeid bygger på, vil skape nye store problemer, særlig knyttet til strukturendringer i næringslivet og til økte konsentrasjoner og urbaniseringstendenser. Disse skyggesider ved økonomisk vekst er ikke noe eget for EF-landene og noe bestemt økonomisk system. Disse og andre sosialpolitiske problemer vi står overfor i Norge, vil de bli stående overfor i EF-land i årene framover, og mange av dem kan ikke løses på annen måte enn gjennom et samarbeid og ikke i det enkelte land isolert. Det er derfor i vår interesse at et forpliktende samarbeid bygges videre også på det sosialpolitiske område.

Ivar Ødegaard, Oslo, pekte innledningsvis på at dette var en vanskelig sak for dem som skal bygge og bo i framtidens Norge. Meningene er delte i denne saken, og la oss akseptere og godta det.

Når det gjelder forhandlingsresultatet, mener jeg, sa *Ødegaard*, i alt for høy grad har det dreid seg om spesielle sektorer innenfor vårt næringsliv, og da spesielt jordbruk og fiske. Jeg aksepterer fullt ut at disse næringers talsmenn legger fram sine synspunkter, men la oss da også akseptere at også andre næringsorganisasjoner legger fram sine synspunkter. Jeg tror for øvrig, at uansett om vi kommer med eller blir stående utenfor EF, at det blir nødvendig med en omlegging av jordbruk og fiske. Etter min mening er det på et samlet grunnlag av forhandlingsresultatet vi skal ta vårt standpunkt. Det er blitt populært å snakke om at økonomisk vekst ikke er det viktigste i samfunnet vårt. Dette kommer fra grupper som ikke har så nær tilknytning til fagbevegelsen og arbeiderbevegelsen. Jeg er også klar over at man skal prioritere andre sektorer i samfunnslivet, men uten en sterk økonomisk vekst er det ingen muligheter for å løse de andre oppgaver. Etter en samlet vurdering er jeg kommet til at jeg vil anbefale det forhandlingsresultat som foreligger og vil stemme for dette. *Thorbjørn Berntsen* har her i dag og også i mange andre foredrag, tatt opp dette med det nordiske samarbeid. Er ikke dette spilt tid å snakke om nordisk samarbeid i dag? Det er ikke noe alternativ til den saken som vi skal ta standpunkt til i dag. Vi løser ikke alle problemer ved å gå inn i EF. Jeg tror vi vil få problemer også der, men jeg tror det vil være riktig å velge et standpunkt om forpliktende samarbeid med de øvrige stater i Europa.

Så til slutt noen få ord om behandlingen av denne saken. Vi har i arbeiderbevegelsen gjennom årene drøftet og behandlet mange viktige saker. Dette er kanskje én av de vanskeligste vi skal gjennom. La oss gjenta og gjenta det som er sagt også fra denne talerstol tidligere, la oss behandle denne sak slik at vi også etter 25. september har en samlet sterk arbeiderbevegelse i dette land. Hvis vi skal kunne foreta nye framstøt, må vi ha en sterk arbeiderbevegelse bak oss. Det har vært nevnt fra en rekke talere, og særlig fra ungdomsrepresentanter, at vi skal respektere hverandres syn og meninger i denne sak. Ja, det er jeg fullstendig enig i, men la da dette også være gjensidig. Den videre behandling av EF-saken — vi har stått ved viktige korsveier før ved avgjørelser. Det er behov for å markere at arbeiderbevegelsen er en aktiv og handlekraftig enhet som har store oppgaver å løse i Fellesskapet. Jeg vil sterkt gå inn for de tanker som Rolf Hansen ga uttrykk for og det som senere kommer fram i det forslaget som er lagt fram her av Jan Haldorsen og som kommer opp til behandling i morgen. Det gir oss muligheter for å behandle EF-saken på en måte slik at vi står sterkt og samlet tilbake når denne sak er avgjort.

Thorvald Stoltenberg, statssekretær, mente det ville være av betydning først å summere opp det som vi er enige om på dette tidspunkt. Det er ikke en debatt om verdiene. Vi har den samme oppfatning av hva som er en menneskelig tilværelse. Vi forutsetter enighet om at det ikke bare er spørsmål om økt vekst eller ikke økt vekst, men spørsmål om bruken av veksten, fordelingen av den og formen for vekst. Det er enighet om problemene. Det er mange som ramser opp de problemer vi står overfor i slutten av det 20. århundre — konsentrasjonstendenser, fraflytting fra utkantstrøk, manglende kontrol, manglende samfunnsstyring osv. Det gjelder alle industriland, det gjelder i Norge, det gjelder i alle europeiske land. Det som vil være av interesse er å komme fram til hvordan vi skal møte disse problemene. Noe vi alle er enige om, er at virkemidlene strekker ikke til fordi de kraftige økonomiske, teknologiske strømninger vi står overfor i dag ikke er lette å hankses med. Så griper man i desperasjon til spørsmålet om hva skal gjøres for på en effektiv måte å få samfunnskontroll over en utvikling som i økende grad er gått ut av den politiske kontroll. Og det som det har vært enighet om, er at det er behov for et forpliktende internasjonalt samarbeid. Så sies det i dag at vi er alle enige om et internasjonalt samarbeid. Ja, det er klart. Men spørsmålet gjelder ikke internasjonalt samarbeid eller ikke. Spørsmålet er formen for internasjonalt samarbeid. Hvorfor er det så viktig å komme fram til et forpliktende internasjonalt samarbeid? Det er mange grunner. Jeg

vil nevne to. Hittil har det i de internasjonale samfunn hittil ikke eksistert politiske organer, politiske organer som kan være grunnlag for å skape en lovgivning og en kontroll på tvers av landegrensene. Så sies det, at dette er bare ord, tynne målsettinger. Men hva er skjedd? Den første internasjonale trustlovgivning er skapt nettopp gjennom det forpliktende samarbeid som eksisterer innenfor Det Europeiske Fellesskap. På Kommisjonens planer står det en rekke liknende tiltak, nettopp for å skjerpe den politiske kontroll på tvers av grensene for å møte en utvikling som for lengst har krysset disse grenser. Det andre hovedpunktet er formen for dette samarbeidet. Når vi ikke har maktet å gjennomføre i noe industriland å gå videre i fattig- og rikproblemet internasjonalt, i forurensningsproblemet internasjonalt, så er det fordi dette betyr en byrde for hver enkelt nasjonalstat. Denne byrden har ingen nasjonalstat turde ta av frykt for at andre land ikke ville gjøre det samme. I et forpliktende internasjonalt samarbeid skjer dette likt, byrdene blir fordelt likt, og derfor kommer man videre i et arbeid som krever byrder på kort sikt for å kunne løse problemene på lang sikt. Igjen gode ord, god målsetting, men hva er skjedd? Det er ingen tilfeldighet at den første gruppe av industriland som har godtatt preferansene fra utviklingslandene er Det Europeiske Fellesskap. En vesentlig grunn til dette er formen for det samarbeid som eksisterer mellom disse land.

Samson Sæther, Telemark: Som mangeårig tillitsmann ved en av landets største bedrifter i landet, Eidanger Salpeterfabrikker på Herøya, med 4000 arbeidere, har jeg lyst til å si noen ord i denne saken, sett ut fra fagbevegelsens syn. Det er fra motstandernes side gjort til et hovedargument at det er Arbeiderpartiet og Høyre som går inn for fullt medlemskap, mens de andre partiene går inn for en frihandelsordning eller andre tilknytningsformer, som de ønsker å kalle det. La det være sagt, at jeg tror det ikke er unaturlig at Høyre og Arbeiderpartiet er enige i denne sak. Og hvorfor ikke? For det første har det aldri vært noen uenighet mellom den politiske og faglige arbeiderbevegelse og industrien og kapitalen på den andre siden om nødvendigheten av produksjonsøkning, nødvendigheten av sikre og gode arbeidsplasser. Men det som det har vært uenighet om, det har vært fordelingen av resultatene, utbyttet av dem, og det vil det fortsatt være uenighet om. Den kampen skal utspilles på den hjemlige arenaen — i Stortinget og i Arbeidsgiverforeningen. Det er der denne kampen skal utspilles, mellom LO og N.A.F. Her skal det bestemmes hvor meget hver enkelt lønnsnettaker skal få av resultatet og hvor mye skal investeres og hvor mye kapitalen skal ha. Men én ting er vi enige om: Produksjonsøkningen har vi som

felles mål. Det har fra motstandernes side vært ett av hovedargumentene at Roma-traktaten er en ren kapitalistisk traktat, hvis formål er å styrke og utvide det kapitalistiske system. Jeg er av den mening at Roma-traktaten i seg sjøl verken er en ren kapitalistisk eller sosialistisk traktat. Men den er avhengig av hvilket politisk kjøtt og blod den blir tilført. Jeg vil også minne om, at det var to framtrede sosialister som var med på å utarbeide Roma-traktaten. Tror noen at disse sosialister ville være med på å utarbeide en ren kapitalistisk traktat, mot sin egen sosialistiske ideologi? Er vi her på berget så mye bedre sosialister enn de meningsfeller vi skal samarbeide med i Vest-Europa? Jeg tror ikke vi fremmer den demokratiske sosialisme, sosialismens idé og mål på et nasjonalistisk grunnlag i en tid da nasjonene mer og mer blir avhengige av et politisk og økonomisk samarbeid, og da i særdeleshet de små nasjoner. Både den faglige og politiske arbeiderbevegelse har vært flinke til å uttale seg om nødvendigheten av samarbeid over landegrensene. Vi har reist på internasjonale kongresser og konferanser og vedtatt vakre uttalelser og resolusjoner. Hva er resultatet blitt? Jo, vi har fortsatt å diskutere på hver vår nasjonale tue. La oss få et politisk og økonomisk samarbeid i Europa hvor fagbevegelsen kan slåss på samme arena som kapitalen, våre motstandere. De kjenner ingen landegrenser. De opererer der hvor det er mest mulig fortjeneste å oppnå. La oss tre inn på samme arena, og på det grunnlag er jeg for medlemskap.

Gudmund Grytøyr, Nordland, sa at han hadde drevet jordbruk i Nordland i snart 30 år, og hadde vært engasjert i tillitsverv i 10—12 år. Han mente derfor at han kjente jordbruket, i et hvert fall det nord-norske jordbruket, nokså godt. På tross av det, eller kanskje nettopp på grunn av det, var han kommet i utakt med jordbruksorganisasjonene i vurderingen av jordbrukets plass i denne saken. Jordbruksorganisasjonene tok på et tidlig tidspunkt et standpunkt for en ordening som vi visste på forhånd ikke kunne bli godkjent, nemlig en full nasjonal råderett over jordbruket. Jeg tror at en politikk etter de samme linjer som det er drevet de siste 10—15 år, ville ha eliminert hele jordbruket. Det ville ha forsvunnet av seg sjøl. Ut fra de erfaringer jeg har til jordbruket i Nord-Norge, må jeg si at de ordninger som regjeringen oppnådde i Brussel, var langt over de forventninger vi hadde. Sett ut fra et utkantjordbruk er disse ordninger som skreddersydde med sikte på å berge det som berges kan. Jeg er ikke alene om dette synspunkt. Jeg har diskutert spørsmålet med både tillitsmenn og tjenestemenn innenfor jordbruket, og har ennå til gode å møte en som på saklig grunnlag har klart å imøtegå denne vurderingen. Et meget viktig argument mot

medlemskap har vært spørsmålet om bosettingen i utkantstrøk. Jeg har en mistanke om at svært mange av de innvendinger som er kommet i forbindelse med distriktsutbyggingen er basert på slagord-løsninger — ikke på løsninger. Det er ikke noen enkel sak å løse. Jeg har foretatt en liten privat beregning over hva det vil koste i jordbrukssektoren, i bygningssektoren, om hva det vil koste å dekke den nye universitetsbyen Tromsø med melk. Jeg er kommet til et beløp på mellom 200 og 300 millioner kroner. Så mye vil en ganske liten del av distriktspolitikken kreve av midler. Jeg er sikker på, at hvis vi skal gjøre en innsats i distriktspolitikken som monner noe, vil det gå ut over de samme folk i distriktet som egentlig skulle støttes. Jeg er ikke så helt sikker på om de vil akseptere det når det kommer til stykket. Jeg er enig i det Reulf Steen sa om ideologi, men når det blir sagt at flertallet ikke må opptre slik at de vil presse mindretallet ut av partiet, at det går an for et mindretall å presse oss som tilhører flertallet ut. Dersom de som tilhører mindretallet fortsetter å operere som de har gjort hittil, så vil jeg for min del si at det er en måte som jeg føler meg forsvarsløs mot. Den har nemlig ikke med sak å gjøre. Jeg håper at de som føler seg forpliktet til å gå mot regjeringen og partiet i tida fram til folkeavstemningen, at de tar hensyn til at også vi har en mening om denne saken, — vi som gjerne vil fortsette i partiet.

Sture Arntzen, Sør-Trøndelag, hevdet at mange av våre herreds- og fylkespartier hadde tatt standpunkt før det var lagt fram nødvendig materiale, slik det var lovet på forrige landsmøte. En slik behandlingsmåte er jeg prinsipielt mot, sa taleren. Saker av mindre politisk betydning kan behandles på en slik måte. Spørsmålet om norsk medlemskap i EF er av stor politisk betydning. Derfor vil den behandlingsmåte som er praktisert, slite unødvendig på samholdet i bevegelsen. Skal man foreta en analyse av behandlingsmåten, må en stille spørsmålet: Hva er egentlig foregått på årsmøtene i fylkespartiene? På alle disse årsmøtene har vi fått tilslutning til EF, men vi har også fått relativt store mindretall, som har gått mot norsk tilslutning. Disse store mindretall viser absolutt at motstanden mot EF er betydelig innenfor arbeiderbevegelsen. Hvis de sentrale myndigheter i partiet, som Sentralstyret og Landsstyret, overser dette og handler som om enigheten er større enn den egentlig er, vil vi igjen sette samholdet i partiet på en alvorlig prøve. Ut fra disse betraktninger er det min erfaring at de sentrale partiinstanser ikke har vist den storhet som trengs ved behandlingen av en sak av så store politiske perspektiver. Min konklusjon må bli at partiet ikke må binde noen av sine stortingsrepresentanter til et bestemt standpunkt. Stortingsrepresentantene må få stå fritt til å vurdere utfallet

av folkeavstemningen, og ut fra sin vurdering avgjøre hvordan de skal stemme ved den endelige behandling i Stortinget.

Berit Aarsland, Oppland: Tanken om et sterkere samarbeid i Europa er ikke ny. Den ble drøftet første gang etter den første verdenskrig, men det var først etter den annen verdenskrig at vi fullt ut forsto at det var nødvendig å samarbeide for å unngå en ny ødeleggende krig. Jeg vil gå tilbake til 1945. Da ble De forente Nasjoner dannet og en rekke særorganisasjoner under denne. Det var mange som hadde store forventninger til FN og håpet at denne organisasjon skulle føre til et samarbeid som ville omfatte hele verden. Men det var visse motsetningsforhold og det var vanskelig å bli enige om en felles politikk. Og i dag tar FN og dens underorganisasjoner for en stor del av utviklingslandenes problemer. Jeg vil kort nevne Marshall-hjelp og Marshall-plan, hvor de vest-europeiske land og deriblant Norge ble med i en samarbeidsorganisasjon og et europeisk gjenreisningsprogram og fikk økonomisk hjelp fra den amerikanske regjering. Seks land i Europa ønsket et mer forpliktende og nærmere samarbeid, og i 1957 ble så Roma-traktaten undertegnet. Ved at statene i Europa lever i fredelig sameksistens kan man også gå sammen om å løse en av de store sakene i vår tid, nemlig forurensningen. Kommisjonen la i 1971 fram en samlet plan for Fellesskapet. Handlingsprogrammet omfatter mange punkter, bl. a. fellesbestemmelser rettet mot helseskadelige forurensninger og støtte til regionale tiltak mot forurensninger. Dette ut fra synet om at forurensningene ikke stanser ved grensene og at det er nødvendig med internasjonalt samarbeid hvis kampen mot forurensningene skal bli effektiv. Og noe som også er meget alvorlig er havforurensningen, da havene jo til slutt er de som mottar de siste utslipp fra elver og innsjøer. Det er bare gjennom et forpliktende internasjonalt samarbeid at miljø- og forurensningsproblemene kan løses. I de senere år er miljøvernspørsmålene gitt høy prioritet i de fleste EF-land. Roma-traktaten inneholder ingen spesielle bestemmelser om miljøvern. Traktaten kan brukes som hjemmel for bestemmelser mot forurensninger. Norge har sin naturlige plass i Det Europeiske Fellesskap. Ut fra det synet bør vi arbeide for et forent Europa og senere for et samarbeid i en mer global sammenheng. Arbeiderbevegelsen må nå som tidligere gå aktivt inn for et økonomisk og politisk samarbeid over grensene, som kan sikre fred, motvirke økonomiske kriser og utjevne kløften mellom rike og fattige land og folk.

Egil Ranheim, Buskerud: Jeg tror at et medlemskap i EF vil gi oss større muligheter til industriell vekst og et bedre grunnlag til å føre de samfunnsreformer vi står foran videre. I diskusjonen om

den økonomiske side av saken har det ofte vært at f. eks. tollbelastningen har liten betydning for vår industri. Den er kanskje ikke av den aller største betydning for spørsmålet om vurderingen av det totale resultatet, men jeg kan ikke være enig i at man stiller opp problemet på den måten at en sammenlikner tollbelastningen med den totale eksport, som også vil belaste varer som ikke er belastet med toll. En kan likevel ikke se bort fra at det er flere av våre viktigste eksportnæringer som har en tollbelastning som svarer fra 40 og opptil 100 prosent av arbeidslønningene. Selv om det er klart at man har en tollbelastning av denne størrelsen har det stor betydning for de bransjene det her er snakk om. Det gjelder f. eks. treforedlingen som har like stor tollbelastning som arbeidslønningen. I det tilbudet som er lagt fram i frihandelsløsningen for Sverige er det regnet med en tollavtrapping på 12 år. Det er selvsagt gjort for ikke å skape for store vanskeligheter for EF's egen treforedlingsindustri. Det er vel innrømmet av alle at vi vil få betydelige fordeler av medlemskap hvis vi makter å videreforedle våre halvfabrikata. Ved en bedre utnyttelse av råstoffet vil vi få større valutainntekter og flere arbeidsplasser. Det er blitt hevdet at vi selv kan forbruke de produkter som vårt skogbruksgrunnlag gir dekning for, men hvis dette skal bli realisert, vil jeg peke på at vi da vil stå overfor enda større strukturvansker enn vi hittil har hatt. Vi har et forbruk på omkring 70 000 tonn avisepapir, mens vi produserer ca. 500 000 tonn. Vi måtte 20-doble vårt forbruk av avisepapir.

DET BLE VEDTATT Å AVBRYTE FORHANDLINGENE

Ragnar Juell Morken, Hordaland, foreslo at man avbrøt møtet nå og heller holdt på én time lenger i morgen. Han tok opp dette forslaget av hensyn til de talere som skulle ha ordet. Det er ikke lett å snakke under slike forhold som det er i salen nå.

Alf A. Øverli, Nordland, støttet Morkens forslag.

Dirigenten mente at vi burde fortsette til kl. 23.00, hvis vi skulle bli ferdige til skikkelig tid lørdag.

Det ble foretatt votering og Morkens forslag ble vedtatt med stort flertall.

Møtet sluttet kl. 21.40.

Formiddagsmøtet lørdag 22. april 1972

Landsmøtets annen dag tok til kl. 9.30 etter at de fleste av deltakerne hadde deltatt i høytideligheten ved avdukingen av minnesteinen over Martin Tranmæl — en begivenhet som er omtalt i innledningen av protokollen. Dirigent: *Tor Aspengren*.

PROTOKOLLKOMITÉENS INNSTILLING VEDTATT

Protokollkomitéens formann, *Finn Kristensen*, refererte protokollkomitéens innstilling, sålydende:

Protokollkomitéen har i møte i dag den 22. april 1972 gjennomgått protokollen fra landsmøtets forhandlinger for første dag, fredag den 21. april 1972.

Protokollen omfatter formiddagsmøtet, ettermiddagsmøtet og kveldsmøtet.

Komitéen har ingen merknader til protokollen, som er ført i samsvarende med vår alminnelige organisasjonspraksis.

Protokollkomitéen anbefaler for landsmøtet at protokollen godkjennes.

Oslo, 22. april 1972.

FINN KRISTENSEN,
formann.

BJØRG JOHANSEN

ANNE LISE ABRAHAMSEN

PER SVENDSEN

JOHN S. EPELAND

ØIVIND HVATTUM,
sekretær.

Protokollkomitéens innstilling ble godkjent uten merknader.

DEN FORTSATTE DEBATT

Dirigenten opplyste at det gjensto ca. 50 talere på talerlisten.

Egil Gullvåg, Sør-Trøndelag: Vi hørte i går med andektighet på Einar Gerhardsen. Jeg er glad for at han sa det han sa. Vi bør alle bestrebe oss på å unngå en utvikling, som gir partiet varige sår. Når det er sagt, vil jeg også føye til, at mye ville være oppnådd om vi kunne få satt en stopper for den myten som forsøkes skapt om at markedssaken ikke har fått en tilfredsstillende behandling i Arbeiderpartiet. Er det noe parti som har behandlet markedssaken på et saklig plan og som har latt alle meningsnyanser til uttrykk, så er det etter min mening Arbeiderpartiet. Hvem er det i grunnorganisasjonene, på distriktsorganisasjonsmøtene som ikke har fått komme til orde? Og er ikke også partipressens behandling av den meningsbrytning som har funnet sted, et klart bevis for den viljen til en åpen og balansert utveksling av synspunkter? Selvfølgelig er dette en vanskelig sak og en alvorlig sak, men like selvfølgelig er det at Det norske Arbeiderparti ikke kan skyve fra seg det ansvaret det har som regjeringsparti og som det uten sammenlikning største parti i vårt land. Det er — og det vil jeg gjerne ha sagt — en umåtelig styrke for vårt parti at vi har hatt og har en ledelse som har holdt en klar og konsekvent linje i samsvar med de vedtak som landsmøtene har gjort når det gjelder utviklingen av det vi etter hvert har kalt Europa-politikken. Bjørn Tore Godal stilte i går spørsmålet hvorfor næringslivsorganisasjoner som Industriforbundet, Rederforbundet, Handelsstanden er så entusiastiske for EF. Jeg synes dette er et lite interessant spørsmål for oss, og jeg vil gjerne slå fast at ingen skal bindes av det selskapet en befinner seg i, verken motstandere eller tilhengere av EF. Det spørsmål som teller for oss, det er hva Arbeiderpartiet vil bygge en eventuell tilslutning til medlemskapsalternativet på. I landsmøtevedtaket av 1971 understrekes det at partiets endelige standpunkt må være forankret i partiets prinsipper og program og at vi i samarbeid med meningsfeller i andre demokratiske land, må fortsette arbeidet for å få utarbeidet et sosialistisk Europa-program. Det må danne grunnlaget for å få virkeliggjort et Europa preget av den demokratiske sosialismens prinsipper. Jeg tror ingen av de næringslivsorganisasjoner som er nevnt og heller ikke Høyre for den saks skyld, vil gå med på å underskrive *denne* målsettingen for Europa-politikken. Men for Arbeiderpartiet må det være klart at vårt parti må bygge sin politikk på partiets premisser. Det eneste realistiske samarbeidsalternativ vi har i dag, ligger i en medlemskapstilknytning til Felleskapet, og jeg er glad for at partiformannen i sin tale i går igjen

så sterkt understreket at et slikt valg ikke innebærer at vi kaster vrak på samarbeidet i Norden. Motstanderne av samarbeidet har brakt inn i debatten spørsmålet om Regjeringen vil stille kabinettspørsmål på EF-saken. Om dette vil jeg si: Det er det norske folk som i virkeligheten avgjør vårt lands forhold til Fellesskapet i Europa. Uansett utfallet av folkeavstemningen må resultatet få avgjørende innvirkning på Stortingets endelige beslutning. Det vil ikke bli godtatt — tror jeg — at Stortinget går på tvers av flakmeningen. Og Regjeringens forslag går ut på at Norge skal slutte seg til EF. Dersom en folkeavstemning går Regjeringen imot og Stortinget lar det være utslagsgivende for sitt standpunkt, da kan det etter min oppfatning ikke få noen annen konsekvens enn den at Regjeringen leverer sin avskjedssøknad.

Ingrid Sandvik, landsstyret, ville, når det var så begrenset tid, frafalle.

Andor Normann, Hedmark: Det norske Arbeiderparti har alltid handlet ut fra sitt grunnsyn, og det er ikke noen selskapshund som andre kan ta i sin favn. Arbeiderpartiet har formet det moderne Norge. Mye er oppnådd, men mye er igjen. Vi har kjempet for at Norge skulle få sikkerhetspolitiske løsninger som var akseptable. De som var motstandere da, finner vi stort sett blant de som er motstandere av EF. Vi kjempet for NORDØK i 50-åra, men vi fikk sånn motstand at vi måtte oppgi disse planer. Likevel blir det av dem som den gang var motstandere av NORDØK, framstilt som om dette er mulig. Vi vet at dette ikke er realisme i dagens politikk. Arbeiderbevegelsen møtte også motstand da det gjaldt å etablere EFTA-samarbeidet i 50-åra. Et klart mønster synes jeg avtegner seg når en ser på den EF-motstand en møter i Norge. Vi har de som heller ser at Norge blir tilknyttet østover i sterkere grad enn tilfellet er i dag. Vi har nasjonalister som nærmest betrakter oss som en egen rase, som en egen nasjon, som bør avstenge oss fra verden rundt oss. Jeg vil også føye til at vi har utopiske sosialister blant motstanderne, som mer handler ut fra hypoteser enn ut fra realiteter. Vi har også de som er skremt inn i motstandernes rekke, fordi det er drevet en skremelspropaganda om Europa, som jeg synes savner ethvert grunnlag. Jeg vil si, at arbeiderbevegelsen har et spesielt ansvar til å gi en god og nøktern informasjon, og dette ansvar har også AUF. Jeg synes AUF er kommet mye i utakt med arbeiderbevegelsen for øvrig. Heldigvis vet vi at en stor del av norsk arbeiderungdom ikke støtter opp om det syn som AUF har. Jeg synes AUF er blitt en snill selskapshund for Hans Borgen og Reidar Larsen, mens de biter sine egne for åpen scene. Jeg håper at vi kan få slutt på de tilstander som her eksisterer, og jeg ser også at noen

i AUF's sentralstyre nå tar helt andre standpunkter enn det som har vært vanlig fra AUF i den senere tid. Jeg håper at hele Sentralstyret i AUF kan endre sin stilling nå.

Svein Agnalt, Østfold: Arbeiderpartiets ledelse og landsmøtet har sitt standpunkt, men også AUF har *sitt* standpunkt. La oss stå på det. Det har vært nevnt at AUF ikke skal ha noen støtte rundt i distriktene. Jeg vil bare understreke at et enestemmig distriktsmøte i Østfold, sluttet opp om den politiske linje som Fylkingen har lagt opp til. Så vil jeg gjerne si noe om dette med lojalitet. Jeg finner det riktig at dette landsmøtet slutter denne debatt med å ta et vedtak. Arbeiderpartiets velgere har krav på et råd, men la det bli et råd. La det bli et råd som gir plass for et annet synspunkt. Konsekvensen av dette må også bli at Arbeiderpartiets regjering *ikke* setter sin stilling inn på markedssaken. Det ble før vi overtok regjeringsansvaret sagt fra flere hold at Arbeiderpartiet som politisk ansvarlig parti hadde sin selvfølgelige plikt i enhver situasjon å være beredt til å påta seg regjeringsansvaret. La det være utslagsgivende også etter en eventuelt tapt folkeavstemning.

Liv Østlie, sentralstyret: Jeg er ikke tilhenger av en ensidig sektortenkning, og aller minst i en så alvorlig og infløkt sak som dette. Jeg har da også alvorlig prøvd å komme fram til en helhetsvurdering, og enda med atskillig optimisme i behold når jeg sier ja til norsk medlemskap i EF. Oppfatningen innen den yrkesgruppe jeg representerer, er kanskje heller ikke så massiv og ensidig negativ som jordbruksorganisasjonene selv gir uttrykk for. Men ingen må tro at det er med lett hjerte jeg nå etter 25 års arbeid i Norsk Bonde- og Småbrukarlag stiller meg selv mot muren, men jeg tør i et hvert fall ikke ta ansvaret for å sette småbrukerne utenfor det jeg mener tjener næringen og mine gamle venner best. Jeg må innse at vi kan ikke leve alene av jordbruket i dag. Ut fra bygdesamfunnets og jordbrukets interesser finner jeg det helt avgjørende for mitt standpunkt, at forhandlingsresultatet gir en god løsning for alle næringer. Et levende bygdemiljø er også interessant i en levedyktig industri med økonomisk stabilitet og trygge arbeidsplasser, ikke minst fordi nesten $\frac{2}{3}$ norsk jordbrukere eller ca. 100 000, har arbeid utenom bruket. Og særlig for småbrukerne er det av viktighet at de fortsatt har mulighet for deltidsarbeid og yrkeskombinasjoner. Og jordbrukerne i Norge er jo også den første yrkesgruppe som EF har garantert at levestandarden skal opprettholdes for. Den spesielle jordbruksprotokoll som er en del av tiltredelsestraktaten gir da også garantier og særordninger av varig og etter mitt syn fortsatt mulighet for nasjonal styring av jordbrukspolitikken ut fra hovedmålsettingen i stortingsvedaket i 1965.

Og forhandlingsformen mellom organisasjonene og staten kan opprettholdes, og våre viktigste tilskottsordninger fortsette. Kan vi så få et mer variert næringsgrunnlag i våre bygdesamfunn gjennom industri med adgang til større markeder uten tollmurer og nye tilbud for både deltids- og helårsarbeid, så tror jeg ikke at strømmen til sentra og takten i nedleggelsen av bruk vil øke vesentlig ut over de 5000 bruk som er nedlagt bare i løpet av de siste år, eller vel 20 000 i den siste perioden mellom jordbrukstellingene, altså 10 år. Både ut fra økonomiske nyttehensyn og med hensyn til menneskelig trivsel, så mener jeg at et utvidet samarbeid også lettere vil gi muligheter for helhetsløsninger for større trengende oppgaver som miljøvern, distriktsutbygging og bosetting. Derfor har jeg tiltro til framtida, ikke minst fordi jeg ser det forpliktende samarbeid mellom nasjonene som en fredsfremmende faktor. Derfor vil jeg helt til slutt si: Var frykten for det ukjente mindre, tilliten og selvtiliten større, kjente vi røttene i norsk kultur og norsk jord tilstrekkelig sterke og rotfestet, da tror jeg også at vi ville finne grobunn og nye vekstmuligheter i Det Europeiske Fellesskap.

Johs K. Hansen, Aust-Agder: Det er først nå — 10 år etter at dette med EF kom opp — at folk begynner å resonnerer over tingene og blir engstelige. Det er forståelig når debatten føres med de virkemidler som brukes av enkeltpersoner, organisasjoner og partier. Spørsmålet er: Fullt medlemskap eller handelsavtale. Et nesten enstemmig Storting har nesten enstemmig vedtatt at vi skal søke fullt medlemskap. Nå er dette gjort, men enda er det noen som sier — også innen våre rekker — at vi skulle ha utredet mulighetene for handelsavtale. For å få vite fullt ut hva en handelsavtale vil bety for Norge, måtte det vel forhandles om dette også, og det er ikke mulig. Men blir det ikke flertall for medlemskap ved folkeavstemningen og i Stortinget for EF, vil Borten & Co. få full anledning til å prøve det alternativet. Det hevdes fra de som er imot norsk medlemskap, at en handelsavtale vil være bedre for Norge enn medlemskap. Norge vil da stå friere og vi slipper å avgi suverenitet, og vi kan bruke de virkemidler i styringen og utviklingen av landet vi måtte ønske. En slik tankegang synes jeg ser bort fra videre utvikling i Norge og EF og i verden for øvrig. Men utviklingen på alle områder vil fortsette i Europa og resten av verden, og da kan det være en fordel å være med i denne utviklingen både på det økonomiske og politiske område samt alle andre områder som bør løses i fellesskap. Gjennom fullt medlemskap er vi sikret en slik deltakelse, ved at vi får delta i det regionale arbeid om disse problemer i Vest-Europa. Motstanderne av EF hevder at norsk industri vil klare seg godt ved en handelsavtale fordi vi på denne

måten vil kunne beskytte vår svake industri. Dette mener jeg ikke kan være vel gjennomtenkt. En må være klar over den generelle beskyttelsesklausele i EF's avtaleverk når det gjelder handelsavtaler som gir EF ensidig rett til å fravike bestemmelsene og til å gjeninnføre beskyttelsestiltak, dersom det oppstår markedsforstyrrelser innen fellesskapet. Dette synes jeg det er meget viktig å merke seg, for å basere seg på en handelsavtale for Norge, er å basere seg på meget tvilsomme framtidsutsikter. Vårt lands økonomi er helt avhengig av den eksport vår industri kan framskaffe. Dette, sammen med vår skipsfart, er avgjørende for vår velstand, sysselsetting og vår framtidige utvikling. Stiller vi oss utenfor EF ved en handelsavtale, vil vi ha små muligheter for å kunne ivareta vår skipsfart. Det landsmøtevedtak som vi i dag skal gjøre, vil ikke kunne binde noen innen Arbeiderpartiet. Folkeavstemningen er jo hemmelig, så enhver vil stå fritt, men — og det er viktig — vedtaket er Arbeiderpartiets syn, og Bratteli er nødt til å ta hensyn til dette hvis folkeavstemningen går mot norsk medlemskap i Fellesmarkedet. Det skulle ikke være nødvendig med noe kabinettsspørsmål overfor velgerne, men sier de nei, må det straks, uten å vente på Stortingets behandling, komme en ny regjering utgått fra de grupperinger som vil ha en handelsavtale. Bratteli må ha samme rett som Borten til å kunne gå når forutsetningene for å sitte ikke lenger er til stede.

Ragnvald Myrvang, Troms, sa at når han hadde bestemt seg for å stemme mot medlemskap i EF, kom det først og fremst på grunn av forholdet til fiskeriene. Fiskerne har jo alltid måttet slite med usikkerhet i sitt yrke. De har alltid stått overfor hvorvidt det var fisk nok på feltet til at det kunne bli lønnsom fangst, og i tillegg har man måttet stri med værforholdene. Når det gjelder fiskebestanden, har man kunnet fornemme et betydelige oppsving i et hvert fall i kystfisket, etter at 12-milsgrensen ble fastsatt. At det knytter seg særlig stor interesse til det punkt i fiskeriatvaten må ingen bli forbauset over. Og jeg som en gang har vært fisker og mener å kunne kjenne til forholdene, blir slettes ikke forbauset over det. Såvidt jeg forstår, er det ikke noen garanti i fiskeriatvaten vi fikk i Brussel for 12-milsgrensen utover 10 år, og mine vurderinger er ikke bare grunnet på mitt skjønn, men hva framtredeende eksperter er kommet til. Tapet av fiskeretten ved våre kyster vil kunne resultere i avfolking på store områder av kysten, der fisket og fiskeforedling og service for fiskerflåten er hovedvirksomheten. For Nord-Norge er bosettingsgrunnet alt så spinkelt, at noen svekkelse ikke kan tåles utover den som man kan få til enhver tid. For et utkantland som Norge, vil en slik utvikling være en for

kostbar pris for et medlemskap i et Fellesskap av nasjoner som ligger så sentralt i Europa i forhold til oss.

Det har vært hevdet at Arbeiderpartiet i de tre nordlige fylker har uttalt seg for medlemskap i EF. Jeg vil tillate meg å ta en viss reservasjon når det gjelder Troms. Så vidt jeg husker, ble årsmøtet holdt 15. og 16. januar. Det var alt for tidlig til å votere over realiteten om medlemskap eller ikke. Det man voterte over var å gi Regjeringen anerkjennelsen for måten hvorpå forhandlingene var ført på, at det skulle gis en skikkelig informasjon til alle husstater og man oppfordret alle til å sette seg inn i saken. Selv dette var det for øvrig flere som stemte mot. Og jeg må vel også tilføye at vår møteprotokoll ble i et hvert fall ikke ført på fransk, så det skulle ikke være vanskelig å forstå den. Om kabinettspørsmålet vil jeg si, at det vil bare bli oppfattet som utilbørlig press på partiets velgere til å se bort fra sakens realitet og stemme for å redde Regjeringen. Jeg synes saken er for spesiell og infløkt til at man skulle gå fram på en slik måte. Det norske folk vil forstå at Regjeringen sitter selv om det skulle bli flertall for nei til medlemskap, og jeg håper og tror at vår forfatning også vil tillate at den gjør det.

Andreas Cappelen, regjeringen: Man er kommet inn på sakens behandling i partiet. Under debatten i går, nevnte Kokkvoll fra Oslo at fra et bestemt lag, hvor flertallet i laget var mot medlemskap i EF, var det innstilt og senere valgt en representant som var for medlemskap til dette landsmøtet. Jeg forsto ham slik at det skulle være noe galt med det. Det er også fra annet hold gjort forsøk på å undergrave dette landsmøtets politiske autoritet i EF-saken. Dette forsøk skal ikke lykkes. Vi vet at det fra alle fylkespartier er valgt representanter både for flertalls- og mindretallsoppfatningen. Flertallet i fylkespartiene har ikke valgt bare tilhengere. De kunne ha gjort det, men gjorde det ikke. Dette landsmøtet gir et speilbilde av partiorganisasjonenes holdning. Flertallet i partiet har ikke opptrådt fraksjonelt, ikke utelukket mindretallet fra sin forholdsmessige representasjon. Vi må selvsagt alle akseptere at i denne sak er ulike oppfatninger, men partiet som parti har med dette landsmøtevedtak sitt standpunkt. Det må bli bindende for partiets representanter i de organer hvor saken senere skal avgjøres. Men alle vil måtte akseptere folkeavstemningen. Det er det særlige ved denne saken. Den parlamentariske situasjon etter folkeavstemningen vil først og fremst var karakterisert ved at vårt parti har 74 representanter i Stortinget med det ansvar for norsk politikks framtid også etter folkeavstemningen og det innebærer. Hvis vi skal vinne valget i 1973, er det sagt, og det er fra mindretallsrepresentanter sagt, at da skal vi stå samlet. Jeg vil si, at dette er i og for seg ikke noe problem

for de som i dag utgjør flertallet. Problemet må vel først og fremst være et problem for mindretallet ut fra et partimessig synspunkt. Personlig er jeg sikker på at problemet ikke er vanskeligere enn at det blir løst. EF-debatten har utløst en ideologisk debatt i partiet, og denne ideologiske debatt bør fortsette i partiet også etter at EF-saken har fått sin løsning. Ikke minst vil vi trenge den om og når vi kommer med i EF. Og det vil ikke forbause meg, partifeller, om særlig partiets unge medlemmer hvorav mange nå går mot, om kort tid vil finne sin plass i et aktivt politisk og ideologisk arbeid, på linje med de ungsosialistiske krefter i Europa, som i dag kjemper for en sosialistisk politikk i og innenfor Det Europeiske Fellesskap. Det er min overbevisning at det er her og nettopp her en får arenaen for politisk aktivitet med perspektiv, for internasjonalt samarbeid med sikte på å finne løsningen i de mange og meget brennende samfunnspolitiske problemer som vi kjemper med i alle demokratiske land. Her vil ligge en utfordring — ikke minst for de unge, som vil gå aktivt inn for å løse problemer. Ideologien skal være et redskap for å løse oppgaver som reiser seg i det levende liv. Består ikke ideologien denne prøve, ender den i teologi, i skriftfortolkning og politisk isolasjon. Jeg taler med litt erfaring om dette. Jeg tilhørte i mine første aktive ungdomsår en politisk gruppe som var sterkt opptatt av ideologiske problemer, men denne gruppe endte i politisk isolasjon. Den brøt imidlertid ut av denne isolasjon da den ble stilt overfor en stor politisk utfordring som meldte seg i den tid. Det er sagt at EF — også det utvidede EF — vil bli en maktblokk som vil skape nye konfrontasjoner i verden. Det er ikke riktig. Det at de vest-europeiske land søker å løse sine egne problemer, skaper ikke nye konfrontasjoner. Tvert om. Et Europa splittet i nasjoner, betyr i vår tid en «balkanisering» av Europa med uro og usikkerhet. Det nye Europa inntar ikke en isolasjonistisk holdning. EF-landenes første oppgave er imidlertid å bringe orden i sitt eget hus. Vi hører med i dette huset — til ondt, men også til godt.

Harald Mikaelsen, Oslo, var overbevist om at statsråden var ledet av ønsket om å gjøre gode gjerninger. Det hindret imidlertid ikke taleren i å være uenig med ham på mange punkter. Han ville forkorte sitt innlegg ved å gi støtte til Torbjørn Berntsen, Brynjulf Bull og Godal. Samtidig ville han nytte høvet til å takke Nordli og Gerhardsen for deres innlegg til forsterkelse og utvidelse i det norske samfunn. Jeg har, fortsatte Mikaelsen, en følelse av at til og med partiets formann har en nesten religiøs tro på, at medlemskap i EF vil medføre innsprøyting av økonomi fra de seks til de mest trengende områder i Norge. Jeg tror det er nødvendig i denne situasjon å si at løsningen av Norges produktivitetsproblemer ikke det minste

affiseres av debatten om fullt medlemskap i EF. Likeledes tror jeg det er nødvendig å si at Norges politiske utvikling, som er forutsetningen for all annen utvikling, ikke på noe punkt er et markeds-spørsmål. For 15 år siden var jeg på et kurs på Leangkollen, med på en uttalelse om at de kommunale etaters produktivitet står i søkelyset. De kommunale tjenestemenn har den erfaring og innsikt som skal til for å løse kommunenes produktivetsproblemer. På den kommunale arbeidsplass jeg er, har vi på de tre siste årene fordoblet vår produktivitet, med det resultat at vi er utskjelt på det groveste både politisk og faglig og er møtt med mistenksomhet og uten den støtte som vi politisk og faglig kunne vente oss. Gang på gang har Arbeiderbladet gitt plass til SUF's infiltrasjon i den kommunale virksomhet uten å løfte fingeren for den lange rekke representanter fra vårt parti som har påtatt seg oppgaven å representere menneskenes behov i kommunene. Å underlegge seg Fellesmarkedets smalsporete markedspolitikk er etter mitt syn å se bort fra vår viktigste oppgave i dag, nemlig å utvikle og frigjøre Norges virkelige produktivitet. Det norske Arbeiderparti har i samarbeid med Landsorganisasjonen ført vårt land dit vi står i dag. Ingen avbrudd av en borgerlig regjering endrer dette faktum. Vår tid og det moderne velferdssamfunn krever nye politiske initiativ og perspektiver for å engasjere nasjonen i sin virkelige skaperevne. På denne bakgrunn anser jeg dette spørsmål om fullt medlemskap i EF som et sekundært spørsmål og må stemme imot. I vårt parti og i Landsorganisasjonen har vi organisert det beste i vårt folk, og dette er Norges virkelige valuta.

Eva Mathisen, Oslo: Den sosialdemokratiske forening er en av de eldste foreninger i arbeiderbevegelsen. Den fatter ikke resolusjoner, kanskje fordi alderen har lært den at en sak har minst to sider. Jeg er og har vært usikker. Vi vet for lite om framtiden. Det kan bare bli hypoteser. Derfor er jeg redd, redd først og fremst for ungdommen som skal gå skrittene framover. Det ser ikke ut til å bekymre dem i noen grad enten vi tar et skritt fram eller ett tilbake. Gudskjelov for det. Ungdom skal og må være optimistisk. Derfor ser de ikke svart på en framtid utenfor EF. Et sosialt, kapitalistisk EF kan like godt utvikle seg i en kapitalistisk retning. Jeg er av den oppfatning at Norge kan gjøre lite fra eller til mot kapitalkreftene. I dag har vi Brandt, men hvem har vi i morgen. Det er blitt sagt at hvis vi ikke kommer inn i EF, blir det vanskelig å bevare freden. Jeg er redd vi her på Bjerget overvurderer vår betydning og at vi glemmer at vi har to andre fredsbevarende organisasjoner — FN, og jeg vil tilføye også muligens NATO. Jeg er også skuffet over Arbeiderbladets overveiende ensidige informasjon. Vi er blitt lovet

demokratisk informasjon, men med min beste vilje kan jeg ikke kalle det det. Jeg vil ikke gå så langt som å kalle det indoktrinering, men en lang tid hadde i et hvert fall jeg personlig følelsen av det. For øvrig vil jeg si meg enig med stortingsmann Einar Førdes synspunkter når det gjelder det politiske aspekt. Jeg mener at et nei til EF er et ja, ikke bare til Vest-Europa, men til alle land i verden.

Kjell Knutsen, Akershus: Etterkrigstiden har vært en rik periode for det norske folk, hvor det har vært gjort mye for å skape trygge kår for alle. Det norske Arbeiderparti har ikke minst vært med på å prege denne periode, takket være et realistisk syn på den virkelighet som har omgitt oss. At reformene er gjennomført under sterk borgerlig uvilje og også under sterke anklager fra kommunister og folkesosialister på det grunnlag at vi ikke har vært sosialistiske nok, hører også med i bildet. At det i denne saken er flere syn innad i vårt parti, er ikke vanskelig å forstå, og det er plass til det. Men bildet blir noe annet når det gamle bondepartiet sammen med kommunister og folkesosialister nå slår ring om det samfunn som er skapt av Arbeiderpartiet, og som opp gjennom etterkrigstiden bare har hatt forakt for. Det innbyr ikke etter min oppfatning til å bli betatt av denne smiger. Det standpunkt vi må ta og som vi må fatte på dette landsmøtet, er etter mitt syn dårlig egnet til en konkurranse om hvilket standpunkt som er mest sosialistisk. Vi står overfor et Europa som er under forandring. Det går ikke an å stå stille. Situasjonen krever i alle fall en handling. Det er etter min mening en ønskedrøm å tro at det fins en fredet plett der man uforstyrret kan dyrke sosialistiske prinsipper. Uforstyrret kan det i et hvert fall ikke bli når alternativet er å gå inn i en handelsavtale eller en frihandelsordning med det Europa som på prinsipielt sosialistisk grunnlag her skildres med forakt. Arbeiderpartiet skal og må bære med seg sine sosialdemokratiske prinsipper inn i et eventuelt europeisk fellesskap, og her, på samme måte som i vårt eget land, må vi kjempe fram våre idéer, i samarbeid med likesinnede faglige og politiske krefter i Europa. Det ligger i vår sosialdemokratiske holdning og grunnprinsipper at våre tanker og idéer tåler å bli belyst innenfor demokratiets spilleregler. Vi har tro på våre sosialdemokratiske idéers gjennomslagskraft i forhold til en borgerlig kapitalistisk utvikling. På den annen side forkaster vi isolasjon, vi forkaster autoritære styreformers for å beskytte våre idéer. Jeg håper og tror at også vår ungdomsbevegelse i sterkere grad vil se utviklingen i Europa som en utfordring, til sammen med sosialdemokratiet her bidra til å forme den verdensdel vi i alle fall vil være en del av. Den viktige avgjørelse vi står foran, vil i sin tid få sin historiske dom. Om motstanderne får rett i at Fellesskapet ut-

vikler seg til et rent kapitalistisk samfunn, vil det etter mitt skjønn representere en fare for hele Europa. Et slikt perspektiv ville etter mitt syn betinge et skarpt engasjement for å bekjempe det. Det kan vi bare gjøre innenfor EF. La oss ikke få den historiske dom at Arbeiderpartiet sto med ryggen til utviklingen.

REISEKOMITÉENS INNSTILLING

Formannen i reisefordelingskomitéen, Alf A. Øverli, la fram innstillingen, som var slik:

Reisefordelingskomitéen har avsluttet sitt arbeid, og har i møte i dag vedtatt å gi følgende innstilling for landsmøtet:

Samtlige representanter til landsmøtet har møtt fram, og alle deltar i Reisefordelingen.

I henhold til partiets lover § 7, punkt 6, har komitéen godkjent billettutgifter til båt, buss og 2. klasse jernbane for korteste reiserute. Dessuten har komitéen, i likhet med hva som var tilfelle ved forrige landsmøte, godkjent utgifter til soveplass i de tilfelle det har vært naturlig å reise med natt-tog. Videre har en godkjent flybillett for representantene fra de tre nordligste fylker.

Reisefordelingen utgjør kr. 147.000 pr. representant, og komitéen ber landsmøtet om fullmakt til å foreta reiseoppgjør etter ovenstående innstilling.

Oslo, den 22. april 1972.

I REISEFORDELINGSKOMITÉEN:

Alf A. Øverli/s/ formann.	Kåre Håverstad/s/	Jorun Fornes/s/
Magnus Nilsen/s/	Hilda Løvlien/s/	Rolf Jørgensen/s/ sekretær.

Innstillingen ble godkjent.

Lars Holen, stortingsgruppa: Ledelsen av partiet og regjeringen blir kritisert for sitt standpunkt også av partifeller. Hva er det så Regjeringen har gjort? Jo, den har oppfylt Stortingets vedtak om å søke medlemskap i EF. Noe annet ville den ikke ha kunnet gjøre. Da ville den i tilfelle ha gått ut over det mandat den har fått av Stortinget, og det ville også ha vært i strid med vårt partiprogram. Hvis resultatet av medlemskapsforhandlingene ikke godtas av flertallet av det norske folk ved folkeavstemningen, så må man være

klar over at det er ikke bare Regjeringen som får vanskeligheter, men hele det norske folk som vil komme i et merkelig lys blant de andre land i Europa. For på forhånd var så meget klarlagt ved innledningen av forhandlingene, at det innebar et forpliktende samarbeid over landsgrensene. Og hvis vi etterpå kommer og sier til disse landene at vi ikke vil være med, da må vel de tro at innmeldelsen ikke var alvorlig ment. Kan en regjering som har lagt ned så mye arbeid og alvor i en sak som denne, en regjering som er gått ut fra et parti som har hatt denne saken på sitt program i en årrekke og som faktisk har oppnådd et forhandlingsresultat som på flere områder er bedre enn det en ventet på forhånd, plutselig gjøre helomvending? Alle som har sin sans for politiske realiteter i behold, vet at dette går ikke an. Enhver som har noen livserfaring bak seg, vet hvordan forholdene var i 1930-åra, da landene i Europa eksporterte kriser, handelskriger, valutavansker og arbeidsløshet til hverandre. Vi som opplevde denne tiden ønsker den ikke tilbake. Når jeg nevner dette, er det fordi Godal i går var så opptatt av å sikre arbeidsplassene og hindre arbeidsledighet. Jeg vil si at jeg har ikke noe tro på at man oppnår det ved å følge Godals anvisning. Hvilke tiltak ble mest drøftet i 30-åra for å løse de økonomiske vansker og få arbeidslivet i gang igjen? Jeg vil anbefale dere å lese innstillingen fra arbeidsløshetskommisjonen fra 1930, for der vil dere finne de samme intensjoner om internasjonalt forpliktende samarbeid som i Roma-traktaten. Dette burde alle de lese som reiser rundt og bruker Roma-traktaten som den store busemann. Likheten er så slående, at hvis man ikke visste bedre, kunne man tro at de som skrev Roma-traktaten, hadde brukt denne komitéinnstillingen som forbilde, for en finner igjen de samme grunntanker og de samme intensjoner i begge disse dokumenter. I dag er vi kommet så langt at disse grunntanker og disse idéer, som denne komité satte ned på papiret i en krisetid, kan bli en realitet hvis vi vil. Det står opp til oss om vi vil være med og realisere disse grunnleggende prinsipper for samarbeid mellom nasjonene i Europa eller om vi fortsatt vil velge å stille oss utenfor som passive tilskuere. Velger vi å stå utenfor, må vi også være klar over at vi før eller senere må betale den prisen det vil koste. Men det skulle ikke være nødvendig at hver generasjon er nødt til å lære av egen bitter erfaring hva mangel på vilje til samarbeid over landegrensene koster.

Finn Andersen, Oslo, hadde tatt sitt standpunkt til EF på et følelsesmessig grunnlag selv om dette var blitt kritisert av tilhengerne. Han hadde ikke lagt noe større vekt på det økonomiske grunnlag. Hvorfor vil Det norske Arbeiderparti inn i EF for enhver pris? Vi

har mange ganger spurt tilhengerne om hvorfor vi skal inn i EF, men vi har ikke fått svar. Jeg har gitt mitt eget svar, nemlig følgende: Norge har etter krigen gått inn i en rekke internasjonale organisasjoner, også NATO. Denne vår innmelding har ført til den situasjon vi nå er kommet opp i, hvor en må velge for eller mot EF. I 1950 ble det nedsatt et tre-mannsutvalg i NATO som skulle fremme et forslag om et utvidet samarbeid i NATO, som omfattet kultur og økonomisk politikk. Dette strandet inntil diskusjonen i 1963 om EF dukket opp, og som har skapt så store bølger. Jeg mener den prisen vi må betale for medlemskap i EF er for dyr. Og den vil skape stor uro i norsk arbeiderbevegelse. Suverenitetsspørsmålet var for meg i 1948 det første og største argument mot norsk medlemskap i NATO, og dette er like aktuelt for meg i dag. Det forslaget som sentralstyret og landsstyret i dag fremmer, har ikke fått den demokratiske behandling som her er hevdet. Informasjonen har vært ensidig fra Regjeringens side og har ført til vedtak om fullt medlemskap i EF i DNAs og LOs toppledelse, mens medlemmene sier nei. Dette slår sterkest ut i fagforeninger og klubber som Bratteli hevder at han et godt samarbeid med. I min fagforening ble saken behandlet i et årsmøte, to representantskapsmøter og et medlemsmøte, med innledere fra begge sider. Fagforeningen vedtok en uttalelse som går mot medlemskap i EF og konkluderer med at EF ikke er vårt grunnlag for et politisk og økonomisk samarbeid i Europa. Jeg stiller meg tvilende til den påstand at vi, når vi blir medlemmer, kan være med og bestemme og sogar sosialdemokratisere Europa uten å kjenne til hva slags krefter vi skal samarbeide med. Skulle det standpunkt partiets ledelse har tatt, føre til et tilbakeslag ved valget i 1973, må konsekvensen bli den at Sentralstyret og landsstyret tar sin hatt og frakk og går. Jeg tror ikke det er noen grunn til å frykte at det blir noen splittelse i partiet, men den økte passivitet er en større fare enn hva en splittelse vil bli. Ut fra det jeg har sagt, vil jeg anbefale at man stemmer nei til flertallsforslaget for derigjennom å gi et verdig bidrag til et verdensomfattende samarbeid som sikrer til beste for alle mennesker. Til slutt litt om de pengene som skal partiene skal få. Her mener jeg at en del av de pengene som partiet får, bør disponeres slik at også de som er mot EF får sin part.

Lars I. Aase, Hordaland, ville ikke hefte seg ved traktater og paragrafer. Jeg vil, fortsatte han, grunngi det synet jeg vet jeg deler med mange andre vanlige arbeidere. Tyskland og Frankrike som tidligere har vært arvfjender i Europa, har klart å samle seg i et fredelig samarbeid, og det er et av de mest positive trekk i etter-

krigens Europa. Etter 1. januar 1973 vil vi stå overfor et nytt Europa. Sier vi nei til et medlemskap i EF, setter vi oss utenfor det nye Europa. Sier vi ja til Fellesskapet, tar vi et stort steg på vei til internasjonalt samarbeid. Vi ønsker å være med i styrene for de store banker og konsern for å få medbestemmelsesrett. Det synes for meg å være naturlig at vi skal være med i dette Fellesskapet som skal være med og ta avgjørelser i saker som angår oss alle. Det er neppe tvilsomt at et medlemskap har avgjørende innflytelse på den økonomiske vekst vår industri og våre næringer ellers må ha for å øke velferdssamfunnets evne til å imøtekomme våre økende behov. Det er god grunn til å tro at vår fiskerinæring vil få fordeler av fullt medlemskap, både når det gjelder priser, avsetning og utnytting av naturressursene. Som utsending fra Hordaland vil jeg gjerne føye til at fiskerne i Hordaland forstår dette. Et flertall av fiskebåtrederne går inn for fullt medlemskap i EF. De ser det som en nødvendighet at fiskerinasjonene kan enes om en fiskeripolitikk som tar sikte på en mer fornuftig utnytting av ressursene. Skal den rovdrift som blir drevet i dag fortsette, har vi neppe bruk for en ny fiskeritavtale i 1982.

Behandlingen av denne saken har vært gjenstand for en sterk kritikk fra enkelte hold. Som tillitsmann i Hordaland har jeg vært med på behandlingen i herreds- og fylkespartiet og valget til dette landsmøtet har foregått på vanlig måte, fullt ut i samsvar med Det norske Arbeiderpartis vedtekter. De krefter som i dag håper på en splittelse i Det norske Arbeiderparti, kjenner vi meget godt og vet hva de står for. Det er derfor trist at folk innenfor vårt parti skal gå kommunistenes og SUF's ærend. Det norske Arbeiderparti har alltid stått samlet om sin politikk, og det må også være vår styrke i framtiden. Vi er ikke kommet til dette landsmøtet for å foreta en rådgivende avstemning, men for å fastslå Det norske Arbeiderpartis retningslinjer i saken. Det er vanskelig for meg å forstå motstanderne på venstre side, som nekter å gå inn for et forpliktende samarbeid i Europa. Kanskje de ikke mener noe med sine uttalelser om internasjonalt samarbeid. Som sosialist skulle jeg gjerne ha ønsket et mer utvidet internasjonalt samarbeid og et sterkere forhold til utviklingslandene, men jeg tror ikke vi i dag skal slå vrak på det internasjonale samarbeid som er oppnåelig. Det er bedre å være med og bestemme utviklingen i Europa, i stedet for å bli pådyttet utviklingen ufrivillig. La meg summere opp det jeg har sagt slik — og jeg tror jeg har det store flertal i Hordland med meg: Vi vil fortsatt økonomisk vekst, løse forurensningsproblemene, styrke vårt forhold til utviklingslandene, få en rasjonell utnyttelse av naturressursene, trygge freden i Europa. Derfor er det min overbevisning

at dette landsmøtet bør gi det norske folk det råd at det bør si et klart ja til EF.

Per Ryanes, Oslo: Gunnar Alf Larsen sa i går at det er lenge siden Brynjulf Bull hadde praktisert sin jus, men jaggu er det lenge siden Gunnar Alf Larsen har hatt træl i henda som jernarbeider. Jeg skal ikke her ta opp spørsmålet om store eller små troll, men bare minne Bratteli om at den siden han representerer, de har også jamen tatt opp et stort troll — et skremselstroll — hvis vi ikke kommer inn i EF. La meg først si at jeg kommer fra Norsk Grafisk Forbund, som hadde landsmøte i mai 1971, hvor vi behandlet EF-saken og vedtok med 216 mot 38 stemmer at vi ikke ville være med. Det har alltid vært og må alltid være en oppgave i arbeiderbevegelsen å bekjempe kreftenes frie spill. Roma-traktatens tre hovedpunkter: Fri kapitalbevegelse, et fritt arbeidsmarked og fri etableringsrett, harmonerer lite med dette mitt syn. Det er den største grunn til at jeg ikke kan eller vil være med på et fullt medlemskap i EF. Vi har to store maktblokker i verden, og nå skal det altså dannes en ny som vi skal være med i. Blokkpolitikk er etter min mening en gal vei å gå. Som en liten nasjon vil vi forsvinne helt ut av bildet. Med hånden på hjertet, er det vel ingen som tror at dette vil skape noe bedre mellomfolkelig samarbeid. Fagbevegelsen står ikke sterkt på kontinentet. Det er bare å beklage. Våre fagforeningsvenner på kontinentet vet at fagbevegelsen i Norden står sterkt, og jeg kan godt forstå det syn som hevdes, at det vil være en hjelp i den håpløse situasjon de befinner seg i, hvis norsk fagbevegelse kunne tre støttende til. Det er klart at den hjelpen skal og må de få, men ikke ved at Norge kommer med i fullt medlemskap i EF. Hvis vi kommer med, vil nok også vår fagbevegelse havne i samme håpløse situasjon. Nei, det er ved å stå utenfor at vi kan hjelpe våre kamerater på kontinentet. Min mening er at norsk fagbevegelse blir skadelidende ved norsk medlemskap, og dette vil jeg ikke være med på. Så litt om forhandlingene og om forhandlingsresultatet. Hva sto å lese dagen etter? Jo, det sto — også i Arbeiderbladet — at de store næringsorganisasjoner med Arbeidsgiverforeningen i spissen, lovpriste resultatet. Og det er vel i grunnen ikke så rart. Vi ser den styrking av kapitalens makt som medlemskap innebærer. De har ikke noe mot at den reelle makt blir overført til Brussel. De ser det som en lettelse og som en beskyttelse mot norske tiltak for å skape plan og styring i det økonomiske liv her i landet. Etter å ha sett undertegnelser-seremonien i Brussel, kan jeg ikke si annet, enn at jeg satt med en flau smak i munnen og tenkte at alt kan da ikke være så rosenrødt. Så gikk det noen dager, og så sprang bomben. Statsråd Hoem går på grunn av fiskeri-

avtalen — en mann som er kjent innen denne næring og som av Bratteli ble utpekt til å ivareta denne næringen og som av Bratteli ble utpekt til å ivareta dette departement. Han ville altså ikke mer.

Til Magnus Andersen vil jeg si sånn en passant: Hoem var med på disse forhandlingene, han. Det var kanskje ikke du. Jeg har sagt det til Bratteli én gang før og jeg vil gjenta det nå: En statsråd går ikke på grunn av bagateller. Ingen må prøve å innbille meg det. Jeg tar hatten av meg for en slik mann, og det er jeg sikkert ikke alene om. — Motstanden mot medlemskapet øker. Det blir vedtatt resolusjoner mot i fagforeningene. Ikke alle kommer inn til LO. Det siste jeg så i Arbeiderbladet var at Asker Arbeiderparti gikk mot fullt medlemskap. Ikke noe stort oppslag, nei, en liten notis på siste side. Men vi er jo vant til det når det gjelder slike vedtak. I det hele tatt synes jeg Arbeiderbladet i denne saken har opptrådt lite demokratisk, og det er pent sagt, til å være meg. — Til slutt kom Ryanes inn på en uttalelse som Jorun Wormdahl var kommet med. Jeg hadde aldri trodd at jeg noen gang skulle bli satt i klasse med de uorganiserte, sa Ryanes, og hadde jeg hatt en orden for hånden, ville jeg ha festet den på ditt bryst.

Guttorm Hansen, stortingsgruppa: Det siste innlegget vi hørte nå, gir meg grunn til å ta opp det som til dels har vært gjennomgangstonen i denne debatt, nemlig kravet om å vise respekt overfor hverandres meninger. Det er sagt her, at man skal ta vel vare på mindretallets rettigheter, retten til å hevde sin egen oppfatning for det enkelte partimedlem. Ja, kamerater, det er viktig og det er riktig å gjøre det. Men det er også andre ting som er viktige i denne sak, og som lett blir oversett i den bekymring om mindretallets rett, som her er kommet til uttrykk, og det er respekten for de som ikke bare har rett, men også plikt — jeg gjentar: som også har plikt — til å stå for det som blir partiets standpunkt i denne saken. Ikke *alle* kan innvilge seg personlige friheter i denne sak, men må være, ja, har etter dette landsmøtet *plikt* til å være partiets talsmenn.

Partiets ledelse har til denne dag hatt partiets arbeidsprogram for denne periode som utgangspunkt for sitt standpunkt. Dette faktum er blitt oversett, angrepet og utsatt for voldsomme angrep fra partifeller som har en annen oppfatning. Jeg er enig i at motstanderne har krav på respekt, men det må her og nå sies én ting til: Partiets standpunkt har også krav på respekt. Det må ikke være tvil om at landsmøtet nå fastlegger partiets standpunkt i EF-saken. At det er dette standpunkt som er partiets råd til velgerne. Det er dette standpunkt partiet står for og det kan aldri bli annerledes. Og dette må ikke forkludres på noen annen måte. Arbeiderpartiets stortingsgruppe er ikke samlet i denne sak. Det har ikke

gruppen vært i de 10 år saken har stått på dagsordenen i norsk politikk. Gruppen har ikke ønsket å binde sine medlemmer i denne sak. Partiets landsmøte vil heller ikke binde gruppens medlemmer. Når landsmøtet nå skal gjøre sitt endelige vedtak i denne saken, er det partiets standpunkt som blir tatt. Det norske Arbeiderparti har ikke to eller flere standpunkt. Og så — ja, så får det stå opp til hvert enkelt partimedlem. Enten han er satt på post i Stortinget eller andre steder, å ta sitt standpunkt eller på ny overveie det standpunkt han tidligere har hatt. Lenger kan vi ikke gå i denne vanskelige sak. Men heller ikke kortere. Både som parti og stortingsgruppe skal vi leve og arbeide videre etter at denne saka har fått sin avslutning. Og det må selvfølgelig være med i alt vi foretar oss, gjør og sier i denne sak. Stortinget har vedtatt folkeavstemning i saken. Det har utviklet seg en debatt om tolkingen av denne avstemningsresultat når saken skal endelig behandles i Stortinget. Noen har hevdet at fordi folkeavstemningen gjelder en sak som må behandles med Grunnlovens § 39 som bakgrunn, kan ingen stortingsrepresentant bindes ved alminnelig flertall. Dette er etter min oppfatning en gal tolking av saken. I dette tilfelle har Stortinget bedt om å få folkets råd før det tar sitt standpunkt. Så skulle vi, som folkets representanter, si at dette råd vil vi ikke følge. Jeg tror vi skal være meget varsomme med en slik holdning, hvis vi vil bygge demokratiet og opprettholde respekten for det. Her er det i et hvert fall klart for meg, at Stortinget må ta hensyn til folkeavstemningen. Det er ikke riktig at dette er å trå Grunnlovens § 93's bestemmelser for nært, slik Brynjulf Bull hevdet. Det som er riktig, er at det å overse folkets råd, er å krenke folkeviljen.

Hans Frette, landsstyret: Det ble i går fra Oslo bys ordfører lagt liten vekt på dette med veksten og jeg satt da igjen med en følelse av at det kanskje da bare var én kommune i dette landet, og det var Oslo. Når det gjelder Godals framstilling om industrien utenfor EF, så kan jeg ikke der dele hans syn, og jeg må så sterkt jeg kan, ta avstand fra det som han der sier. Sjøl kommer jeg fra et industristed og man kjenner til hvilke problemer som vil oppstå dersom man velger å stå utenfor Fellesskapet. Jeg kan bare med et enkelt tall klargjøre det. Dersom vår bedrift i Sauda blir stående utenfor, med Danmark og England som medlemmer, vil det bli en tollmur eller en tollutgift på ca. 15 mill. kroner. Dette for en liten kommune ute i distriktet. Det skulle være unødvendig å si det herifra hva det vil bety i skattbare inntekter og kanskje da penger som skal brukes til å styrke veksten. Når det gjelder dette som så sterkt ble understreket i går av Aspengren, med partiet. Jeg tror det ikke vil være rett å ta så enkelt på denne saken som mange gjør og vi må

ikke her komme opp i den situasjon som vi har vært oppe i disse dager foran 1. mai-feiringen rundt om i landet. Der man opplever at partiet splittes i opplegget til 1. mai-feiringen. Jeg tror, at hadde man satt de krefter inn innenfor partiet, som i dag brukes i organisasjoner både for EF- og mot EF-medlemskap, jeg tror det hadde vært rett at man her brukte våre krefter innad og ikke allierte oss med de som vi til daglig slåss med, rikspolitisk og lokalpolitisk. Nå er vi endelig blitt enige, enten det da er for eller imot, så har vi der alliert oss. Jeg tror det er en stor svakhet for oss. Jeg vil her, i likhet med det som ble understreket av min partifelle fra Stavanger, Laake, understreke det resultat om å gi en honnør til det resultatet Regjeringen her er kommet fram til. Og jeg vil reise spørsmålet på dette landsmøtet: Tror landsmøtet, tror fagbevegelsen, at den regjering vi har i dag, som er utsprunget fra arbeiderklassen, fra fagbevegelsen, tror dere faktisk talt det, at de vil prøve her å føre oss og Norge opp i noe som er så dårlig, så mye verre enn det vi har. Vi har hatt tiltro før til partiledelsen, vi har hatt tiltro før til vår statsminister og til våre regjeringer. La oss nå fram til avstemningen, hver og en, gå ut og bøye oss lojalt for det vedtak som blir fattet på landsmøtet og gjøre en jobb for partiet samtidig.

Henrik Aasarød, sentralstyret: Når man tilhører en næring som skipsfarten, er det lettere enn for de fleste å ta stilling til spørsmål som reises i forbindelse med et europeisk fellesskap. Skipsfarten er i seg selv internasjonalt preget, og norsk skipsfart er i første rekke avhengig av et internasjonalt fraktmarked. I den senere tid har det vært en tendens til en sammenkopling av handels- og transportpolitiske tiltak rundt om i verden. Svært ofte har siktemålet her vært en fraktdirigering med preferanser med vedkommende lands eller handelspartners skip. Slike tiltak er åpenbare i USA, f. eks. i enkelte sør-amerikansk land, og man finner en undertone av dette i Sovjetsamveldet. En slik amputering av et arbeidsfelt for den norske handelsflåte innebærer en reell trusel om manglende beskjeftigelse for skipene og de som har sin arbeidsplass der. De seks som i dag utgjør Fellesskapet og de fire søkerland, har hver for seg gitt til kjenne at de er tilhengere av et fritt konkurrerende fraktmarked. Denne innstillings betydning forstår vi best når vi er klar over at disse stater til sammen er verdens største transportbrukere og selv uten Norge i Fellesskapet vil råde over 20 prosent av verdens tonnasje. Fellesskapet vil således komme til å spille en avgjørende rolle for utviklingen av internasjonal transport. Riktignok omfattes ikke skipsfarten i dag av Roma-traktaten, men det er ikke nødvendig å tvile på at de vil søke å utforme en felles skipsfartspolitik. I en slik prosess vil det være avgjørende for Norge å være med. Vi

må i denne situasjon ha klart for oss at skipsfarten utgjør en vesentlig del av vår eksport. Jeg er overbevist om at Fellesskapet utvikler seg til også å omfatte skipsfarten. Denne utvikling vil skje under alle omstendigheter, det er bare et spørsmål om vi skal akseptere andre betingelser for denne for oss så viktige næring, eller om vi skal være med å utforme vilkårene selv. I dette tilfelle er ikke en handelsavtale noe alternativ. Under drøftingene i Brussel er det blitt klart at Norge kan få beholde en del «særbehandling» når det gjelder visse forhold som er knyttet til skipsfart. Jeg tenker på regler for bevegeligheten av kapital og etableringsrett i næringen og bestemmelsene i sysselsettingsloven om tilvising av hyre til norske skip. For det sistnevnte har vi i og for seg ingen diskriminerende bestemmelser i dag heller, og det vil heller ikke inntreffe noen endringer i mannskapssituasjonen selv om vi kommer med i et såkalt fritt arbeidsmarked. Da Sjømannsforbundets landsstyre behandlet spørsmålet om forholdet til EF tidligere denne måned, ble det tatt klart standpunkt for medlemskap. Dette etter en inngående vurdering av hva som ville tjene de som er knyttet til næringen best. Vårt ønske er å skape forhold som trykker arbeidsplassene både for de som er om bord og de som har sitt utkomme av skipsfart og tilknyttede virksomheter. Det har under debatten her blitt sagt at fiskernes organisasjoner har gått mot medlemskap. La meg derfor gjøre oppmerksom på, at Sjømannsforbundet er en ikke ubetydelig fagorganisasjon for fiskere, med over 4000 medlemmer i havfiskeflåten. Landsstyret har derfor også vurdert forhold som berører også denne gruppe og kommet fram til, at det oppnådde resultat for markedsordningene er tilfredsstillende, og at de politiske garantier som er gitt for fiskerigrensespørsmålet er tilfredsstillende, og at de er så betryggende at jeg er overbevist om at det er mulig å påvirke beslutningen i den retning vi selv ønsker.

Ole Knapp, Oppland, skulle bare ta for seg ett område, nemlig hvordan «trafikkregler» burde være når det gjelder behandling av partisaker. — Jeg vil gjerne ha gitt uttrykk for, sa han, at de besnærende betraktninger som gjøres om takhøyde i partiet, at partiet også etter landsmøtet skal operere med to standpunkter, ville være utenkelig for bare noen få år tilbake. Jeg vil gjerne ha sagt, at når Det norske Arbeiderparti har kunnet være en maktfaktor og den dominerende politiske faktor i Norge, så er det ikke minst fordi vi har hatt et organisasjonsdemokrati, men vi har også hatt en organisasjonsdisiplin. Det er klart at en her skal respektere mindretallets holdning. Det har også vært gjort i tidligere tider og i andre saker. Under den nåværende ledelse i partiet og under den tidligere ledelse. Men det har også vært like klart at når landsmøtet har uttalt sin

vilje, så har partiets medlemmer hvor de enn har befunnet seg, villet respektere dette vedtaket, selv om de i utgangspunkt har vært uenige. Hvis vi nå i forbindelse med hva som er sagt om flertallets håndtering av denne saken, vil se litt på hvem som har utvist toleranse, så vil jeg tillate meg å hevde at i *denne* forbindelse må det være flertallet. Det er blitt angrepet for ufullstendig saksbehandling, ikke forholdsmessig representasjon i forhold til mindretallet, i forhold til representasjon på landsmøtet. Det har i det hele tatt vært veldig liten vilje til å akseptere at det er et flertall i denne saken. Man skal respektere mindretallet, men det ville vel være naturlig å kreve at man også i denne forbindelse også respekterer flertallet. Skulle vi nå etter landsmøtet følge henvisningen om at vi skulle gå ut herfra med to vedtak — altså egentlig ikke mene noe som helst — om dette sentrale utenrikspolitiske spørsmål, ja, da ville jeg anta at tiden snart er inne for Det norske Arbeiderparti til å søke om kollektivt medlemskap i Norges Venstre.

Alf Hildrum, Hordaland: Den vedtatte folkeavstemning står etter min mening i fare for å bli forkludret av tilhengerne på to vesentlig punkter. Det ene er at Regjeringen foreslår at markedstilhengerne skal få den alt overveiende del av de midler som stilles til disposisjon for å orienteres om denne saken. Det å gi omkring $\frac{3}{4}$ mill. kroner til ett syn i denne saken, det må medføre at de som er uenige i at vi skal gå inn i EF, de vil få mindre muligheter til å fremme sitt syn, og dette er i bunn og grunn udemokratisk. Det andre og kanskje enda alvorligere er at enkelte nå ser ut til å ville blande Regjeringens stilling inn i denne saken. Det er ingen som selvfølgelig kan hindre enkelte statsråder eller at en samlet regjering går av, men det som må være sentralt for Arbeiderpartiet, det er å slå fast at vi også etter folkeavstemningen er interessert i å styre dette landet — ikke minst hvis det blir et nei, vil dette være helt sentralt, for et nei i folkeavstemningen vil medføre nye forhandlinger med EF, med sikte på en handelsavtale. Det må da være helt klart at vi da må være i den situasjon at vi kan påvirke disse forhandlinger på den måten at det tjener de interesser vi er satt til å tjene. Hvis derfor Regjeringen nå eller kanskje senere sier at den ikke kan sitte, hvis det blir flertall mot, så må dette landsmøtet, så må partiet, erklære seg beredt til fortsatt å styre med nye folk.

Alf A. Øverlie, Nordland: Partiformannen sa i sitt innledningsforedrag at det her ikke var spørsmål om å gå utfor stupet eller inn i paradiset. Jeg tror dette er riktig. Ikke desto mindre tror jeg, at Norge i likhet med andre europeiske land befant seg nokså nær stupet etter slutten av siste krig. Og når det lyktes for oss å distansere oss fra dette relativt farlige punkt, er jeg overbevist om

at dette først og fremst skyldtes en bevisst distriktspolitikk fra regjeringen Gerhardsen, den politikk som verken Einar Gerhardsen eller Lars Evensen er blitt hyllet tilstrekkelig for av Det norske Arbeiderparti. Vi fikk en oppblomstring av en rekke store hjørne-
steinsbedrifter i det perifere Norge, og store deler av det norske folk opplevde dette ganske utrolige at man hadde fått arbeidsplasser som man faktisk kunne være trygge på. Dette spørsmål har, synes jeg, kommet forbausende lite fram i denne debatten, og jeg synes det er kommet spesielt lite fram fra det hold hvor jeg har følelsen av at motstanden er størst, nemlig fra Oslo-benken. Jeg tillater meg å spørre de partifeller som kommer fra distrikter hvor arbeids-situasjonen tradisjonelt har vært best, hvis det skulle vise seg at et norsk medlemskap i EF skulle tjene til å sikre de arbeidsplasser som Det norske Arbeiderpartis regjering har skapt fra årene 1945 og utover, vil dere da være med på å sikre utkantstrøkene i dette landet? Skulle de kunne ha de samme privilegier som de som sitter i de tette utbygde strøk? Og når jeg leser markedsmeldingene, så forekommer det meg at andre EF-land har tatt mer varierte og sterkere midler i bruk for å sikre sine distriktsutbyggingsoppgaver enn hva vi har gjort i Norge. Jeg vil også gjerne spørre: Har det unngått oss oppmerksomheten hos oss alle sammen, at f.eks. det konservative parti i England i dag ikke diskuterer å skulle tilbakeføre stålindustrien til de private bedrifter, at den italienske stål-industri for alt vesentlig er nasjonalisert og at også fransk stålindustri langt på vei er det samme? Jeg tror, partifeller, at vi har mye ugjort også i dette landet, når vi på dette feltet sammenlikner oss med de eventuelle feller vi skal få i det utvidede Fellesskapet. For en som kommer fra et av disse distriktene som har fått en slik hjørne-
steinsbedrift, er det naturlig å knytte slike tanker til denne debatten — et distrikt på 30 000—40 000 mennesker er i virkeligheten avhengig av én stor bedrift og ledelsen for denne bedriften har sagt — og det er ikke folk som er knyttet til privatøkonomiske interesser — at det gir oss kuldegysninger ved å tenke på hvordan situasjonen må bli for Norsk Jernverk om vi blir stående utenfor EF. Til slutt vil jeg bare igjen ha sagt, at når jeg har inntatt et standpunkt som dette, så er det fordi jeg møtte arbeiderbevegelsen i en tid da arbeiderbevegelsens solidaritetsånd skulle prøve å hjelpe sosialister ut av et totalitært Europa. Jeg har aldri funnet vakrere former for solidaritet enn dette, og jeg håper at vi er i stand til å leve opp til disse tradisjonene i noen grad også heretter.

Leif Østlie, Oslo: På tross av partiformannens alvorfulle innledningsforedrag i går og den senere debatt, er det ikke kommet fram noe nytt, verken fra motstandere eller tilhengere som kunne gi

bidrag til å oppfange tvilende sjeler i spørsmålet om medlemskap eller ikke medlemskap i EF. Men jeg er enig med partiformannen i at vi som representanter har et ansvar og må ta et standpunkt for eller imot ut fra egen vurdering. Jeg vil støtte dem som har sagt at alle må bli betraktet som like gode partifeller om avstemningen går den ene eller den annen vei. Vi skal under alle omstendigheter fortsatt leve sammen her på Berget — i eller utenfor EF. At det på begge sider av gjerdet finnes reelle standpunkter, er hevet over tvil. Norge vil ligge der, og vi skal bo der. EF-saken kaller på følelser hos mange, og det må en forstå. Den nasjonale selvstendighet og frihet har stolte tradisjoner i vårt folk, som vi ikke må kaste vrak på. Jeg er også enig med Bratteli i at det heller ikke er liv eller død det står om for noen av oss. For en faglig tillitsmann er det naturlig at man er opptatt av den næring eller industri som levebrød for medlemmene. Dette gjelder i et hvert fall meg, når jeg skal ta mitt standpunkt. Etter å ha hørt begge innledningsforedragene, savnet jeg synet på skipsfarten — i eller utenfor EF. Jeg er oppmerksom på at skipsfarten ikke er behandlet av EF, og at Fellesskapet ikke har fastlagt noen skipsfartspolitik, men for Norge som skipsfartsnasjon vil dette være avgjørende. Skipsfarten er internasjonal. Den kjenner heller ingen landegrensener, og for Norge vil det bety mer enn for de fleste andre land innenfor EF. Dette gjelder ikke minst våre sjøfolk når det gjelder trygge arbeidsplasser og den ungdom som søker en framtid i handelsflåten. Jeg har nettopp fått inn en uttalelse fra et skipsmannskap. Det er ikke ofte sjøfolk beskjeftiger seg med politikk, men i denne saken har de vist interesse. Jeg skal få lov til å referere denne uttalelsen: Seilende sjøfolk går inn for norsk EF-medlemskap. Vi undertegnede av dette opprop sier ja til EF, bl. a. fordi: sjøfolk har gjennom to verdenskriger kjempet og lidd. Vi mener at et samlet Europa vil gjøre sitt til at konflikter blir løst ved forhandlingsbordet, ikke på slagmarken. Som internasjonale fraktemenn er sjøfolk vant til å samarbeide på tvers av landegrensene og ser de store fordelene ved dette. Ved Norges inntreden i EF vil dette samarbeide bli styrket og utvidet og dermed være med på å sikre arbeidsplassene i handelsflåten og beskjeftigelsen i næringen som vi ser på som en viktig faktor i Norges økonomi. Vi, som gjennom mange år ved selvsyn har kunnet konstatere den positive utvikling i vekst i EF-landene, mener at Norge som medlem av et utvidet EF, vil være med på å bestemme den videre utvikling som en enhet i dette Fellesskap. — På denne bakgrunn har jeg tatt mitt standpunkt og jeg vil anbefale landsstyrets flertallsinnstilling.

Bernt Bull, AUF: AUF fattet på sitt 32. landsmøte tre beslutninger

i markedssaken. Vår organisasjon er innstilt på å utføre de oppgaver som ble besluttet på dette landsmøtet. Dette er også bekreftet på vårt landsstyre 8. og 9. april dette år mot 1 stemme, representanten for Det norske Arbeiderparti. Det er talere her som har gitt uttrykk for at de vedtak som AUF har fattet ved sitt ekstraordinære landsmøte 1969 og vårt ordinære landsmøte i 1971 og som nå danner grunnlag for Fylkingens virksomhet, i sitt innhold ligger fjernt fra Det norske Arbeiderpartis og som sådant er lite progressivt. Jeg ser det slik, at i en demokratisk organisasjon er det den enkeltes plikt og ansvar å arbeide for de synsmåter som han etter sin overbevisning synes er riktig, så sant han deler organisasjonens formål. I vår bevegelse er det å arbeide for å skape et samfunn der det økonomiske, sosiale og kulturelle liv og samvirke og der kapitalistisk utbytting er avskaffet, slik det er formulert i partiets formålsparagraf. All strid gjennom arbeiderbevegelsens historie har hatt sitt utgangspunkt i hvordan man skal oppnå denne målsettingen. Etter valget i 1969 ble det gitt uttrykk for, i brede krefter, at Arbeiderpartiet måtte kunne gi plass for hele arbeiderbevegelsen. Arbeiderbevegelsen er ikke tjent med splittelse. Dens styrke og mulighet ligger i oppslutning av de store folkegrupper, men en forutsetning for samling og enhet er at den enkelte gis muligheter for å arbeide for sitt syn, for hvordan målsettingen skal oppnåes. Gis han ikke det, defineres hans synspunkt stadig i forhold til et flertall på en måte som f. eks. representanten Lilleng fra Troms ga uttrykk for, da ligger ikke forholdene til rette for en samlet arbeiderbevegelse.

Når det til stadighet blir fortalt oss i AUF og andre partier, ja, da vil det være fare for at vi får to kraftsentra i norsk arbeiderbevegelse. I hver sin gruppe vil de kunne oppnå høy grad av enighet, men virkningen av en slik splittelse vet alle vil være en svekkelse av arbeiderklassen. Forutsetningene for å unngå en slik utvikling er at partiet viser vilje til å gi alle kamerater arbeidsmuligheter og kommer bort fra tesen om den demokratiske sentralisme. Jeg vil til slutt knytte et par bemerkninger til spørsmålet om internasjonalisme. AUF er selvfølgelig av den oppfatning at arbeiderbevegelsen i de kapitalistiske land i Europa må styrke sitt samarbeid i kampen om de felles mål. Arbeidet for å etablere samarbeide mellom fagbevegelsen i denne del av verden ser vi som et positivt skritt i denne retning. Vi deltar aktivt i samarbeidet mellom de sosialistiske ungdomsorganisasjoner i Vest-Europa. Andreas Cappelen ga uttrykk for at ungdomsbevegelsen ville finne sin plass i EF-samarbeidet dersom Norge kommer med. Da er vår virkelighet forandret og det vil selvsagt få konsekvenser for Fylkingen og hele

arbeiderbevegelsen for dens arbeid. Det er enighet mellom AUF og våre søsterorganisasjoner i EF-landene om EF's funksjon i Europa, og det er alt i dag et intimt samarbeid med samarbeidskomitéen i Ungsosialistene i EF. Som et eksempel vil jeg nevne at vi har deltatt i denne samarbeidskomitéens delegasjon til forhandlingsmøte i Kommissjonen om EF's ungdomsarbeid. Jeg nevner dette for å understreke at Fylkingens holdning til Fellesmarkedet ikke er basert på politisk nasjonalisme, men på en vurdering av hva som gagnar en sosialistisk bevegelse best.

Arvid Johanson, Østfold: Det er blitt sagt i denne debatten, og også gjennom Godals innlegg her i går, og tatt utgangspunkt i hvem som sto sammen om konklusjonen. Det er blitt sagt at rederne og bankdirektørene står på samme side som Arbeiderpartiets ledelse i denne sak. Ja, til det må man jo kunne svare at på den annen side, vi kan si representantene for den vestlandske indremisjon fra det gamle bondepartiet, og da motmeldingen ble lagt fram, så ble den lagt fram av en tidligere sjefsideolog i Libertas. Jeg tror at vi skal gravlegge under diskusjonen om hvem vi står sammen med. Den som var hovedinnleder på vårt fylkesmøte, ga uttrykk for det samme, og kan vi ikke fra møtet være enige om, at dette småtrollet tar vi livet av etter dette landsmøtet, slik at vi ikke fortsatt får denne debatten om kompaniskap når vi skal ut i den fortsatte EF-debatt. Den er nokså steril og fører ingen steds hen enten den blir dette argumentet brukt fra den ene eller andre siden. Jeg vil gjerne feste oppmerksomheten ved noe som er kommet i bakgrunnen under debatten, dette med alternativet til norsk medlemskap i EF. Jeg hørte på Einar Førde her i går, som med stor iver og interesse snakket om en frihandelsavtale. La oss se litt på det. Det sies at medlemskapet i EF ikke er sosialistisk, det er kapitalistisk. Men hva er virkeligheten om en frihandelsavtale? En frihandelsavtale forutsetter jo en friest mulig handel, en friest mulig bevegelse av kapital. Jeg har veldig vanskelig for å skjønne at de som i særlig grad står fram som representanter for den virkelige sosialisme, kan bruke frihandelsalternativet som sin røde fane! Er det noe som er liberalistisk i sitt utgangspunkt, så er det vel en frihandelsavtale. Ut fra den vurdering at det skal være mer sosialistisk enn et medlemskap, der må jeg si, at jeg kan ikke skjønne at man går inn for en frihandelsavtale på de premisser. Jeg må si jeg synes det er noe underlig at man fra det hold som strengest tolker de sosialistiske prinsipper hos oss, nå høyest skriker om at en frihandelsavtale skal være det rette. Her er det etter min mening en brist i logikken. Til slutt vil jeg få lov til å si at dette med behandlingsmåten, at i vårt fylkesparti som er det største utenfor Oslo, så tror jeg at det var en vanlig

mening at vi hadde en frisk debatt, en saklig debatt og en god debatt. Det var ikke der på det årsmøtet noe snakk om behandlingsmåten. Representantene til dette landsmøtet ble valgt enstemmig, og jeg tror også at det var den oppfatning på Østfold Arbeiderpartis møte, at såvisst skal vi slåss for våre synspunkter, men vi skal også greie å holde det innenfor vårt eget hus og greie å komme gjennom denne vanskelige saken. Jeg kunne også ha lyst til å si noe om kabinettspørsmålet. Jeg vil bare ha slått fast, at her er det bare partiets standpunkt som skal fastslåes. Det er partiets standpunkt. Landsmøtet kan ikke si noe fra eller til etter min mening, om kabinettspørsmålet. Det er det eventuelt Regjeringens oppgave å gjøre på et senere tidspunkt. Jeg vil ikke si noe bestemt om det her og nå, men det er klart at enhver får ta sitt standpunkt under folkeavstemningen om EF, og Regjeringen må, etter mitt syn, også ha frihet til å vurdere hvilke konsekvenser de skal treffe av denne avgjørelse.

Nordahl Andreassen, Nordland, ville konsentrere sitt innlegg om forhandlingsresultatet. Ville det vært noe usedvanlig at vi skulle få oppfylt alle våre ønsker under forhandlingene i Brussel? Da ville det være noe rart som hadde skjedd. I Nord-Norge kjemper vi en daglig kamp for å holde arbeidsplassene, og vi må derfor se landet som en helhet. Det som i Nord-Norge gir de fleste arbeidsplasser er fiskeriindustrien, men det er også den industri som gir de usikreste arbeidsplasser. Og hvorfor? Jo, ene og alene fordi vi som arbeider i denne industrien må produsere halvfabrikata, og fordi vi stadig vekk blir møtt med tollmurer, som gjør det umulig for nord-norsk fiskeriindustri å produsere et høyforet produkt, som kunne ha gitt 50 prosent flere arbeidsplasser i denne industri og muligens helårsarbeid til de som er knyttet til den. Når det gjelder råstoffgrunnlaget og en 12 mils grense, så er det ikke ene og alene å få en 12 mils grense i dag eller om 10 år. Skal vi bevare vår fiskebestand og bevare det næringsgrunnlaget vi har i Nord-Norge, da må råvaregrunnlaget bevares på et internasjonalt grunnlag, med respekt for andres rettigheter. Jeg vil stemme for medlemskap. Ikke minst fordi det er en regjering som er gått ut fra Arbeiderpartiet som har sørget for forhandlingsresultatet. Jeg vil vise denne regjering min fulle tillit.

Rune Gerhardsen, AUF: Det har oppstått en del tvil og usikkerhet når det gjelder jordbruksprotokollen. Årsaken til dette er at det tydeligvis ikke står det samme i den norske protokollen som i den franske og nederlandske protokollen. Fra regjeringshold, fra Treholt så sent som i går, er vi blitt beroliget med at den norske protokollen er likeverdig med den franske og nederlandske, og de andre lands

protokoller. Så er det nå det da, at når protokollene skal realiseres, når vi skal føre jordbruksordningene ut i praksis, så er det bare én versjon som kan gjelde. Når det i den norske står at melkesubsidier er tillatt og det i den franske at det er forbudt, så gjelder de ikke samtidig begge to. På denne bakgrunn skjønner jeg den usikkerhet som er oppstått i jordbruksbefolkningen og i andre grupper i vårt land. Ett trekk ved debatten er at motstanderne er blitt avkrevd å legge fram et alternativ til medlemskap. Særlig i forbindelse med den motmeldingen som er lagt fram, hørte vi dette argumentet og vi har hørt det her på landsmøtet. Så vil jeg spørre: Hadde dere ventet at vi skulle presentere en genial løsning i FN's regi, en avtale med De forente stater eller med COMINCOM? Hadde dere ventet at vi skulle ha kunnet legge fram en detaljert liste som belyser alle sider ved en frihandelsavtale? Det er nå over 2 år siden kravet om å få utredet alternativet frihandelsavtale ble reist første gang. Seinerne har man gang på gang mast på Regjeringen om å foreta en alternativ utredning. Det er nemlig bare Regjeringen som kan gjøre dette på en skikkelig måte, men dette har ikke Regjeringen villet gjøre. På denne bakgrunn synes jeg det er temmelig drøyt, for ikke å si frekt, at vi som er motstandere, blir beskyldt for å vise svakhet ved at vi ikke kan legge fram et klart og detaljert alternativ. Regjeringen har hatt folk i Brussel i 1½ år som har klarlagt betingelsene for *sitt* alternativ. Vi har ikke hatt råd eller mulighet til å ha folk i Brussel til å forhandle og slett ikke noen fullmakt på Norges vegne for å kunne utrede detaljer i en handelsavtale. Alternativet for en handel er en slik avtale. På tross av at Regjeringen i sin melding så tvil om en slik løsning, tror jeg at man med sikkerhet kan slå fast at Norge, på samme måte som alle andre land som søker en slik avtale, vil få en gunstig løsning for vårt næringsliv. Og til Arvid Johansen vil jeg si: Frihandelsavtalen er et alternativ for vår *handel*, ikke for vår politikk. Vårt politiske alternativ er en selvstendig sosialistisk politikk *utenfor* Fellesmarkedets økonomiske og politiske union. Det er snakket om organisasjonsmessig binding av medlemmer. Andre i debatten har sagt mye om det. Jeg vil si lite. Jeg vil minne om at dette er et utslag av demokratisk sentralisme. Dette var én av grunnene til at Det norske Arbeiderparti i sin tid forlot Den kommunistiske Internasjonale. Når Willoch, Seip, Kåre Kristiansen og mange andre borgerlige folk den 25. september vil legge en ja-stemme i urnen, så stemmer ikke de for en Arbeiderparti-regjering eller for Arbeiderpartiets politikk. Som Bratteli sa i går, er dette krefter som aldri har villet styrke Arbeiderpartiet. De har alltid motarbeidet oss, og de vil gjøre det i framtida. 300 000 —400 000 av Arbeiderpartiets velgere vil stemme nei. Jeg vil ikke,

som enkelte gjorde i går, beklage dette. Jeg vil bare beklage at det ikke er flere, men i tida fram til folkeavstemningen er vi mange som vil arbeide for at det skal bli flere. Når alle disse stemmer nei, så betyr ikke det et nei til en Arbeiderparti-regjering og dens alminnelige politikk. De vil svare på det ene spørsmål som Regjeringen og Stortinget har bedt dem svare på, nemlig om hva de mener om norsk medlemskap i Felleskapet. Ronald Byes framstilling av situasjonen, der han karakteriserer motstandernes holdning som «ned med Regjeringens politikk, leve Regjeringen» er ikke korrekt. Regjeringens politikk er nemlig noe annet og mer enn Fellesmarkedet. Jeg tror Bratteli og hans regjering ikke vil like at det bare er Fellesmarkedet de driver med. Regjeringen har tatt et boligpolitisk initiativ, det er gjort framstøt for å øke de ansattes innflytelse i be- mot de tiltak som her er nevnt. Tvert imot vil slike saker kunne samle oss, og ingen annen aktuell regjeringskoalisjon vil kunne driftene. Jeg tror ingen på dette landsmøtet vil gå imot eller stemme fremme disse sakene. Arbeiderparti-velgerne vil at denne politikken skal fortsette, men de fleste ønsker at den skal fortsette utenfor Fellesmarkedet.

TALETIDEN BEGRENSET TIL 3 MINUTTER

Dirigenten tok nå opp sitt bebudede forslag om å nedsette taletiden til 3 minutter.

Dirigentens forslag ble enstemmig vedtatt uten debatt.

Rolf Lasse Lund, AUF: Det blir ikke så reint sjelden sagt i EF-debatten at vi står overfor et ja eller nei til Europa. Det er nesten banalt å minne om det, men Norge er selvfølgelig i Europa. Vi er en av verdensdelens mangfoldige nasjoner, ca. 30 stykker i alt. De seks av disse 30 nasjoner gikk sammen i Fellesmarkedet, var det selvfølgelig ikke Europa som ble samlet, og det er selvfølgelig ikke Europa som blir samlet om de seks blir ti. Det er medlemskap av en viss gruppering av europeiske nasjoner det hele dreier seg om. Dag Halvorsen har fra tid til annen noen artikler i Arbeiderbladet som han kaller «Brev fra et annet Europa». Ofte er de skrevet fra Wien eller Budapest. I en av disse artikler skriver han: «På mine kanter eksisterer Europa ennå, selv om jukboxen gjør inntog på kaféen. De nye massemarkeder er noe annet. Det er strømlinjede organisasjoner for effektiv produksjon og distribusjon. Vi er overnasjonale og overkontinentale, kanskje uunngåelig i et 1984, med fire supermakter, men de har ikke noe levende forhold til den merkelige enhet i mangfoldighet som en gang var det virkelige Europa,» skriver han. Jeg synes det er riktige synspunkter, for i den freds-

filosofi som knyttes til denne diskusjonen, så gjør man det til et stort poeng det som var gårdsdagens problemer at Frankrike og Vest-Tyskland samarbeider. Det er historisk interessant nok, men det som i dag er hovedproblemet i Europa, er å løse forholdet mellom øst og vest. Det er klart at mangfoldigheten i Europa var historisk da verden deltok i strid, men i dag ser jeg det slik, at det er de økonomiske og militære blokker som er et hinder for å utvikle den mangfoldighet, som kunne virke fredsskapende. Jeg vil si at mangfoldighetens Europa i samvirke, et Europa som ville kunne øke iderikdommen. Dette er en god visjon for en Europapolitikk, og Norden vil kunne spille sammen en helt annen rolle om en velger å bidra til rikdommen i Europa ved å la være å knytte seg til en av de store økonomiske blokker i vår verdensdel. Det finnes rom for en annen politikk.

Kåre Myhre, Oslo: Når vi i dag skal ta standpunkt til EF-saken, er det jo i denne debatten ført fram så mye at det ikke er så mye å tilføye. Jeg vil gjerne på bakgrunn av at jeg representerer landets største fagforening, få si noe om det standpunkt vi har tatt i Jern og Metall i Oslo. Vi representerer 18 000 av forbundets medlemmer, og vi har behandlet dette spørsmålet så godt som mulig. Vi har gitt våre medlemmer alt det materiale som kan skaffes, fra Folkebevegelsen, fra partiet og fra Europa-bevegelsen. Det har vi sendt ut til våre medlemmer, og vi har behandlet saken i to representantskapsmøter, på et årsmøte og ett medlemsmøte, så bakgrunnen for vedtaket har vært grundig. Bare fire medlemmer av foreningen gikk mot medlemskap i EF. Blant de fire var det SUF-ere som ville ha et standpunkt, som gikk enda lengere enn det vi vedtok. Standpunktet grunner seg på at vi har rike tradisjoner her i landet. Vi har i over 30 år hatt en arbeiderregjering her i landet, — en arbeiderregjering som har gjort sitt til at vi er kommet dit vi er i dag. Det vil vi gjerne at vi kan fortsette med. Gjennom fagbevegelsen har vi muligheter for å kunne påvirke de beslutninger som tas i første ledd. Hvis vi blir medlemmer av EF, er det klart at vi da ikke får de samme muligheter til påvirkning som vi har i dag. Til slutt vil jeg gjerne si, at jeg er meget glad for det innlegget som Einar Gerhardsen hadde, og jeg vil gi min fulle tilslutning til det forslaget som er satt fram av Jan Haldorsen om at vi må prøve å leve sammen etter dette, og at vi må stå fritt i våre vurderinger. Det skal holdes en LO-kongress hvor mange av oss som representerer fagbevegelsen skal si vår mening. Dette møtet må ikke binde noen i så henseende. Vedtaket her må være et råd til det norske folk i folkeavstemningen, og ikke noe annet.

Bjarne Øverhaug, Hedmark: EF-spørsmålet er et daglig samtale-

emne her i landet og vil sikkert bli det fram til folkeavstemningen 25. september. Dette er i og for seg ikke så rart, når radio og fjernsyn og presse har forsøkt å bringe folk opp i en overopphetet atmosfære. Løstre diskusjoner hvor helheten i Det Europeiske Fellesskap helt mangler, har på mange måter villedet den enkelte ut av oss og gitt grobunn for en perspektivløshet som kan bli meget tragisk for vårt samfunn. Jeg har etter fattig evne forsøkt å sette meg inn i det store stoffet som foreligger omkring fellesskapsspørsmålet, og jeg vil uttrykke stor respekt for det analysemateriale som regjeringen Bratteli har lagt til rette. Man vil i stortingsmelding nr. 50 kunne finne en nøktern og saklig framstilling om Norges stilling i eller utenfor EF. Våre myndigheter har, etter at forhandlingsresultatet forelå, gitt meget uttømmende informasjon. Det er bare å beklage at det fins personer også innenfor våre rekker som fortsatt vil uthule sakens realitet og motarbeide en seriøs diskusjon om Norges stilling i et europeisk fellesskap. Det snakkes i dag om et tverrpolitisk initiativ mot EF. Jeg er redd for at den motstandsgruppe som er dannet innenfor Det norske Arbeiderparti har andre siktemål enn bare å velte en eventuell tilslutning til Fellesskapet. Jeg er redd for at det er en infiltrering som på lengre sikt vil ramme sosialdemokratiet i vårt land. Lojaliteten i vårt parti som har gitt så gode resultater, synes nå å være befengt med ekstremistiske tendenser som tar sikte på å rykke de sosialdemokratiske idéer opp med roten. Det er nok å vise til at medlemmer av partiet lar seg organisere i flere kampgrupper mot regjeringen som er utgått av sitt eget parti og mot en regjering som har fått landsmøtet og gjennom flere fylkespartier har fått overveldende flertall i EF-saken. Disse motstandsfolk henter kruttet fra organisasjoner som alltid har stått arbeiderbevegelsen fjernt. La meg til slutt appellere til hver enkelt om helhjertet å slutte opp om regjeringens markedspolitik og dermed vise bumerket i partiet — lojaliteten. Regjeringen Bratteli fortjener det.

Sigurd A. Danielsen, Oslo: Til Rune Gerhardsen vil jeg gjerne si: Jeg har ikke merket at Folkebevegelsen har manglet penger. De kunne bare gå til Melkesentralen som vi subsidierer. De har fått 1,6 mill. kroner før, og de fikk 1,6 millioner kroner i går. Det er ikke dårlig det. Det er mer enn hva DNA har fått av Regjeringen for å føre sin markedspolitik. Det jeg også ville si noen ord om, er denne bemerkning som Torbjørn Berntsen kom med i går. Han fortalte at han hadde vært med i arbeiderbevegelsen siden han var ung. Det har jeg også. Den gang var vi alle rabulister, men vi hadde den gang en tiltro til vårt parti, at når det tok en bestemmelse, så bøyde vi oss for det. Det som forunder meg når man sier man er

sosialist, er at man overser at det er 30 millioner sosialister i Europa i de land vi skal sammen med, og alle de sosialister vi en hver tid skal møte over landegrensene, som vi synger om i våre sanger. I dag er det ingen som snakker om dette, unntatt formannen, som i sin innledningstale nevnte det. Hva foregikk de vi skulle inn i EFTA? De samme som nå går mot EF, de gikk mot EFTA. Er det slik å forstå at vi går inn i EF på samme grunnlag som Høyre og Kristelig Folkepart?

Jeg håper vi får et så stort flertall ved folkeavstemningen slik at motstanderne skjønner at folket vil inn i EF.

Anne Lise Abrahamsen, Hordaland, trodde på et forpliktende samarbeid i Fellesmarkedet fordi vi har plikt til å bidra til et utviklet samarbeid slik at vi kan få den samfunnsutvikling som arbeiderbevegelsen i alle europeiske land står for, nemlig en sosialistisk utvikling. Det er urealistisk å tro at Det norske Arbeiderparti alene skal kunne skape et sosialistisk Norge. Det som mangler er det forpliktende samarbeid. Jeg vil ta utgangspunkt i fagbevegelsen, og for mitt vedkommende Norsk Kommuneforbund, hvor landsstyrets flertall har sagt ja til EF. Vi vet alle her hva fagbevegelsen har betydd for Norge og for arbeiderbevegelsen. Som tillitsmann har jeg forstått viktigheten av et samarbeid mellom DNA og fagbevegelsen. Krefter som ligger til venstre for oss søker å profitere på den uenighet som fins innenfor partiet når det gjelder EF. Det har vært vår bevegelses styrke at vi lojalt har bøyd oss etter at vi innad har tatt debatten, og at vi samlet står bak vedtakene. Det er dette landsmøtet skal gjøre. Ikke bare gi råd, men vise både tilhengere og motstandere at *dette* er vårt standpunkt. Mye kan sies til den politikk som føres i EF, men denne politikk kan ikke endres uten at vi går inn i dette forpliktende samarbeid. Utgangspunktet for Norge er i dag å gå inn i EF.

Aase Bjerkholt, sentralstyret: Det har vært nevnt mange ganger her på landsmøtet, at denne saken vedrører noe av det mest grunnleggende i arbeiderbevegelsen. Det er kanskje derfor også uenigheten om saken griper oss så dypt. Den berører det mest grunnleggende i vår ideologi, og det mest grunnleggende i vårt demokrati og i vår lojalitet — det som er vår organisasjons grunnvoll. Idémessig har vi her mulighet for å gå inn i et omfattende og forpliktende samarbeid med andre land, med endelig sikte på et verdenssamfunn. Det kan gi oss mulighet til et sterkere fellesskap over landegrensene med de politiske og faglige organisasjonene som står oss nær, slik at vi kan bygge fellesskapet ikke bare ved programmer, men med praktisk samarbeid om hverdagens oppgaver. Ingen tror at et medlemskap i EF fører til slike mål. Det skal mot, dristighet

og selvtilitt til, som det alltid har vært nødvendig når arbeiderbevegelsen har skullet gå videre framover. Det er ikke noe nytt at det er uenighet om en sak av stor betydning, men jeg tror det er riktigere å si at denne saken har skapt en hardere, og bitrere periode enn hva vi ellers har vært vant til å ha. Jeg synes nesten det har nærmet seg det meningsløse når noen av de som tilhører motstanderne mener at vi bare kan føre vårt felles arbeid videre, hvis vi som sier ja går over på mindretallets standpunkt. Er det ikke slik at mange av de gode partifeller som føler at de må si nei, har inntrykk av at de sier nei til en utfordring som rører ved idégrunnlaget i vår bevegelse? I selve partiets behandling står nå bare dette landsmøtet igjen. Alle partifeller som deltar i debatten har landsmøtets vedtak som bakgrunn uansett hvilken stilling de har til saken. Det nytter ikke å appellere til andre om et fellesskap. Vi må alle nå være klar over at det som det nå stilles krav om, at vi har respekt for hverandres mening, men at vi også har en utvetydig lojalitetsoppfordring til å følge partiets vedtak i vårt videre arbeid som partifeller. Og med dette vil jeg støtte Landsstyrets oppfordring om å si ja til norsk medlemskap i EF.

Kristian Jørstad, Oslo, sa at hans vurderinger hadde ført ham fram til å bli motstander av Fellesskapet. Han ville si noen ord om det han ville kalle misforstått lojalitet. Lojalitet overfor partiets ledelse til en viss grense, er et sympatisk trekk hos medlemmene. Men den lojalitet som i enkelte tilfeller kommer til syne når det gjelder tilslutning til EF, virker skremmende. Jeg har hørt sagt av tillitsmenn i partiet, at når Trygve Bratteli sier at det er det beste å gå inn i EF, da er det ingen andre som er kompetent til å si noe annet. En slik lojalitet er etter min mening til stor skade for Norge og Det norske Arbeiderparti. Det Norge og DNA trenger fram for noe annet, er kritisk vurderende mennesker, som har vilje, evne og mot til selvstendig tenkning og på et slikt grunnlag kan ta et standpunkt. Det er min oppfatning at regjeringen med Trygve Bratteli i spissen trenger slike mennesker.

Ragnar Kalheim, Oslo, ville bruke sine 3 minutter til å snakke om det som etter hans mening er hovedspørsmålet på landsmøtet, nemlig hva slags valg vi skal gjøre den 25. september. Er det folkeavstemning om ja eller nei til EF-medlemskap eller er det kombinert med stortingsvalget og et regjeringsvalg? Det er det helt klare hovedspørsmålet. Det har konsekvenser for det nivå debatten videre skal føres på, og det har konsekvenser for det indre forhold i Arbeiderpartiet. Men nå har Einar Gerhardsen gitt et meget effektivt bidrag til den luft som på forhånd var sterkt forurenset. Innlegget til Gerhardsen tror jeg vil gå over i historien som det eneste inn-

legget som samlet både tilhengere og motstandere. Det er på den måten saken må handteres. Jeg hadde ikke på forhånd trodd at jeg skulle sitere en EF-tilhenger, men jeg må faktisk sitere én til. Laake gjorde det helt klart at han var tilhenger av norsk medlemskap. Han uttalte det til og med i entusiastiske ordelag, og det er noe sjeldent å høre. Men han hadde en meget verdifull konklusjon. Han sa nemlig det, at vi EF-tilhengere må basere vår argumentasjon på kvaliteten vi har å framføre. Kan vi ikke vinne på det, må vi ikke ta andre virkemidler i bruk. Det er korrekt. Da er det virkelig mulig å få en debatt som kan avklare spørsmålet og også ha en positiv virkning innad i bevegelsen videre framover. Norske myndigheter må forberede seg på å imøtekomme et nokså vidtgående økonomisk krav, dersom Norge går inn i EF. Norsk skipsbyggingsindustri er ikke subsidiert. Skipsindustrien i EF er subsidiert med 12 prosent av kontraktsummen. Det innebærer subsidier som går opp i en størrelse på 60—70 prosent av lønnsutgiftene. Bare for Akergruppen samlet vil det bli stilt et krav om subsidier på 200 mill. kroner. For hele den norske skipsindustrien vil det komme til å dreie seg om et krav på en halv milliard kroner. Det skulle være klart at Norge på to år ikke er blitt en så stor gigant at vi klarer å få fjernet de subsidier som rår innenfor Fellesmarkedet.

Kaare Sandegren, LOs representant i Brussel: Jeg vil gjerne si, at i hvert sosialistparti og i hver fagbevegelse i Europa i dag, pågår en debatt i likhet med den som pågår her. I hver arbeiderbevegelse søker en nå veier til handling for å løse de nye samfunnsproblemer i samsvar med våre grunnidéer og grunninteresser. I så henseende er debatten her i dag ikke spesiell, selv om den kanskje kan være historisk på andre måter. Det er med andre ord de store utfordringer i dagens og framtidens samfunn som våre kamerater også i andre deler av Europa står overfor som vi gjør det. Men mer enn det, kamerater. Felles for arbeiderbevegelsen i Europa i dag er også at vi raskt — og jeg understreker raskt — kommer til erkjennelse av at dette er spørsmål som vi ikke kan håndtere alene verken som bevegelse eller som land. I korthet så holder faktisk arbeiderbevegelsene i Vest-Europa nå — særlig da kanskje fagbevegelsen — til å tilpasse seg psykologisk og organisasjonsmessig det, at de underliggende krefter i våre samfunn har gjort nedarvede nasjonale grenser sosialt og økonomisk sett til et tilbakelagt stadium, og det å møte denne historiske ny-utvikling som den nasjonale og internasjonale arbeiderbevegelse står overfor som hovedutfordring. En gang før har vi sviktet på dette feltet i en internasjonal situasjon. Det må ikke skje igjen. Hva skjer i praksis på dette feltet i dag? Her ligger kanskje fagbevegelsen et hakk foran partiene. På et møte i Oslo

i november i fjor, møttes 16 landsorganisasjoner med 30 millioner medlemmer bak seg, for å drøfte hva de kunne gjøre. De ble enige om å danne en felles europeisk samorganisasjon som forhandlingene nå nærmer seg slutten på. Den 6. juni møtes på ny de faglige ledere i Vest-Europa for å enes om danningen av denne europeiske faglige samorganisasjon, og jeg har full myndighet til å si her at både britisk og tysk fagbevegelse kommer til å delta aktivt i denne sammenlutningen. Det ligger her en enorm utfordring foran oss som forlanger og krever støtte fra det enkelte medlem både i fagbevegelsen og sosialistpartiene, og jeg for min del vet at den støtten vil komme.

Idar Eliassen, Oslo: Jeg regner meg som et lojalt partimedlem med de forpliktelser som dette innebærer. Mitt standpunkt mot medlemskap er tatt etter grundige overveielser, ikke fordi jeg vil være original. I så tilfelle ville mange i partiet være originale. Partisekretæren kan ikke mene at motstanderne skal forandre standpunkt eller få påsatt munnkurv. For min egen del vil jeg si at dette vil være vanskelig, for ikke å si umulig. Hvordan partilaga ville reagere hvis det kom et direktiv om at bare arbeid for fullt medlemskap var tillatt, for ikke å snakke om fagforeningene. Dette ville være et dødsstøt for kollektivt medlemskap. Vi må godta at det er meningsforskjell, — stor sådan — og saken må behandles slik at arbeiderbevegelsen ikke må settes i fare. Det må ikke føre til politikk som tvinger partifeller til å velge mellom partiet og sitt standpunkt i EF-saken. Det ville ikke være noen klok handling av Regjeringen, om den vil sette sin stilling inn på denne sak. Det riktige ville etter min mening være å stille medlemmene fritt helt fram til folkeavstemningen. Rolf Hansen sa i går noen kloke ord. Forresten har Oslo-partiet taklet EF-saken godt organisasjonsmessig. Samhold er arbeiderbevegelsens styrke, og det har gitt den og gir den dens slagkraft. Når dette samhold slår sprekker, er også arbeiderbevegelsen svekket. Det er nok å minne om 1923. Kamera-ter, la ikke 1972 bli et årstall vi vil minnes på samme måte. Etter min mening burde det være en selvfølge at debatten kunne vært ført innenfor arbeiderbevegelsen. Her er jeg helt enig med partiets sekretær, Ronald Bye, når han uttaler: «Arbeiderpartiet og fagbevegelsen mener at debatten om arbeiderbevegelsens endelige standpunkt til EF-saken bør føres av og innenfor rammen av arbeiderbevegelsen. Hvilket standpunkt arbeiderbevegelsen skal ta, er en familiesak. Vi er sterkt opptatt av at debatten skal være preget av saklig informasjon og variert synsrepresentasjon og bli ført i former som ikke skaper negative sidevirkninger. Ansvarer faller tungt å bære for dem som måtte gi seg ut på uvanlige arbeidsformer for å få markert sitt syn.» Men hva er skjedd? Vi har fått tverr-

politiske bevegelser i øst og vest, med de mest forunderlige sammen-setninger med Melander på den ene siden og Borgen og storbøndene på den andre. Og om ikke dette er nok, har vi fått en informasjons-komité innenfor våre egne vegger. Jeg vil at landsmøtet skal ta et klart standpunkt mot slike tverrpolitiske organisasjoner, som bare skader bevegelsen. I sak er jeg enig med AUF, men arbeidsformene er jeg uenig i, især behandlingen av 1. mai. Den er ikke ungdoms-bevegelsen verdig. Folkebevegelsen er i ferd med å utnytte dagen. Dette kan de gjøre uhemmet, takket være splittelsen i bevegelsen. Jeg vil oppfordre alle til å ta imot denne utfordringen. La arbeider-bevegelsen være den toneangivende. Det er bare en enhetlig arbeiderbevegelse som kan føre fram til målet — et sosialistisk samfunn.

Lulla Fossland, Rogaland: En vesentlig del av motstanden mot EF har som bakgrunn: Vern om sj r deretten og motstand mot forpliktende samarbeid, som egentlig forutsetter avgivelse av en del av formell suverenitet. Det er nok å nevne senterpartistene som aldri har stått for noen internasjonal politikk. Det er disse sterkt nasjonalt orienterte motstanderne i vår bevegelse som er i ferd med å styrke sitt nei til medlemskap. Hele antikampanjen bygger jo opp en voldsom motstand mot og frykt for å avgi formell nasjonal råderett til organer som spenner over flere land med felles problemer — problemer som bare kan angripes og løses ved koordinert og felles framstøt. Vil vi virkelig m te den internasjonale kapital, konjunktur og prisproblemene, for ikke   snakke om milj deleg-gelsene, har vi ingen sjanse til det uten å avgi formell suverenitet og la felles organer — helst alle nasjoner — komme inn med felles reguleringer av denne ustyrte utvikling vi ser over hele verden. Motstanderne argumenterte med at europeisk samarbeid ikke er noe for oss, fordi det er kapitalismen som hersker i disse land. Jeg forstår ikke denne argumentasjonen. Er det ikke disse krefter sosi-alistene alltid har kjempet mot, og som vi kjemper mot også i Norge? Det er jo bare det, at kampen nå har utviklet seg fra det nasjonale plan til det regionale, internasjonale plan. Det er ikke arbeiderbevegelsen som har utvidet denne kampen. Det er kapitalen og storkonsernene som har gjort det. For dem fins ingen lande-grenser. De samarbeider over hele kloden og sørger for å splitte arbeiderbevegelsen så godt de kan. Og de lykkes så alt for godt med det. Arbeiderbevegelsen — både den faglige og den politiske — er alt for splittet og svak både i Norge og i verden for øvrig til virkelig å by kapitalkreftene kamp på det plan hvor vi nå er nødt til å møte den. Vi må nå innse at sosialistenes kamp for likhet og rettferdighet er flyttet over fra det nasjonale plan til det regionale og internasjonale plan, og at vi ikke skal inn i EF for å spise kjøtt-

pølse. Vi skal inn for å slåss, for å føre vår kamp videre sammen med arbeiderbevegelsen i de øvrige EF-land.

Arild Boman, sentralstyret: Jeg synes det er underlig at formene for det internasjonale samarbeid får dominere debatten så mye i forhold til de krefter som vi kan sette inn i de former vi velger. EF er bare en av de former som kan tenkes vi kan samarbeide med i arbeiderbevegelsen og fagbevegelsen. Vi bør jo hele tiden være oppmerksom på hvilke krefter som skal forme innholdet her, og hvilke krefter vi har å sette inn. Grunnlaget for alle sosialistiske resultater er den demokratiske sosialistiske arbeiderbevegelsens styrke. Å konstruere statlige eller mellomstatlige regionale apparater kan ikke i seg selv levere styrke til å oppnå demokratiske sosialistiske mål. Tvert om kan de jo være bygd opp slik at de hindrer oppnåelsen av slike mål. Vi må derfor først sørge for en samordning av de demokratiske arbeiderbevegelser sjøl. Dette har allerede skjedd på det faglige område i Europa. Vi har nå fått en vest-europeisk faglig samorganisasjon med LO-organisasjonene som medlemmer, hvor det også er LO-organisasjoner der det ikke er aktuelt å bli medlem av EF, f. eks. Sverige. Når det internasjonale faglige samarbeid legges til en slik samorganisasjon, viser det at medlemskapet i Fellesmarkedet verken er nødvendig eller tilstrekkelig når vi skal drøfte de internasjonale faglige og yrkesmessige problemer i dagen og morgendagen. Oddvar Nordli og Reulf Steen var inne på noen av disse spørsmålene, og Oddvar Nordli inntok her et nokså underlig standpunkt. Han sa nemlig at en samordning av arbeiderbevegelsens krefter kan ikke finne sted uten under trykket fra samarbeidsorganer som andre etablerer, dvs., at det er andre som får dette initiativet med å danne og utvikle disse organer som vi etterpå i vår maktesløshet skal gå inn i, og så skal vi liksom utløse kreftene innenfor disse. Jeg tror det her er nødvendig å kreve en mye sterkere internasjonal innsats fra arbeiderbevegelsen hvor man også tar dannelsen av samarbeidsformen i sine egne hender. Vi må danne samarbeidsorganer som passer til den demokratiske sosialismes målsetting, og som kan utløse arbeiderbevegelsens krefter. Uten dette vil vi alltid risikere at rammene for arbeiderbevegelsens innsats er satt av våre motstandere, og dette kan ikke være vår oppgave. Vår oppgave må være å ta vår politiske innsats i våre egne hender også når det gjelder å danne samarbeidsorganer.

Lars Skjølås, Oppland, syntes en del av problemene i forbindelse med spørsmålet om formene for hvordan vi skulle føre debatten, var avklart under debatten. Representanten Flesvig reiste i sitt innlegg i går spørsmålet om hvem som vil med i EF, og han ga samtidig svaret omgående. Det var skipsredere, fabrikkere, i det

hele tatt kapitalinteressene. Det som har skjedd ved Arbeiderpartiets behandling av disse saker på grunnplanet, i fylkesorganisasjonene, kan ikke betraktes slik. Det er ikke disse grupper som har vært representert her og som har avgitt sin stemme for EF, og dermed skapt det flertall og mindretall som vi har i dag. Det er arbeiderbevegelsens egne folk, som har uttrykt sin mening om disse problemene, og det har gitt seg utslag på denne måten. Hvorfor vil vi inn i EF? Vi som er tilhengere. For min egen part og for de folka i mitt distrikt, kan jeg si at der har det vært ledetråden den organisasjonsmessige videreutbygging i samfunnet. Vi har hatt tru på den. Det er både den faglige og politiske arbeiderbevegelsen som har gitt oss de resultater vi etter hvert har oppnådd. Jordbruket har vært trukket inn som et av argumentene i en del utstrekning fra motstandsfolkene her. Det er bare det å tilføye — noe som det ikke har vært snakket så mye om — at den nedbyggingen som det blir truet med, den har foregått i mange år alt når det gjelder antall bruk. Den vil foregå fortsatt enten vi går med eller vi holder oss utenfor EF. Personlig finner jeg ikke noen grunn til å beklage den utviklingen generelt. Det kan ikke være arbeiderbevegelsens mål å opprettholde arbeidsplasser som gir en tredjedel eller en fjerdedel av en vanlig arbeidstakers inntekt. Det er ikke det siktemål vi har med vår jordbrukspolitik. Når det gjelder det organiserte jordbruk og skogbruk, så er det bare å si, at de som på den ene side representerer jordbruksorganisasjonene, de sier ja til markedet for sin treforedlingsindustri, men sier de nei når det gjelder jordbruket og bevilger penger til motstandsbevegelsen? Jeg finner dette litt merkelig. Senterpartiet driver en agitasjon som kaster skygger, men hvis vi ser på de resultater arbeiderbevegelsen har skapt, vil disse skyggene bli kastet bak oss.

Leif Skau, sentralstyret, var siste taler i debatten. Han sa: I den stilling jeg er i, vil jeg for ordens skyld gjøre oppmerksom på den behandlingen som Jern- og Metallarbeiderforbundets landsstyre har hatt i forbindelse med EF-spørsmålet: Saken ble behandlet på et ekstraordinært landsstyremøte den 15. desember i fjor, før forhandlingsresultatet forelå. Det ble et flertall mot EF. For mitt vedkommende vil jeg gjøre helt klart, at jeg rent prinsipielt, men også på bakgrunn av det foreliggende forhandlingsresultat, mener det klart må være riktig å si ja til et europeisk samarbeid. Jeg har mange begrunnelser for det, men får ikke tid til det i løpet av et tre minutters innlegg. I debatten om EF har arbeidsplassene kommet inn i bildet. Sikring av fisket og jordbruket etter 1982 har vært reist. Nå har industriarbeiderne fått reist sitt problem, hvorvidt de har hatt anledning til å ha sikre arbeidsplasser etter 1982. Vi må

være med i det daglige arbeid, vi må være med i en aktiv politikk for å drive landet vårt industrielt og økonomisk framover og tru på den politikken vi driver med, ha tru på de som driver denne politikken. For verkstedindustriens vedkommende har den fra å være en ren hjemmeindustri, har den siden vi kom med i EFTA, utviklet seg til å bli en typisk eksportindustri. Vi har, gjennom å komme inn i et større marked, klart å øke eksporten fra 500 mill. kroner for noen år siden til 2,3 milliarder kroner nå i år. Dette har vist, at hvis vi skal ha fortsatt en sterk verkstedindustri, en sterk industri som skal legge grunnlaget for den videre utvikling i vårt land, så må vi ha tilknytning til større markeder, man må være med i et industrielt miljø for å kunne ta del i den sterke tekniske utvikling som foregår. Skal man være med her, så må man også være med i det samarbeid som skal skje i Europa. Og så til slutt bare dette: Kalheim sa at han var enig i det som Laake sa om kvalitet. Ja, det er jeg også enig i. Jeg oppfordrer en del av de som har levert en del trykksaker i løpet av en tid å ta seg dette ad notam. Det gjelder bl. a. en herværende ungdomsavis i Oslo.

INNLEDERNES SLUTTINNLEGG

Bjørn Tore Godal fikk først ordet og sa: Det er ingen mening i at jeg skal gi en oppsummering av debatten. Jeg skal være meget kort. Jeg synes diskusjonen har vært god og ført i en tone som det sømmer seg partiforsamlingen. Jeg vil si avslutningsvis at jeg er også meget glad for den forståelse som det er vist fra framtrede tillitsmenn som står på tilhengerstandpunktet, når det gjelder mindretallets rett til å arbeide for sitt syn i denne sak også etter landsmøtet.

TRYGVE BRATTELIS SLUTTINNLEGG

Trygve Bratteli: Slik saksbehandlingen ligger an og med forventningene om å komme gjennom saklisten, skal jeg heller ikke holde noe egentlig sluttinnlegg, men bare knytte noen merknader til noen enkelte punkter. Jeg synes også det har vært en meget interessant debatt i tilslutning til og på toppen av de mange som nå har vært rundt omkring i landet. Jeg kan ikke la være, når jeg sitter og hører og reflekterer over en debatt som denne, å minnes det forløp den har hatt nå i 10 år. Det er nemlig ikke helt den samme debatt lenger som den det var for noen år siden. Forskjellen ligger først og fremst deri at i dag er alle erklærte europeere. Det som er i ferd med å skje, er på sett og vis at ad forskjellige veier er Norge

i ferd med å våkne til bevissthet om sin europeiske plassering. Nå er det en velkjent egenskap ved mennesker når de våkner, at noen er morgenfriske, andre er morgengretne, og noen er særdeles morgengretne. Men i alle tilfelle er det i ferd med å skje når det gjelder det norske folks mentalitet, at den er i ferd med å våkne til bevissthet om sin europeiske plassering og de store og interessante problemer, og jeg vil for min del, ut fra mitt syn føye til, muligheter som det etter hvert vil åpne for oss.

Noen få ord i forbindelse med saksbehandlingen. Jeg vil gjerne si til en som var oppe her, at i hvert fall jeg har aldri formulert noe krav om det han kalte lojalitet mot partiets ledelse. Derimot vil jeg gjerne føye til, at jeg har fra min oppdragelse en meget sterk sans for det jeg kaller lojalitet mot partiets vedtak. Det er noe ganske annet. Men lojalitet mot ledelsen har det aldri vært naturlig å stille krav om i Arbeiderpartiet. Det kunne være fristende å gå atskillig inn på saksbehandlingen. Det er ikke tid til det, og da er det kanskje like godt praktisk talt å la det være. Men det er klart at vi har alle fulgt behandlingen av denne saken, ikke bare de par siste månedene, men for den siste rundes vedkommende, gjennom et par år, og det kunne vært atskillig å si om den. Men jeg vil først og fremst understreke én ting, fordi det har betydning også for den tiden vi nå videre går inn i. Det er at vi er overbevist om, at meningsskilnad i vårt parti skaper i og for seg ikke vanskeligheter. Det har vi alltid levd med. Det som skaper vanskeligheter, det er hvis det kommer i gang utviklingsretninger som gjør at det er vanskelig å holde debatten gående innenfor det vi kaller den norske arbeiderbevegelse, nemlig Arbeiderpartiet, Landsorganisasjonen, Arbeidernes Ungdomsfylking og vår kvinnebevegelse. En kan også diskutere med andre, men hvis en jevnlig leser i aviser og annet sted at det dannes grupperinger som bl. a. har til formål å drive en virksomhet for å motvirke det som er Arbeiderpartiets politikk, Arbeiderpartiets virksomhet baseres på Arbeiderpartiets egne vedtak, det er da vanskelighetene oppstår, ikke det at det er indre diskusjon i Det norske Arbeiderparti. Derfor håper jeg at en i fortsetningen vil være helt klart oppmerksom på den siden av saken. Det er først og fremst der en kan finne kildene til interne vanskeligheter i vår behandling av slike spørsmål.

Hva er så et landsmøtevedtak og hva er et landsmøte i Arbeiderpartiet? Jeg vil gjerne reservere meg mot noen få — og jeg understreker noen få — tilløp i denne debatt til å ville — hva skal vi si — tolke vekk betydningen av hva et landsmøte i Arbeiderpartiet egentlig er. En må her holde rimelig fra hverandre to ting. Det ene er selve det at partiet gjennom sine legitime institusjoner tar

standpunkt til politiske spørsmål og dermed trekker opp linjene for Arbeiderpartiets politikk. Det er den ene side av saken. Den andre side av saken er spørsmålet om hvor langt eller på hvilken måte den enkelte vil ta hensyn til de vedtak som blir gjort av Arbeiderpartiets kompetente organer som partiets politikk. Det er den annen side av saken, og det jeg er særlig interessert i, at det ikke bør herske noen uklarhet om, det er den første del av dette ved et landsmøte. Vi har ikke noe høyere organ enn landsmøtet til å gjøre vedtak i politiske saker, vedtak som så når de er gjort, selvfølgelig danner grunnlaget for Sentralstyrets arbeid og for den virksomhet som ellers så utformes for å sette en politikk ut i livet. Så er det da spørsmål om hvilke konklusjoner vil de enkelte trekke av det? Der innrømmer jeg åpent — det snakkes ofte når det gjelder de av oss som har fylt 60 år, om det en bærer på i arv fra fortiden. Fagorganisasjonen sto i en utsatt stilling da jeg kom med i arbeiderbevegelsen, og de fleste av oss som kom fra det miljø, fikk våre begreper om lojalitet og om holdning til legitime vedtak i det miljø og i det arbeid. Og hadde en fagforening gjort vedtak om å stille bestemte tariffkrav kunne ikke medlemmene gå ut derfra og si at det hefter 50 av medlemmene for, mens vi 20 andre vil ha noe ganske annet. En kunne ikke vedta en streik og si at ut i den streiken går de som har stemt for den. De som har vært mot den går ikke ut i den osv. Der hadde vi den regel jeg bl. a. har hørt av munnen på den mann hvis gravstein vi i dag avduker, mang en gang i de vanskelige årene: Det hører med til det daglige liv i arbeiderbevegelsen å ha diskusjon innad, men når en så har klarlagt sin politikk, å stå sammen om den politikken utad.

Det er klart, dette skal en heller ikke trekke etter hårene eller drive for langt. Der avhenger det også litt av hvilken stilling en er satt i hvordan en vil vurdere slike ting. Etter min oppfatning vil det f. eks. være ganske meningsløst om en formann i Arbeiderpartiet ikke tok til etterretning et politisk vedtak av landsmøtet, om en formann gikk ut etter landsmøtet og sa at dette er landsmøtets vedtak og dette er ikke min politikk. Der er det så åpenbart at det ikke trenges å si noe om det. En er der i nærheten av noe som kanskje er litt av et kjernes spørsmål her, og det er etter min oppfatning det, at har en tatt på seg virkelig sentrale verv for et parti, da har en en spesiell grunn til å overveie meget nøye de politiske vedtak partiet gjør i sine kompetente organer. Det er klart dette fortøner seg ganske annerledes når en går ut til medlemmene ute, ved grasrota, som det heter, folk som sitter i mindre vesentlige verv osv. Der kan det fortøne seg ganske annerledes. Men der er det også da slik at tvang til tro er dårers tale. Det gjelder i religi-

onen som det gjelder i politikk, og det er heller ingen som har stilt seg det spørsmål.

Men jeg synes det er riktig å ta et landsmøte som sluttsteinen av en saksbehandling når det har gått gjennom vårt partis organisasjon, som i hvert fall en impuls til enhver partifelle hvor han enn sitter, til å overveie den sak det er gjort vedtak om. Vel, kommer han så til at dette er ikke mulig å følge, så har vi jo spesielt, når det gjelder utenrikspolitiske spørsmål, nå i hele etterkrigstiden praktisk talt levd med det syn at det har vært noe vi ikke har kunnet overkomme å følge de standpunkter og de retningslinjer Arbeiderpartiet har vedtatt i sine landsmøter. Men det er klart, at vi må ikke gjøre partiet til en teklubb. Vi er interessert i klarlegging og avgjørelser i landsmøtene for en politikk, og parallelt med en vidtgående liberalitet overfor enkeltmennesker, deres oppfatninger, de ønsker de måtte ha, går også dette at et parti må søke å arbeide slik at det virkelig blir en politisk makt, og det kan det selvfølgelig bare bli på basis av de vedtak det kommer fram til gjennom sine kompetente organer.

Får jeg så bare si om dette kabinettsspørsmålet som — jeg hadde nær sagt — mange andre er mye mer interessert i enn Regjeringen selv. Jeg skal prøve å si dette forholdsvis presist, selv om svaret ikke vil være oppsiktsvekkende og kanskje ikke tilfredsstillende noen. Men for det første er det slik at spørsmålet om kabinettsspørsmål eller ikke, i den grad angår et spesielt partiorgan, nemlig Regjeringen, at den må være med å vurdere en slik sak når det er aktuelt.

Etter min oppfatning har det liten hensikt å lage en abstrakt bruksanvisning for under hvilke omstendigheter et kabinettsspørsmål skal kunne stilles. Spørsmålet om kabinettsspørsmål reiser seg under de ganske konkrete omstendigheter som gjør spørsmålet aktuelt, og det er i den situasjon som har gjort spørsmålet aktuelt, at det etter min oppfatning fra en regjerings side også må tas standpunkt til hvorvidt forutsetningene ligger til rette for å stille et kabinettsspørsmål eller ikke. Det er enda atskillig tid fram til folkeavstemningen. Det er mange trekk i den politiske utvikling i dette land fram til folkeavstemningen som ennå ikke er klarlagt for oss, som vil bli klarlagt underveis. Mange ting kan endre seg i bildet, slik det ser ut akkurat i dag, og derfor tror jeg fortsatt at det er riktig at Regjeringen for sitt vedkommende lar sin endelige overveieelse av dette spørsmål ligge til det tidspunkt er kommet da det er aktuelt å ta endelig standpunkt til det. Det trinn av saksbehandlingen vi nå står ved, er landsmøtets avslutning av behandlingen av det foreliggende forslag og den votering som her skal finne sted. Jeg har lyttet til det aller meste av det som er sagt her i dette som i en del

tidligere møter, og jeg kan for min del, når det gjelder selve saken, ikke bidra noe mer enn å gjenta det jeg sa i mitt innledende innlegg i denne debatt, at Regjeringen for sitt vedkommende er kommet til at den vil tilrå at Norge på basis av det forhandlingsresultat som foreligger, går inn for medlemskap i De Europeiske Fellesskap.

REDAKSJONSKOMITÉEN LEGGER FRAM SINE NNSTILLINGER

Leif Granli overtok nå dirigentplassen, og innstillingene fra redaksjonskomitéen ble lagt fram — fire i tallet — først flertallets innstilling om EF-spørsmålet, én innstilling fra mindretallet, én enstemmig innstilling om den videre behandlingsmåte og endelig én innstilling om 1. mai. Vi gjengir her disse innstillingene i den rekkefølge vi ovenfor har nevnt:

FLERTALLSINNSTILLINGEN OM EF

Denne innstilling var sålydende:

UTTALELSE OM NORGE OG EF

Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen har alltid gått inn for at Norge skal engasjere seg i et forpliktende internasjonalt samarbeid. Ut fra dette grunnsyn har norsk arbeiderbevegelse også gått aktivt inn for et utvidet samarbeid i Vest-Europa som har bidratt til å skape fred og en stabil velstandsutvikling i denne del av verden.

På dette grunnlag ba landsmøtet den 11. mai 1971 Regjeringen sluttføre forhandlingene med EF for å få klarlagt betingelsene for norsk medlemskap.

Det forhandlingsresultat som nå foreligger for Norge, forutsetter at også Storbritannia og Danmark blir medlemmer i De Europeiske Fellesskap. Det nåværende Europeiske Frihandelsområde, EFTA, går dermed i oppløsning.

Landsmøtet konstaterer at Regjeringen under forhandlingene har lagt avgjørende vekt på å oppnå gode og trygge kår for de store folkegrupper, lønnstakere, jordbrukere og fiske. Det er oppnådd tilfredsstillende vilkår både for jordbruk og fiske. Industrien vil få bedre vekstvilkår. Også på de øvrige områder er det oppnådd resultater som sikrer norske interesser og trygger arbeidsplassene.

Regjeringen har sluttført forhandlingene med EF i samsvar med vedtaket på landsmøtet 11. mai 1971 og vedtak i landsstyremøter 18. november 1971 og 19. januar 1972. Behandlingen av saken i partiets organer har foregått i samsvar med disse vedtak og etter vanlig organisasjonsmessig praksis.

Regjeringen er ut fra en samlet vurdering kommet til at medlemskap i EF vil gi Norge de beste muligheter, ikke bare økonomisk, men også sosialt og politisk. Den anbefaler derfor at Norge blir medlem av det utvidede Fellesskap.

Landsmøtet gir sin tilslutning til Regjeringens forslag.

*

Det utvidede samarbeidet i Vest-Europa tar sikte på å løse problemer som nasjonalstaten ikke kan løse alene, men som har avgjørende betydning for det enkelte menneske i det enkelte land.

Det gjelder viktige oppgaver som miljøvern, ressursforbruk, forurensninger, kontroll med valuta og konjunkturer og med de flernasjonale selskapers virksomhet. I særlig grad gjelder det et så fundamentalt spørsmål som krig eller fred.

Et samarbeid av forpliktende karakter vil kreve overnasjonale organer som kan treffe og gjennomføre de beslutninger medlemslandene blir enige om. Hvert medlemsland vil på denne måte få medbestemmelsesrett og innflytelse over den felles politikk. For de mindre stater vil dette bety større innflytelse over utviklingen i framtida.

Arbeiderpartiet vil omforme samfunnet etter den demokratiske sosialismens prinsipper. Vi vil et samfunn med vekst, vern, trygghet og trivsel, et samfunn bygd på frihet, samarbeid og solidaritet. Dette grunnsyn er retningsgivende for vår politikk både nasjonalt og internasjonalt. Det ligger også til grunn for den politikk vi vil føre i det vest-europeiske samarbeid.

I vår del av verden har den demokratiske sosialismen sterke røtter. Et utvidet EF vil gi arbeiderbevegelsen nye muligheter til å forme framtidens Europa. Europeisk arbeiderbevegelse er sterk og har sikre tradisjoner. Ved en samling av kreftene kan den få avgjørende innflytelse på utviklingen og fastlegge den rolle vår del av verden skal spille i internasjonal politikk. Norsk arbeiderbevegelse må gå målbevisst inn for denne oppgaven.

Europeisk arbeiderbevegelse står samlet om den oppgave å videreføre arbeidet med å fjerne motsetningene mellom Øst og Vest, og å utforme en politikk innenfor EF som kan bidra til å løse utviklingslandenes problemer.

Samtidig med deltakelsen i et utvidet EF, må vi ta vare på og bygge ut det nordiske samarbeidet. I det siste året er det gjort nye framstøt på dette område. Det er ingen motsetning mellom nordisk og europeisk samarbeid.

Medlemskap i EF vil gi oss nye muligheter. Men det vil også stille oss overfor nye oppgaver på det nasjonale plan. Landsmøtet vil

understreke at det er nødvendig med sterkere samfunnsmessig styring og kontroll med det økonomiske liv og den samfunnsmessige utviklingen. I tida framover må vi utvikle og styrke lokaldemokratiet, utvide lønnstakernes medbestemmelsesrett og innføre demokratisk ledelse i kredittinstitusjonene. Vi må nytte ut de nye vekstmuligheter EF-samarbeidet gir oss til å fortsette utjavningspolitikken overfor grupper og distrikter. Vi vil føre videre en aktiv sosialpolitikk, boligpolitikk, distriktpolitikk og utdannings- og kulturpolitikk i samsvar med partiets program og vedtak.

*

Utviklingen i Europa har stilt Norge overfor en avgjørelse som vil få stor betydning både for det enkelte menneske og hele samfunnet vårt.

Det er landsmøtets oppfatning at medlemskap i et utvidet EF vil gi de største muligheter og de beste vilkår for vårt folk og vårt land.

Landsmøtet oppfordrer det norske folk til å stemme for medlemskap i Fellesskapet.

MINDRETALLETS INNSTILLING OM EF

Mindretallet, Thorbjørn Berntsen og Bjørn Tore Godal, hadde følgende innstilling om Norge og EF:

Det norske Arbeiderparti har til oppgave å samle de brede lag av folket til arbeid for et sosialistisk samfunn. Kravet om folkestyre og likestilling har forent lønnstakere, jordbrukere og fiskere til en drivende politisk kraft. Men mye arbeid gjenstår. Nye oppgaver har meldt seg. Kapitalkreftene og fåmannsveldet har fortsatt herredømmet over alminnelige menneskers livskår i Norge og verdenssamfunnet.

Kampen for sosialisme kan ikke stanse ved Norges grenser. Vår sosialistiske målsetting må omfatte hele verden. Det må fortsatt være Det norske Arbeiderpartis linje å engasjere vårt land og vår bevegelse i et omfattende og forpliktende samarbeid både i vår del av verden og i verdenssamfunnet som helhet.

Innhold og form i samarbeidet mellom de europeiske land vil få avgjørende betydning for arbeiderbevegelsens og kapitalkreftenes stilling i det enkelte land og landene imellom.

Regjeringen har fullført forhandlingene med De Europeiske Fellesskap med sikte på medlemskap. Følgene av EF-samarbeidet for Norge og forhandlingsresultatet på de felter der det har vært mulig å føre forhandlinger, vil være grunnlaget for den rådgivende folkeavstemning og Stortingets behandling av saken.

I samsvar med Roma-traktaten skal EF-landene utvikle en økonomisk enhet der kapital, varer, tjenester og arbeidskraft skal sirkulere uavhengig av nasjonale grenser. En slik arbeidsform fører til behov for samordning på en rekke felter. De foreliggende planer om en vidtgående sentralisering av den økonomiske politikken og de stadige forslag om tiltak med sikte på en politisk union må sees på denne bakgrunn.

Med arbeiderbevegelsens holdning til samarbeid over landegrensene avviser Arbeiderpartiets landsmøte ikke prinsippet om overnasjonalitet. Overnasjonaliteten må imidlertid ikke svekke, men styrke arbeiderbevegelsens muligheter til å øke sin innflytelse i det enkelte land og over landegrensene. Særlig gjelder dette styring og kontroll med de økonomiske krefter og utdypingen av folkestyret.

Norsk medlemskap i EF vil svekke en rekke av de styringsmidler i økonomien som står til folkevalgte organers rådighet. En mer vidtgående sosialisering- og reguleringspolitikk overfor den private sektor vil bli vesentlig svekket, fordi EF's retningslinjer for kapitalbevegelser og etableringer gjør det mulig å unndra seg statlige tiltak i enkeltland. Innenlandske og utenlandske banker og storbedrifter vil med dette få større armslag.

Norsk medlemskap i EF vil få direkte følger for våre myndigheter til å føre en slagkraftig næringspolitikk. De næringer — også industrien — som er rammet av omstillingsvansker, vil bli ytterligere utsatt som følge av tapte styringsmuligheter.

Det er ikke blitt påvist at det vil bli redusert økonomisk vekst dersom Norge blir stående utenfor. Regjeringen peker selv på i sin markedsmelding at den fulle sysselsetting kan opprettholdes uansett markedstilknytning.

Forhandlingsresultatet for jordbruk og fiske har ikke fått støtte fra næringsorganisasjonene. I den politiske arbeiderbevegelsen må det legges stor vekt på at de organisasjoner som alltid har stått arbeiderbevegelsen nær — Norges Fiskarlag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag — ikke kan godkjenne forhandlingsresultatet.

Med grunnlag i dette vil DNA's ekstraordinære landsmøte fraråde norsk medlemskap i EF.

Det må innledes et nært samarbeid med de øvrige nordiske land, slik at Norden kan spille en aktiv rolle i avspenningspolitikken mellom øst og vest. Samarbeidet må også omfatte landenes interesser i forhold til EF såvel som til andre økonomiske samarbeidsorganisasjoner. På denne bakgrunn må det søkes en frihandelsordning med De Europeiske Fellesskap. De nordiske land må opptre samlet i den planlagte forhandlingsrunde om nye internasjonale tollreduksjoner.

På det europeiske og internasjonale plan må norsk arbeiderbeve-

gelse forfølge sine planer om et sosialistisk Europa-program. Landsmøtet hilser velkommen planene for et nærmere faglig samarbeid i Europa med målrettet innsats mot de internasjonale kapitalkreftene slik de arbeider på tvers av alle landegrenser.

DEN FORTSATTE BEHANDLING AV EF-SAKEN

Følgende enstemmige innstilling ble lagt fram om den fortsatte behandling av EF-saken:

Gjennom en rekke år har spørsmålet om norsk tilslutning til De Europeiske Fellesskap vært gjenstand for grundig behandling i Arbeiderpartiet. Landsmøtets vedtak er et klart uttrykk for medlemmenes syn og forplikter partiet til å arbeide aktivt for norsk medlemskap i et utvidet EF.

I månedene fram til folkeavstemningen må oppgaven være å få våre velgere til å slutte opp om partiets standpunkt. Det må legges sterk vekt på å skape forståelse for den linje landsmøtet nå har fastlagt, og å spre opplysning om bakgrunnen for partiets og Regjeringens politikk.

Landsmøtet konstaterer at det står strid om EF-saken. Landsmøtet forutsetter at partiets medlemmer trass i ulike oppfatninger, i den fortsatte debatt fram til folkeavstemningen, opptrer på en måte som ikke svekker partiet i denne vanskelige saken. Det har alltid vært en styrke for partiet å kunne samordne en indre meningsbrytning og en utadventd politisk slagkraft. Respekten for samholdet og de politiske oppgavene har gjort Arbeiderpartiet til en avgjørende faktor i norsk samfunnsliv. EF-saken står i denne sammenheng ikke i noen partimessig særstilling.

Mange og store oppgaver ligger foran oss. Bare en samlet arbeiderbevegelse vil kunne møte dem med tilstrekkelig styrke og gi den nødvendige slagkraft med sikte på seier for Arbeiderpartiet ved valget i 1973.

Uansett utfall av folkeavstemningen vil DNA — i samsvar med vårt program — uoppholdelig fortsette å kjempe for at vårt parti skal ha styring i de folkevalgte institusjoner.

1. MAI 1972

Følgende enstemmige innstilling ble lagt fram:

Ved 1. mai-feiringen skal arbeiderbevegelsen demonstrere sin styrke gjennom enhet og samhold. Viljen til samhold vil alltid være avgjørende for vår evne til å forme og styre utviklingen i samfunnet.

Debatten om EF må derfor ikke splitte arbeiderbevegelsen ved årets 1. mai-feiring. Landsmøtet oppfordrer alle meningsfeller og tilhengere til å slutte opp om Arbeiderpartiets og fagbevegelsens arrangementer for å gjøre årets 1. mai-feiring til en manifestasjon av enhet og samhold.

BJARTMAR GJERDE REDEGJØR FOR INNSTILLINGEN

Formannen i redaksjonskomitéen, *Bjartmar Gjerde*, gjorde rede for de fire innstillinger som ble lagt fram. Han pekte på at to av innstillingene var enstemmige. Når dette har vært mulig, skyldes det godvilje fra alle medlemmer av redaksjonskomitéen og vi håper at denne vilje til samarbeid, til tross for ulike oppfatninger i spørsmålet om EF reflekterer situasjonen på landsmøtet og i arbeiderbevegelsen som helhet. I så fall lover dette godt for arbeiderbevegelsens framtid. Han foreslo at man først tok standpunkt til medlemskapsspørsmålet og at man etterpå kom tilbake til de to andre sakene. Rent generelt ville Gjerde ha føyd til at i redaksjonskomitéen hadde man drøftet om det ikke ville være riktig å legge fram forslag til en generell politisk uttalelse. Av to grunner gjør vi det ikke. For det første av den grunn at dette landsmøte har vært innkalt for å behandle én sak, nemlig Fellesmarkeds-spørsmålet. For det andre fordi vi har inntrykk av at debatten i så sterk grad har knyttet seg til Fellesmarkedssaken og intet annet, at det ville være uriktig av landsmøtet da å legge fram andre spørsmål. Dertil kommer det at vi strengt tatt ikke har hatt tid til annet enn de uttalelsene vi legger fram.

Jeg går så over til det første forslaget, nemlig innstillingen i realitetsspørsmålet. Der vil jeg si følgende: Vi har i redaksjonskomitéen gjort forsøk på å samordne de to spørsmålene. Vi har arbeidet på den måten at redaksjonskomitéens flertall, alle medlemmer unntatt Bjørn Tore Godal og Thorbjørn Berntsen, har arbeidet videre med spørsmålet på grunnlag av det utkast som foreligger til landsmøtet fra landsstyret. Mindretallet — og de vil begynne sitt forslag — har arbeidet på grunnlag av det mindretallsforslag som ble fremmet i landsstyret, nemlig Bjørn Tore Godals forslag og Per Aasens forslag. Til flertallsinnstillingen er det det å si, at vi ikke har gjort noen endringer i realiteten i det forslag som landsstyrets flertall la fram. Vi har gjort noen små språklige endringer, og jeg vil si, at for i et hvert fall én av disse endringer, så er det i høy grad en smaksak. Jeg håper ikke landsmøtet vil ta noen diskusjon om dette. Det gjelder først og fremst den siste setningen. Gjerde leste deretter hele innstillingen om EF-saken, flertallsinnstillingen.

THORBJØRN BERNTSEN REDEGJØR FOR MINDRETALLETS INNSTILLING

Thorbjørn Berntsen fikk deretter ordet og redegjorde for mindretallets innstilling. Han sa: Når vi nå står ved avslutningen av dette ekstraordinære landsmøtet, så vil jeg, i likhet med hva Bjørn Tore Godal ga uttrykk for, til tross for at jeg i nokså mange timer har sittet i redaksjonskomitéen, gi uttrykk for at jeg synes det har vært et godt landsmøte. Et saklig landsmøte og et tolerant landsmøte. Det er nesten helt unødvendig å gjenta det flere ganger, at vi behandler en veldig alvorlig sak, vanskelig sak og en sak som er vanskelig for partiet og dets enkelte medlemmer. Jeg har i grunnen lyst til å si at denne saken i grunnen er vanskelig for dem som har tatt det standpunkt at vi ikke kan gi vår tilslutning til at Norge blir medlem av EF. Vi er fullstendig på det rene med hvilket stort ansvar vi påtar oss, og det er klart at vi i hver situasjon, i hver diskusjon, i høy grad føler ansvaret for partiets samhold, partiets enhet og opptrer i overensstemmelse med dette. Og jeg tror også helt sikkert, at dette også vil bli moralen i den tiden vi har foran oss fram til folkeavstemningen. Vi sier i redaksjonskomitéens forslag til uttalelse om behandlingsmåten, at det står strid om EF-saken, men at vi til tross for ulike oppfatninger om dette fram til folkeavstemningen, må debattere saken på en slik måte at man ikke svekker, men styrker arbeiderbevegelsen. Så over til mindretallsforslaget. Vi har forsøkt å samarbeide Per Aasens synspunkter på enkelte punkter med det forslag som forelå fra det øvrige mindretall i landsstyret. Det som er å legge spesiell vekt på, er det nest nederste avsnittet på første side og det nest siste avsnitt på annen side. (Berntsen leste deretter hele innstillingen.)

VOTERING VED NAVNEOPPROP

Dirigentene foreslo at voteringen ble foretatt ved navneoppnop, og dette ble vedtatt enstemmig og uten debatt.

Ved avstemningen svarte 227 ja og 73 svarte nei.

DE SOM SVARTE JA

Disse svarte ja: *Østfold*: Arvid Johanson, Liv Stubberud, Thorleif Hansen, Ole Moe, Olav Guttulsrød, Åsa Solberg Iversen, Reinert Andersen, Oddvar Olsen, Karl Olsen, Thorbjørn Nicolaysen, Knut Heine Lie, Knut Kristiansen, Ingvar Bakken, Kjell Espelid, Johs. Sjøli, Bjørg Johansen, Åge Wikeby, Martha Johannessen og John Gundersen. *Akershus*: Torbjørn Mork, Eva Brubakk, Alf Haaken-

sen, Hans P. Pettersen, Edvald Bjørtomt, Bjørn Haugerud, Torggrim Elsrud, Magne Ingvaldsen, Gunnar Ekeberg, Trond Gaarder, Kjell Knudsen, Grethe Johansen, Olav Brokke og Ole Stornes. *Hedmark*: Andor Normann, Peder Esbjørnsen, Sverre Kr. Fjeld, Hilda Løvlien, Sigurd Stubbom, Bjarne Øverhaug, Elgar Krogh, Olav Trøen, Ivar Austeng, Odd Finsrud, Aksel Thorsrud, Ivar Delviken og Åge Sandbekk. *Oppland*: Johan Nygaard, Berit Aarsland, Ole Knapp, Sigurd Granerud, Jan Brende, Einar Schiong, Mari Jorunn Mølmen, Odd Gundersen, Bjørn Middtlien, Magne Vanghagen og Lars Skjølaas. *Buskerud*: Knut Aarvelta, Ingjerd Berntsen, Thorbjørn Hagen, Arvid Berglind, Elvin Jorde, Astrid Hammerstad, Kjell Nedberg, Øivind Lund, Lea Evje, Olaf Øen, Roar Løver, Egil Ranheim og Jakob Wahl. *Vestfold*: Asbjørn Lillås, Astrid Murberg Martinsen, Harald E. Olsen, Einar Olsen, Gunnar Ellefsen, Rasmus Nordbø, Helge Carlsen, Per Andersen, Richard Thon, Kari Solberg, Astrid Ludvigsen og Bjarne Moss. *Telemark*: Finn Kristensen, Elsa Biberg Kristensen, Hartvig Berg-Olsen, Egil Bergsland, Theodor Hansen, Karl Rolf Helgesen, Asbjørn Jensen, Samson Sæther og Ingeborg Botnen. *Aust-Agder*: Anna Karterød, Johs. K. Hansen, John S. Eppeland og Sigurd Marcussen. *Vest-Agder*: Tora Simonsen, John Johnsen, Kåre Håverstad og Nils Håland. *Rogaland*: Gunnar Berge, Hilmar Egeli, Odlag Kristiansen, Harry Risanger, Erling Bergundhaugen, Kristian Tjosevik og Lulla Fosslund. *Hordaland*: Ragner Juell Morken, Peder Vangnes, Arne Ekeland, Lars I. Aase, Martin Tveiten, Anne Lise Abrahamsen, Leif Andersland, Alfred Monsen, Per Fr. Hillestad og Gunnar Andahl Pedersen. *Sogn og Fjordane*: Margot Henden, Olav O. Nummedal, Bjørg Nygard og Reidar Søggen. *Sunnmøre*: Asbjørn Bortne, Grethe Bjørlo og Johnny Wangen. *Romsdal*: Per Kormeset og Kåre Ellingsgård. *Nordmøre*: Ingar Gjøstøl, Reidun Romfo, Anders Ormseth, Gunnar Hjelen og Jarle Aarnes. *Sør-Trøndelag*: Arnold Storvold, Reidar Hammerfjeld, Olav Myran, Jorunn Wormdahl Asbøll, Knut Nilsen, Olaf Landhaug, Peder Kr. Aune, Ivar Bolme, Even Rogstad, Sverre Pettersen, Kaare Tønne, Ronald Kjevnik og Egil Gullvåg. *Inn-Trøndelag*: Johnny Stenberg, Kåre Børstad, Håkon Westrum, Jorin Fornes og John Roli. *Namdal*: Torbjørn Aunet, Leif Back og Anny Elverum. *Nordland*: Oddbjørn Vika, Joralf Johnsen, Alf A. Øverli, Bertin Roghell, Aldis Steinbakk, Gudmund Grytøyr, Aage Ulvik, Nordahl Andreassen og Harald Eilertsen. *Troms*: Kjell Olsen, Andreas Bergland, Arvid Lilleng og Olaug Severinsen. *Finnmark*: Per A. Utsi og Henning Bårdsen. *Oslo*: Anders Brevik, Willie Kristensen, Rasmus Solend, Øivind Blankvannsbråten, Per Ask, Ronald Rooth, Erling Scharning, Arne Myhre, Aage Pedersen, Øistein Rolfsen, Sigurd A. Danielsen, Arne Grøttum,

Leif Gulbrandsen, Odd Gjesteby, Thordis Kristiansen, Birger Thorvaldsen, Knut Samuelsen, Einar Wæraa, Axel Kristiansen, Odd Hübenecker, Sigurd Korsmo, Arne W. Hansen, Olaf Andresen, Gunnar A. Christiansen, Steinar Saghaug, Leif Østlie, Kåre Kristoffersen, Gerd Raaer, Ragnar Bjerkes, Esther Larsen, Ragnvald Thoresen, Rolf A. Larsen, Tor Axelsen, Oddvar Aasterud, Age Smestad, Harry Evjen, Fanny Andersen, Dagfin Austad, Leif K. Hanssen, Arne Jensen, Erling Hernes, Kåre Hansen, Aage Werner, Jon Eriksen, Reidar Somdalen, Jack Helle, Thorleif Holth, Frank Trøan. Kjell Gulbrandsen, Asbjørn Mikkelsen, Odd Lilloe, Einar Linderud, Magnus Nilsen, Rolf Hansen, Jan Haldorsen, Ivar Ødegaard, Karl Pedersen, Ivar Mathisen, Knut Frydenlund og Einar Gerhardsen.

DE SOM SVARTE NEI

Østfold: Svein O. Agnalt, Johan Johnsen og Edvard Modahl. *Akershus*: John Anton Graff, Svein Helge Johansen og Thor Eirik Gulbrandsen. *Hedmark*: Rolf Berntsen, Synnøve Trondsvang og Bjarne Sandbæk. *Oppland*: Egil M. Pettersen, Sigurd Granerud og Torleiv S. Hovi. *Buskerud*: Martin Kolber. *Vestfold*: Frode Christiansen. *Telemark*: Dag Holmer og Willy Jensen. *Aust-Agder*: Jan Arild Andersen. *Vest-Agder*: Arnfinn Eikås og Andreas Egeland. *Rogaland*: Terje Rønnevik, Harald Hermansen og Ivar Rødne. *Hordaland*: Georg Jakobsen, Alf Hildrum og Halvard Bakke. *Sogn og Fjordane*: Inge Moen. *Sunnmøre*: Johs. Wike. *Sør-Trøndelag*: Martin Bjerkås, Bodil Skjånes Dugstad og Frøydis Gaare. *Inn-Trøndelag*: Otto Aas. *Troms*: Ragnvald Myrvang. *Finnmark*: Axel Samuelsenberg. *Oslo*: Ole Flesvig, Egil Bråten, John Østberg, Truls Gerhardsen, Jan Berg, Per Ryanes, John Sand, Peder Berntzen, Bjørn Erik Arnesen, Olaf Ramsli, Erik Palkin, Kristian Jørstad, Idar Eliassen, Kjell Fossum, Bjarne Melbostad, Arne Hermansen, John Berg, Thorbjørn Berntsen, Kåre Myhre, Finn Andersen, Erland Mikkelsen, Ragnar Kalheim, Sverre Christiansen, Rolf Semb, Kåre Kristiansen, Jacob Eitrheim, Svein Børresen, Kjell Furuberg, Harald Mikaelsen, Rune Gerhardsen, Jan Otto Hauge, Erik Olaussen, Arne Kokkvoll, Eva Mathisen, Haldis Havrøy og Brynjulf Bull.

BJARTMAR GJERDE OM DE ANDRE INNSTILLINGENE

Bjartmar Gjerde fikk deretter ordet for å redegjøre for de to andre innstillingene. Han sa at redaksjonskomitéen var kommet fram til enighet om disse innstillinger. Jeg er svært glad for å kunne si til landsmøtet at det har lyktes. I redaksjonskomitéen har vi arbeidet

på det syn som partiformannen i sitt sluttinnlegg presiserte. Vi har dessuten hatt to forslag som ble satt fram på landsmøtet i går om behandlingsmåten — det ene forslaget var fra Jan Haldorsen og Rolf Hansen, og det andre fra Ole Flesvig. Vi har i redaksjonskomitéen under arbeidet med denne uttalelsen, også vært i kontakt med Jan Haldorsen, og vi har da kommet fram til det syn med så god overensstemmelse, at det forslag vi fremmer, er i kontakt med Jan Haldorsens forslag. Vi har da i likhet med det som partiformannen sa, fastslått at landsmøtets vedtak er forpliktende for partiets organer, men vi har også konstatert at det er ulike oppfatninger blant enkeltmedlemmer og at det da framover vil komme til syne helt fra under avstemningen. På dette grunnlag som jeg her har skissert, og på grunnlag av de to forslag, har vi fremmet den enstemmige innstilling. Han refererte deretter forslaget.

Ved voteringen ble dette forslaget enstemmig vedtatt.

Bjartmar Gjerde refererte deretter innstillingen om 1. mai. Også den innstillingen var enstemmig fra redaksjonskomitéen.

Bjørn Tore Godal: Jeg vil ikke legge skjul på at det er kommet enkelte bort til meg og har sagt: Kan da fylkingen være med på dette? Jeg finner det rimelig i denne sammenheng å presisere hva som er fylkingens arbeidslinje når det gjelder feiringen av 1. mai. Det som har vært fylkingens arbeidslinje og det som det er også denne gang, nemlig at fylkingens organisasjoner skal gå inn og prege 1. mai-feiringen i de ordinære organisasjonsmessige former hvor den finner sted. Denne gang gjør fylkingen det i en rekke samorganisasjoner og kanskje i en sterkere grad enn enkelte setter pris på. Når det er sagt, må det også sies, at i år som tidligere, har det vært slik at en på forholdsvis få steder — det vil være kjent fra pressen — har vært vanskelig å få denne enhet. Det ligger i dette enstemmige forslaget at en ikke skifter vind og vær når det gjelder skyld om at det er blitt som det er blitt enkelte steder. Det er også forutsetningen for den enstemmige innstillingen. Det har vært en utstrakt vilje i redaksjonskomitéen til å få et uttrykk for den prinsipielle linje som hele bevegelsen står for. På det grunnlag vil jeg anbefale innstillingen.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

AVSLUTNINGEN AV LANDSMØTET

Dirigenten konstaterte at man ikke hadde flere saker til behandling. Han takket møtedeltakerne for en saklig og verdig behandling og overlot ordet til partiformannen.

Trygve Bratteli: Partifeller. Dette møtet har vært et arbeidsmøte, og det skal slutte som et arbeidsmøte. De vanlige regler for åpning og avslutning av landsmøter skal bli gjenoppfrisket i mai 1973. Jeg vil derfor her gjerne bare takke hver enkelt og alle for samværet. Dette har, uansett fra hvilken kant en ser det — vært et meget betydningsfullt landsmøte i Det norske Arbeiderparti. Det er klart at det ennå vil gå en tidsperiode, da den sak som har foranlediget dette møtet, kommer til å oppta manges sinn. Jeg tror det er nyttig i slike perioder av visse vanskeligheter alltid å ha det klart for seg, at også vanskelige problemer kommer og går, men Arbeiderpartiet består. Den sak som har vært behandlet her, vil måtte få sin endelige, konstitusjonelle, rikspolitiske avklaring i løpet av noen måneder, og forsåvidt, enten resultatet blir det ene eller andre, skal vi leve videre, Arbeiderpartiet skal leve videre. Vi har en politisk gjerning å gjøre videre. Sett fra visse synspunkter har det vært, om jeg nå i min daglige jobb skulle si det, litt av en avsporing å måtte bruke så mye tid på en enkelt sak. Men det er en sak av en slik betydning at vi får bruke den tid som er nødvendig for å behandle den. Det er helt klart, at både i rikspolitikken, rundt i dsitriktene og i kommunepolitikken står jo vårt parti midt oppe i det vanlige, daglige arbeidet med en lang rekke saksområder. Vi får prøve, så langt kreftene rekker, å gjennomføre et arbeidsopplegg etter det program som ble vedtatt av landsmøtet vårt i 1969. Jeg tror det er sunt og godt at vi har fått snakket ut i partiets høyeste forum omkring denne saken, og at vi her, forsåvidt hva partiet angår, har fått en landsmøteavgjørelse. Jeg er glad for de to siste vedtak som ble gjort her enstemmig. Jeg gir vilje til å behandle markeds-saken i fortsettelsen på en slik måte at det ikke skaper vondt blod mellom venner eller skaper varige friksjoner mellom partifeller, at man på alle kanter bestreber seg på å behandle saken på en slik måte at vi når fram til den best mulige løsning etter en skikkelig behandling av den i alle ledd den etter hvert skal fram i, og at så, når dette er klarlagt, kan komme i gang igjen med vårt vanlige arbeid. Jeg legger også vekt på det vedtak som ble gjort om 1. mai. Et liknende vedtak ble gjort nede i Østfold på det svære årsmøtet der. Dette er en av de mer elementære målregler en har for et rimelig samarbeid, og at en i samsvar med det alltid har vært en tradisjon i Arbeiderpartiet at vi demonstrerer sammen på 1. mai. Ikke minst i den situasjon som nå foreligger, tror jeg det er meget nyttig at det fra dette møtet går ut en tilskyndelse ut over hele landet til å følge det som er en sikker tradisjon. Også det bærer bud om en samlet og arbeidsfør arbeiderbevegelse etter at det som er dagens sak har funnet sin løsning. Jeg takker alle som har hatt strev

med dette møtet, dirigenter, sekretærer, komitéer, kontorpersonale, pressen, som i stor utstrekning har vært til stede her, radio, TV osv. som her har sin jobb. Takk for samværet. La oss alle bidra til at resultatet av dette møtet kan bli til gagn også for vårt parti og arbeiderbevegelsen.

Landsmøtet ble avsluttet kl. 12.30 med unison avsyngelse av første vers av Internasjonalen.

Landsmøtedeltakere

Gjester:

Danmark: Socialdemokratiet:

Erling Dinesen, Søren Hansen, Ejner Hovgaard Christiansen, Preben Lassen og Ivar Nørgaard.

Finland: Suomen Sosialidemokraattinen Puolue:

Pekka Korpinen.

Sverige: Socialdemokraterna:

Sten Andersson og Kaj Axelsson.

Landsorganisasjonen i Norge:

Leif Haraldseth, Kaare Sandegren og Thorvald Stoltenberg.

Arbeidernes Opplysningsforbund:

Ivar Leveraas og Rolf Larsen.

Arbeidernes Avholdslandslag:

Olav Bratlie, Tor Rønning og Karl Simonsen.

Arbeidernes Ungdomsfylking:

Bernt Bull og Rolf Lasse Lund.

Arbeiderpressens Samvirke/Norsk Arbeiderpresse:

Johan Ona.

Arbeiderbevegelsens Internasjonale Støttekomité:

Per Andersen.

Framfylkingen:

Knut Nilsen.

Norges Kristne Arbeideres Forbund:

Kjell Steinsvåg.

Samarbeidskomitéen:

Einar Strand og Fritz W. Hannestad.

Personlig innbudte:

Olav Larssen, Haakon Lie, P. Mentsen, Ivar Opsahl og Rakel Seweriin.

Regjeringen:

Magnus Andersen, Andreas Cappelen, Alv Jakob Fostervoll, Olav Gjærevoll, Odd Højdahl, Finn Lied, Thorstein Treholt og Inger Louise Valle.

Landsstyret:

Evelyn Andersen, Eilif Dahl, Kristian Gundersen, Liv Andersen, Guri Johannessen, Anders Johansen, Oddvar Berrefjord, Halvard Kristiansen, Jan Helland Olsen, Hans Frette, Olav T. Laake, Arne Nilsen, Peder Hitland, Alv Vee-Haugen, Asbjørn Jordahl, Ingrid Sandvik, Per Aasen, Kåre Sjøvold, Sven Olsen, Elnar Bårdsen, Rolf Nilsen og Harald Samuelsberg.

Sentralstyret:

Trygve Bratteli, Reiulf Steen, Reidar Hirsti, Ronald Bye, Helge Sivertsen, Tor Aspengren, Liv Østlie, Rolf Hansen, Erling Johansen, Leif Skau, Unni Tønnesen, Aase Bjerkholt, Sidsel Bauck, Bjørn Tore Godal, Sonja Ludvigsen og Guttorm Hansen.

Varamenn:

Henrik Aasarød, Bjartmar Gjerde, Arild Boman, Ragnar Christian-
sen, Odvar Nordli, Einar Førde, Per Kleppe og Kurt Mosbakk.

Revisjonsnemnda:

Frank Hansen, Kåre W. Larsen og Signe Sulutvedt.

Revisor:

Rolf Jørgensen.

Kvinnesekretariatet:

Gerd Hagen Schei, Bjørg Bergh, Ragnhild Eriksen, Hanne Marie Tjensvoll, Lillian Bekkevad, Britt Hildeng Hauge, Grethe Irvoll, Elsa Rastad Bråten, Else Wiker Gullvåg, Annemarie Lorentzen, Turid Dankertsen og Torild Lien.

Arbeiderkvinnen:

Randi Bratteli.

Partikontoret:

Frank Andersen, Paul Engstad, Svein Fjæstad, Oluf Fuglerud, Jakob Grava, Anders Helseth, Øivind Hvattum, Johan Kleven, Kjell Kristensen, Svein Ragnar Kristensen, Magne Nedregård, Arne Michael Olsen, Inge Scheflo, Johs. Skeide Larsen, John Sundhagen og Leander Vargan.

Representanter:

Østfold:

Arvid Johanson, Liv Stubberud, Svein O. Agnalt, Thorleif Hansen, Ole Moe, Johan Johansen, Olav Guttulsrød, Åsa Solberg Iversen, Reinert Andersen, Oddvar Olsen, Karl Olsen, Thorbjørn Nicolaysen, Edvard Modahl, Knut Heine Lie, Knut Kristiansen, Ingvar Bakken, Kjell Espelid, Johs. Sjølie, Bjørg Johansen, Åge Wikeby, Martha Johannessen, John Gundersen og Jan M. Johansen, sekretær.

Akershus:

Torbjørn Mork, Eva Brubakk, John Anton Graff, Alf Haakensen, Hans P. Pettersen, Edvald Bjørtomt, Bjørn Haugerud, Svein Helge Johansen, Torgrim Elsrud, Magne Ingvaldsen, Gunnar Ekeberg, Trond Gaarder, Kjell Knudsen, Thor Eirik Gulbrandsen, Grethe Johansen, Olav Brokke og Ole Stornes. Tryggve Aakervik og Helge Jagland, sekretærer.

Hedmark:

Andor Normann, Peder Esbjørnsen, Sverre Kr. Fjeld, Rolf Berntsen, Hilda Løvlien, Sigurd Stubbom, Bjarne Øverhaug, Edgar Krogh, Olav Trøen, Synnøve Trondsvang, Ivar Austeng, Bjarne Sandbæk, Odd Finsrud, Aksel Thorsrud, Ivar Delviken og Åge Sandbekk. Alfred Gulbrandsen og Martin Hoff, sekretærer.

Oppland:

Johan Nygaard, Berit Aarsland, Egil M. Pettersen, Ole Knapp, Sigurd Granerud, Torleiv S. Hovi, Jan Brende, Einar Schiong, Mari Jorunn Mølmen, Odd Gundersen, Bjørn Midtlien, Magne Vanghagen og Lars Skjølaas. Bjørn Næss, sekretær.

Buskerud:

Knut Aarvelta, Martin Kolber, Ingjerd Berntsen, Thorbjørn Hagen, Arvid Berglind, Elvin Jorde, Astrid Hammerstad, Kjell Nedberg, Øivin Lund, Lea Evje, Olaf Øen, Roar Løver, Egil Ranheim og Jakob Wahl. Morten Hammerstad, sekretær.

Vestfold:

Asbjørn Lillås, Frode Christiansen, Astrid Murberg Martinsen, Harald E. Olsen, Einar Olsen, Gunnar Ellefsen, Rasmus Nordbø, Helge Carlsen, Per Andersen, Richard Thon, Kari Solberg, Astrid Ludvigsen. Bjarne Moss og Willy Gundersen, sekretærer.

Telemark:

Finn Kristensen, Elsa Biberg Kristensen, Dag Holmer, Hartvig Berg-Olsen, Egil Bergsland, Theodor Hansen, Willy Jensen, Karl Rolf Helgesen, Asbjørn Jensen, Samson Sæther og Ingeborg Botnen. Olav Vee-Haugen, sekretær.

Aust-Agder:

Anna Karterød, Jan Arild Andersen, Johs. K. Hansen, John S. Eppeland og Sigurd Marcussen. Asbjørn Kristoffersen, sekretær.

Vest-Agder:

Arnfinn Eikås, Tora Simonsen, John Johnsen, Kåre Hverstad, Nils Håland og Andreas Egeland.

Rogaland:

Gunnar Berge, Hilmar Egeli, Terje Rønnevik, Harald Hermansen, Odlaug Kristiansen, Harry Risanger, Erling Bergundhaugen, Kristian Tjosevik, Lulla Fosslund og Ivar Rødne. Bjørn Dahl, sekretær.

Hordaland:

Ragnar Juell Morken, Peder Vangnes, Arne Ekeland, Lars I. Aase, Georg Jakobsen, Martin Tveiten, Anne Lise Abrahamsen, Leif An-

dersland, Alf Hildrum, Alfred Monsen, Hallvard Bakke, Per Fr. Hillestad og Gunnar Andahl Pedersen. Olav Espe Kvestad og Jan Tonning, sekretærer.

Sogn og Fjordane:

Margot Henden, Inge Moen, Olav O. Nummedal, Bjørg Nygard og Reidar Sjøgnen. Hans Offerdal, sekretær.

Sunnmøre:

Asbjørn Bortne, Johs. Wike, Grethe Bjørlo og Johnny Wangen.

Romsdal:

Per Kormeset og Kåre Ellingsgård.

Nordmøre:

Ingar Gjøstøl, Reidun Romfo, Andres Ormseth, Gunnar Hjelen og Jarle Aarnes. Edvin Hugo Pedersen, sekretær.

Sør-Trøndelag:

Arnold Storvold, Reidar Hammerfjeld, Olav Myran, Jorunn Wormdahl Asbøll, Knut Nilsen, Olaf Landhaug, Martin Bjerkås, Peder Kr. Aune, Ivar Bolme, Even Rogstad, Per Svendsen, Sverre Pettersen, Kaare Tønne, Bodil Skjånes Dugstad, Ronald Kjevnik, Sture Arntzen, Eigil Gullvåg og Frøydis Gaare. Olav Skurdal og Ole J. Aune, sekretærer.

Inn-Trøndelag:

Johnny Stenberg, Kåre Børstad, Håkon Westrum, Otto Aas, Jorun Fornes, John Roli og Paul Aavik.

Namdal:

Torbjørn Aunet, Leif Back og Anny Elverum. Fredrik Hveding, sekretær.

Nordland:

Oddbjørn Vika, Joralf Johnsen, Alf A. Øverli, Bertin Roghell, Aldis Steinbakk, Gudmund Grytøyr, Aage Ulvik, Nordahl Andreassen og Harald Eilertsen. Hans H. Hansen, Randulf Olsen og Sigurd Nilsen, sekretærer.

Troms:

Kjell Olsen, Andreas Bergland, Arvid Lilleng, Olaug Severinsen og Ragnvald Myrvang. Halvard Brattli, sekretær.

Finnmark:

Per A. Utsi, Henning Bårdsen og Axel Samuelsberg. Jan Jakobsen, sekretær.

Oslo:

Anders Brevik, Ole Flesvik, Egil Bråten, Johan Østberg, Willie Kristensen, Rasmus Solend, Øivind Blankvannsbråten, Harry Jacobsen, Per Ask, Ronald Rooth, Truls Gerhardsen, Jan Berg, Per Ryanes, John Sand, Peder Berntzen, Erling Scharning, Bjørn Erik Arnesen, Edith Ryanes, Olaf Ramsli, Arne Myhre, Aage Pedersen, Øistein Rolfsen, Sigurd A. Danielsen, Arne Grøttum, Leif Gudbrandsen, Erik Palkin, Odd Gjesteby, Gunnar Bettum, Thordis Kristiansen, Birger Thorvaldsen, Kristian Jørstad, Knut Samuelsen, Einar Wæraas, Idar Eliassen, Kjell Fossum, Axel Kristiansen, Odd Hübenbecker, Sigurd Korsmo, Arne W. Hansen, Bjarne Melbostad, Olaf Andresen, Gunnar A. Christiansen, Steinar Saghaug, Leif Østlie, Kåre Kristoffersen, Gerd Raaer, Arne Hermansen, Ragnar Bjerknes, Esther Larsen, Ragnvald Thoresen, Rolf A. Larsen, Tor Axelsen, Oddvar Aasterud, John Berg, Thorbjørn Berntsen, Kåre Myhre, Finn Andersen, Åge Smestad, Harry Evjen, Erland Mikkelsen, Ragnar Kalheim, Svein Christiansen, Rolf Semb, Kåre Kristiansen, Jacob Eitrheim, Fanny Andersen, Svein Børresen, Dagfinn Austad, Leif K. Hanssen, Arne Jensen, Erling Hernes, Kåre Hansen, Aage Werner, Jon Eriksen, Reidar Somdalen, Jack Helle, Kjell Furuberg, Thorleif Holth, Frank Trøan, Kjell Gulbrandsen, Asbjørn Mikkelsen, Harald Mikaelsen, Odd Lilloe, Einar Linderud, Rune Gerhardsen, Magnus Nilsen, Jan Otto Hauge, Erik Olaussen, Arne Kokkvoll, Eva Mathisen, Rolf Hansen, Haldis Havrøy, Jan Haldorsen, Ivar Ødegaard, Kari Pedersen, Ivar Mathisen, Brynjulf Bull, Knut Frydenlund og Einar Gerhardsen. Øivind Larsen og Fritz Y. Jenssen, sekretærer.

Stortingsgruppa:

Gunnar Alf Larsen, Leif Granli, Margith Munkebye, Rolf Fjeldvær, Annemarie Lorentzen, Lars Holen, Valter Gabrielsen og Håkon Johnsen.

